

§ 1 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2020/21:21 för torsdagen den 15 april i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från skatteutskottet.

§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2020/21:660

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:660 Den ökande jämviktsarbetslösheten
av Lars Beckman (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 4 maj 2021.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 19 april 2021

Arbetsmarknadsdepartementet

Eva Nordmark (S)

Enligt uppdrag

Charlotte Kugelberg

Expeditionschef

§ 3 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till socialförsäkringsutskottet:

RiR 2021:9 Att komma till Sverige som anhörig – rättssäkerheten i anknyningsärenden

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Propositioner

2020/21:172 och 177 till socialutskottet

2020/21:180 till miljö- och jordbruksutskottet

2020/21:181 till näringsutskottet

Redogörelse

2020/21:RR4 till finansutskottet

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

2020/21:SfU25 Förlängning av reglerna om förebyggande sjukpenning för riskgrupper

2020/21:SfU21 Socialförsäkringsfrågor

Miljö- och jordbruksutskottets betänkanden

2020/21:MJU15 Skogspolitik

2020/21:MJU16 Naturvård och biologisk mångfald

*Extra ändringsbudget
för 2021 – Förlängda
ersättningar på sjuk-
försäkringsområdet,
stöd till företag, kultur
och idrott samt andra
åtgärder med anled-
ning av coronaviruset*

§ 6 Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU49

Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset (prop. 2020/21:166) föredrogs.

Kammaren biföll utskottets förslag att ärendet fick avgöras trots att det varit tillgängligt kortare tid än två vardagar före den dag då det skulle behandlas.

Anf. 1 JAKOB FORSSMED (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 1, Kristdemokraternas reservation i betänkandet.

Vi är inne i något av vaccinets adventstid. Vi ser ett ljus där någonstans, men vi är samtidigt mitt uppe i att försöka hantera en kvarvarande kris som delvis vägrar släppa sitt grepp om samhället. Vi ser det i vården med sjukhusinläggningar och med allvarligt sjuka. Vi ser en vårdpersonal som sliter och som är i desperat behov av avlastning och att kunna se att det vänder.

Vi ser det också i delar av ekonomin. Det är företag som fortfarande är under mycket stark press och som är partiellt nedstängda under de restriktioner och rekommendationer som finns. De har fortsatt bekymmer i kris-

en. Vi ser risk för konkurser, och vi ser fortsatt risk för uppsägningar och varsel så att personal inte kan vara kvar på sina älskade arbetsplatser.

Vi måste fortsatt agera kraftfullt. Inte minst gäller detta också när det kommer till långtidsarbetslöshet, där arbetslöshet efter en viss tid riskerar att gå över i ett långvarigt utanförskap från arbetsmarknaden och arbetsgemenskapen. Det kan också leda till hälsoproblem och sociala problem, vilket vi vet av erfarenhet från tidigare kriser.

Regeringen har lagt fram förslag om att förlänga en del av företagsstöden. Det är väldigt bra. Vi kristdemokrater krävde detta av regeringen i vintras, när man återigen hade lagt fram ett kortsiktigt och ganska ryckigt förslag om någon enskild månads förlängning. Vi ansåg då att det var tid att förlänga stöden fram till sommaren, och vi drev fram ett utskottsinitiativ som såg ut att få majoritet.

Därefter kom också regeringens besked om att stöden förlängs fram till sommaren. Det är väldigt bra, och det ger långsiktighet. Det ger viss långsiktighet också för de myndigheter som ska handlägga stöden och som har haft uppenbara problem att göra det på ett bra sätt. Det ger också hårt kämpande företagare lite längre tidshorisont när det gäller stödåtgärder.

Men, herr talman, regeringens hantering har alltmer kommit att präglas av en ryckighet, där förstärkningar och förlängningar har gjorts på alltför kort sikt. Det har också blivit krångligt. Myndigheterna har inte klarat av detta, och regeringen har brustit i sin styrning av myndigheterna när det gäller att kunna få ut stöden på ett bra sätt. Det här finns det fortfarande skäl att förändra och göra bättre.

Det finns också särskilda skäl att se över hur stödet fungerar för de branscher som har speciellt stora problem. Då tänker jag på hotell, restaurang och andra branscher med mycket nära kontakter med kunder, som drabbas särskilt av de restriktioner och rekommendationer som myndigheterna utfärdar.

Vi har kunnat höra Tillväxtverket säga att permitteringsstödet inte är särskilt bra utformat för dessa branscher. Det är också något som jag och Kristdemokraterna har pekat på i ett års tid. Det gäller exempelvis kravet på att minska arbetskraftskostnaden för att få del av permitteringsstödet för de tillsvidareanställda. Detta har särskilt drabbat de här branscherna, som har många anställda med visstidsanställningar, provanställningar och vikariat. Så är det inte bara i dessa branscher, men det finns särskilt mycket här.

Konjunkturinstitutet påpekade redan i mars förra året att det här stödet inte fungerade särskilt väl för anställda i de här branscherna. Regeringens svar var då att det är viktigt att vi får ett system på plats snabbt, att det är bättre att det kommer på plats snabbt än att det blir rätt och den typen av argument. Nu har det gått över ett år, och regeringen har hårdnackat hållit fast vid detta. Man har i och med det gett de tillfälligt anställda ett långt sämre skydd under pandemin än de tillsvidareanställda.

När man försöker hålla sin verksamhet igång i de här näringarna kan man inte heller samtidigt ha den här personalen permitterad. Det leder också till att arbetskraftskostnaderna per timme faktiskt har ökat i dessa branscher, vilket har skapat bekymmer och problem när omsättningen kraftigt har fallit. Detta har påpekats många gånger från riksdagen, men regeringen har inte löst problemet.

Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

Herr talman! Det behöver lösas. Vi behöver hitta en ordning där de här branscherna får bättre möjligheter och där stödet blir mer och bättre anpassat till dem än det hittills har varit. Annars finns risken att vi ytterligare förvärrar problemen med arbetslöshet, som lätt kan bita sig fast efter en kris.

Herr talman! Jag välkomnar en del annat som regeringen gör eller föreslår och som riksdagen ställer sig bakom i den här propositionen. Ett särskilt evenemangsstöd, som har drivits fram från riksdagens sida, är bra. Det är bra att det nu föreslås. Det är också bra med ytterligare stöd till kultur och idrott, och det är bra att man satsar på sommarlovsaktiviteter för barn.

Samtidigt är det fortsatt så att regeringen inte har svarat upp mot riksdagens tillkännagivande om att nå fram med stöd till det breda civilsamhället. Det är fortfarande bara vissa sektorer av civilsamhället som får stöd: kultur, idrott och en del andra organisationer i ytterligare en proposition som regeringen har lagt fram. Men det krävs också stöd som når fram brett – som når fram till alla de organisationer som vi så väl behöver. Vi behöver deras kraft, värme och engagemang efter krisen. Där har regeringen ytterligare något att svara upp emot eftersom riksdagen har begärt detta.

Vi ser allt fler signaler om att det finns och kommer att finnas kvardröjande bekymmer efter pandemin. Det är människor som har funnits lång tid i ensamhet och isolering och barn som inte har haft tillgång till sina normala skyddsfaktorer, till exempel deltagande i föreningslivet, på samma sätt som tidigare. De har levt en större tid i sammanhang som inte fungerar så väl och där man helt enkelt har varit mer utsatt.

Därför är det bra med sommarlovsaktiviteterna, men det behövs också ett långsiktigt tänk. Hur kan politiken bidra till att fler barn kan komma tillbaka och återfå kontakten med den fritidsverksamhet som man kanske har tappat? Det är så lätt att man i en viss ålder faller ur föreningslivet, idrotten och möjligheten att röra sig och på det sättet också skapa förutsättningar för en bättre hälsa både fysiskt och psykiskt. Det är då lätt hänt att man inte kommer tillbaka. Här menar jag att vi måste skaffa oss en bättre beredskap. Vi måste ha bättre förslag på hur vi kan stötta civilsamhället och se till att fler barn nu får de här möjligheterna långsiktigt. Samma sak gäller arbetet för att de som har varit isolerade och ensamma under lång tid ska få en större möjlighet att återfå kontakt med det omkringliggande samhället på ett långt bättre sätt än tidigare.

Här finns det varningssignaler. Här finns det saker att ta upp. En del görs i den här propositionen, men långt mer behövs, herr talman.

Anf. 2 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Jag tycker att den tidigare talaren uttryckte det väldigt bra: en adventstid för vaccineringen. Det kastade mig många år tillbaka till många söndagar i kyrkan. Och det är verkligen rätt: Vi ser alla ljuset i tunneln. Vi ser hur fler och fler runt omkring oss får vaccin och äntligen kan bryta sin fysiska isolering.

Samtidigt är vi i ett mycket allvarligt läge. Smittspridningen ökar återigen på flera håll i landet, samtidigt som sjukvårdens personal är mycket hårt ansträngd efter över ett år med vård av covid-19-patienter. Situationen är allvarlig. Det är fortfarande fråga om att rädda människoliv.

Jag har sagt det många gånger här i talarstolen nu, men jag vill återigen understryka: Vi måste hålla i. Vi måste hålla ut. Vi måste jobba hemma om vi kan, stanna hemma om vi har symptom och hålla avstånd. Det är det som räddar människoliv. Jag vet att det är svårt, men vi gör det tillsammans och vi gör det för att vi vet att det spelar roll.

Även det ekonomiska läget är förstås allvarligt, inte minst för alla anställda som är oroliga för sin framtida försörjning och för de företagare som kämpar för att få verksamheten att gå runt – och, förstås, för dem som redan har blivit av med jobbet. Effekterna av pandemin syns i hela samhället, även vid sidan av själva sjukdomen och dess direkta konsekvenser – äldre som lidit av bristen på sociala och fysiska kontakter, barn som nästan hunnit glömma hur en kram från mormor känns, unga som under halva sin gymnasietid tvingats sitta hemma framför en skärm i stället för att hänga med vänner under lunchrasten.

Vi ser effekterna av tappad kunskapsinhämtning och av att vården i övrigt har fått stå tillbaka under hela den här tiden. Många unga har gått miste om sin möjlighet till praktik och sommarjobb. Många ska nu söka sig ut på en arbetsmarknad där det kommer att vara svårt att få det där första jobbet.

I torsdags lämnade regeringen över vårpropositionen till oss i riksdagen med tre tydliga fokus: jobben, jobben och jobben. Det är viktigt, för det är bara när alla som kan jobba också jobbar som vi kan lägga grunden för vår gemensamma välfärd.

Att arbetslösheten nu ökar under en kris är nästan ofrånkomligt, men vi ser att det finns särskilda grupper som drabbas extra hårt. Det gäller exempelvis våra unga. Därför lade regeringen nu fram stora satsningar för att trygga de ungas framtidstro med 15 000 nya sommarjobb, fler utbildningsplatser och också resurser för lovskola för dem som har halkat efter. I dag skjuter vi till pengar för avgiftsfria och smittsäkra lovaktiviteter. Det ska inte vara en klassfråga att kunna ha med sig ett fint sommarminne från sommarlovet.

Herr talman! Sedan pandemin slog till mot Sverige har vi lagt fram historiskt stora åtgärder för att rädda liv, jobb och välfärd. Här i dag fortsätter det arbetet med finansutskottets betänkande om den sjätte extra ändringsbudgeten för i år, med åtgärder på strax över 20 miljarder för att fortsätta lindra pandemins skadeverkningar.

I första hand är coronapandemin en fråga om liv och hälsa. Den enskilt viktigaste åtgärden för att få bukt med smittan är en snabb och effektiv vaccinering. Det räddar inte bara liv; det är också den mest effektiva åtgärden för att få fart på ekonomin igen.

Regeringens budskap har sedan dag ett varit tydligt: Pengar får inte, ska inte och kommer inte att stå i vägen för att begränsa smittspridningen. Pengar ska inte heller stå i vägen för att Sverige ska kunna ingå nya vaccinavtal för att säkra vaccin inte bara i år utan även kommande år. Det kommer sannolikt att behövas. I framtiden kan vi alla behöva förnya vaccineringen regelbundet, kanske varje år.

Därför beslutar vi i dag om att höja Folkhälsomyndighetens låneram för beredskapsinvesteringar med 10 miljarder. Eftersom den här frågan måste hanteras skyndsamt sker det på finansutskottets eget initiativ. Det är stora pengar det handlar om, och beredningen har behövt vara väldigt snabb. Jag vill tacka alla partier för ett bra samarbete för att på det här

sättet göra det möjligt för Sverige att i och med dagens beslut ingå de här nya avtalen.

I den här budgeten skjuter vi också till resurser för det EU-gemensamma arbetet med vaccinationspass. Folkhälsomyndigheten får ytterligare 60 miljoner för att jobba med informationsinsatser till grupper där benägenheten att vaccinera sig är låg. Det behövs; det har vi sett inte minst i tidningarna de senaste dagarna.

I vårbudgeten skjuter vi till pengar till sjukvården för att kunna hantera uppskjuten vård och covidvård. Folkhälsomyndigheten får med dagens beslut ökat anslag för att stödja regionerna i detta viktiga arbete och också med vaccinering och transporter. Även länsstyrelserna och kommunsektorn får nya tillskott för sitt tillsynsarbete med den nya restauranglagen. Vi förlänger också det statliga stödet för ambulansflygtransporter så att det finns tillgång till ambulansflyg för covidpatienter dygnet runt över hela landet.

För att minska smittspridningen till och från jobbet beslutar vi i dag om att skattefriheten för anställda vars arbetsgivare anordnar gratis parkering på arbetsplatsen återinförs. Vi återinför också skatte- och avgiftsfrihet för gåvor så att arbetsgivare genom att ge skattefria gåvor till sina anställda kan stödja det lokala näringslivet.

Herr talman! För att minska smittspridningen förlänger vi också flera av stöden till enskilda. Det gäller det slopade kravet på läkarintyg, fortsatt slopat karensavdrag, ersättning till riskgrupper och kompensation till företag för sjuklönekostnader utöver det normala. Stöden förlängs till den 30 juni men knyts också till det nationella vaccinationsmålet. Är inte det uppfyllt den 30 juni, vilket mycket talar för i dag, kommer ersättningarna att förlängas ytterligare.

Vi höjer också anslaget till Försäkringskassan till följd av att Socialstyrelsen har bedömt att covid-19 utgör en särskild risk för gravida, vilket troligen leder till att fler har rätt till graviditetspenning när det finns risker i arbetsmiljön.

Herr talman! Pandemin är inte bara en hälsokris. De ekonomiska effekterna på samhället är stora. Sedan pandemin slog till har vi vidtagit krisåtgärder för 420 miljarder och ställt ut nära 1 000 miljarder i krediter och garantier. Aldrig tidigare har skattebetalarna räddat så många jobb i privat sektor. Genom stödet för korttidspermitteringar har hundratusentals löntagare kunnat gå ned i arbetstid och undvika risken att bli av med jobbet, samtidigt som företagen har kunnat behålla viktig arbetskraft.

Nu fortsätter vi att förlänga de företagsstöd som är så viktiga för att överbygga den ekonomiska krisen. Omställningsstödet och omsättningsstödet till enskilda näringsidkare och handelsbolag förlängs till juni, och det förstärkta omställningsstödet för särskilt drabbade företag förlängs nu till april 2021. Vi utvidgar också företagets möjligheter till anstånd genom att införa fler redovisningsperioder, förlänga anståndstiden och sänka anståndsavgiften.

Herr talman! Vi vet att inte alla stöd fungerat perfekt under den här krisen. Många saker finns att dra lärdom av, också när det gäller samhällets förmåga att ge ekonomiskt stöd i framtida kriser. Det har också behövt ske stora förändringar i stöden över tid. Samtidigt har stöden varit en helt avgörande faktor för att många verksamheter över huvud taget har överlevt under dessa omständigheter.

Herr talman! De generella krisåtgärder som vi lagt fram är utformade så att ju mer drabbad du är, desto mer stöd är du berättigad till. Kultur och idrott är dock sektorer som av olika anledningar har drabbats extra hårt, och därför har vi sedan förra året skjutit till nära 13 miljarder i krisstöd till just kultur och idrott.

Här i dag beslutar vi om flera nya stöd till kulturen. Vi skjuter till pengar till den regionala kulturverksamheten, till vissa scenkonstinstitutioner, till museer och till filmstöd. Vi sätter också av 3 miljarder till ett nytt evenemangsstöd som vi sedan tidigare har enats om i finansutskottet. Riksdagen vill att evenemangsstödet ska gälla för evenemang från den 1 juni. Jag vet att det är enklare att säga än att genomföra och att det är betydligt mer komplicerat att ta fram ett fullständigt regelverk och få det godkänt av EU-kommissionen och hanterbart för myndigheter. Jag hoppas dock att detta kan komma på plats och bli så bra som möjligt. Jag vet i alla fall att regeringen arbetar för att detta ska bli både bra och träffsäkert och att regeringen också arbetar för att det här ska komma på plats så fort som möjligt.

Med dagens beslut skjuter vi till pengarna och påminner också om riksdagens tidigare tillkännagivande.

Herr talman! Vi är i ett mycket allvarligt läge, men svensk ekonomi visar också motståndskraft. Vi har en välutbildad befolkning, och vi har trots omfattande krisåtgärder fortfarande starka statsfinanser. Det är för att vi rustade oss i de goda tiderna. Vi har investerat kraftigt i Kunskapslyftet, vi har den lägsta statsskulden sedan 1977 och vi har fortfarande, trots den djupaste ekonomiska nedgången sedan andra världskriget, fler i arbete än när Stefan Löfven tog över statsministerposten.

Nu fortsätter vi att använda vår gemensamma ekonomiska styrka för att ta oss genom och ur pandemin och bygga samhället starkare.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

Anf. 3 EDWARD RIEDL (M):

Herr talman! Jag konstaterar att våren innebär stora olikheter i vårt fantastiska land. Jag som är från Norrland återvänder hem efter riksdagsarbetet och åker skidor och njuter av vårsol. Kollegor från södra Sverige åker hem och klipper gräsmattan. Så olika ser det ut i vårt land.

Precis så olika är också verkligheterna i den här pandemin, med precis lika stora skillnader som våren innebär. Det finns människor som lever livet precis som om ingenting har hänt och som är ute och njuter av vårsol och fantastiskt väder. Det finns också människor som ligger på våra sjukhus – fler än på mycket länge – och kämpar för sina liv. Så olika ser verkligheten ut för olika människor den här våren – mer olika än det brukar vara.

Jag tänker särskilt på alla dem som jobbar inom den svenska hälso- och sjukvården som inte bara har det tufft just nu utan har haft det tufft sedan den här krisen bröt ut. Man kämpar på, jobbar långa pass och ser mycket lidande i vardagen. Det sliter på dem. Vi har också alla de som tar hand om våra äldre inom äldreomsorgen där smittan förut slog väldigt hårt.

Så olika är verkligheterna, och därför kan det ibland vara svårt att tänka att vi befinner oss mitt i en kris. Jag tänkte på det på väg till Riksdagshuset här på morgonen. Det var tyst, fridfullt, soligt och en alldeles underbar luft

*Extra ändringsbudget
för 2021 – Förlängda
ersättningar på sjuk-
försäkringsområdet,
stöd till företag, kultur
och idrott samt andra
åtgärder med anled-
ning av coronaviruset*

att andas. Samtidigt ligger människor och kämpar för sina liv. Det är väldigt stor skillnad på de verkligheterna.

Det är också en uppmaning till oss alla. Jag säger som tidigare talare har sagt: Nu gäller det att fortsätta orka hålla i och hålla ut. Vi vet vad det är som hjälper, nämligen att vi försakar mycket av det som vi tycker om. Vi försakar att umgås med människor som vi tycker om. Vi försakar mycket av det som är glädje i en människas liv för att se till att färre ska behöva drabbas av den fruktansvärda sjukdomen som skapas av detta virus.

Detta är vår önskan och uppmaning till alla där ute: Fortsätt att kämpa! Och ta vaccinet när vaccinet erbjuds, för det hjälper också till att trycka tillbaka smittan.

Herr talman! Den extra ändringsbudget som ligger på riksdagens bord i dag tycker jag visar mycket av det arbete Moderaterna har varit delaktiga i under den här pandemin. Jag konstaterar att vi från första dagen har jobbat så mycket vi kan för att rädda jobb och företag och för att säkra resurser till sjukvården, smittbekämpningen och äldreomsorgen. Vi har gjort upp med alla riksdagens partier i olika konstellationer för att faktiskt åstadkomma just detta.

När jag ser denna extra ändringsbudget kan jag se tydliga spår av moderata kollegor som gjort väldigt mycket arbete, exempelvis Niklas Wykman som har varit högst delaktig i att se till att vi får skattefrihet för gåvor och fri parkering för personal inom sjukvård och omsorg och en befrielse från att bli beskattad för den mat som har skänkts av företag och privatpersoner genom krisen.

I dag förlänger vi också möjligheten att stanna hemma om man befinner sig i riskgrupp så att man slipper gå till jobbet och utsätta sig för den risk som det innebär. Det möjliggörs till stor del av det arbete som mina moderata kollegor Camilla Waltersson Grönvall och Maria Malmer Stenberg har gjort. Detta är tydliga exempel på ansvarstagande i den här krisen.

Vi förlänger också omställningsstödet till företagen, och vi förlänger omsättningsstödet till enskilda näringsidkare, handelsbolag och kommanditbolag – viktiga delar för att rädda svenska jobb och svenska företag. Mycket av det arbetet har gjorts under ledning av min moderata kollega i finansutskottet Elisabeth Svantesson.

Vi gör allt vi kan för att rädda jobb och företag och säkerställa att vi på ett tryggt sätt ska ta oss igenom den här krisen. Vi fortsätter det arbetet. I morgon kommer det i finansutskottet att avgöras om vi förändrar och förbättrar omställningsstödet.

Många av de företag som har drabbats värst i pandemin är företag som restauranger och annat inom servicenäringen och alltså företag där människor möts, och de anställda i de företagen har drabbats allra mest av de restriktioner som finns till för att minska smittan. Den kombination av stöd som finns i dag fungerar inte särskilt bra för de företagen.

Nu finns det ett nytt förslag för att på allvar kunna stödja de företagen. Det är ett förslag som Moderaterna har tagit fram, och jag vet att andra partier i olika delar har försökt ta fram liknande förslag för att åstadkomma precis detta. Min förhoppning är att vi i morgon kan vara så många partier som möjligt, allra helst en majoritet, som kan rösta igenom förslaget och

se till att de företag som har drabbats hårdast av den här pandemin faktiskt kan överleva.

Då räddar vi jobb, företag och framtida skatteintäkter som kommer att behövas. De kommer att behövas för att vi ska återställa de ekonomiska uttag vi har gjort för att kunna hantera den här pandemin. Det är min stora förhoppning i detta.

I dag beslutar vi också om ett evenemangsstöd för kultur, idrott och civilsamhälle. Det gör att vi kan rädda Vätternrundan, Sweden Rock, teatrar, ungdomscuper, musikalerna och festivaler – viktiga delar av den svenska folksjäl. De innebär hopp, framtidstro, glädje och gemenskap där människor kan träffas och göra saker tillsammans. Det går inte att göra mycket av det under den här pandemin. Men tro mig, allt detta vill vi ha kvar efter pandemin. Alla gillar inte allt, men de flesta av oss gillar faktiskt något av alla de här viktiga delarna i det svenska kultur-, idrotts- och civilsamhället. Allt det bryr vi oss om på olika sätt. I dag har vi möjlighet att rädda det med det här krisstödet.

Vi moderater satte oss ned med aktörerna inom kulturen och idrotten och tog fram det här stödet. Vi påbörjade arbetet i julas och jobbade med det under våren. Nu har vi kommit så långt att vi i dag avsätter 3 miljarder kronor för att göra verklighet av detta.

Jag vill härifrån återigen – jag har gjort det förut – rikta ett stort tack till Petra Kauraisa som faktiskt var den som samlade stora delar av kulturen och idrotten och möjliggjorde att vi kunde få till samtal och faktiskt få det här stödet på plats.

Stort tack också till kollegor i finansutskottet: Ulla Andersson från Vänsterpartiet och Jakob Forssmed från Kristdemokraterna som också bidrog och kom med nya förslag och förbättrade förslaget som Moderaterna lade fram. Stort tack till er!

Stort tack också till Sverigedemokraterna som från början stödde det här förslaget och gjorde att vi hade en majoritet i finansutskottet.

Jag vill också säga att jag blev mycket glad när januaripartierna anslöt dagen före beslut. Det gjorde, herr talman, att vi fick en enig riksdag som ställde sig bakom att rädda de här delarna av svensk kultur och idrott. Det gör detta mycket starkare.

Herr talman! Signalen från Sveriges riksdag till regeringen är tydlig. Riksdagen vill ha det här stödet på plats den 1 juni. Många kultur- och idrottsarrangemang sker nämligen just då. Om regeringen inte hinner få fram detaljerna – så kan det absolut vara, vilket tidigare talare har sagt – får man göra delar av stödet retroaktivt. Vi vill rädda de här delarna och det svenska kultur- och idrottslivet.

Avslutningsvis vill jag kort beröra det förslag som regeringen kom till riksdagen, mer specifikt finansutskottet, med i slutet av förra veckan. Tidigare talare har också talat om det. Det handlar om 10 miljarder kronor för att kunna köpa vaccinen. Det är såklart ett nödvändigt beslut att fatta, herr talman. Men låt mig konstatera att regeringen är slarvig då man inte lägger fram det på annat sätt och med annan beredning, utan man går till riksdagen och säger: Kan ni skjuta in det här ärendet vid sidan och fatta ett snabbt beslut?

För att den som lyssnar ska förstå hur mycket 10 miljarder kronor är ska jag berätta att det i normalfallet, i en vanlig höstbudget, är halva utrymmet för nya reformer. Det förslaget slänger regeringen in, rakt in från

sidan och utan någon större beredning, med ett par dagars framförhållning och ber riksdagen att fatta beslut om det. Självklart ska vi göra det. Det finns nog inget parti som är emot det. Men det är slarvigt gjort av regeringen. Man måste sköta sitt jobb på ett bättre sätt, herr talman.

Med det vill jag å Moderaternas vägnar yrka bifall till förslaget i betänkandet. Det ger oss mer kraft att rädda jobb och företag och att säkra viktiga delar av svensk kultur, idrott och civilsamhälle. Det ger oss också möjlighet att inhandla vacciner och fortsätta att bekämpa det här viruset.

Anf. 4 CHARLOTTE QUENSEL (SD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i det betänkande som ligger på bordet.

I går fick jag ett mejl från Svenskt Näringsliv. De inledde med att skriva att coronapandemin är den allvarligaste krisen i fredstid sedan 1930-talets depression. Det är en hisnande tanke.

Är det något vi har lärt oss om denna pandemi är det att den slår väldigt olika, mot människor och mot företag. En grupp har det tuffare än många andra. De arbetar nonstop för att försvara oss mot coronas angrepp. Jag tänker på personalen på landets IVA-avdelningar. Trycket på platserna är i dag högre än det var under peaken i januari. Det saknas intensivvårdsplatser, det saknas personal och det saknas utrustning. Samtidigt får vi larmrapporter om att personalen gråter av utmattning. Snart orkar de inte mer. Sådana arbetsförhållanden hade aldrig accepterats före corona, men nu verkar det inte finnas någon lösning på detta akuta problem. Vi står i stor tacksamhetsskuld till vår vårdpersonal, som trots utmattning fortsätter att kämpa för att så många som möjligt av oss ska överleva.

Därför föreslår finansutskottet i dag att riksdagen ska utöka Folkhälsomyndighetens budget för vaccininköp med hisnande 10 miljarder kronor. Att vi inte insjuknar är det säkraste sättet att avlasta vår vårdpersonal. Det är också det säkraste sättet att se till att vi kan öppna upp samhället och göra det möjligt för företag och alla anställda att få igång omsättningar på samma nivå som innan coronapandemin attackerade oss.

Mycket i denna ändringsbudget är sådant som Sverigedemokraterna har efterfrågat under lång tid. Det är bra att vi i dag kan besluta om dessa åtgärder, men det är bekymmersamt att oppositionen hela tiden behöver pressa regeringen att vidta ytterligare stödåtgärder.

Sedan pandemins utbrott har det varit många turer om vilken anstånds-kostnad företag ska ha för uppskjuten inbetalning av skatt. Vi lyckades förra året få den sänkt, och redan före höjningen i februari påpekade Sverigedemokraterna att regeringen behövde justera ned den igen. Det är därför bra att vi i denna ändringsbudget ser en nedjustering av kreditkostnaderna till samma nivå som före februari i år.

Herr talman! Sverigedemokraterna har inkommit med ett särskilt yttrande i samband med den ändringsbudget som vi debatterar i dag. Anstånd med skatteinbetalningar används av företag som under den pågående pandemin har ont om likvider men som förhoppningsvis kommer att komma ur krisen och därefter jobba för en återgång till de omsättningar som rådde före pandemin. Vi har även tidigare efterfrågat en lösning för företag så att de kan amortera ned skatteskulden över en viss tid samtidigt som omsättningen når normal nivå. Om företag inte får igång sin omsättning tillräckligt snabbt finns det annars risk för konkurser när anståndstiden har löpt

ut. Det vore olyckligt av många skäl. Dessutom ökar risken betydligt att staten inte får in skatten över huvud taget.

Sverigedemokraterna har också efterfrågat en förlängning av företagsstöden till och med juni månad. Det är därför bra att se att just detta föreslås i ändringsbudgeten. Här finns i dag förlängt omsättningsstöd till enskilda näringsidkare, och ett förlängt omställningsstöd. Även handelsbolag och kommanditbolag får förlängt stöd till och med juni.

Ett stöd är nytt i ändringsbudgeten: evenemangsstödet. Det satt långt inne, men den 23 mars röstade riksdagen igenom att regeringen skyndsamt borde återkomma till riksdagen med ett förslag om garantistöd. Beloppet som avsattes var 3 ½ miljarder kronor, och stödet skulle gälla för evenemang som planerats från juni till december i år. Det är därför något märkligt att regeringen i denna ändringsbudget har sänkt stödet till 3 miljarder och föreslår att ersättningen ska gälla från juli månad.

Jag tycker att förslaget visar att vissa antingen inte förstår hur företag arbetar eller inte bryr sig. Både Socialdemokraterna och Miljöpartiet var negativa till stödet när utskottsinitiativet lades fram. Ett av deras argument mot stödet är att politiker bär ett stort ansvar för att inte signalera att arrangörer ska börja planera för stora evenemang som kan öka smittspridningen.

Jag vet inte om jag ska skratta eller gråta, men tror verkligen regeringspartierna att det är nu, under våren 2021, som arrangörer av stora evenemang sätter igång med planeringarna för årets sommar och höst? Man behöver inte ens vara företagare för att förstå sig på planeringen. Det räcker att råka läsa kvällspressen i samband med den årliga Melodifestivalperioden. Christer Björkman, hela svenska folkets Melodifestivalgeneral, får årligen frågan om när han ska börja planera inför nästa år. Varje år svarar han att han påbörjar det arbetet dagen efter finalen. Det är han inte ensam om. Stora evenemang planeras under lång tid, ibland flera år. Själva evenemanget är kulmen på en lång tids arbete. Jag har svårt att förstå hur dessa arrangörer redan förra året skulle ha kunnat förstå att coronapandemin fortfarande skulle hålla oss gisslan sommaren 2021.

Herr talman! Både här i kammaren och i medierna hör vi då och då angrepp på företagsstöden. Ofta hänvisar kritiker till att det är vad de kallar för våra skattepengar som går till att stödja privata företag. Det är viktigt att påminna om att såväl företag som alla som är anställda av något företag betalar skatt. Det är vår gemensamma ekonomi som ska ta oss tillsammans ur pandemin.

Förra veckan publicerade Företagarna en rapport som visar att i 189 av landets 290 kommuner står småföretagen och deras anställda för den största andelen av de kommunala skatteintäkterna. Samtidigt har många gånger småföretagen drabbats hårdast av pandemin. Därför är det viktigt att dessa bolag får fortsatt stöd så att vi kan återstarta Sverige när vi har besegrat pandemin.

Anf. 5 EMIL KÄLLSTRÖM (C):

Herr talman! Jag kan inte låta bli att inleda med en kommentar om Edward Riedls skidåkning. När jag i går kväll lämnade Örnsköldsvik, en timmes bilresa från Edwards hemstad Umeå, var det risk för gräsbränder. Det finns bara två möjliga slutsatser. Antingen går det en väldigt tydlig och definitiv klimatgräns i höjd med Nordmaling, eller så finns det åtminstone

Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

ingen större risk för att det blir särskilt bakhalt när Edward Riedl ger sig ut i skidspåret. Jag tippar att det inte heller i södra Umeå finns någon snö. Det om det.

Herr talman! Det var ett tag sedan jag senast stod i den här talarstolen. Till följd av ett halvårs föräldraledighet var min senaste kammardebatt den då vi presenterade förra årets höstbudget, det vill säga nu gällande statsbudget.

Det är fascinerande att tänka tillbaka på tonen i den debatten och de förhoppningar och farhågor som fanns. I höstas fanns ju en tydlig förhoppning om att det värsta låg bakom oss och att vi sakta men säkert gick mot en ny vår, även om det rent klimatmässigt var en vinter som väntade. Det fanns dock också tydliga farhågor om att ytterligare vågor av coronapandemin var på väg. Det fanns även en medvetenhet om att vi under hösten och vintern behövde en beredskap för ytterligare ren krispolitik.

Tyvär var det farhågorna och inte förhoppningarna som blev det som kom att gälla. De senaste månaderna har inneburit mycket tuffa tider för Sverige och hela världen. Visst kan vi i och med den vaccinering som nu pågår för fullt i såväl Sverige som världen nu förenas i ett nytt hopp om att den kommer att förskona oss från ytterligare mycket tuffa och jobbiga tider. Men när vi i detta läge går mot, med Jakob Forssmed ord, en vaccins advent behöver vi ha fortsatt beredskap för att det kan komma tuffa tider. Vem vet vad detta hemiska virus bär på i framtiden? Vi behöver ha rådrum.

Efter ett år av ren krispolitik och extremt expansiv ekonomisk politik kan vi fortfarande slå fast att Sverige har goda möjligheter att ta sig an även kommande utmaningar och tider av krisbekämpning. Vi har fortfarande stabila statsfinanser, och vi har ett förhållandevis lågt skuldtryck. Vi har därför möjlighet att ett bra tag till fortsätta med den krispolitik som har präglat det senaste året, som så skulle krävas.

Denna trygghet är bra, tror jag, för alla samhällssektorer. Den är bra för våra företag, hushåll och givetvis oss makthavare i riksdag och regering. Vi kan känna att om situationen så kräver kommer vi även framgent att kunna agera kraftfullt.

Eftersom jag har varit borta ett tag får ni ursäkta att jag har tappat räkningen på hur många extra ändringsbudgetar som har presenterats sedan coronan kom. Jag tror att min sverigedemokratiska kollega signalerade tolv. Det är i alla fall väldigt många. Att det är många som har föregått dagens extra ändringsbudget tar inte bort det faktum att det finns väldigt viktiga åtgärder i det dokument som vi kommer att fatta beslut om i dag.

Sent i processen kom ett äskande från Folkhälsomyndigheten om ytterligare 10 miljarder i utökad låneram för att man ska kunna delta i upphandlingar av vaccin. Det är givetvis en sådan politik vi ska föra, och det är givetvis en fråga där vi i riksdagen måste ta den snabbast möjliga vägen för att underlätta detta arbete. Det är bra att vi väldigt snabbt kunde få in också det i den här produkten.

Utöver det görs stora satsningar i en bredd av viktiga samhällsområden. Den största enskilda puckeln i denna extra ändringsbudget är förlängningar av olika företagsstöd. Vi inför dessutom nya företagsstöd. Jag tänker framför allt på det evenemangsstöd som vi nu skjuter till pengar för. Jag hoppas att arbetet med att få praktikaliteterna på plats går så snabbt som möjligt. Även de rena förlängningarna av omställnings- och omsätt-

ningsstöd för enskilda företag är viktiga i ett läge då vi ser att många branscher och företag efter ett års pandemi alltjämt har svårigheter.

Viktiga satsningar görs också på kultur och idrott. Ett ofta beskrivet och återberättat citat av Winston Churchill ger vid handen att den dåvarande premiärministern stoppade neddragningar på kulturpolitiken under ett brinnande andra världskrig med orden: Vad är det vi ska försvara om vi drar ned på våra kulturinstitutioner? Som vanligt när det gäller Churchillcitat gör man klokt i att inte alltför mycket efterforska huruvida han verkligen har sagt detta. Men det finns icke desto mindre en viktig klokskap i detta.

Det Sverige som vi alla älskar ska ju finnas kvar i så många delar som möjligt när vi efter pandemin kan blåsa faran över. Viktiga kulturinstitutioner, civilsamhälle, idrottsliv och föreningsliv måste fortsätta att fungera såväl nu under brinnande kris som senare när vi kan återgå till något slags normalitet då vi åter kan gå på festivaler, springa maratonlopp och göra det som tillsammans med andra viktiga saker på många sätt gör livet värt att leva.

Det är därför rätt att nu tillföra ytterligare medel till kultur och idrott. Då kan viktiga aktörer, institutioner och aktiviteter fortsätta och överleva till världen "post corona".

Detta är ett ständigt pågående arbete. Det finns få om några tecken på att det här skulle vara det sista krispaket som vi får på plats. Det är viktigt att följa såväl företagsstödets behov av utveckling som utvecklingen inom kultur, civilsamhälle och idrott. Vi måste inte minst följa våra kommuners och regioners verksamheter. Det är ju de som står för de viktigaste välfärdsfunktionerna som ska fortsätta fungera, oavsett hur lång coronakrisen månde vara.

Det här viktiga arbetet måste därför fortsätta. Det kommer att vara ett högt tryck såväl i riksdagen som i regeringen för att vi på alla sätt ska kunna lotsa Sverige igenom denna tuffa pandemi.

I dag tar vi ett viktigt steg på ett antal områden. Men det finns som sagt ingen anledning att tro att det här är det sista vi gör för att bekämpa coronapandemins alla effekter.

Stort tack, herr talman, för ordet! Nu fortsätter arbetet.

Anf. 6 ILONA SZATMARI WALDAU (V):

Herr talman! Under förra mandatperioden förhandlade Vänsterpartiet budget med regeringen. Vi förhandlade fram gratis glasögon för barn, höjda underhållsstöd, avgiftsfri tandvård för unga upp till 23 år och sommarlovsstöd som betalades ut till kommuner som satsade på att utveckla kostnadsfria sommarlovsaktiviteter. Detta är några av de reformer för barn och unga som Vänsterpartiet fick igenom.

Några av våra reformer lever kvar, medan andra är avskaffade av det nya styret. En reform som avskaffats är sommarlovsstödet. Det avslutades i och med sommaren 2019. Sommaren 2018 deltog cirka 76 000 barn i en aktivitet som helt eller delvis finansierades via statsbidraget för lovaktiviteter.

År 2020 drog de flesta kommuner ned på sina sommarlovsaktiviteter. Av de 229 kommuner som svarade på en enkät uppgav 169 att det uteblivna stödet ledde till färre aktiviteter. 17 kommuner anordnade ingenting alls förra året. I de kommuner som anordnade aktiviteter blev flera aktivi-

*Extra ändringsbudget
för 2021 – Förlängda
ersättningar på sjuk-
försäkringsområdet,
stöd till företag, kultur
och idrott samt andra
åtgärder med anledning
av coronaviruset*

Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

teter avgiftsbelagda, som i Sorsele, där kommunen införde en avgift på 500 kronor för simskolan. Under coronasommaren 2020 fanns det alltså kommuner som inte kunde arrangera lovaktiviteter utan det statliga stödet. I år kan kommunerna återigen anordna aktiviteter för barn och unga, då vi i och med detta betänkande tillskjuter medel till lovaktiviteter. Det är ett välkommet tillskott för våra kommuner och inte minst för våra barn och unga.

Det är också bra att ersättningen till riskgrupper nu förlängs utan glapp. Glappet som uppstod vid årsskiftet skapade stora problem för riskgrupperna. Här är därför min vädjan till regeringen: Låt det inte bli ett glapp igen som tvingar människor att arbeta med covidsjuka trots att de själva tillhör riskgrupperna! Även om vi såklart hoppas att alla är vaccinerade och att riskerna minskar framöver är en förlängning till den 30 juni relativt kort, och en eventuell ytterligare förlängning måste göras före sommaren.

I denna extra ändringsbudget tar riksdagen också beslut om att utöka Folkhälsomyndighetens möjlighet att låna för att kunna delta i EU:s vaccinupphandling för 2022 och 2023. Det är bra. Vi behöver säkra vaccin även för kommande år. Men EU måste arbeta för att få ned kostnaden för vaccinet. Vi har kunnat se hur länder inom EU förlitat sig på det billigaste vaccinet och bara köpt det, vilket påverkat andra medlemsstater när det vaccinet pausats. Priset spelar roll för tillgången till vaccin, både inom och utom EU.

Både Sverige och EU borde säga ja till de framställningar som gjorts om att länder och företag ska kunna frångå immaterialrätten tillfälligt för att under pandemin importera eller tillverka vaccin, läkemedel och tester för covid-19. Det går alldeles för långsamt att få fram vaccin, och det är de rika länderna, som Sverige, som har möjlighet att köpa det dyra vaccinet. EU borde göra och kan göra mer för att pressa priserna och underlätta för fattigare länder att få vaccin. I sammanhanget är det också värt att nämna att EU, Sverige och andra länder bidragit till finansiering av forskning om vaccin och covid-19. Denna finansiering borde också avspeglas i prissättningen.

Herr talman! Det finns många bra förslag i det här betänkandet: förlängda stöd till riskgrupper och enskilda företag, ytterligare stöd till kultur och idrott i form av bland annat ett nytt evenemangsstöd, lovaktiviteterna för barn och unga, fortsatta insatser som rör vaccinering mot covid-19 och åtgärder för att motverka ytterligare spridning. Några av förslagen har också Vänsterpartiet drivit på för att få fram.

Förhoppningsvis kan evenemangsstödet för kultur och idrott underlätta för de föreningar och företag som vill kunna planera för evenemang att också göra det. Med en viss säkerhet i att kunna få stöd för en större del av kostnaderna om arrangemanget ställs in är det fler som kommer att våga arrangera. Om vaccineringarna lyckas och vi kan börja samlas igen redan i sommar eller i höst är det viktigt att vi också har arrangemang att samlas på och kring. Föreningar, teatrar, orkestrar och andra arrangörer behöver komma igång med sin verksamhet för att den ska finnas kvar. Regeringen har agerat snabbt på riksdagens uppdrag att komma med förslag på stödets utformning, vilket är positivt.

Herr talman! Stödet till företagen är inte heltäckande. En hel del företagare hamnar mellan stolarna och passar inte in i regelverket. Samtidigt som en del går i konkurs kan andra ta emot statligt stöd och sedan göra

utdelningar. Medan Sandvik och Volvo gör utdelningar, trots att de fått statligt stöd, sliter den underbetalda och underbemannade vårdpersonalen. Numera tror jag inte ens att de får några applåder som tack.

Volvo har permitterat tusentals anställda och fått över 1 miljard i krisstöd från staten. Ändå betalar företaget i år ut 118 miljoner i bonusar till sin ledning. Inget annat parti än Vänsterpartiet vill förändra reglerna för att förhindra dessa utdelningar. Borde inte Volvos ledning kunna nöja sig med applåder? Behöver de verkligen mångmiljonbonusar också? Det är mångmiljonbonusar som vi alla varit med och betalat, pensionären såväl som läraren och undersköterskan.

Skattebetalarna – hårt arbetande människor, sjukpensionärer och pensionärer – får mangrant vara med och rädda jobb och företag i krisen. Ledningen i de räddade bolagen tackar för pengarna och firar med lite bonusar, trots att det var skattebetalarna, inte ledningen, som räddade företaget. Det sticker i ögonen, men inget annat parti än Vänsterpartiet vill göra något åt det.

Från Vänsterpartiets sida vill vi också understryka, vilket vi gör i vårt särskilda yttrande, att vi vill se ett mer balanserat svar på den ekonomiska krisen. Det är inte hållbart att ge stöd till näringslivet på hundratals miljarder kronor samtidigt som det råder stor resursbrist inom till exempel äldreomsorgen och sjukvården. Många hushåll har drabbats hårt av krisen i spåren av ökad arbetslöshet och av att extrajobb kanske har försvunnit. Vänsterpartiet har lagt och kommer att lägga en rad förslag i syfte att stärka hushållens ekonomi, stärka välfärden och pressa ned arbetslösheten.

Jag sa visserligen tidigare att vårdpersonalen inte ens får applåder som tack, men de får i alla fall i detta betänkande fortsatt skattefri gratis parkering och behöver inte skatta för gåvor. Jämfört med Volvos vd:s bonus på 21 miljoner, betald av skattebetalarna, är det förstås småsmulor, men det är alltid något att inte behöva skatta för de blygsamma gåvor man får som tack för sitt arbete, gåvor som till viss del är till för att stödja det lokala näringslivet, som Åsa Westlund påpekade i sitt inlägg.

Herr talman! Coronapandemin berör oss alla. Några av oss har tur och känner ingen som dött eller fått långtidscovid. Andra av oss har mist nära och kära. Men alla berörs vi på olika sätt. Över ett år av inskränkningar av vart vi kan gå och vilka vi kan träffa tär på oss människor och på samhället. Det märks på människors ilska mot sjuksköterskan som har Astra i sin spruta. Det märks på tonen i sociala medier. Det märks på så många olika sätt.

Det är min förhoppning att vi snart får bukt med pandemin och att livet kan återgå till det normala eller åtminstone något så när normala. Några av förslagen i detta betänkande är steg i rätt riktning. Jag yrkar därför bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 7 MATS PERSSON (L):

Herr talman! Coronapandemin och coronakrisen svepte över Sverige för ungefär ett år sedan och präglar fortfarande vår vardag på ett mer eller mindre tydligt sätt. För en del människor innebär det att man jobbar hemma, sitter framför en dator och har möten i Zoom i stället för att träffa sina kollegor på jobbet. För en del har det inneburit att man får mer tid över till familjen och till att syssla med trädgården. För andra får effekten mycket större betydelse. Den som jobbar på en intensivvårdsavdelning i

*Extra ändringsbudget
för 2021 – Förlängda
ersättningar på sjuk-
försäkringsområdet,
stöd till företag, kultur
och idrott samt andra
åtgärder med anledning
av coronaviruset*

Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

Sverige har det väldigt tufft och har haft det väldigt länge. Det är tufft att gå till jobbet. I 13–14 månader har det här präglat ens arbetsliv. En del har i sin närhet haft någon anhörig som drabbats och dött.

Herr talman! Från politikens sida måste det viktigaste vara att göra det som krävs för att säkra hälsa och liv men också jobb och företagare. Den ändringsbudget som nu är på riksdagens bord handlar just om det. Det handlar om att vi gör en rad olika insatser för att se till att Sveriges företagare kan behålla sina livsverk och på det sättet behålla sina anställda. Det handlar om jobb, men det handlar också om kött och blod. Det är människor som ser att det de har skapat med sina bara händer nu riskerar att gå upp i rök för att ett virus spritts runt om på vår planet.

En viktig del i det handlar naturligtvis om vaccinet. Man måste i den här kammaren vara brutalt ärlig och uppriktig. EU:s hantering av och strategi för vaccinet har varit ett misslyckande. Under pandemin har det varit uppenbart att USA:s strategi både sjukvårdsmässigt och i hantering av corona har varit mycket sämre än den vi har haft i Sverige. Men i USA vaccinerar man nu 3 miljoner människor varje dag.

I Storbritannien, som nu dessvärre har lämnat EU, har man valt att sköta detta på egen hand, och man ligger väsentligt mycket längre fram än vad man gör i Sverige och i övriga Europa. Det går inte att beskriva på något annat sätt än som ett misslyckande. Det vi kan göra från svensk horisont är att göra det vi kan för att se till att fler människor kan vaccinera sig. Det vi fattar beslut om i budgeten i dag är ett led i detta som är väldigt viktigt. Men måste vara uppriktig och säga att EU:s hantering av detta har varit ett misslyckande. Besvikelsen från oss alla är mycket stor över detta.

Herr talman! Vi förlänger nu med den extra ändringsbudgeten en rad olika stöd som finns till Sveriges företagare och till svenska jobb. Det handlar om att vi förlänger möjligheten att skjuta upp sin skatt. Det handlar om olika typer av omställnings- och omsättningsstöd och en rad olika reformer som i grund och botten handlar om att se till att så många människor som möjligt har ett jobb att gå till. Så få människor som möjligt ska behöva kastas ut i ovisshet och arbetslöshet, och så många människor som möjligt ska ha kvar arbetsplatsens gemenskap och den trygghet och den glädje det innebär att ha ett jobb att gå till.

Den här budgeten innehåller också stöd till idrotts- och kultursektorn, som är en så väldigt viktig del av det svenska samhället. Den får nu med evenemangsstödet möjlighet att bedriva en rad verksamheter som man annars inte hade kunnat göra. Den innehåller också stöd som handlar om att barn och unga ska kunna få göra lovaktiviteter. Det kan kombineras med att de under helger, kvällar och lov kan gå i skolan mer för att ta igen det väldiga kunskapstapp som de nu har drabbats av.

Vi ser framväxten av en coronageneration i svensk skola. Det är inte samma sak att sitta framför en skärm hemma som att träffa sin lärare i klassrummet. Konsekvenserna av det kan bli väldigt stora när barn och ungdomar inte lär sig läsa, skriva och räkna tillräckligt bra. Vi ser en coronageneration som riskerar att falla efter och inte ha tillräckliga kunskaper. Det är en viktig uppgift för politiken att se till att alla barn får den utbildning de har rätt till och att alla barn lär sig tillräckligt mycket.

Herr talman! Svensk politik har tagit ansvar, och Liberalerna har tagit ansvar under krisen. Vi ser vår roll som att driva på för reformer när det gäller skola och rättsväsen och framför allt att under krisen se till att sjukvården får sitt och att vi kan säkra jobben i en väldigt svår tid.

Det finns naturligtvis en del som kunde ha gjorts bättre. Mycket av detta har skett under väldigt kort tid med horisonten att vi måste få reformer på plats under tidsbrist. Det är klart att det finns enskilda reformer som kunde ha bedrivits på ett bättre sätt. Men den sammantagna bilden från de flesta bedömare är att den ekonomiska politiken under coronakrisen har varit rätt så bra.

Det har handlat om att satsa uppemot 400 miljarder kronor på att se till att välfärden byggs ut, att sjukvården får sitt, att skolan får tillräckliga pengar och att äldreomsorgen får tillräckliga pengar. Det handlar också om att se till att det finns reformer som gör att företagen kan överleva och behålla sina anställda. Vi ser på det sättet till att så många människor som möjligt har ett arbete att gå till.

Det finns delar av detta som kunde ha gjorts bättre. Men mycket av det har ändå skett på ett väldigt gott sätt. Mycket av det har också skett i ett brett samarbete i svensk politik där alla partier har visat sig från sin bästa sida och i konstruktiv anda bidragit till att förbättra. Där har det politiska spelet varit mindre viktigt, och att ta ansvar för Sverige har varit viktigare. Det välkomnar vi från Liberalernas sida.

Herr talman! Allra sist vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Jag ser det som ett led i det gedigna arbete som vi måste fortsätta att bedriva för att se till att säkra svenska jobb framåt.

Anf. 8 KAROLINA SKOG (MP):

Herr talman! När man går igenom den extra ändringsbudget som vi debatterar här i dag får man en bild av alla de insatser som just nu görs i Sverige. Det handlar om alla de människor som anpassar sina liv och framför allt om alla verksamheter som har ställt om och gör det som krävs just nu. Det är alltifrån skolan och självklart vården och omsorgen till kulturverksamhet, föreningar och fritidsverksamhet. Alla har ansträngt sig för att ställa om och anpassa verksamheten och nå ut så bra det bara går just nu.

Jag vill också påminna om alla dem i riskgrupper som har behövt göra stora anpassningar av sina liv och det som gjorts av myndigheter för att göra det möjligt för dem som är i riskgrupp att vidta de åtgärder de behöver. Den som känner minsta symtom ska kunna stanna hemma utan att tveka: Ska jag göra det? Kan jag förlora inkomst på det? Det handlar om praktiska saker som att det nu inte krävs ett läkarintyg för att vara sjukskrivna.

Många av dessa åtgärder för att göra detta möjligt ekonomiskt förlänger vi i dag. Det är en bra och viktig påminnelse om hur stora ansträngningar som görs för att hantera pandemin på bästa sätt. Vi är mitt i den. Smittspridningen är hög. Trycket på IVA runt om i landet är väldigt högt. Det är mycket vård som inte kan utföras i det här läget. Det behöver vi ha med oss framåt.

För att öka tydligheten ger vi i den här budgeten besked om att många stöd kommer att knytas till vaccinationsmålet. Vi säger att så länge vi fortfarande håller på att vaccinera befolkningen kommer det att finnas anled-

*Extra ändringsbudget
för 2021 – Förlängda
ersättningar på sjuk-
försäkringsområdet,
stöd till företag, kultur
och idrott samt andra
åtgärder med anled-
ning av coronaviruset*

ning att ge stöd. Det blir en tydlighet framåt. Vi får ta en diskussion senare när vi försöker att bedöma hur samhället kommer att se ut när vi har klarat vaccinationsmålet. Vi behöver leva med att vi inte har trollat bort det här förfärliga viruset.

Vi har en sommar framför oss. Den kommer att innebära nya utmaningar. Det är oerhört viktigt för framför allt barn och unga. De har fått göra uppoffringar. Vi får signaler om att de rör sig mindre, bland annat för att många aktiviteter inte har kunnat genomföras. Det gäller att vi och samhället finns där så att barn och unga får meningsfulla aktiviteter under lovet.

De som är stora nog ska få möjlighet att söka och få ett sommarlovsjobb. Vi vet hur oerhört viktigt det är i unga medmänniskors liv att få testa arbetslivet tidigt. Det kommer att vara svårare att få det på den privata marknaden i år. Därför är det relevant och viktigt att det offentliga finns där för att erbjuda sommarlovsjobb.

Det är också viktigt att de som har haft digital undervisning där detta har påverkat deras resultat får möjlighet att under lovet hämta tillbaka det de har missat. Det är ytterligare anpassningar som vi ska göra under sommaren.

En stor fråga för väldigt många just nu är hur man ska tänka framåt. Vilka typer av evenemang, tillfällen att mötas, konserter eller för den delen partievenemang kan vi planera framöver? Vi har ännu inte fullt ut svaret på den frågan.

Det sker mycket dialog regionalt mellan evenemangsarrangörer och det regionala smittskyddet, och det är viktigt, för alla typer av evenemang kommer inte att kunna genomföras. Därför är det relevant att vi också går in med stöd för att göra evenemangen smittsäkra. Det kan innebära att evenemangen behöver bli mer kostsamma, och då finns det ett stöd som man kan söka för att göra dem smittsäkra. Men några evenemang kommer att bli inställda. Därför införs nu en försäkringslösning för dem.

Det är viktigt att vi nu börjar tänka på, längta efter och hoppas på det samhälle som vi kan återgå till, där vi möts igen, trängs igen och njuter av kultur och föreställningar igen. Där får samfunden samlas igen för gudstjänster, begravningar och dop. Det är viktiga delar i allas våra liv. Vi ska längta till det och våga planera inför det. Vi behöver göra det i ett samtal.

Ekonomi behöver det offentliga till ganska stora delar ta ansvar för. Det gör vi i viss mån med den här budgeten.

Det är en del i budgeten som sticker ut. Det är en akutlösning som riksdagen gör. Det tycker jag är ett bevis på hur vi har kunnat samlas och har ett väldigt nära samarbete mellan regeringen och riksdagen och hur partierna i riksdagen har kunnat samverka.

För cirka två veckor sedan kom ett besked från EU om nya upphandlingar och om nya möjligheter att köpa in vaccin. Då var det viktigt att svara snabbt för att kunna vara med. Därför vidtar vi i den här budgeten en exceptionell åtgärd och ökar Folkhälsomyndighetens möjligheter att sluta nya avtal med en så stor summa som 10 miljarder.

I normalt riksdagsarbete hade det varit otänkbart att ta in en så stor åtgärd snabbt. Det skulle ha beretts länge i en vanlig värld. Men nu är vi inte i en vanlig värld. Vi är i en värld där vi måste kunna agera snabbt eftersom möjligheten att köpa in stora volymer vaccin är det viktigaste nu, liksom möjligheten att se till att många blir vaccinerade. Därför är jag stolt

och glad över att vårt parlamentariska system har sådan agilitet och kan agera så snabbt att vi redan i dag kan ge besked till Folkhälsomyndigheten om att de kan vara med i det europeiska samarbetet och köpa stora mängder vaccin.

Nu vilar vårt hopp på att vi får in stora mängder vaccin, att vi får ut dem i befolkningen och att många tackar ja till sprutan. Det är det som är vår nyckel till frihet.

Med detta vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 11.)

§ 7 Internationella försvarssamarbeten

Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2020/21:UFöU5 Internationella försvarssamarbeten (skr. 2020/21:56) föredrogs.

Anf. 9 TALMANNEN:

Innan debatten påbörjas vill jag informera om att många talare har anmält sig till den här debatten och till flertalet andra debatter i dag. Debatterna kommer alltså att pågå längre än tidigare aviserat. Det är därför inte säkert att alla ärenden hinner debatteras före klockan 23. De debatter som kvarstår klockan 23 läggs sist på morgondagens arbetsplenum. Jag ber alla talare att beakta detta under debatten.

Jag vill också påminna om att talmannen och gruppledarna är överens om att rekommendera munskydd i kammaren och kammarfoajén när avstånd inte kan hållas. Den som talar i kammaren behöver inte bära munskydd.

Munskydd som tillhandahålls av Riksdagsförvaltningen ska bäras med den blå sidan utåt. När du tar av dig munskyddet för att tala i talarstolen slänger du det direkt i papperskorgen vid sidan av talarstolen. Munskyddet får inte läggas på bord, talarstol eller stol utan ska läggas direkt i en papperskorg avsedd för munskydd. När du är klar tar du på dig ett nytt munskydd, som du finner vid talarstolen. Använd handdesinfektion både före och efter att du har talat.

I varje bänk finns plastpåsar om du behöver ta av dig ett munskydd där du sitter. Lämna inte använda munskydd vid din plats i kammaren, och följ i övrigt de anvisningar som gäller och som finns i varje bänk.

Anf. 10 KENNETH G FORSLUND (S):

Herr talman! Tack för de tydliga instruktionerna om hur vi ska sköta säkerheten här! Jag kan erkänna att jag omedelbart fick göra om och göra rätt.

I dag debatterar vi regeringens skrivelse *Internationella försvarssamarbeten*. Jag tycker att det är bra att riksdagen får en redovisning av försvarsministern och regeringen av de olika samarbeten som vi som land bedriver och deltar i. Moderaterna har varit pådrivande för att vi ska få denna skrivelse, inte minst Hans Wallmark, som deltar här i debatten. Själv

Prot. 2020/21:111
21 april

Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

Internationella försvarssamarbeten

har jag välkomnat att vi får den. Jag tycker att det är bra att vi har en allmän kunskap om hur verkligheten ser ut och vad vi faktiskt deltar i för samarbeten. Det finns ingenting att dölja, och det finns inget att skämmas för.

Det vi har här är en beskrivning av en väv av olika samarbeten. Det är samarbeten med nordiska länder, med EU, med Storbritannien, med USA och med Nato. De går åt lite olika håll och har lite olika inriktning. Det handlar om materiel, övningar och om att byta information och kunskap med varandra. Det är sådant som alla som deltar i ett samarbete har nytta av. Det skapar möjligheter för Sverige att i framtiden vid behov kunna få hjälp, men vi gör det utifrån att vi i framtiden ska kunna besluta hur vi behöver hjälp.

Jag utgår från att försvarsminister Peter Hultqvist närmare kommer att beskriva de olika samarbetena. De är i sina detaljer naturligtvis mer försvarspolitik än säkerhetspolitik, som ju annars är det som jag mestadels hanterar i utrikesutskottet. Men jag vill ändå understryka att det är bra att det är en mångfald och att vi inte sätter allt på ett kort.

Det realistiska är att om det värsta skulle hända kommer det inte bara att påverka Sverige utan också en lång rad länder runt omkring oss. Det innebär också antagligen att vi inte helt och hållet kan klara oss själva utan att vi behöver ta hjälp av andra och att andra sannolikt kommer att behöva vår hjälp. Då är det bra att ha dessa samarbeten.

Men det är också realistiskt att inte veta exakt hur saker artar sig i en eventuell avlägsen framtid. Då ska man inte binda upp sig exakt för hur den svenska hjälpen och de svenska samarbetena ska användas. Vi vet vad som har varit men inte vad som kommer. Vi ska vara välförberedda och flexibla när – möjligen, i sämsta fall – det värsta händer.

Samtidigt finns det ett värde i den mosaik av säkerhetspolitiska arrangemang som finns i vår del av världen. De olika länderna i Norden och runt Östersjön spelar olika roller. Vi har olika historisk bakgrund till våra säkerhetspolitiska vägval och arrangemang. Några är med i Nato, några är det inte. Sverige och Finland är det inte. Detta är en situation som är en skör planta som man ska vara försiktig med att förändra förutsättningarna för. Vi vet vad vi har i dag, men vi vet väldigt lite om vad vi kan få i morgon.

Därför tycker jag att det är bekymmersamt att en majoritet i riksdagen i december, på kort tid och utan några längre förberedelser, drev igenom en så kallad Nato-option. Tyvärr har Moderaterna, Centern, Liberalerna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna genom det agerandet skapat betydligt fler frågetecken om svensk säkerhetspolitik än lösningar.

Den oklarhet som de partierna har bidragit till att skapa tjänar inte svensk säkerhet på. Oklarhet är aldrig bra för säkerhet.

Den svenska regeringens linje ligger fast. Det har den deklarerat – försvarsministern och utrikesministern gjorde det nyligen i en artikel i Dagens Nyheter. Och jag tror att det är klokt att den gör det. Den säkerhetspolitiska linjen tjänar både Sverige och vårt närområde allra bäst. Som jag sa, herr talman, ska vi vara försiktiga med att ändra förutsättningen för den sköra planta som säkerhetsmosaik i vår region är.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet förutom under punkt 4, där jag yrkar bifall till reservation 4 från Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Anf. 11 HANS WALLMARK (M):

Herr talman! På riksdagens bord ligger nu för debatt och beslut en skrivelse avlämnad av regeringen, betitlad *Internationella försvarssamarbeten*. Det uppskattas att den rödgröna regeringen ger sig till känna på detta sätt inom säkerhetspolitikens område. Moderaterna har drivit på för att så ska ske, och det har nu tvingats fram.

Måhända är det en slutsats de styrande Socialdemokraterna och Miljöpartiet skulle dra. När Moderaterna ställer krav är krumbukterna och försöken att undvika endast onödiga och arbetsamma omvägar.

Vi ställde krav på att Försvarsberedningen skulle återinkallas som förutsättning för att nå fram till ett försvarsbeslut. Det blev en återkallad försvarsberedning och ett försvarsbeslut. Vi begärde en Gui Minhai-kommission, och trots initialt aktivt motstånd från S och MP kunde till slut riksdagens alla åtta partier ställa sig bakom en oberoende granskning av fallen med Gui Minhai och Dawit Isaak. Vi krävde en skrivelse om internationella försvarssamarbeten. Och, herr talman, här är den.

Nu säger vi mycket tydligt att regeringen borde kalla in alla riksdagens åtta partier till överläggningar om den säkerhetspolitiska linjen. Förhållandena har förändrats på en viktig punkt, då en överväldigande majoritet av riksdagens ledamöter genom fem partier nu står bakom en så kallad svensk Nato-option. S, V och MP reserverar sig. M, C, KD, L och SD är för. Ringer någon klocka?

Ja, regeringssidan är emot en Nato-option, klart och tydligt sedan riksdagen ställde sig bakom ett sådant förslag. Men vi har parlamentarisk demokrati i Sverige. En regering måste förhålla sig till landets främsta politiska församling i form av landets parlament. Den rödgröna basen är dessutom krympande. Vänsterpartiet meddelar i ett särskilt yttrande att de förvisso inte önskar en förtydligad säkerhetspolitisk linje men att de inte står bakom regeringens säkerhetspolitiska linje eftersom de bland annat är kritiska till regeringens närmanden till Nato.

Herr talman! Jag kan citera direkt ur betänkandet från utrikesutskottet:

”I den politiska diskussion som uppstått med anledning av att riksdagen tillkännagett för regeringen att Sverige bör uttala en Natooption i sin säkerhetspolitiska linje hävdar regeringen att tvära kast ska undvikas i säkerhetspolitiken. Regeringen måste då, utifrån riksdagens tillkännagivande, säkerställa brett stöd för Sveriges säkerhetspolitik och därmed tydliggöra en förankrad svensk säkerhetspolitisk linje. I dagsläget har den svagt stöd och framstår som innehållande både tvära kast och stora osäkerheter.”

Herr talman! Låt mig inte endast uppehålla mig vid form utan även vid sak. Utöver att fem partier står bakom tanken på en svensk Nato-option driver Moderaterna med andra partier också tanken på ett svenskt Nato-medlemskap. Endast så kan Sveriges säkerhet på riktigt säkras.

Även här svajar regeringspartierna betänkligt. Man ser gärna fördjupat samarbete med Nato, men av partiintern skäl kan Socialdemokraterna inte förmå sig att öppna för ett medlemskap, trots att just detta är den självklara försvars- och säkerhetspolitiska positionen för socialdemokrater i Norge, Danmark, Tyskland, Storbritannien, Spanien med flera länder. Väsentligt är också att aldrig tveka, aldrig svaja. I enlighet med Helsingforsakten från 1975 har varje land rätt att göra sina egna säkerhetspolitiska vägval på vår kontinent – själva, av egen kraft. Och här har ni socialdemokrater darrat.

Utrikesutskottets ordförande, den sympatiske Kenneth G Forslund, har själv på debattplats i Göteborgs-Posten tillsammans med två socialdemokratiska kollegor skrivit:

”Ett svenskt inträde i Nato riskerar också att öka osäkerheten och skada stabiliteten i vårt närområde. Ryssland kommer att uppfatta ett svenskt medlemskap som en provokation.”

Herr talman! De senaste åren har omvärldsläget blivit alltmer osäkert, både i Sveriges närområde och globalt. Det är något som också betonats i närtid av myndigheter som Must, FRA och Säpo. Det handlar om traditionella militära hot, som den ryska upprustningen och landets alltmer aggressiva politik mot sina grannländer. Nu i realtid följs dramat med en kraftfull militär uppmarsch invid Ukrainas gränser. Dessa existerar då parallellt med att hybridhot som cyberattacker, desinformation och spionage ökar. Det handlar om en hel palett av hot.

Förändringen i omvärlden kräver att vi i Sverige ser över vilka alternativ som finns för att stärka vår säkerhet. Om världen förändras till det sämre duger det inte att, som regeringen gör, reflexmässigt tro att formuleringar om militär alliansfrihet löser Sveriges säkerhetsutmaningar. Det gäller inte att tro, hoppas eller önska, utan det gäller att veta.

Socialdemokraterna är emot ett svenskt medlemskap, men ändå förväntar de sig att Nato ska komma till vår hjälp. Hela den svenska försvarsplaneringen utgår från detta. Försvarsministern sa själv i riksdagen, apropå placeringen av nya regementen, när försvarsbeslutet klubbades förra året: Det är klart att detta är kopplat till ett stöd från västsidan. Det är väl inget att hymla om.

Att från socialdemokratiskt håll uttrycka sig i termer av att ett medlemskap skulle ha negativa konsekvenser för vår ställning i världen och samtidigt bygga hela sin försvarsplanering på hjälp från Natoländerna gränsar till hyckleri.

På grund av Sveriges täta och fördjupade samarbete med Nato och USA, som Socialdemokraterna har varit drivande i, betraktar Ryssland redan Sverige mer eller mindre som medlem av Nato – detta dock utan att vi har några gemensamma försvarsgarantier med Natoländerna.

Herr talman! I regeringens skrivelse räknas det upp försvarssamarbeten med övriga Norden inom ramen för Nordefco. Det handlar vidare om Norden och Baltikum. Det handlar om European Intervention Initiative, även kallat EI2, med Frankrike. Det handlar om Joint Expeditionary Force, JEF, med Storbritannien och om Framework Nation Concept med Tyskland samt om ett trilateralt avtal mellan Sverige, Finland och USA.

Allt detta är bra. Allt detta välkomnar vi moderater. I vissa av dessa projekt har vi varit drivande med återkommande frågor till en försvarsminister som inte har velat svara på om när och hur Sverige skulle kunna bli del av EI2 eller JEF utan i stället har glidit undan tills det sedan har presenterats som faktum.

Men – och det är ett viktigt ”men” – det handlar om komplement. Alla dessa viktiga och värdefulla internationella försvarssamarbeten kan aldrig ersätta det fulla Natomedlemskapets tunga värde i form av kollektiva garantier och en gemensam försvarsplanering. Så kan det aldrig bli hur mycket Socialdemokraterna än hoppas, tror, önskar och vill det.

Herr talman! I skrivelsen behandlas också den så kallade europeiska fredsfaciliteten. Det finns ingen anledning att kritisera att det öppnats för detta. Men det sker så mycket i skymundan.

Detta nya instrument kommer att ha en budget på 5 miljarder euro för perioden 2021–2027 och ska finansieras genom årliga bidrag från medlemsstaterna. Tanken med faciliteten är att göra det möjligt för EU att för första gången komplettera sina gemensamma säkerhets- och försvarspolitiska uppdrag och insatser i världsländer med det som beskrivs som ”biståndsåtgärder” bland annat genom ”tillhandahållandet av militär och försvarsrelaterad utrustning, infrastruktur och assistans, på begäran av tredje-länder eller av regionala och internationella organisationer”.

Därmed kan Sverige direkt eller indirekt medverka till att förse stridförande parter i väpnade konflikter med krigsmateriel, alltså inte bara möjliggöra export utan också bekosta detta. I grunden handlar det om ett synsätt som delvis står i kontrast till nuvarande lagstiftning i Sverige som möjliggör svensk vapenexport. Det är notabelt att S och MP nu ställt sig bakom denna facilitet utan större och bredare offentlig debatt.

Herr talman! Nej – vi har inget emot ett närmande till Nato. Vi eftersträvar ju ett medlemskap. Nej – vi har inget emot ett skarpare EU. Ja – vi vill att svenska folket ska veta om de steg som tas.

Därför yrkar jag avslag på reservationen från S, V och MP, som inte vill se ett förtydligande av Sveriges säkerhetspolitiska linje, och bifall till reservation 7, där fyra partier önskar se ett svenskt Natomedlemskap.

Anf. 12 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Hans Wallmark är en textslukare av rang, men här väljer han att vara lite selektiv när han återger vad han har läst i Göteborgs-Posten. Han återger till exempel inte den slutreplik i den nämnda debatten, där jag tillsammans med Niklas Karlsson och Gunilla Carlsson slår fast att Sveriges eventuella Natomedlemskap inte beslutas i Moskva, i Bryssel eller någon annanstans. Det beslutas i Sverige, här i Sveriges riksdag, alltså i Stockholm.

Att vi i vår första artikel slog fast att ett eventuellt svenskt medlemskap i Nato i Ryssland skulle ses som en provokation är inte ett argument mot medlemskapet utan ett konstaterande av en realitet som man inte kan bortse ifrån. Alldeles självklart är det så det kommer att uppfattas i Ryssland. Det får man naturligtvis ta med i sina beräkningar, men det är här vi tar beslutet.

Hans Wallmark gör också ett nummer av en serie olika moderata initiativ. När han beskriver ett socialdemokratiskt motstånd, liksom motstånd från regeringen, mot de här initiativen ska man komma ihåg att exempelvis initiativet om en Gui Minhai-kommission landade i ett enigt beslut i utskottet och här i kammaren om en kommission, med ett tillkännagivande till regeringen om att undersöka både Gui Minhais och Dawit Isaaks öden och hantering. Det är ett uppdrag som ser väsentligt annorlunda ut än det som Moderaterna initialt föreslog. Det ska man komma ihåg.

Min fråga till Hans Wallmark är ändå: Vilka praktiska förändringar skapar egentligen en svensk Nato-option?

Anf. 13 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Låt oss konstatera att Kenneth G Forslund är en riktigt god kamrat. I och med att han var första talare hade jag inte möjlighet att begära replik på hans anförande. Men genom att han nu tar replik på mig har jag möjligheten att lyfta upp några trådar från hans anförande.

Låt mig först besvara hans fråga: Jag tror att det viktiga med en svensk Nato-option, som en betryggande majoritet av Sveriges riksdag nu står bakom, är att det är en signal om vår egen handlingskraft. Det är en signal inåt, och det är en signal utåt.

Herr talman! Jag tycker att det är alldeles utmärkt att Kenneth G Forslund tillsammans med kollegor i sin replik i Göteborgs-Posten förtydligar att det är varje lands självklara rätt att göra säkerhetspolitiska vägval. Det kom ju efter att Pål Jonson och jag hade skrivit ett svar på den första artikeln av Kenneth G Forslund med flera.

Herr talman! Den sista minuten tänkte jag använda till att lyfta upp två frågor från Kenneth G Forslunds eget anförande. För det första beskriver Kenneth G Forslund elegant den säkerhetspolitiska mosaiken och att man inte ska binda upp sig. Då förstår jag inte, herr talman, varför Socialdemokraterna med näbbar och klor motsätter sig tanken på en Nato-option. En option är ju bara en signal om den möjligheten. Det är att skaffa sig ytterligare ett verktyg. Det är inte att binda upp sig, utan det är att signalera inåt och utåt att det är vi själva som bestämmer vilka verktyg vi ska ha.

För det andra säger Kenneth G Forslund att vi ska ta hjälp av andra. Vilka andra? Vilken typ av garantier finns det? Det finns förhoppningar att andra länder, enkannerligen Natoländerna, ska ställa upp. Ni bygger all er politik på att ni tror, hoppas, vill och önskar – men ni kan aldrig veta om man kan ta hjälp av andra.

Anf. 14 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Det här med Nato-optionen är hämtat och inspirerat från Finland. Där handlar Nato-optionen om att bekräfta det som kallas för Natos open door policy, det vill säga det som Nato självt har i sina stadgar om att länder i Europa har möjligheten att söka medlemskap. Sedan har man ett antal kriterier för medlemskapet, både militära och vad gäller folkligt stöd.

Nato-optionen i Finland är att man konstaterar att den policyn finns i Nato. Den finns även utan en Nato-option. Den torde även finnas för Sverige. Vi är ett europeiskt land, och om vi bestämmer oss för att gå den här vägen har vi sannolikt också en majoritet för det i befolkningen. Definitivt är det så att Sverige och Finland uppfyller de militära standarderna.

Frågan är därför fortfarande: Vilka praktiska förändringar skapar egentligen en svensk Nato-option? Det känns lite som om ni slår in en öppen dörr. Det som det syftar till i Finland och som var viktigt i Finland för ungefär 25 år sedan, nämligen att markera mot Ryssland, är ju inte en situation som Sverige har. Vad gör detta egentligen för praktisk nytta? Den måste ju vara betydande stor om det ska vara värt det som är negativt med den: att den skapar en osäkerhet om vart Sverige är på väg.

Samtidigt som det finns en majoritet för Nato-optionen finns det ju inte någon majoritet för ett Natomedlemskap som Hans Wallmark vill ha men som Björn Söder och Sverigedemokraterna inte vill ha, vilket de säger i samma andetag.

Anf. 15 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Det är alldeles korrekt som Kenneth G Forslund säger, att Socialdemokraternas motstånd mot ett svenskt Natomedlemskap har stöd av Sverigedemokraterna. Där består den politiska grupperingen av SD, S, MP och V. Det är helt korrekt.

Herr talman! Kenneth G Forslund säger att Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna slår in en öppen dörr genom att hänvisa till och inspireras av den finländska Nato-optionen. Men, herr talman, samtidigt gör Socialdemokraterna allt för att se till att dörren är stängd. Om det nu inte skulle vara något större steg att ta, varför då inte acceptera tanken på en option som en majoritet av Sveriges riksdag har ställt sig bakom?

Kenneth G Forslund säger att det skapar osäkerhet. Men på vilket sätt har det skapat osäkerhet i Finland? Det Socialdemokraterna nu gör är faktiskt att underminera och undergräva den finska positionen. Det är precis som det också sägs: En majoritet av Finlands partier är i dag emot ett finskt Natomedlemskap. Det har man varit sedan man deklarerade optionen för 25 år sedan, men man har markerat att detta verktyg finns i verktygslådan.

Då är det också rimligt att vi, när vi nu fördjupar vårt eget samarbete med Finland, har så likartade strukturer och regler som möjligt. Det är en rimlighet för Nato-optionen, och det tror jag också är skälet till att Sverigedemokraterna har anslutit sig till detta, trots att de är på Socialdemokraternas sida vad gäller att vara emot ett svenskt Natomedlemskap.

Den grundläggande fråga som Socialdemokraterna måste besvara är: Om man nu säger att den finska optionen inte har så stor betydelse, varför är man då samtidigt emot att införa en i Sverige? Det går inte ihop. Er säkerhetspolitik haltar. Bjud därför in till breda säkerhetspolitiska samtal med alla riksdagspartier.

Anf. 16 BJÖRN SÖDER (SD):

Herr talman! Sverigedemokraterna instämmer i utgångspunkten att det internationella försvarssamarbetet utgör ett av de två ben utöver ett starkt totalförsvar som svensk säkerhetspolitik vilar på. Därför tar vi frågorna om internationella försvarssamarbeten på stort allvar och ser att det finns stora utvecklingsmöjligheter inom detta område. Frågans vikt kan inte nog understrykas kopplat till den oroande säkerhetspolitiska utvecklingen i Europa.

Skrivelsen som regeringen nu har presenterat är i grunden bra. Olika försvarssamarbeten tas upp och presenteras. Dock finns det en betydande förbättringspotential på flera områden. Främst bland dessa områden är en fråga där samtliga partier som vill öka svensk försvarsförmåga borde vara eniga, nämligen att det behövs en tydlig prioritering bland de samarbeten som omnämns. Denna prioritering behöver utgå från dels vilka stater och organisationer som prioriteras, dels vilka sakområden som prioriteras.

Det är avgörande att ett prioriteringsarbete görs där man vågar välja vad som är viktigt och vad som främst stärker svensk försvarsförmåga. Att stärka försvarsförmågan måste vara mest prioriterat. I skrivelsen presenteras en mycket bred palett av samarbeten med både stater och organisationer, och det är glädjande att Sverige har breda samarbeten och är en eftertraktad partner.

Men det saknas en prioritering som är tydlig och motiveras efter de behov som totalförsvaret har. Inom varje samarbete behöver det identifieras vad som är den praktiska nyttan för Sverige. Resurserna för att samarbete är begränsade hos myndigheterna som ska utföra dem, särskilt som flera av dessa är inne i en stark tillväxtfas. Här behöver en stor och viktig utveckling göras, inte minst för att visa att den politiska nivån vågar vara tydlig med vad som beställs från myndigheterna.

Herr talman! En annan punkt jag vill ta upp är mer framåtblickande och berör specifikt det svensk-finska samarbetet. Detta samarbete är av mycket stor vikt för utvecklingen av Sveriges totalförsvaret utifrån den hotbild som finns. Samarbetet har utvecklats under de senaste åren, vilket är mycket glädjande. Men det saknas tyvärr tydliga mål för vad vi vill att samarbetet ska utvecklas till. Här behöver regeringen tydligt peka ut att Sverige önskar att de båda staterna ska ingå ett defensivt försvarsförbund. Ett sådant försvarsförbund har en förmåga att vara tydligt tröskelhöjande gentemot militära aggressioner.

Det finns flera skäl till detta, bland annat att det då åstadkoms ett strategiskt djup. Både den finska och den svenska försvarsmakten är också djupt interoperabla, och det finns många lovande svensk-finska samarbeten som har stor utvecklingspotential. Sverige och Finland är också två länder som ligger mycket nära varandra kulturellt och delar en mycket lång gemensam historia. Denna historia bygger också på att vi hjälper varandra i händelse av ofred.

Vi menar att det är rimligt att bygga vidare på denna historia och tydligt visa att Sverige fäster så stor vikt vid vår solidaritet med Finland, inte minst eftersom det i dag liksom tidigare gynnar även svenska nationella intressen. Därför önskar vi att samarbetet utvecklas till ett försvarsförbund.

Herr talman! Detta leder mig in på den sista punkten, som vi tillsammans med en majoritet av riksdagens partier förespråkar, nämligen att Sverige tydligt deklarerar en Nato-option, precis som Finland gjorde för över 20 år sedan. Motiven till att en Nato-option gynnar svensk försvarsförmåga är flera, inte minst att det gynnar svensk-finskt samarbete och ger en möjlighet till ytterligare integration på det försvarspolitiska området mellan länderna.

Gemensamma säkerhetspolitiska utgångspunkter ger ökade möjligheter till samarbete. Därför är en svensk och en finsk Nato-option något som gynnar ett fördjupat samarbete. Den finska Nato-optionen har gynnat Finland, och det är rimligt att se att en liknande Nato-option också kommer att gynna Sverige. I synnerhet nu under det skärpta säkerhetspolitiska läget är det rimligt att införa en Nato-option för att signalera svenskt självbestämmande och att vi inte låter oss styras av andra stater i vårt säkerhetspolitiska vägval. Det ger också myndigheter och ansvariga i Sverige ytterligare möjligheter att förbereda ett fördjupat samarbete med Nato om den säkerhetspolitiska situationen kräver det. Det är också en fördel att Sverige och Finland kan agera likartat i sitt samarbete med Nato. Den finska utredningen om möjligt Natomedlemskap för landet pekade tydligt på dessa behov av samverkan mellan Finland och Sverige gällande Nato, liksom att utredningen pekade på riskerna om Finland eller Sverige skulle gå med i Nato utan att det andra landet gör det.

Herr talman! Vad gäller införandet av Nato-option agerar regeringen märkligt. Samtidigt som man till konstitutionsutskottet nu skriver att frå-

gan om riksdagens yrkande avseende Nato-option inte är slutbehandlad går man ut i medierna och i den offentliga debatten och dödar frågan. Man tänker alltså inte respektera beslut fattade av majoriteten här i riksdagen.

Regeringen skapar en stor oklarhet om den svenska säkerhetspolitiken. Det är också av den anledningen som vi nu kommer att göra ett nytt tillkännagivande till regeringen om att bringa klarhet i säkerhetspolitiken. Vad vill regeringen med försvarssamarbetena med till exempel EU och Nato? Här är man inte tydlig. I avsnittet om EU begränsar regeringen omfattningen av Sveriges solidariska säkerhetspolitik genom att koppla den till EU-medlemskapet. Därmed ger man, precis som utskottet skriver, intrycket av att exkludera våra nordiska grannar som inte är medlemmar i EU. Detta spår givetvis på osäkerheten om svensk säkerhetspolitik.

Man kan konstatera att den linje som regeringen förespråkar har ett mycket litet stöd i denna kammare – endast en tredjedel. Vi anser därför att det vore läge att bjuda in samtliga av riksdagens partier till breda samtal för att säkerställa ett brett stöd för Sveriges säkerhetspolitik och därmed också tydliggöra en förankrad svensk säkerhetspolitisk linje.

Herr talman! Det är den säkerhetspolitiska utvecklingen som ska styra inriktningen på de försvarspolitiska samarbetena, inte önsketänkande eller ovilja att se den negativa utveckling som nu sker. Att stärka svensk säkerhet måste vara det övergripande målet. Som utvecklingen ser ut nu är det bråttom.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande förutom under punkterna 1 och 9. Där yrkar jag bifall till reservation 1. För tids vinnande vill jag meddela att vi givetvis står bakom båda våra reservationer, men vi väljer att yrka bifall till endast reservation 1.

Anf. 17 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Björn Söder företräder ett parti som i likhet med Socialdemokraterna, precis som Hans Wallmark påpekar, är emot ett svenskt Natomedlemskap. Men varför behöver ett parti som är emot ett svenskt Natomedlemskap en Nato-option? Vilka praktiska förändringar anser Björn Söder egentligen att en svensk Nato-option skapar?

Anf. 18 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! Efter noggrant övervägande och analyser har vi landat i att ett svenskt medlemskap i Nato inte skulle vara gynnsamt vare sig för stabiliteten i vårt närområde eller för svensk säkerhetspolitik.

Den praktiska nyttan av en Nato-option är bland annat att garantera en resursfördelning till Försvarsmakten eftersom man måste leva upp till ett visst minimikrav för att gå med i Nato. Då omöjliggör vi att man i framtiden använder Försvarsmakten på samma sätt som man gjorde tidigare, nämligen som en kassako som man kan ta pengar från för att finansiera andra reformer i samhället.

Sedan är det fråga om att harmonisera den svenska synen på säkerhetspolitiken med Finlands syn. Det är ett steg i den riktning vi önskar gå, nämligen att skapa ett defensivt försvarsförbund med Finland. Precis som Hans Wallmark var inne på gynnar ett likartat synsätt och likartade strukturer ett tätare samarbete.

Sedan skickar en option en viktig signal till omvärlden att vi har detta verktyg i verktygslådan att i framtiden kunna söka ett medlemskap. Vi vet

ju inte vad framtiden har i sitt sköte. Det kan mycket väl vara så att om X år framöver gör vi en analys som visar att läget är sådant för Sverige att en ansökan om medlemskap skulle vara gynnsamt för svensk säkerhetspolitik. Då finns också den möjligheten.

Anf. 19 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Herr talman! Tack, Björn Söder, för svaren!

Anslagsnivån till försvaret är en viktig fråga för Sverigedemokraterna. Det kan jag utan tvekan medge. Men vad finns det i Nato-optionen som hindrar framtida riksdagar från att avvika ekonomiskt från tvåprocentmålet, som jag antar att Björn Söder syftar på?

Björn Söder pekar på harmoniseringen med Finland. När har Finland pekat på att vi har problem med harmonin mellan oss i våra försvarssamarbeten och att vi skulle behöva ha en svensk Nato-option för att få samarbetet mellan Sverige och Finland att fungera bättre? Min bild är att samarbetet fungerar mycket väl och är mycket uppskattat. Det fördjupas också väldigt mycket, vilket vi har fattat beslut om här i Sveriges riksdag och alla partier står bakom – en klok politik.

Sedan gällde det signalen för framtiden. Vilken framtid då? Hur nära eller långt bort i framtiden? Det är just det här, herr talman, som skapar osäkerhet om vart Sverige är på väg, och osäkerhet är dåligt för säkerhet.

Anf. 20 BJÖRN SÖDER (SD) replik:

Herr talman! Jag skulle säga att det är Socialdemokraterna som skapar denna osäkerhet genom att inte följa den linje som majoriteten här i riksdagens kammare har beslutat om, nämligen att man ska införa Nato-optionen.

Som utredningen i Finland om ett Natomedlemskap pekar på är det viktigt att det sker en samverkan mellan Sverige och Finland när det gäller eventuellt medlemskap i Nato framöver. I det ligger såklart också att om vi har en harmonisering av våra synsätt, då underlättar det samverkan. Vi är inte där nu. Likaså är vi inte där nu med att skapa ett defensivt försvarsförbund, för regeringen har inte heller varit tydlig med hur man vill utveckla det svensk-finska samarbetet om man vill gå i den riktningen.

Vi vill det. Även om det i dag inte är något hinder att vi inte har en Nato-option och det kanske inte blir något hinder framöver är det klart underlättande om man har samsyn på saker och ting.

Det är säkerligen så att riksdagen skulle kunna fatta beslut i framtiden om att minska anslagen till Försvarsmakten trots att Nato-optionen finns. Men jag ser det då som ett ytterligare svek. Inte bara anslår man inte tillräckliga medel för den försvarsförmåga som svenska folket är berättigat till, utan man sviker dessutom ett löfte om man har Nato-optionen. Jag ser det lite som en garant, för ska vi kunna ansöka om medlemskap har vi en miniminivå vi måste leva upp till.

Sedan gör inte många av Natoländerna det i dag. De har börjat gå den vägen, men tidigare har inte heller de levererat enligt vad de ska. Men jag ser det ändå som en garant för att vi får de anslag som Försvarsmakten ska ha för att kunna garantera vår säkerhet, och då tycker jag att det är positivt att ha Nato-optionen.

Det är Socialdemokraterna som skapar osäkerhet kring svensk försvarsförmåga, för samtidigt som man intensifierar olika samarbeten med

Nato säger man nej till en sådan här sak. Jag kan förstå att man inte vill gå hela vägen och bli medlem i Nato. Det vill inte vi heller. Men ni säger inte riktigt vad ni vill i förhållande till Nato.

Anf. 21 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! Den säkerhetspolitiska miljön i vårt närområde, i Östersjöregionen och i Arktis har kraftigt försämrats.

Rysslands agerande visar tydligt att de inte respekterar gjorda överenskommelser eller den europeiska säkerhetsordningen. Ryssland har tydligt visat att de inte tvekar att med militära medel söka ändra gränser i vårt Europa. Lika tydligt är det att Kreml inte respekterar fria staters säkerhetspolitiska vägval och samarbeten. Vi har sett detta på vår kontinent förut. Vi vet att Kreml drömmer om fornstora dar och med alla medel vill destabilisera demokratier och driva fram sin intressesfär oberoende av staters säkerhetspolitiska hållning.

Internationella försvarssamarbeten höjer vårt försvars militära förmåga, och interoperabilitet tjänar ett viktigt säkerhetspolitiskt syfte. Samarbete stärker Sveriges nationella säkerhet. Ensam är inte stark. Genom de internationella försvarssamarbeten som regeringen redovisar i skrivelsen signalerar vi för våra vänner och likasinnade att vi vill bygga säkerhet tillsammans i handling och inte bara i ord.

Vi uttalar ensidig solidaritet, men vi har så här långt inte varit beredda att ge säkerhetsgarantier för den solidariteten. Det ser våra vänner och även eventuella angripare. Vi bidrar till att höja den konfliktavhållande tröskeln men tyvärr inte fullt ut.

För Centerpartiet är det viktigt att Sveriges agerande i händelse av kris eller krig är förutsägbart. Det ska inte råda några tvivel om att vi i Sverige handlar för vår och våra demokratiska grannars säkerhet närhelst den hotas av andra länder. Vi vill samarbeta för att stärka den demokratiska värdegrund som förenar oss. Ingen ska tvivla på var vi står och vad vi gör. Vi står upp för en tydlig, garanterad, solidarisk säkerhetspolitik.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3 under punkt 3 även om jag självklart står bakom samtliga våra reservationer.

Herr talman! EU är Sveriges viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska arena, och Nato är den centrala aktören för EU:s territoriella säkerhet genom de kollektiva säkerhetsgarantierna. Nato är det centrala forumet för säkerhetspolitisk dialog, numera inte enbart med USA och Kanada – den transatlantiska länken – utan även med Storbritannien.

För Sverige som ett litet land i norra Europa och EU med en tydligt försämrad säkerhetspolitisk närmiljö är det viktigt att forma en tydlig och förutsägbart säkerhetspolitik. Riksdagen drog, i likhet med Försvarsberedningen och regeringen, slutsatsen att ett angrepp på Sverige inte kan uteslutas. Här är Nato utan tvivel den avgörande konfliktavhållande aktören. Ett allt närmare militärt samarbete mellan Sverige och Finland är viktigt och har vårt fulla stöd, och ett närmare samarbete bilateralt i Norden och med Storbritannien med flera välkomnar vi. Men det är endast Nato som kan ge oss säkerhetsgarantier.

Vi ser det som ett naturligt steg för Sverige att vi bekräftar vår solidaritetspolitik i handling och gör det tydligt för våra nära samarbetspartner, som framgår av skrivelsen, att vi inte tvekar om någon angrips militärt. Våra samarbetspartner vill precis som vi se handling och inte handlings-

frihet eller tvekan om det värsta skulle hända. Den sistnämnda hållningen skapar osäkerhet. Det lär oss också historien.

Herr talman! När Centerpartiet säger att vi vill att Sverige ska söka medlemskap i Nato är det självklart ett nationellt ställningstagande det handlar om, men vi ser gärna att det sker tillsammans med Finland. Självklart vill vi inte ge något land vetorätt över ett sådant centralt säkerhetspolitiskt beslut. På samma sätt är det självklart Finland som avgör sina säkerhetspolitiska ställningstaganden. Det är viktigt att vara tydlig med detta.

Det är också viktigt att vi har en levande debatt om Natomedlemskap i Sverige. Ett närmare militärt samarbete kan och får inte utgå från att ett svenskt Natomedlemskap är uteslutet. Det är en hållning som i dag saknar stöd i Sveriges riksdag. Det är en hållning som saknar stöd i Finlands riksdag. Finland har ju sedan VSB-pakten upphörde tagit steget och uttalat en så kallad Nato-option och därmed signalerat till Ryssland att man i Finland väljer själv och ser Nato som en möjlighet. Det är en öppning som en majoritet i Sveriges riksdag nu också uttalat. Det är inte detsamma som att ansöka om medlemskap, utan det är att i likhet med Finland uttala möjligheten att söka medlemskap.

Men inte ens den möjligheten verkar artikelförfattarna i Göteborgs-Posten och Dagens Nyheter kunna se framför sig.

När jag läser artiklarna av utskottsordföranden med flera ser jag att de hänvisar till att Ryssland, som har sagts tidigare, skulle uppfatta ett medlemskap som en provokation. Artiklarna må uppskattas av Kreml; det har vi kunnat ta del av bland annat vid Lavrovs presskonferens med Ann Linde. De ser att de har lyckats med sin påverkan och hoppas att Sverige sänker trovärdigheten för att Finland skulle söka medlemskap.

Finlands Nato-option devalveras därmed i praktiken av Sveriges regering. Ryssland har ju accepterat att Finland förbehåller sig rätten att bestämma själva – samma rätt som Ukraina och Georgien vill ha och som våra baltiska grannar sökte efter att ockupationen upphört.

Sverige ska själva bestämma vår väg, och regeringen bör lyssna mer till riksdagen än till Kreml och Lavrov. Sverige ska inte ge utrymme för en rysk intressesfär att utvecklas – inte ens en intressesfär light, till exempel fem tre plus ett, som man talar om.

Fru talman! Riksdagen beslöt i december förra året att uppmana regeringen att likt Finland uttala en Nato-option i Sveriges säkerhetspolitik. Jag och Centerpartiet förväntade oss att regeringen skulle hörsamma det ställningstagandet och bjuda in till samtal för att söka forma en bred samsyn om Sveriges säkerhetspolitiska linje. Vi förväntade oss att detta skulle kunna ske i samband med regeringens utrikespolitiska deklaration, men icke så. Tvärtom var regeringen helt tondöv och upprepade den säkerhetspolitiska linje som i dag endast stöds av Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Regeringen påstår att den säkerhetspolitiska doktrinen är tydlig och förutsägbar. Där en ansvarsfull regering skulle ha säkrat brett stöd har regeringen nu i stället tappat stödet för sin säkerhetspolitiska hållning. Detta är allvarligt och bidrar till att förstärka osäkerhet och otydlighet.

Regeringen kan dessutom med sitt agerande skapa ett prejudikat för en annan regering att utan hänsyn till riksdagens majoritet och utan att söka brett stöd formulera sin egen säkerhetspolitik. Detta bryter mot hur vi hi-

storiskt hanterat liknande situationer och bidrar inte till att göra svensk säkerhetspolitik förutsägbar och tydlig för vare sig våra vänner eller eventuella angripare.

Det är mot denna bakgrund, fru talman, som Centerpartiet krävt och i dag får riksdagens stöd för att tillkännage för regeringen att den säkerhetspolitiska linjen måste förtydligas. Det är vår förhoppning att regeringen nu lyssnar. Det kan ske på olika sätt men senast i samband med att regeringen formulerar en ny nationell säkerhetsstrategi. Centerpartiet utgår från att regeringen senast då hör sammat riksdagen.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservation 4 under punkt 4, fru talman.

Anf. 22 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Fru talman! Även Kerstin Lundgren väljer att läsa lite selektivt ur de debattartiklar som har publicerats. Jag vill därför till att börja med understryka att vi i vår slutreplik är tydliga med att beslut om svenskt medlemskap i Nato eller inte tas i Sverige, i riksdagen här i Stockholm – inte i Washington, Bryssel eller Moskva.

Min fråga till Kerstin Lundgren är: Tror Kerstin Lundgren och Centerpartiet att ett svenskt medlemskap i Nato inte skulle leda till några reaktioner, förändringar eller positionsförflyttningar i Ryssland? Vi menar med det vi skriver att man måste vara öppen och ärlig och konstatera att man får förvänta sig att Ryssland kommer att ändra sitt beteende och dra konsekvenser av ett medlemskap. Detta är ett konstaterande, inte ett argumenterande. Men hur ser Centerpartiet på detta? Kommer Ryssland inte att förändras alls vid ett svenskt Natomedlemskap?

Anf. 23 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Det är ändå intressant att det är i slutrepliken som utrikesutskottets ordförande är tydlig med att det är Sverige som ska bestämma om svensk säkerhetspolitik och om Natomedlemskap eller inte. Det var inte där det började, men det är välkommet med ett förtydligande i den delen.

Man kan dock, fru talman, fundera på varför det måste göras och varför Socialdemokraterna och Miljöpartiet är så väldigt försiktiga och rädda för hur Ryssland ska reagera. Tror regeringen och Kenneth G Forslund att Lavrov inte vare sig hör eller ser vad Sverige gör? Det är ungefär som när vi pratar barnuppfostran, fru talman – det är inte vad man säger utan vad man gör som läses av.

Om man läser den skrivelse från regeringen om våra samarbeten som nu ligger på riksdagens bord ser man de steg vi har tagit. Detta är naturligtvis redan in-tecknat av Ryssland. Vi är inte alliansfria i dag; vi är med i en politisk allians, EU. Det ogillas av Ryssland, men vi är medlemmar. Och vi uttalar en solidaritetspolitik.

Det enda, skulle jag kunna tänka mig, som Ryssland funderar på är varför vi inte vill ha säkerhetsgarantier. Vi hoppas ändå på – eller gör Socialdemokraterna möjligen inte det? – att Natoländerna ska ställa upp och hjälpa till om det värsta skulle hända och vi skulle bli föremål för ett angrepp. Inget militärt samarbete förekommer med Ryssland. De är det hot vi har i vår närmiljö.

Anf. 24 KENNETH G FORSLUND (S) replik:

Fru talman! Vi lever ju i en region där spänningarna tyvärr har ökat de senaste tio åren. Mitt och Socialdemokraternas mål är att allra helst försöka få spänningarna att minska. Detta synes inte vara möjligt under den närmaste tiden, och det är därför vi rustar upp vårt försvar.

Men vi pekar också på att det vi gör får konsekvenser. Om vi kan göra saker som får konsekvensen att spänningarna ökar ytterligare, är de då kloka att göra eller inte? Detta måste man fundera över. Men det är klart att det beror på om man tror att de ökar spänningarna eller inte.

Jag tycker att det är ett problem att Centerpartiet och andra partier som förespråkar ett Natomedlemskap framställer det som väldigt enkelt och problemfritt – att vi går med i en kamratklubb och hamnar i glada vänners lag. Men det har också konsekvenser. Eller ser inte Centerpartiet det så? Kommer Ryssland inte att förändra någonting i sitt beteende och sina strukturer vid ett medlemskap?

Jag menar inte att detta är ett argument mot ett medlemskap, men jag tycker att man måste vara ärlig och säga att det är så när man tycker att det är så. Men tycker inte Centerpartiet att det är så? Jag fick inte, som jag förstod det, något svar på den frågan i den förra repliken av Kerstin Lundgren.

Anf. 25 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Spänningarna har ökat, och det beror på Rysslands agerande. Ryssland utgör i dag ett hot mot flera av våra grannar. De står vid Ukrainas gränser, och vi vet inte vad som händer nu när Putin talar i duman. Ryssland utgör ett aktivt hot mot vår närmiljö. Det är därför vi tillsammans har stärkt vårt militära försvar och bygger upp totalförsvaret. Det är också därför vi har ett mycket nära samarbete.

Jag skulle, fru talman, ha ställt frågan, men nu är det förstås för sent. Frågan är: Vad vill Socialdemokraterna ha sin handlingsfrihet till? Vill Socialdemokraterna, om Ryssland skulle anfälla några av våra grannar, ha handlingsfriheten att säga ”nej, vi stannar hemma – vi gör inget”?

Vi måste vara tydliga med att vi kommer att ställa upp. Det är då en säkerhetsgaranti som är tydlig gentemot våra grannar, och den säkerhetsgarantin bedömer vi från Centerpartiets sida att Ryssland räknar med att vi vill ge, även om vi mörkar genom att säga att vi inte vill vara medlemmar i Nato och inte vill ha eller ge säkerhetsgarantier. Detta bidrar till osäkerhet hos våra grannar, men det bidrar med all säkerhet inte till osäkerhet i Ryssland. De har redan räknat in oss som Natoaktör.

Anf. 26 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Under Peter Hultqvists tid som försvarsminister har Sverige inlett ett flertal militära samarbeten med andra stater. Dessa samarbeten kan regeringen oftast själv inleda och behöver endast informera riksdagen om. Flera av dessa samarbeten har varit lite otydliga i sin form men framför allt i sin avgränsning och i förhållande till andra militära samarbeten. Därför har Vänsterpartiet, Moderaterna och andra partier lyft fram att riksdagen behöver en skrivelse om Sveriges försvarssamarbete. Det var under riksdagens hot om ett tillkännagivande som försvarsministern ändrade sig och meddelade att en skrivelse skulle komma, och det har visat sig vara ett klokt beslut. Jag vill därför börja med att välkomna regeringens

skrivelse, både dess form och dess tydliga innehåll. Genom skrivelsen har regeringen tydliggjort vad olika försvarssamarbeten innebär och vad som är regeringens syn.

Genom skrivelsen har det också blivit tydligt vad som skiljer andra partier från regeringen i deras respektive följdmotioner. Vänsterpartiets följdmotion är i princip nästan lika lång och utförlig som regeringens skrivelse och tar upp vår syn på de internationella försvarssamarbetena.

Fru talman! Under Peter Hultqvist tid som försvarsminister har de militära samarbetena inletts på löpande band utan någon större politisk debatt. Alla dessa samarbeten är med fullt fungerande demokratier, men ofta har samarbetena varit med tidigare kolonialmakter och nuvarande kärnvapenstater.

Men det är inte enbart bilateralt med andra länder som Hultqvist har inlett flera militära samarbeten. Även inom Nato men framför allt inom EU har de militära närmandena gått fort. Detta är en oroväckande utveckling som riskerar att få Sverige att framstå som en inofficiell medlem i kärnvapenalliansen Nato.

Fru talman! Vilken väg borde då Sverige ta? Ja, Vänsterpartiet kan konstatera att alliansfriheten har tjänat oss och vår omvärld väl. Den militära alliansfriheten har bidragit till att generation efter generation i Sverige har kunnat leva i fred. Den militära alliansfriheten har också gett oss ett utrikespolitiskt handlingsutrymme som har gjort att Sverige kunnat spela en viktig internationell roll för fred och nedrustning när det har funnits en politisk vilja till det.

Sverige har dock sakta men säkert alltmer frångått en traditionell och framgångsrik säkerhetspolitik byggd på militär alliansfrihet, nedrustning, fredliga lösningar på konflikter, starkt stöd till FN och solidaritet med tredje världen.

Sedan vi blev medlemmar i Europeiska unionen, EU, har den svenska militära alliansfriheten urholkats alltmer. I dag är vi med och bidrar till militariseringen av EU. Vårt samarbete med Nato har stärkts, och det uppstår ofta frågetecken kring de internationella militära insatser som vi deltar i. Regeringens oförmåga att rösta för FN:s konvention om förbud mot kärnvapen är ett exempel på denna utveckling.

Vänsterpartiet är emot denna utveckling. Vi menar att en oberoende och militärt alliansfri utrikespolitik är avgörande för Sveriges handlingsfrihet även i framtiden. Vi vill att Sverige främst ska inrikta sin internationella säkerhetspolitik på fredliga lösningar och på att förebygga kriser snarare än att förespråka militära lösningar.

Utgångspunkten för Sveriges försvars- och säkerhetspolitik ska vara att värna vårt lands säkerhet. Det kräver en modern försvarsmakt som har förmåga att möta de olika former av hot som vårt land kan ställas inför men också möjlighet att vara en fredsbevarande kraft i andra delar av världen. Det kräver att Sverige har en trovärdig militär alliansfrihet.

I en feministisk utrikes- och säkerhetspolitik måste kvinnors rättigheter sättas i första rummet. Kvinnors roll i det säkerhetsbyggande arbetet och i konflikter är av särskilt intresse, eftersom dessa frågor alltför sällan finns med på den internationella säkerhetspolitiska agendan.

Vänsterpartiet vill se ett brett internationellt intresse för nedrustning, konfliktförebyggande insatser samt ett internationellt förbud mot kärnva-

pen. Då behövs ett starkt FN, en återupprättad respekt för folkrätten och minskad vapenhandel.

En trygg och säker värld kräver samarbete med andra länder i vårt när-område. Kriser och konflikter stannar inte vid nationsgränserna. För att möta de hot vi står inför krävs ett gott samarbete med våra grannländer, framför allt med våra närmaste nordiska grannländer men även med länderna runt Östersjön. Internationellt samarbete måste alltid bygga på att Sverige fattar självständiga beslut, men att vi har en nära kontakt och i vissa fall planerar och övar tillsammans med andra länder. Vänsterpartiet ser möjligheter att fördjupa samarbetet med våra nordiska grannländer, i synnerhet Finland, på en rad områden inom totalförsvarspolitik.

De största hoten mot Sverige och vår befolkning är i dag de civila hoten. Klimatförändringen leder till naturkatastrofer som bränder, torka och översvämningar och till virusutbrott och antibiotikaresistens som drabbar oss just nu. Den snabba digitaliseringen i samhället kräver hög cybersäkerhet. Svensk försvars- och säkerhetspolitik måste syfta till att bygga långsiktig säkerhet i vårt närområde och i vår omvärld samt möta alla hot vi står inför. Det kräver att begreppet säkerhet vidgas och inkluderar fler områden än det militära och att våra åtgärder involverar hela samhället utifrån ett totalförsvarsperspektiv.

Fru talman! Åland har i 100 år haft en särskild ställning vad gäller militär närvaro. Med bakgrund i det så kallade Ålandsservitutet från 1921 har Åland demilitariserats. Sverige ska stå upp för ett demilitariserat och neutraliserat Åland, och vi ska vara tydliga gentemot vår omvärld med att ett ökat militärt samarbete mellan Sverige och Finland inte innebär några avsteg från detta.

Regeringen nämner inte i skrivelsen att Åland är en demilitariserad zon. Vänsterpartiet anser att det är viktigt att tydliggöra, inte minst för vår omvärld, att det nära svensk-finska samarbetet också innebär upprätthållandet av Åland som demilitariserad zon. Utskottets svar att man utgår från att regeringen följer internationella konventioner visar just på Vänsterpartiets poäng att det måste uttalas att det faktiskt är en realitet.

Regeringen bör därför tydliggöra att det svensk-finska militära samarbetet också innebär upprätthållandet av Åland som en demilitariserad zon utan militär närvaro.

Fru talman! När man lyssnar på den här debatten får man känslan av att man befinner sig i en Natodebatt, men det är en debatt om internationella försvarssamarbeten. Det är först på näst sista sidan i den här skrivelsen som vi hittar Nato. Därför tycker jag att det är viktigt att påminna utskottet om att vi ska debattera hela säkerhetspolitiken och alla våra militära försvarssamarbeten, inte bara fastna i Natofrågan.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 6, som handlar om EU:s försvarspolitik och ökade militarisering.

Anf. 27 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! I dag debatterar det sammansatta utrikes- och försvarsutskottet betänkandet som handlar om internationella samarbeten.

Låt mig allra först yrka bifall till reservation 7 under punkt 6, som handlar om medlemskap i Nato.

Det som kanske är i blickpunkten för den här debatten är att utskottet föreslår ett tillkännagivande till regeringen med anledning av ett motionsyrkande om att regeringen bör tydliggöra sin säkerhetspolitiska linje. Detta är ett bra tillfälle för exempelvis försvarsministern att göra det. Det rimliga vore ju att regeringen signalerar att man är villig att lyssna på en majoritet i riksdagen. Som företrädare har påpekat är det ju bara en tredjedel som står bakom regeringens linje, och det borde vara så självklart att regeringen tydliggör att man vill ha den Nato-option som Finland haft i över 20 års tid.

När vi diskuterar dessa frågor tycker jag att det är viktigt att börja med att se att vi har ett skärpt säkerhetspolitiskt läge och att Ryssland har sänkt tröskeln för att använda militära maktmedel. Man gick in i Georgien 2008. År 2014 tog man olovligen Krim, och allt sedan den dagen pågår det krig i östra Ukraina. Det är 13 200 som har dödats i detta krig, varav 3 375 civila.

För exakt två år sedan var vi med Försvarsberedningen under Björn von Sydows ledning i Ukraina. Vi besökte bland annat ett militärsjukhus, och det var väldigt skakande att träffa dessa soldater. En hade blivit träffad av en prickskytt och fått en bra bit av benet bortskjutet. En annan hade trampat på en mina och fått hela benet bortsprängt. Detta sker i Europa. Det är närmare till huvudstaden i Ukraina än det är till Bryssel. Det är viktigt att se att detta är en realitet just nu. Medan vi står här och diskuterar pågår det ett krig.

Det är också viktigt att påminna om att vi får oroande signaler från Ukrainas gräns. Där står ungefär 85 000 soldater. Vi vet inte var detta kommer att sluta. Betyder det att Putin och Kreml vill ingripa militärt i Ukraina? Det vet vi inte.

En del har spekulerat i att det kan bli ett militärt angrepp för att det är val till hösten och Putin vill stärka sina popularitetssiffror. Tänker han på sitt eftermäle och vill göra Ukraina till en del av ett större och mäktigare Ryssland? Eller har han paranoia och tänker att alla vill göra Ryssland svagare och om Ukraina går in i EU och Nato är det ett jättehott mot Ryssland som måste förhindras till varje pris?

Vi vet inte, men det är en realitet att dessa faktorer finns och kan förstärka varandra.

Åter till dagens diskussion och Nato-optionen. Som vi alla känner till är det en viktig del i Finlands säkerhetspolitiska verktyglåda. Man signalerar till Ryssland och övriga världen att man har en option att gå med i Nato.

Sverige har ett utökat försvarssamarbete med Finland, och det stöder Kristdemokraterna. Det vore därför rimligt att Sverige hade samma linje vad gäller Nato-optionen och att vi också deklarerar att det är en del av vår verktyglåda.

Det är svårt att få detta att gå ihop. Försvarsministern kommer säkert att även i dag deklarerar hur viktigt samarbetet med Nato är, hur vi på olika sätt utökar det samarbetet och hur viktigt det är med ett nära samarbete med USA men att just Nato-optionen är skadlig. Detta är svårt att förstå. Försvarsministern får nu en chans att tydliggöra detta om det nu inte är rimligt att lyssna på den majoritet i riksdagen som vill ha denna Nato-option.

Jag yrkade nyss bifall till den reservation som handlar om Natomedlemskap. Vi kan dra lärdom av situationen i Ukraina. Nato kommer sannolikt inte att kunna hjälpa Ukraina om det blir ett militärt angrepp. Frågan är om sannolikheten är större om Sverige blir angripet. Det är inget hot vi ser i dag, men Försvarsberedningen har ju sagt att ett militärt angrepp mot Sverige inte kan uteslutas. Vad är då skillnaden för Sverige?

Det är mycket bättre för ett samhälle att i lugn och ro kunna förbereda sig med sina vänner än att behöva improvisera om det värsta skulle hända.

Skillnaden är att som medlem i Nato har man säkerhetsgarantier och gemensam försvarsplanering och kan på ett annat sätt planera och hjälpas åt. Det är en oändlig skillnad mot den situation vi har i dag.

För några år sedan gjordes en utredning av Krister Bringéus. Han slog fast att ett svenskt Natomedlemskap skulle öka förutsägbarheten och tryggheten för både Sverige och våra grannländer, för vi bygger ju säkerhet gemensamt.

Försvarsberedningen har påpekat att om det skulle hända något i Baltikum kommer Sverige från dag ett att bli påverkat. Vi kan inte vara neutrala eller stå utanför, utan vi har en skyldighet att ställa upp. Varje gång jag besöker ett baltiskt land hör jag tydligt att ett svenskt medlemskap skulle vara till stor hjälp för den gemensamma säkerheten.

Regeringen borde lyssna på detta. I första hand gäller det Natooptionen men också ett Natomedlemskap. Vi är i dag nära allierade, har ett samarbete och är guldmedlem, men det är dags att uppgradera det till ett fullvärdigt medlemskap så att vi kan få information, fullt försvarssamarbete och gemensam försvarsplanering. Detta skulle öka tryggheten för både svenska folket och vår omvärld.

Det är dags för regeringen att bjuda in alla riksdagens partier till samtal för att diskutera den säkerhetspolitiska linjen så att den blir tydlig och stöds av betydligt fler än den tredjedel som i dag står bakom regeringens linje.

Anf. 28 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Tack till alla er som deltar för en trevlig och spännande debatt så här långt!

Jag satt på min plats i kammaren och funderade på ett skåp som står hemma hos min mamma. Det är ett svart skåp med mycket ornament, och benen ser ut som piedestaler. Skåpet är ganska stort, och när jag var liten kunde ett påskägg eller en julklapp vara gömd där. I familjen kallas det svarta skåpet.

Det sägs att det där skåpet togs av en familjemedlem någon gång under trettioåriga kriget någonstans åt Ungern till. Det är så detaljerat vi har fått det berättat för oss i släktleden. Men sådant ska man väl aldrig kolla upp, för då blir man kanske besviken på svaret.

Jag satt och tänkte på svarta skåpet, för det påminner mig om vilken kontinent vi bor på och hur det har sett ut här tidigare och hur Europa har sargats av krig årtionde efter årtionde. Nästan fram till i dag har det varit så, och nu är det så igen.

Fru talman! Det är hisnande att tänka på historien. Det finns de i den politiska debatten som tänker tillbaka på historien med nostalgi och tänker att bara vi bygger Sveriges eget försvar starkt kan vi stå emot vilka hot som helst. Andra tänker tillbaka på trettioåriga kriget och annat med nostalgi och funderar på vilka svarta skåp och annat vi då tog hem.

Fru talman! För en liberal och för mig gäller att man inte ser världen på det sättet. Jag tänker tillbaka på historien med respekt för alla de tragiska livsöden som har utspelat sig och med rätt mycket skräck inför att vi vet att historien mycket väl kan upprepas, kanske inte i form av trettioåriga kriget men däremot i form av väpnad konflikt och krig även på vår kontinent.

När jag tänker tillbaka på historien kan jag konstatera att det är bättre att samarbeta med andra, att det är bättre att bygga säkerhet tillsammans med andra och att det är bättre att försöka säkra freden tillsammans med andra länder som har en gemensam syn på demokrati och mänskliga rättigheter, som det egentligen handlar om att försvara, än att försöka stå ensam.

Fru talman! Världen är inte vad den har varit. Hoten är mer komplexa. Det är svårare att läsa av den politiska kartan i morgon än vad det var i går. Det är även så att Sverige inte kan vara ensamt i framtiden. Vi klarar inte av att vara ensamma i dag, utan vi behöver ha djupa samarbeten med andra som tror på demokrati.

Fru talman! I dag är det Ryssland som är det största säkerhetspolitiska hotet mot Sverige. Detta kan vi inte komma ifrån. Det är så. Ryssland utgör ett aktivt hot här och nu mot oss, mot våra fränder i andra länder, mot andra demokratier och mot andra EU-länder. Det är Ryssland som driver upp och spänner upp Europa. Det är Ryssland som driver fram osäkerhet i vårt närområde. Det måste vara en del av vår säkerhetspolitik att ta detta hot på allvar.

Fru talman! Vänsterpartiet har helt rätt i att mycket av debatten här i dag handlar om internationella försvarssamarbeten brett, och Liberalerna står upp för att bygga internationella försvarssamarbeten brett. Debatten här i dag har dock mycket kommit att handla om Nato-optionen och Sveriges säkerhetspolitiska linje.

Jag tyckte att det var intressant att lyssna på Sverigedemokraternas och Socialdemokraternas replikskifte i talarstolarna tidigare, där det väldigt tydligt framgick för den som lyssnade att frågan om Nato-option inte handlar om huruvida man är för eller emot Nato. Det handlar om huruvida man tycker att vi ska ha en dörr som är öppen. Sverigedemokraterna är emot Natomedlemskap, och Socialdemokraterna är emot Natomedlemskap. Där står de helt enade.

Det finns en skiljelinje i detta. Det visar den finska politiken. Man kan vara emot Natomedlemskap eller åtminstone inte för och samtidigt vara för en option därför att man tycker att det är bra att hålla dörrar öppna och att det är bra att vi visar för omvärlden och för våra fränder att vi är beredda att sluta upp om det behövs.

Fru talman! Jag kan konstatera att det här är tråkigt att se. Det är klart att det som Kreml allra helst vill se är ett splittrat Sverige och splittrade demokratier. De vill se splittring mellan oss och våra vänner i andra länder, och de vill se splittring mellan oss här i kammaren. Det är klart att det bästa för att inte skapa osäkerhet och splittring utan i stället skapa stabilitet vore ifall Socialdemokraterna och regeringen fullt ut respekterade riksdagsmajoriteten, ställde sig bakom Nato-optionen, uppdaterade sin säkerhetspolitiska linje, blev av med otydligheten och visade Ryssland och andra att det är stabilt med demokrati, att vi står bakom varandra, att vi lyssnar på den demokratiska majoriteten och att man kan räkna med detta.

Det finns en myt, fru talman, om att Sverige skulle vara alliansfritt. Det är inte sant, och det har sagts tidigare här i talarstolen i dag och många gånger innan det. I och med att vi är med i Europeiska unionen och det samarbetet är vi inte alliansfria. Jag måste säga att jag heller inte tycker att vi borde vara alliansfria i den meningen att det är klart att vi måste kunna erbjuda garantier till andra om vi själva ska förvänta oss garantier från andra. Om vi tillsammans har konstaterat att ett militärt angrepp mot Sverige inte kan uteslutas verkar det oklokt att utesluta att hjälpa och ställa upp på andra och dessutom hålla dörren stängd för att få hjälp från andra genom att motsätta sig en Nato-option.

Fru talman! Socialdemokraterna stod här tidigare i dag i ett annat replikskifte – jag tror att det var med Centerpartiet – och sa att vi inte ska låta vare sig Washington, Bryssel eller Moskva bestämma vår försvarspolitiska linje. Jag håller helt med. Det ska vara ett nationellt ställningstagande. Det är Sverige som fattar detta beslut. Detta är också ett skäl till att kanske inte lägga så stor vikt vid att Ryssland kan bli upprörda. Jag reagerade lite mot att man i repliken likställde Washington, Bryssel och Moskva. Washington och Bryssel är ju våra allierade. Det är klart att vi måste ta mer hänsyn till Washington och Bryssel, för det är dem som vi kan räkna med kommer och hjälper oss, om vi också säger att vi ska hjälpa dem. Viljan hos dem som hotar oss – Moskva – ska vi absolut inte ta hänsyn till.

Fru talman! Vänsterpartiet sa en sak som jag tycker att de har alldeles rätt i. De sa att försvarsminister Peter Hultqvist har ingått fler avtal med Natoländer än vad någon försvarsminister tidigare har gjort. Min slutsats av detta när det gäller rädslan för att provocera Moskva är att vi nog redan har gjort det. Det som vi får genom Nato-optionen är garantierna, men det som gäller riskerna har vi redan gjort. Man kan inte fika sig till fred med Putin. Det är en man som inte drar sig för att utföra eller åtminstone godkänna sprängdåd och nervgiftsattacker i Europa. Det är inte en person som man kan prata med över en kopp kaffe och hoppas på en fredlig lösning, utan det är en person som vi måste visa att vi är enade, tillsammans, som demokratier.

Fru talman! Det har redan yrkats bifall till de saker som har att göra med Nato. Jag tänker yrka bifall endast till reservation 13 under punkt 11, men vi står såklart bakom alla de saker som vi har stått bakom i utskottet. Det handlar om att bygga försvarssamarbetet med Storbritannien starkare efter brexit. Det finns ett skämt om Gustaf Skarsgård och Carl Gustaf, om man har sett tv-serien *Vikings*, men jag tänker inte dra det nu.

Anf. 29 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Joar Forssell tänker tillbaka på historien. Han kanske tänker på att Sverige har haft fred i över 200 år. Sedan avslutade han med att yrka bifall till Liberalernas förslag, som de borgerliga stöder, att Sverige ska ge Storbritannien en unilateral solidaritetsförklaring. Mycket gott kan sägas om Storbritannien som land, men om man tänker just på historien måste man komma ihåg att det är ett land som har en omfattande kolonial historia, som i dag är en kärnvapenstat som nu till och med har beslutat att utöka sin kärnvapenarsenal.

Storbritanniens historia, om vi tittar tillbaka på den, Joar Forssell, är en historia full av krig. Det är första världskriget, andra världskriget, Suezkriget, Falklandskriget och invasionen av Irak och Afghanistan. Parallellt

med hela den tiden av historien har löpt försöken till irländsk självständighet och, de senaste 100 åren, huruvida Nordirland ska tillhöra Irland eller Storbritannien – en i dag aktuell och pågående fråga och kanske till och med, i värsta fall, en konflikt.

Utifrån denna historiska tillbakablick: I vilka av dessa historiska krig och konflikter skulle Sverige ha stött Storbritannien enligt Liberalernas unilaterala solidaritetsförklaring med Storbritannien?

Anf. 30 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag är lite förvånad över att Håkan Svenneling vill börja gräva i vår historia. Det finns ganska mycket historia hos Vänsterpartiet som går att ifrågasätta. Om vi ska ha ett historieseminarium kan vi såklart hålla på länge.

Jag tycker att detta handlar om Sveriges säkerhet framåt. Jag är av den uppfattningen att det stora hotet mot Sverige i dag kommer framför allt från Ryssland. Det finns såklart andra aktörer också. Storbritannien är inte ett säkerhetspolitiskt hot mot Sverige. Om vi ska vara historiska har Vänsterpartiet ibland varit det, eller vänsterpartister.

Fru talman! Det är klart att man kan kritisera ett lands historia. Och det finns väl ingen i hela vårt parlament som är för kolonialism eller någon av de andra sakerna som är väldigt allvarliga och som Vänsterpartiet tog upp i replikskiftet. Om man ska prata historia glömmer Vänsterpartiet att Storbritannien gjorde en extremt stor och viktig insats för att befria Europa från Nazityskland till exempel. Men det väljer Vänsterpartiet att glömma bort i replikskiftet.

Jag tycker att detta handlar om vad vi har framför oss. Och där kan vi se att Storbritannien är ett land som står väldigt nära Sverige när det kommer till mänskliga rättigheter och demokrati i andra länder och när det handlar om att stå upp mot förtryck och ofrihet i andra delar av världen.

Att i ett läge där det faktiskt har skett nervgiftsattacker styrda från Kreml i Storbritannien hålla dörren stängd mot Nato och hålla dörren stängd mot Storbritannien och på det sättet ställa sig på den ryska sidan i den diskussionen är mycket allvarligt.

Anf. 31 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Jag kan börja med att konstatera att Joar Forssell gärna pratar om historien. Men när det kommer frågor om hur genom historien en unilateral solidaritetsförklaring till Storbritannien hade fungerat då vill man inte prata om den delen av historien. Då vill man slänga in andra exempel och prata om partier snarare än om länder. Detta är ett tillkännagivande som ni vill göra om en unilateral förklaring, där ni tycker att Sverige ska få någonting tillbaka av Storbritannien som är rätt oklart för att det är en unilateral förklaring.

Svensk alliansfrihet har genom historien gynnat generationer av svenskar. Det är därför som vi har varit i fred. Det är därför som vi har uppfattats som ett fredligt folk som har kunnat göra insatser för fred och nedrustning runt om i världen. Om vi fortsätter på den vägen tror jag att vi också kommer att kunna fortsätta att göra det de kommande 100–200 åren. Men om vi slår in på en annan väg och tror att det är genom att vi samarbetar med länder som Storbritannien och ger dem en unilateral solidaritetsförklaring,

att vi skulle stödja dem om de hamnar i ett Falklandskrig eller i ett Suezkrig, tror jag inte att det är bra för Sverige.

I motionen hänvisas det till Knut den stores rike på 1000-talet, då delar av Sverige hängde ihop med Storbritannien. Jag tror att Liberalerna gör gott i att hitta mer i de nutida argumenten för sin farliga säkerhetspolitik än att gå tillbaka så långt som till 1000-talet för sin historiska argumentation.

Vad är nästa steg i ert Natobygge? Det är den fråga som man ställer sig i dag. Kommer det att vara en amerikansk militärbas på Gotland? Nu tar ni kliv för kliv hela tiden.

Historiskt sett har det gynnat oss att vara alliansfria. Jag tror att vi vinner mer på det än att gå in med solidaritetsförklaringar eller i klubbar där Erdoğan eller tidigare Trump och andra icke väl valda personer styr.

Anf. 32 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att poängtera att jag i mitt inledningsanförande använde historien som ett avskräckande exempel. Vi kan gå tillbaka mycket längre än tusen år för att titta på decennium efter decennium av krig, total misär och extremt mänskligt lidande. Det har vi kommit ifrån på vår kontinent därför att vi bygger försvarssamarbeten och goda relationer med länder som också tror på demokrati och mänskliga rättigheter och som står oss mycket nära. Det ska vi fortsätta att göra, och det måste vi göra ännu mer med Storbritannien nu efter brexit. Det är helt naturligt om vi vill fortsätta att ha fred på den här kontinenten. Då behöver vi också fortsätta att bygga samarbeten.

Jag måste säga att jag blir lite förvånad när Vänsterpartiet får det att verka som att någon här inne skulle vilja följa med ett annat land på någon allmän aggression mot ett annat land i världen i något invasionskrig någonsans, eller vad det nu skulle kunna vara. Så är det inte.

Det som vi vill är att vi ska kunna bygga fred tillsammans genom starka försvarssamarbeten. Det finns en sådan myt om Nato som brukar komma från vänstersidan att det skulle innebära att man måste ställa upp på diverse invasionskrig här och där. Så är det inte. Det handlar om att om vi blir utsatta för en aggression eller om någon av våra fränder blir utsatta för en aggression ställer vi upp och försvarar varandra. Det är försvar det handlar om.

Fru talman! Jag tycker att det är historierevisionism att säga att det är för att vi har hållit oss neutrala som vi har hållit oss utanför konflikter. Det har ganska ofta varit för att vi har sysslat en hel del med fulspel och inte alls skött oss särskilt fint och inte tagit ställning när motståndet har varit diktatur.

Anf. 33 CAMILLA HANSÉN (MP):

Fru talman! Sverige är ett litet, alliansfritt land som behöver samarbeta med andra för att värna människors säkerhet, frihet, demokrati och mänskliga rättigheter nu och i framtiden.

I Miljöpartiet strävar vi efter en värld i balans där solidaritet och respekt för mänskliga rättigheter kombineras med hållbar utveckling och klimaträttvisa. Miljöpartiet uppstod ur rörelser för miljö, solidaritet, jämställdhet och fred. Vi vill se en politik som sätter mänsklig säkerhet först. Fred är inte bara målet utan också vägen dit. Respekt för andra, ömsesidig

nytta och förståelse bidrar till fred. Handelsutbyte och kulturellt utbyte främjar fred liksom rättvisa mellan världens stater och nedrustning.

Vi tror på kraften i internationell rätt och vikten av en regelbaserad världsordning med ett aktivt världssamfund där även små stater och människor inom staten skyddas från angrepp och förtryck. Att värna mänsklig säkerhet kräver en politik som kan svara upp mot ett brett spektrum av säkerhetshot. Det behövs samarbete.

Miljöpartiet ser att hoten i dag inte är desamma som före och under kalla kriget. Det globala säkerhetspolitiska läget är instabilt och konfliktfyllt. Angrepp på demokratin och yttrandefriheten, cyberattacker och klimatförändringarnas effekter liksom pandemier och den osäkerhet som kan uppstå i gränslandet mellan krig och fred är konkreta hot som vi behöver skydda oss mot och som överskuggar traditionella hot såsom militära angrepp.

Den geopolitiska situationen i omvärlden ter sig alltmer osäker i takt med kapprustning och utdragna konflikter.

Vi värnar Sveriges militära alliansfrihet och vill se Sverige som en tydlig global aktör för ett aktivt fredsbyggande och konfliktförebyggande arbete. Diplomatin är vår främsta försvarslinje. Internationellt samarbete är avgörande för säkerhet i världen och för att möta de globala hot mot människan och naturen som finns. Det är viktigt att stå upp för de internationella lagar som hindrar att stora stater utnyttjar den som är svagare.

Försvaret av Sverige börjar med försvaret av demokratin, samhället och vår framtida försörjning. Det moderna samhället står inför de största hoten någonsin genom förändringar av klimat och miljö som hotar vår fortlevnad och hoten mot demokrati och yttrandefrihet som hotar stabiliteten i våra samhällen inifrån. Samarbete är det enda sättet att möta dessa hot.

Särskilt viktigt är samarbete med demokratiska stater i vårt närområde. Tillsammans kan vi motverka desinformation från stater i vår närhet med bristande demokrati, som Ryssland, och säkra tillgång till förnybar energi och kunskap. Vårt samarbete med staterna runt Östersjön, staterna i Norden och med EU och Storbritannien är viktigt av de här skälen, och det gäller samarbetet kring både civil och militär beredskap.

Däremot är det vår bestämda uppfattning att Sverige inte ska vara medlem i Nato. Det är viktigt att göra skillnad på att samarbeta och att ingå i en militär allians med gemensamma försvarsförpliktelser. Vi anser att vår alliansfrihet tjänar oss väl. Att stå fri från tvingande militära allianser ökar vår möjlighet att föra dialog och agera fredsmäklare och därmed bidra till avspänning, inte minst i vårt närområde. Miljöpartiet säger därför nej till medlemskap, eftersom det skulle inskränka vår politiska handlingsfrihet. Vi ser dessutom en oroande utveckling i Natolandet Turkiet, där mänskliga rättigheter alltmer åsidosätts.

Sveriges säkerhet byggs bäst genom långsiktighet och tydlighet. Sverige ska därför inte, som flera borgerliga partier vill, utverka en option om att få gå med i Nato. En Nato-option sänder otydliga signaler till omvärlden och stör den stabilitet som Sverige står för i vårt geopolitiska område – en stabilitet som vi anser att det är av stor vikt att upprätthålla för att vi ska kunna vara en fredsbyggare och fredsmäklare i världen. Det måste vara tydligt för omvärlden att Sverige är och fortsatt vill vara en militärt alliansfri stat.

Miljöpartiet ser däremot den stora vikten av att samarbeta med demokratiska länder i världen. Den kunskap som våra moderna samhällen bygger är spridd över världen. För att möta hot mot klimat, miljö och demokrati och för att bevara fred krävs öppna samarbeten inom FN och andra internationella organ – samarbete baserat på mänskliga rättigheter och fri ekonomi inom naturens ramar, delning av kompetens och fri forskning. Styrkan hos världens demokrati bygger på detta, och det ska vi försvara.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet men även till Socialdemokraternas, Vänsterns och Miljöpartiets reservation 4 under punkt 4.

Anf. 34 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Jag tycker faktiskt att man i Miljöpartiet är lite buskablyg. Vi har ju skrivelsen om internationella militära samarbeten, och man har suttit i regering i flera år. Man har inlett ett fördjupat samarbete i Norden med Nordefco, och man har som regering anslutit sig till det franska projektet E2I. Man är med i Storbritanniens JEF, vilket är jätte viktigt, och man är med i Framework Nations Concept med Tyskland. Dessutom har man upprättat ett trilateralt avtal mellan Sverige, Finland och USA.

Inget av detta nämns i Miljöpartiets anförande, fru talman. Det är ju lite tråkigt, för detta har varit regeringens politik i många år. Jag tycker att man ska vara stolt över detta, för det är i grunden väldigt bra saker. Men det är naturligtvis lite kuriöst, fru talman, att ett parti som har uppstått ur fredsrörelsen står bakom allt detta. Det kan kanske förklara att man inte vill säga någonting om det.

Därför vill jag ställa en fråga gällande något som över huvud taget inte berördes i anförandet men som ändå är ganska intressant, fru talman, och det är fredsfaciliteten. Ett parti som är sprunget ur fredsrörelsen ansluter sig nu som regeringsparti till biståndsåtgärder som kan vara att tillhandahålla – jag citerar – ”militär och försvarsrelaterad utrustning, infrastruktur och assistans, på begäran av tredjeländer eller av regionala och internationella organisationer”.

Fru talman! *Jag* har inget emot detta, men hur motiverar ett parti sprunget ur fredsrörelsen att Sverige direkt eller indirekt via EU ska kunna förse stridande länder med vapen?

Anf. 35 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Du inleder med att ställa en fråga till mig som du sedan själv besvarar, Hans Wallmark. Det gör det lite mindre arbetsamt för mig på den här sidan, så jag går direkt till din fråga om den europeiska fredsfaciliteten. Det som gör att Miljöpartiet som regeringsparti kan stå bakom detta är att det finns en möjlighet att avstå från insatser som man inte tycker är lämpliga. Vi ska också kunna granska vapenexportaffärer utifrån de regler vi har.

Anf. 36 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Det är bra om mitt antagande bekräftats, det vill säga att ett parti sprunget ur fredsrörelsen och som sitter i regeringen inte vill ta upp det man har gjort i regeringsställning när det gäller att fördjupa det militära samarbetet. Det har man gjort med Frankrike i form av E2I, vilket jag tycker är bra, och med Storbritannien i form av JEF, vilket jag tycker är bra. Man har gjort det med Tyskland i form av Framework Nations

Concept, vilket jag tycker är bra, och man har gjort det i form av ett trilateralt samarbete mellan Sverige, Finland och USA, vilket jag tycker är bra. Det verkar alltså som om oppositionen berömmar den regering som Miljöpartiet sitter i mer än vad Miljöpartiets egen talesperson här i kammaren gör.

Fru talman! Sedan svarar Miljöpartiet att man kan avstå från insatser. Jo, precis, den möjligheten finns. Samtidigt undrar jag, fru talman, om Miljöpartiet som regeringsbärande parti tror att ett land återkommande, gång efter gång, kan avstå utan att detta menligt påverkar bilden av Sverige som ett europeiskt samarbetsparti. Det är en betydande möjlighet – alternativt risk, beroende på vad man tycker – att man kommer att få acceptera att en del av den europeiska fredsfaciliteten kommer att vara att förse stridande parter med vapen.

Den svenska krigsmateriellagstiftningen utgår ju ifrån att man i grunden inte ska förse stridande länder, alltså länder i krig, med vapen. Hur kommer det sig att Miljöpartiet är så noggranna med att försvara den tanken i Sverige men samtidigt, som regeringsparti, öppnar för den möjligheten i EU?

Anf. 37 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Miljöpartiet har sin grund i freds rörelsen. Fredsrörelsen och freden i världen har lång väg att gå. Som det ser ut med säkerhetsläget runt om i världen, både nära och långt bort, kommer det att behövas militära samarbeten. Det tragiska här är att situationen i världen har utvecklats på ett sådant sätt att vi ser oss tvungna att rusta upp militärt. Det vi skulle vilja ha är en situation där vi kan rusta ned militärt, och det antar jag är någonting som de flesta vill – minska konfliktgraden och minska krigandet i världen.

När det gäller regeringens politik är det politik som vi i Miljöpartiet står för, såklart. Men för oss är det viktigt att vi ska kunna bidra på ett sätt som passar utifrån hur vi ser på vapenexport, till exempel. Då får Sveriges bidrag gå till andra typer av insatser inom den europeiska fredsfaciliteten än just att bistå med vapen i väpnade konflikter.

Anf. 38 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Jag håller med om mycket i Camilla Hanséns inlägg, och det handlar om att Miljöpartiet och Vänsterpartiet historiskt sett har varit sprungna ur freds rörelsen.

Läser man regeringens skrivelse framträder dock en annan bild av Miljöpartiets försvarspolitik i dag, som Hans Wallmark var inne på. Det är många militära samarbeten som har inletts. Det är JEF, E2I, trilateralt med USA och ett närmande till Nato. Det är ökad militarisering av EU och den här fredsfaciliteten som var uppe, där det blir tillåtet att exportera vapen till parter som man stöder och som befinner sig i konflikt. Man kallar det bistånd och säger att det ligger under något som heter ”fredsfaciliteten”. Jag tycker att det är helt fantastiskt hur man kan frejma någonting genom att välja vilka ord man sätter på det.

Det är också fler militärövningar; senast i dagarna fick vi reda på att Norge har bjudit in till Cold Response i början av 2022 och att det ska bli den största arktiska övningen någonsin på den här sidan, så att säga.

Vi ser ökad vapenexport, särskilt till diktaturer, exempelvis Förenade Arabemiraten, dit exporten har ökat bara under den här mandatperioden från 700 miljoner till 3,3 miljarder. Det sker också ett ökat samarbete med försvarsindustrin, särskilt inom EU.

Hur blev detta Miljöpartiets politik?

Anf. 39 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Att just den här debatten handlar mycket om militära samarbeten ligger lite i sakens natur utifrån det ärende som vi hanterar.

Ur Miljöpartiets synvinkel är det fredsarbetet som är det viktiga. Vi vill inte hamna i militära konflikter, men det här är en del i att förbereda sig för att undvika det.

När det gäller den europeiska fredsfaciliteten står Sverige för att vi inte ska behöva exportera vapen till länder i strid. Vi får välja andra insatser, och det är val som man kan göra inom den ordningen.

Anf. 40 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Det är bra att Miljöpartiet vill förebygga konflikter; jag håller med om det.

Jag har ägnat och roat mig lite åt att läsa i Miljöpartiets partiprogram och jämföra det med skrivelsen. På sidan 33 i partiprogrammet står det: "Vi accepterar inte att EU militariserar." I skrivelsen står det: "Sverige har bidragit till EU:s samtliga militära insatser."

Vidare i partiprogrammet läser jag att Miljöpartiet tycker att uthyrning av svensk mark till Nato och andra utländska militärstyrkor för krigsövningar ska upphöra. I skrivelsen står det att i Aurora 17 deltog USA med ett kvalificerat bidrag bestående av cirka 1 000 amerikanska soldater från samtliga försvarsgrenar.

I partiprogrammet kan man vidare läsa att Miljöpartiet de grönas mål är en avvecklad vapenexport. I skrivelsen finns ett ganska långt stycke kring materiel- och forskningsrelaterade samarbeten. Där står det: "Aktiviteter inom ramen för samförståndsavtalen med ytterligare ett antal länder syftar även till att erbjuda möjligheter till fördjupat samarbete och utbyte inom materiel-, forsknings- och utvecklingsområdet eftersom dessa länder visat intresse för anskaffning av svensk försvarsmateriel."

Jag undrar hur de här två papperen lirat med varandra. Hur passar egentligen Miljöpartiets partiprogram ihop med skrivelsen om internationella försvarssamarbeten?

Anf. 41 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Det gläder mig, Håkan Svenneling, att du läser Miljöpartiets partiprogram.

Vårt partiprogram förklarar vilka mål vi vill se. Vi vill se en nedrustning i världen. Vi vill inte exportera vapen över huvud taget; det är det vårt parti står för. När vi går in i ett samarbete med andra och fattar beslut tillsammans gör vi det med våra värderingar med oss i ryggen, och vi försöker komma så långt vi kan med dem.

Jag ser fram emot när världen ser ut så att målen i vårt partiprogram är uppfyllda och vi kan bocka av dem och inte behöver ha med dem in i nästa partiprogram.

Anf. 42 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Tack, Camilla Hansén, för ditt inlägg! Jag blir nyfiken, fru talman, eftersom det är Socialdemokraterna och Miljöpartiet, regeringen, som nu ensamma står bakom den säkerhetspolitiska linje som Sverige har.

Jag vill höra hur Camilla Hansén och Miljöpartiet då bedömer hur man ska kunna utveckla den säkerhetspolitiska linjen så att man får ett brett stöd. Är Miljöpartiet här berett att verka för att regeringen bjuder in till samtal för att bygga ett brett stöd för en säkerhetspolitisk linje för Sverige? Eller är Miljöpartiet intresserat av att ge prejudikat för en kommande regering att på samma sätt med två partier i minoritet i riksdagen kunna forma sin egen säkerhetspolitik? Det är ju det som blir resultatet.

Fru talman! Jag skulle också vilja höra hur Camilla Hansén och Miljöpartiet beskriver den säkerhetspolitiska linje som man står bakom. Vad innebär den egentligen, fru talman?

Anf. 43 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman och Kerstin Lundgren! När det gäller stödet för en Nato-option och eventuellt, som vissa partier vill, även att driva frågan om medlemskap i Nato är det regeringens uppfattning att vi inte ska utverka en Nato-option. Det är den linje som också Miljöpartiet står bakom.

Regeringen ansvarar för utrikespolitiken, och jag tror att det behöver vara så att vi håller fast vid en linje som vi har haft under en längre tid. Jag tror inte att denna ändring bör ske på det här sättet, utan det här är den linje som vi fortsatt står för.

Det säkerhetspolitiska läget har, som jag sa i mitt huvudanförande, förändrats i vårt närområde till det sämre. Det är också därför vi gör den upprustning av försvaret som nu sker. Där är Miljöpartiets ingång att det är viktigt att rusta upp inte bara det militära försvaret utan att också ha fokus på det civila försvaret.

Anf. 44 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Jag kunde inte höra någon beskrivning av den säkerhetspolitiska linje som Miljöpartiet anser att regeringen står för. Hur lyder den säkerhetspolitiska linjen?

Fru talman! Den andra frågan gällde om Miljöpartiet i regeringen är berett att skapa prejudikat för en annan regering – vem vet hur den ser ut – som är i minoritet i riksdagen att formera sin säkerhetspolitiska hållning helt oberoende av vad riksdagen tycker. Är det Miljöpartiets linje, eller vill Miljöpartiet verka för att regeringen bjuder in för att söka bredare stöd för den svenska säkerhetspolitiken? Det vore välkommet, fru talman, att få ett sådant besked.

Anf. 45 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Som jag sa ser vi att omvärlden förändras på ett sätt som inte är gynnsamt ur freds- och säkerhetssynpunkt. Därför står vi fast vid den säkerhetspolitiska linjen att vi inte ska ha en Nato-option och att vi ska rusta försvaret för att möta situationen, och då även det civila försvaret.

Regeringens sätt att bedriva säkerhetspolitiken och hur man vill förankra den behöver ministern få svara på.

Anf. 46 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Vi ser ett försämrat säkerhetspolitiskt läge, och jag förstår att Camilla Hansén också är på det klara med att vi står där.

Det som oroade mig var när Camilla Hansén i ett tidigare replikskifte sa att hon hoppades att vi kunde rusta ned så småningom. En huvuddel i Försvarsberedningen, där Miljöpartiet var med, var ju, och det har också betonats av försvarsministern: Låt oss nu inte göra om det här misstaget igen! Sverige är det tredje största landet i Europa. Vi hade krympt ihop vår försvarsmakt till oigenkännlighet. Vi kunde inte försvara Sveriges gränser. Det enda vi kunde göra var att hjälpa till långt borta, så att säga.

Det som är intressant och som jag vill veta är: Står inte Miljöpartiet bakom detta?

Vi behöver en polis. Vi har problem med inre hot, och vi behöver ha en sådan grundläggande förmåga, oavsett hur den ser ut. Det krävs med Sveriges storlek och folkmängd. Är det inte samma sak, fru talman, också när det gäller ett försvar? Är inte det vi nu bygger upp ett minimum? Det var ju det vi var överens om.

Vi har sagt till kommande generationer: Gör inte om Sveriges misstag! Är det så att Miljöpartiet inte delar den hållningen? Är det så att vi så fort det ser lite ljusare ut vips kan dra ned? Det är i så fall ett viktigt besked.

Anf. 47 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag ska förtydliga. När jag pratar om att vi vill se en nedrustning handlar det inte om nu. Det handlar om en vision om en fredligare värld. Det handlar inte om att nedrusta medan man fortfarande har behov.

Det vi diskuterar i dag handlar om militära samarbeten. Försvarsberedningens ingång är någonting som Miljöpartiet har varit med och tagit fram och står bakom. Men jag skulle ändå bli förvånad om det fanns ett stort stöd för militär upprustning och vapenskrammel för sakens skull i riksdagens kammare. Jag tänker att vi alla ändå är fredsvänner och att det är det vi ser i en vision för framtiden.

Här och nu, i dag, handlar det om militära försvarssamarbeten. Dem står Miljöpartiet bakom, likaså Försvarsberedningens slutsatser.

Anf. 48 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag vill använda en liten liknelse. Om det är allmänt känt på en gata att det finns ett hus som aldrig är låst, ökar det då äventyrlustan eller frestelsen för en inbrottstjuv att ta sig in där? Kan det vara så? Är det inte på samma sätt, fru talman, med att kunna försvara sig? Har det inte varit grunden i vårt tänkande under lång tid att genom att vi har ett starkt försvar ökar risken, jag menar chansen, att vi aldrig behöver använda det?

Det är ju själva grundfundamentet. Om dörrarna är öppna är det bara att glida in. Då ökar äventyrlustan hos en eventuell angripare. Det är därför vi nu ser om vårt hus. Det är därför vi nu ser till att vi kan försvara oss igen och se oss själva, våra barn och omvärlden i ögonen.

Vi var ju överens i Försvarsberedningen om att ett militärt angrepp inte kan uteslutas. Då kan vi inte sitta med armarna i kors. Då måste vi se till att bygga upp denna förmåga i vår generation men också ge ett medskick till kommande generationer att inte göra om det här misstaget. Jag vill få något slags kvittens på om detta är ett resonemang som Miljöpartiet omfattar eller inte.

Sedan vill jag bara ta upp det här med Nato-optionen. Att vi nu får breda samtal där vi kan komma någonvart, är det någonting som Miljöpartiet vill verka för? Det är väl orimligt att ha det som nu, att bara en tredjedel står bakom vår säkerhetspolitiska linje. *Det* är instabilt om något.

Anf. 49 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Liknelsen med huset är spännande. Jag är uppvuxen på landet, och i min ungdom var det inte självklart att det var låst jämt. Det berodde väl på en trygg omvärld där man tyckte att man var trygg på det sättet.

Ja, jag kan kvittera att vi står bakom Försvarsberedningens slutsatser. Det är inte en fråga här och nu. Vi ska ha ett starkt och funktionellt försvar. Då blir det ändå lite spännande med Mikael Oscarssons felsägning, om det är en chans eller en risk att någonting händer. Jag tänker att en för stark militär upprustning, var den än sker i världen – för mycket vapen – medför risker för konflikter som inte skulle behöva finnas.

Som övergripande mål på lång sikt vill vi därför se en värld där man kan leva säkert i alla delar av världen. Vi behöver såklart ett försvar, särskilt med inriktning på kris- och katastrofhantering men även på militära hot, under lång tid. Men det är inte ett egenvärde att ha mer vapen än vad man bedömer att man behöver utifrån exempelvis Försvarsberedningens slutsatser.

Anf. 50 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Det är alltid roligt att få ta replik på en person som företräder ett av regeringspartierna.

Jag har en fråga som handlar om regeringens politik och hur Miljöpartiet ser på den. I sitt anförande sa ledamoten Hansén: Vi vill inte driva fram spänningar mot andra länder – troligtvis Ryssland. Vi vill inte heller vapenskramla mer än nödvändigt. Det Statsrådet Ardalán Shekarabi (S) också att Miljöpartiet vill ha ett stort handlingsutrymme och att man därför är kritisk till ett Natomedlemskap.

Nu är det ju en Nato-option vi diskuterar. Det är egentligen en jämkning. Liberalerna vill ha ett medlemskap. Det har vi inte heller majoritet för i Sverige riksdag; däremot finns det en majoritet för en option. Man hade ju kunnat tänka sig att vi kunde samlas kring den här mittenpositionen om en Nato-option i Sveriges riksdag, eftersom det finns partier som vill vara med och partier som inte vill vara med men vi är överens om att vi ska ha ett handlingsutrymme. Att gå fram med en Nato-option är ett sätt för oss att skapa en bred stabilitet i Sveriges riksdag.

Men min fråga till ledamoten Hansén handlar om att den försvarsminister som hon stöder är den försvarsminister som har ingått flest nya avtal med Natoländer någonsin. Då undrar jag dels om ledamoten anser att detta att ingå sådana avtal med Natoländer riskerar att öka spänningarna i vår omvärld, dels om det i sig begränsar Sveriges handlingsutrymme när vi ingår avtal med Natoländer, som den här regeringen gör.

Anf. 51 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Det kommer en talare efter mig som är mycket väl insatt i regeringens politik och de avtal som är ingångna.

Miljöpartiet vill såklart inte driva fram spänningar i världen. Det förutsätter jag att ingen av oss vill. Vi står ändå fast vid att vi inte vill närma oss till Nato. Vi ser att vi kan ha samarbete med flera olika demokratiska länder i världen kring försvar, men vi vill inte gå in i Nato. Därför vill vi inte heller närma oss genom en Nato-option.

Anf. 52 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Den första naturliga frågan är då om Miljöpartiet, som är en del av den regering som har ingått nya avtal med Natoländer, inte anser att det är att närma sig Natoländer och därmed Nato. Jag uppfattar det som att Sverige är det land i världen som står närmast Nato utan att vara medlem. Jag tycker att det är bra att vi står nära Nato; jag tycker att Sverige ska vara medlem.

Vi från Liberalerna står bakom detta att vi ska ha dörren öppen och ha en Nato-option. Det är också i sig, som jag har sagt tidigare, ett sätt för oss att närma oss mitten och skapa en bred enighet i Sveriges riksdag. Vi vill ha medlemskap och andra partier vill inte ha medlemskap, men låt oss vara eniga om att hålla dörren öppen och på så sätt skapa bredd och stabilitet och visa omvärlden att vi står enade här i vår demokrati.

I Finland, som vi ofta pratar om i den här diskussionen, har De gröna, alltså Finlands motsvarighet till Miljöpartiet här i Sverige, gjort en resa i den här frågan. Från början var man kraftigt emot medlemskap i Nato, men efter att man har sett Rysslands aggressioner mot bland annat Ukraina och säkert mot andra också, vad vet jag – nervgiftsattacker i andra EU-länder – har man gjort en förflyttning och är nu faktiskt öppen för detta. Man säger att man inte anser att det behövs i dag men att man är öppen för det i framtiden om det sker aggressioner i den riktningen.

Det finns ingen som tycker att vi ska vapenskramla, som ledamoten Hansén uttryckte sig, mer än vad som behövs. Men min fråga kvarstår: Står Miljöpartiet bakom regeringens så att säga militära närmanden till Natoländer, och menar Miljöpartiet att det inte får liknande konsekvenser som ett Natomedlemskap?

Anf. 53 CAMILLA HANSÉN (MP) replik:

Fru talman! Miljöpartiet sitter i regering och står för de beslut som regeringen fattar. Miljöpartiet ser att en bredd av olika samarbeten med flera demokratier gör att vi kan vara säkrare och tryggare och driva värden kring demokrati, fred och diplomatiska lösningar hellre än militära. Jag förstår att vi inte har militära samarbeten för att vi längtar efter en militär konflikt utan att det handlar om att förebygga och i värsta fall, om det är nödvändigt, göra militära insatser för att skapa fred eller skydda människor.

En bredd av samarbeten behövs, inte en Nato-option. Och ja, Miljöpartiet är en del av regeringen och står bakom regeringens beslut.

Anf. 54 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa har över tid försämrats. Väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Det kan inte heller uteslutas att militära maktmedel eller hot om sådana kan komma att användas mot Sverige.

Både på Krim och vid den ryska gränsen i östra Ukraina pågår i dag en mycket oroväckande uppbyggnad av militära förband. Det handlar om en

militär makt demonstration som syftar till att skapa oro och provokation som resulterar i internationell säkerhetspolitisk dramatik. Situationen eskalerar steg för steg, och denna maktutövning är oacceptabel.

Det ryska manövrerandet bekräftar bilden av att Moskva är berett att använda militär makt när det anses gagna dess syften även om det så strider mot internationell rätt. Vi accepterar inte det ryska agerandet och det sätt som man försöker dominera närområdet kring Ukraina på. Ukraina som suverän stat ska respekteras.

Den ryska annekteringen av Krim blir inte mer acceptabel bara för att tiden går. Den är ett brott mot folkrätten och motiverar därför fortsatta sanktioner.

Ryssland har ett huvudansvar för att deeskalera de militära och säkerhetspolitiska spänningarna i östra Ukraina och Krim. Ryssland bär ett entydigt ansvar för detta. De ryska provokationerna mot Ukraina måste få ett slut.

Ukraina befinner sig i ett mycket trängt läge. Landets behov av internationellt stöd är stort. Dagens situation har stark effekt på hela det ukrainska samhället. Och i det ryska agerandet ligger hela tiden ett underliggande hot om upptrappning.

Det som sker i Ukraina i dag påverkar också Sveriges och Nordens säkerhetspolitiska läge.

Sverige stöder i dag Ukraina på följande sätt:

1. Vi bidrar till en säkerhetssektorreform.
2. Inom ramen för operation Unifier sker utbildning av soldater och specialistofficerare i Ukrainas armé. Vi har även inlett den typen av utbildning på den marina sidan.
3. Swedec bidrar till uppbyggnad av ett professionellt kunskapscenter för minröjning.
4. Vi deltar i övningsverksamhet i Ukraina.

Det här ger också Sverige tillbaka direkt i erfarenhet och kunskap om rysk operativ verksamhet och strategi. För en tid sedan hade jag ett bilateralt möte med Ukrainas försvarsminister där vi konfirmerade och kom överens om att fortsätta utveckla vårt militära samarbete som nu pågått i cirka 20 år.

I de här svåra tiderna måste budskapet vara tydligt. Ukrainas territoriella integritet måste respekteras. Vi tar avstånd från den ryska provokationen. Vår solidaritet med Ukraina är tydlig och klar.

I vårt närområde kan vi se förstärkningar av både den ryska Östersjömarinen och den norra marinen. Det handlar om investeringar som i dag gör det möjligt för Ryssland att operera i Nordatlanten enligt ett mönster som går igen från kalla kriget. Övningarna och operationerna kan ha som målsättning att i en eventuell konflikt skära av försörjningslinjer mellan USA och Europa men också tydliggöra rysk närvaro i Arktisområdet.

På den svenska västkusten har en ökad aktivitet noterats, och rysk marin bedriver verksamhet ända fram till Storbritanniens territorialvatten gräns. Verkansområdet har expanderat, vilket ger belägg för ökade ambitioner och ställer ökade krav på många nationer. Sveriges säkerhetspolitiska läge påverkas också av hybridhot, cyberattacker, gränsöverskridande

terrorism och klimatförändringar, och allt detta har effekter på fred och säkerhet.

Den försvarspolitiska inriktningen måste utgå från den förändrade säkerhetspolitiska miljön, och det återspeglas i de två senaste försvarsbesluten. Sverige blir oundvikligen påverkat om en säkerhetspolitisk kris eller väpnad konflikt uppstår i vårt närområde. Vi har gett en tydlig nordisk solidaritetsförklaring, och vi har en tydlig solidaritetsförklaring inom EU. De försvarssamarbeten och de säkerhetspolitiska samarbeten vi bygger upp redovisas tydligt och klart både i den offentliga debatten och i riksdagen. De bygger på breda politiska beslut och har stöd i försvarsbeslut.

Jag spekulerar inte om hur ett eventuellt konfliktläge skulle se ut och om hur olika länder då kommer att agera, om vi tyvärr skulle hamna i ett sådant – det ska undvikas till varje pris. Men interoperabiliteten i övningsverksamheten och den nu planerade, koordinerade planeringen med Nato, USA, Storbritannien, Norge och Danmark är ändå signaler om att vi tittar på olika möjligheter att bygga vårt säkerhetsnätverk i vår del av Europa starkare.

Vår strategi har två ben. Det ena är förhöjd militär förmåga. Där har vi avsatt avsevärt med pengar: en 25-procentig ökning under den förra försvarsinriktningsperioden av budgeten och en 40-procentig ökning fram till 2025.

Vi bedriver ett omfattande försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete med andra stater. Jag är oerhört stolt över att vi har nått den punkten. Grunden för detta lades i Försvarsberedningens arbete med det förslag som lades fram 2014 och som bekräftades av riksdagen 2015. Det är det som har varit grunden för regeringens arbete med detta. Olika aktörer kan naturligtvis beskriva sina enskilda insatser som avgörande. Men det är det som är grunden, och det är det som har styrt regeringens agerande. Det har verkligen varit nödvändigt för att kunna bygga ett säkrare närområde där Sverige i dag är en aktiv och respekterad aktör.

EU är vår viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Utgångspunkten är att Europa behöver ta ett större ansvar för sin egen säkerhet på ett sätt som stärker både EU och dess medlemsstater. Samtidigt handlar samarbetet också om att utveckla arbetet med strategiska partner. Det omfattar säkerhetspolitisk dialog, förmågeutveckling och internationella krishanteringsinsatser.

Samarbetet på försvarsområdet kan ske på olika sätt och i varierande omfattning. Finland har naturligtvis en särskild ställning här och är vårt djupaste samarbete där vi också har operativ förmåga och operativ planering bortom fredstida förhållanden. Men som det står i skrivelsen har vi också olika former av avtal, avsiktsförklaringar, samarbetsprogram och aktivitetslistor med USA, Danmark, Norge, Tyskland, Storbritannien och Frankrike. Joint Expeditionary Force är också ett väldigt viktigt samarbete.

Den säkerhetspolitiska dialogen är central i de här sammanhangen. De regelbundna mötena, där vi kan ha en säkerhets- och försvarspolitisk dialog på ministernivå, är en nyckelfråga. Vi har också en välutvecklad dialog med samtliga våra grannländer runt Östersjön och med USA, Storbritannien och Frankrike.

Nordefco, JEF, Norra gruppen och European Intervention Initiative är exempel på multilaterala forum som ger möjlighet till en sådan dialog, till erfarenhetsutbyte och till samverkan om strategisk kommunikation.

Försvarssamarbetena syftar ofta till interoperabilitet, förmåga att agera tillsammans, såväl internationellt som i närområdet.

Scenariobaserade diskussioner är viktiga. Övningsverksamhet är viktig, och militär förmågeutveckling är viktig. Vi genomför scenariobaserade diskussioner med Finland, Norge och Danmark inom ramen för Norddefco och Norra gruppen. Det innebär att vi gemensamt förbereder oss på att hantera krissituationer. Det höjer också nivån och ökar kunskaperna om olika länders nationella utgångspunkter. Det kombineras sedan med den övningsverksamhet som genomförs, till exempel Arctic Challenge Exercise, Cross Border Training, Northern Wind, Baltops, Northern Coasts, Aurora och Cold Response.

Gemensamt deltagande i internationella insatser är också en viktig del av försvarssamarbetena. Det är en integrerad del av den solidariska säkerhetspolitiken. Insatserna sker inom ramen för FN, EU, Nato, OSSE och tillfälligt sammansatta koalitioner på basis av folkrättsligt mandat. Det är oerhört viktigt för oss. Deltagande i de internationella insatserna har också direkt effekt på våra bi- och multilaterala försvarssamarbeten. Vi arbetar nära Frankrike, Storbritannien, USA och Kanada inom ramen för de insatserna.

Att möjliggöra gemensamt operativt agerande i olika konfliktnivåer är också en målsättning för samarbetet. Där har vi tidigare sagt att det mest långtgående är med Finland. I totalförsvarspropositionen för 2021–2025 understryker vi viljan att samordna operativ planering med Norge, Danmark, USA, Storbritannien och Nato. Fördjupningen handlar om att skapa ett riktigt fungerande samarbete med handlingsfrihet i händelse av kris eller konflikt. Det är en logisk konsekvens av våra redan nära relationer men också av de säkerhetspolitiska förändringar som kan komma snabbt.

Samarbetena bidrar samtidigt till ytterligare stabilitet. De höjer den säkerhetspolitiska tröskeln och skapar möjlighet att hantera snabba och oförutsedda händelseutvecklingar. Ett viktigt steg i det arbetet är den trilaterala avsiktsförklaring om att tillsammans ta ett ökat ansvar för Nordkalotten som Finland, Sverige och Norge upprättade förra hösten vid ett möte i Porsangmoen i Norge.

Samarbetet avseende materiel, forskning och utveckling är ett medel för att säkerställa kunskap, teknologi och materielförsörjning i det bilaterala och multilaterala formatet. Materielsamarbetet stärker också den inhemska industribasen och bidrar till rationell materielförsörjning under materiels hela livslängd.

Att bygga en säkerhetspolitisk arkitektur som håller över tid är ett långsiktigt projekt. Det skapar stabilitet och är en mycket grannliga uppgift. Sverige kommer ur en historia som har handlat om militär alliansfrihet syftande till neutralitet i krig. Numera handlar det om militär alliansfrihet.

Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Vi är inte med i någon militär allians. Sverige bygger säkerhet tillsammans med andra. Den solidariska säkerhetspolitiken är grunden för svensk försvars- och säkerhetspolitik. Det förutsätter en aktiv, bred och ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik i kombination med fördjupade försvarssamarbeten, särskilt med Finland, och ett trovärdigt nationellt försvarsmål.

Vi har byggt de internationella samarbeten som har varit nödvändiga, och vi har gjort det med stöd i svensk riksdag. Vi bygger interoperabilitet

i vardagen, det vill säga förmågan att göra någonting tillsammans om det krävs. Det gäller såväl flyg som marin och armé.

Den operativa planering som vi har med Finland är inget skådebröd, utan det är en gemensam planering som kan användas i den händelse det blir nödvändigt, om båda regeringarna så beslutar.

Sedan 2014 har relationerna till både Finland och USA fördjupats. Det samma gäller relationen till Storbritannien. Vi skrev ett Statement of Intent med USA 2016. År 2017 skrev Sverige, USA och Finland ett Statement of Intent. Det innebär också att relationen mellan Sverige, Finland och USA har stärkts. Det tror jag också är en viktig signal.

Vi ser nu med tillfredsställelse att den nya administrationen i USA stärker banden till Europa. Men under den förra administrationen i USA utvecklade vi också våra militära samarbeten. De utfästelser som vi hade kommit överens om med USA höll, och de genomfördes.

De avtal som har ingåtts och de kontakter som vi har knutit har stor betydelse för att öka den gemensamma aktiviteten. Tillsammans med andra stater och organisationer bidrar Sverige aktivt i ett försvarspolitiskt sammanhang som höjer den konfliktavhållande tröskeln. Det är egentligen kärnan i alltihop. När vi bygger säkerhetsnätverket tillsammans, övar och utbyter information och kommunicerar strategiskt gemensamt i vår del av Europa och med partner höjer vi tröskeln för eventuella antagonister och för en eventuell konfliktsituation. Vi skapar på det sättet mer stabilitet som gagnar freden i den tid vi nu lever i.

Jag anser att Sverige i dag med för det första höjd militär förmåga och för det andra ökade internationella samarbeten har en realistisk strategi utan politiska äventyrligheter för hur den situation vi i dag har i vår del av Europa ska hanteras.

Anf. 55 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Låt mig först ta vid där försvarsministern inledde sitt anförande, nämligen orienteringen kring det allvarliga och dramatiska läget vid Ukrainas gränser till land, till sjöss och i luften. Det är viktigt att vi från Sveriges riksdag är tydliga med att det finns en fullständig uppbackning bakom regeringens linje i denna fråga. Ingen tvekan ska råda om den svenska solidariteten med Ukraina.

Fru talman! Låt mig dessutom säga att det som regeringen har gjort och fördjupat är alldeles riktigt vad avser Nordefco, det nordisk-baltiska samarbetet, E2I med Frankrike, JEF med Storbritannien, Framework Nation Concept med Tyskland och det trilaterala samarbetet mellan Sverige, Finland och USA, som försvarsministern specifikt lyfte fram. Vi har även den oerhört väsentliga övningsverksamheten, från Aurora till Arctic Challenge.

Denna skrivelse möter dock ett tillkännagivande från utrikesutskottet och i eftermiddag, när beslutet klubbas här i riksdagen, även från riksdagen i dess helhet. Genom den uppmanar riksdagen regeringen, fru talman, att efter tillkännagivandet säkerställa brett stöd för Sveriges säkerhetspolitik och därmed tydliggöra en förankrad svensk säkerhetspolitisk linje. I dagsläget har den svagt stöd och framstår som innehållande både tvära kast och stora osäkerheter.

Fru talman! Min fråga till Peter Hultqvist som företrädare för regeringen är: Hur tänker man tillgodose detta tillkännagivande vad gäller den säkerhetspolitiska linjen?

Prot. 2020/21:111
21 april

*Internationella
försvarssamarbeten*

Anf. 56 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Först och främst tycker jag att det är tillfredsställande att Wallmark deklarerar att man ställer sig bakom regeringens linje i Ukraina-frågan.

Låt mig läsa upp det jag sa i mitt anförande om den säkerhetspolitiska linjen. Jag sa inte då att jag citerade direkt ur utrikesdeklarationen, men det gjorde jag faktiskt. Det står så här: "Sveriges säkerhetspolitiska linje ligger fast. Vår militära alliansfrihet tjänar oss väl och bidrar till stabilitet och säkerhet i norra Europa. Den förutsätter en aktiv, bred och ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik i kombination med fördjupade försvarssamarbeten, särskilt med Finland, och en trovärdig nationell försvarsförmåga. Vi ska bidra till långsiktig stabilitet och säkerhet i vår del av Europa."

Så här har det stått i de tre senaste utrikesdeklarationerna. Här finns inga tvära kast eller osäkerheter om var regeringen står. Det finns också redogjort för partnerskap i Europa och samarbeten med FN och OSSE. Det finns tydlighet om den transatlantiska länken. Dessutom har vi riksdagsbeslut i samband med totalförsvarspropositionen, i vilken vi har klargjort vad som gäller.

Det är regeringen som ytterst är ansvarig för den säkerhetspolitiska linjen. Det tror jag att man känner till väl här i riksdagen. Det finns forum för överläggningar mellan regeringen och riksdagen. Det handlar om det sammansatta utrikes- och försvarskottet, försvarskottet, utrikesutskottet och Utrikesnämnden. Vi kommer att svara på alla tillkännagivanden i den ordinarie ordning som finns reglerad. Det får vi alltså återkomma till. Det beslut som Wallmark nu hänvisar till är ännu icke fattat.

Anf. 57 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Nej, men såtillvida är det fattat av utrikesutskottet i betänkandet. Det finns skäl, fru talman och herr försvarsminister, att utgå från att det om drygt tre timmar också kommer att vara riksdagens beslut.

Försvarsministern kan naturligtvis citera ur hur många skrivelser, deklARATIONER och handlingar som helst som regeringen har producerat, men det är inte där som den politiska majoriteten i Sveriges riksdag finns i dag. Det han nyss läste upp, fru talman, står ungefär en tredjedel av Sveriges riksdag, i form av Miljöpartiet och Socialdemokraterna, bakom. Till och med Vänsterpartiet markerar att man inte delar den säkerhetspolitiska linjen, även om man inte vill komma de övriga fem partierna till mötes vad gäller tillkännagivandet.

Fru talman! Försvarsministern lutar sig mot en minoritetsuppfattning. Det är en ganska skröplig pelare att ta stöd mot. Som riksdagsföreträdare undrar jag ändå i ödmjukhet hur man kommer att förhålla sig till detta när beslutet väl är fattat om 3 timmar och 15 minuter.

Kontrasten till försvarsministerns uppläsning av en utrikesdeklaration är följande meningar: "Regeringen måste då, utifrån riksdagens tillkännagivande, säkerställa brett stöd för Sveriges säkerhetspolitik och därmed tydliggöra en förankrad svensk säkerhetspolitisk linje. I dagsläget har den

svagt stöd och framstår som innehållande både tvära kast och stora osäkerheter.”

Fru talman! Försvarsministern hänvisar till något som har stöd av en tredjedel av riksdagen. Jag hänvisar till något som har stöd av en överväldigande majoritet.

Anf. 58 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Wallmark vet att regeringen ansvarar för utrikesdeklarationen. Wallmark vet att regeringen ansvarar för den säkerhetspolitiska linjen. Det är så det ser ut.

Vi kommer att svara på de tillkännagivanden som riksdagen har gett. Det gör man i ordinarie ordning. Vi får återkomma till vad som står i dessa tillkännagivanden.

Jag har inte lovat något här som du kan dra några förhastade slutsatser om, utan jag redogör bara för formalia. Det är viktigt med formalia, för annars hamnar man i onödan i analysläge i konstitutionsutskottet. Wallmark brukar ha en benägenhet att bidra till det.

Det talades om att det här var skröpligt. Är det rimligt att man under ett par veckors tid i något slags utskottshantering med anledning av olika riksdagsmotioner snabbt gör ett yttrande för vilket man får ihop en majoritet, som man dessutom inte hade förutsett, och sedan drar igång hela den här diskussionen?

Försvarsberedningen har som institution avslutat sitt arbete, men den hade kunnat vara forum för hela denna process. Det kommer säkert nya försvarsberedningar i framtiden som kanske kan hantera frågor som dessa så att man i lugna och sansade former får gå igenom det här och får möjlighet att på olika sätt i dialog penetrera ett ärende på bredden och djupet.

Här arrangerar man någon sorts aktivitet där det ska gå snabbt. Där kan man tala om tvära kast, från det ena till det andra. Enligt mig har Wallmark själv varit med och arrangerat en rätt skröplig situation. Det är vi som står fast och inte gör tvära kast. Det är dessutom vi som vill att saker och ting ska ske i ordnade former.

Anf. 59 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Även jag välkomnar försvarsministrernas och regeringens uttalande om Ukraina. Det är välkommet att regeringen är en tydlig röst för fred och nedrustning i regionen. Det har brett stöd i Sveriges riksdag, och även Vänsterpartiet står bakom detta stöd.

Det är bra att försvarsministern deltar i dagens debatt. Som tidigare nämnts har ministern lagt fram en tydliggörande skrivelse på riksdagens bord. Det ska försvarsministern ha beröm för.

Något som däremot är lite mindre tydligt är det samarbete som regeringen har med Liberalerna och Centerpartiet, det så kallade januarisamarbetet. I dag får försvarsministern ytterligare ett tillkännagivande mot sig. Denna gång handlar det om regeringens säkerhetspolitiska linje. Efter ett motionsyrkande från Centerpartiet vill man att den ska förtydligas. Så sent som i december tillkännagav riksdagen till regeringen att Sverige bör ha en så kallad Nato-option. Också detta skedde på Centerpartiets initiativ. Exakt vad en Nato-option innebär har fortfarande ingen borgerlig politiker lyckats klargöra.

Centerpartiet har genom januarisamarbetet fått domdera svensk försvarspolitik. Det handlar om var nya regementen ska placeras, i strid med såväl Försvarsmakten som andra experter. I stället för att ta försvarspolitiska hänsyn fick regionalpolitiken styra. Att bedriva regionalpolitik är inte fel i sig, men frågan är om det är just Försvarsmakten som ska användas för det.

Det knakar uppenbarligen i fogarna för januarisamarbetet. Med tanke på dagens debatt är det helt uppenbart att partierna har olika säkerhetspolitiska linjer. Hur ser försvarsministern på Centerpartiets agerande? Hur ser försvarsministern på samarbetet med Centerpartiet?

Anf. 60 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Jag vet inte om den här debatten var avsedd att handla om januariavtalet och vet inte ens om det tillhör ämnet. Jag begriper egentligen inte varför den frågan tas upp i sammanhanget. Jag kan bara enkelt säga att det som står i det här avtalet är det vi försöker leverera utifrån den förhandling som sker. Mot bakgrund av att jag inte anser att det här hör till dagens ärende har jag inget mer att säga.

Anf. 61 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Jag får nog ändå konstatera att det tillkännagivande som riksdagen gör i dag och där det hänvisas till ett tidigare tillkännagivande, gjort av riksdagen så sent som i december, definitivt hör till dagens ärende.

Regeringen har genom sitt januarisamarbete bestämt att man gör upp om budgeten med två andra riksdagspartier, som är utanför regeringen. Man har avhandlat 72 punkter som berör ett antal frågor. Sedan har regeringen handlingsutrymme på punkter som inte finns med bland de 72 punkterna. På de områdena kan regeringen agera. Men det är väldigt tydligt att den budget som regeringen har lagt fram och förhandlat med två partier inte svävar helt fritt från de säkerhetspolitiska linjerna. Frågan är hur länge man som regering kan tillåta det prickskytte som med precision sker från Centerpartiets sida mot regeringens säkerhetspolitiska linje och där man, som försvarsministern själv är inne på, med tvära kast försöker ifrågasätta regeringens legitimitet i säkerhetspolitiken.

Jag är oroad. Jag tycker att försvarsministern många gånger och i många replikskiften är väldigt tydlig gentemot dem som förespråkar en Nato-option och pratar om Nato i varenda debatt, som om det varje dag skulle handla om Nato trots att det finns andra frågor som står på dagordningen. Detta är det viktigt att fortsätta med. Men det måste ju någonstans finnas en gräns för vad man kan tillåta Centerpartiet att göra. Jag undrar var den gränsen går.

Anf. 62 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! De här frågorna hanteras ju inte inom ramen för januariavtalet. Försvarsuppgörelsen är beslutad av riksdagen, och det är klargjort vad den innehåller. Det står alla som har varit med i det beslutet bakom, dock ej Vänsterpartiet, Moderaterna, KD och SD.

Den här frågan regleras inte i det sammanhanget, utan den kommer in i denna debatt bland annat. Jag kan väl bara konstatera att vi fullföljer avtalet och följer de uppgörelser som finns.

Anf. 63 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Jag kan bara hålla med försvarsministern – den här debatten omfattas inte av januariavtalet. Det är alldeles uppenbart.

Jag kan också instämma i försvarsministerns tydliga uttalanden om att stå upp för Ukrainas rätt att självt bestämma sin väg och för den territoriella integriteten. Det är oerhört viktigt att vi visar att vi tydligt står bakom Ukraina.

Men, fru talman, jag är ändå lite nyfiken på den goda beskrivning som försvarsministern gör av Rysslands agerande. Det är ju ett agerande som skett trots att Sverige med alliansfrihet rimligen borde ha bidragit till att skapa mindre spänningar i vår region. Trots det ser vi att spänningen har växt.

Vi har utvecklat ett säkerhetsnätverk med partner i vår del av Europa, som försvarsministern säger. Då undrar jag naturligtvis, fru talman, om inte det säkerhetsnätverket och de avtal vi har ingått påverkar. Har försvarsministern och regeringen uppfattat att Ryssland rustar upp och riktar sina kanoner mot Sverige till följd av detta? Det är naturligtvis en viktig bild, med tanke på hur diskussionen går bara vi säger att vi vill öppna för en Nato-option, fru talman – då skulle Ryssland reagera. Men vad händer med det agerande som vi har i dag?

Anf. 64 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Jag tror att jag är rätt så välorienterad om Rysslands trupp- rörelser, upprustning, övningsverksamhet och ageranden i olika sammanhang genom att jag kontinuerligt får underrättelserapporter. Den långsiktiga trend som går att se är att man ökar den militära förmågan. Man har använt militärmakt i Georgien och på Krim och haft sin pågående konflikt i Ukraina. Nu gör man en stor federationstäckande övningsverksamhet där man mycket snabbt kan koncentrera resurser vid gränsen till östra Ukraina. Vi ser också att man har stora möjligheter att agera i Belarus, där vi har haft en stor oro under en längre tid.

Sammanfattningsvis är mönstret när det gäller utvecklingen negativt. Det visar på vikten av att vi jobbar med det vi gör, både med säkerhetsnätverket och med vår egen nationella förmåga. Jag tror att man måste se det här i ett betydligt större perspektiv än att det bara skulle handla om hur det slår i förhållande till Sverige.

Däremot måste jag bestämt säga att det är betydligt bättre om den här regionen samverkar djupt än om var och en står för sig själv. Det skulle aldrig fungera som en tröskelhöjande effekt. Den samverkan vi har är alltså nödvändig.

Om vi gör en förändring av de säkerhetspolitiska doktrinerna påverkar det Finland starkt, särskilt med tanke på Finlands långa gräns mot Ryssland. Att ägna kraften och tiden åt det i det här läget, där vi har en grundläggande obalans som vi måste komma åt, är fel.

Anf. 65 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Om vi hade befunnit oss i Kiev är jag övertygad om att debatten skulle ha handlat om en önskan att få garantier om säkerhet och en önskan om att få bli medlem i Nato, trots att man har ryska trupper som står vid gränsen, eller kanske just på grund av detta. De har ju verkligen en bild där hotet är tydligt. Vi har inte riktigt samma situation. Visst vore

det klokt att agera nu för att bygga garantier och inte bara hopp, fru talman, för det fall det värsta skulle hända?

Så till frågan om inbjudan till samtal. Jag lyssnade på ett tidigare replikskifte. Regeringen har naturligtvis ansvar för den säkerhetspolitiska linjen och för att uttolka den säkerhetspolitik Sverige har. Men, fru talman, skapar inte regeringen, som är en minoritetsregering, ett prejudikat för en annan minoritetsregering med en annan sammansättning att ändra på egen hand? Man har inte själv tagit initiativ till att föra en dialog, trots att vi från riksdagens sida uppmanar till att bjuda in oss till samtal och försöka söka en bred samsyn kring detta. Regeringen och ministern säger att vi svarar på sedvanligt sätt. Men, fru talman, detta är att sätta ett prejudikat som är allvarligt. Bjud in till samtal! Säkra att åtminstone den nationella säkerhetsstrategin, när den presenteras, har en samsyn kring detta! Regeringen har ansvar för en djup dialog om detta, fru talman.

Anf. 66 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Ska man bygga fungerande samverkan som även kan användas i krissituationer handlar det om att i praktiken bygga relationer, bygga interoperabilitet, bygga informationsvägar genom Host Nation Support-avtal och se till att saker och ting är förberedda. Det gör vi i dag. Geografisk belägenhet som har direkt effekt på den säkerhetspolitiska läget är väldigt avgörande för vad som är rimligt att göra när det gäller den säkerhetspolitiska grunddoktrinen, det vill säga om vi ska överge vår militära alliansfrihet.

Det är bara naivt att tro att vi inte kommer att se effekter på spänningar i vår del av Europa om Sverige enskilt skulle söka eller om vi skulle skapa en situation gentemot Finland där det kommer att få utstå stor press i det här sammanhanget.

Vi bygger ett praktiskt säkerhetsnätverk som vi har full handlingsmöjlighet och frihet att använda om det är så att vi ser att det är det klokaste i en krissituation. Men vi har också en nordisk solidaritetsförklaring och en EU-solidaritetsförklaring.

Vad som händer i en reell kris vet man först när man befinner sig i den situationen. Var och en måste utgå från sin egen situation när man gör den här typen av bedömningar.

Sedan får jag nog tyvärr upprepa det jag sa till Wallmark. Inbjudan från oppositionen gick till så att man i ett rätt så raskt agerande under en kort tid tog fram detta med Nato-optionen i en utskottshantering i riksdagen.

På det sättet ställer man oss i en situation där man etablerar någon sorts faktum. Sedan kommer man och säger att man ska ha en dialog. Det skulle i så fall ha kunnat gå till på ett helt annat sätt. Det tycker inte vi är ett rimligt agerande.

Anf. 67 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Först får jag konstatera att det finns en samsyn. Jag lyssnade på försvarsministerns anförande om hoten vi ser och det mycket allvarliga läget vi ser i Ukraina och den oacceptabla skrammel som Moskva och Ryssland står för när man har så många trupper på plats vid östra Ukraina på gränsen till landet. Jag skriver också under på det trängda läge som man är i.

Jag skulle vilja fråga försvarsministern. Nato kommer inte att kunna hjälpa icke-medlemmen Ukraina. Är det så mycket större sannolikhet att man skulle hjälpa icke-medlemmen Sverige? Vi är överens om och har sagt i Försvarsberedningen att ett militärt angrepp på Sverige inte kan utslutas. Det är ingenting vi ser i dag. Men det är någonting som kan hända i framtiden.

Vi ser alla de tydliga tecknen på ett försämrat säkerhetspolitiskt läge i vårt närområde. Vill försvarsministern försätta Sverige i ett liknande säkerhetspolitiskt läge som Ukraina står i just nu?

Anf. 68 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Vad som händer i Ukraina i den händelse att konflikten går vidare tänker inte jag spekulera om. Det är nog klokast att förhålla sig på det sättet. Det finns nog många optioner om vad som kan ske åt både det ena och det andra hållet. Samtidigt har det sitt pris att dra igång ett regelrätt krig. Det måste också ryssarna begripa.

Frågan var vad som händer Sverige i en konfliktsituation. Det är inte så att om vi skulle hamna i en kris i vår del av Europa att inte alla är påverkade. Skulle någonting hända i Sverige skulle det ha en jätteinverkan på Norge, Danmark, Finland och Baltikum och hela det militärstrategiska läget.

Jag vill av naturliga skäl inte utveckla ett spekulativt resonemang om hur den ena och den andra skulle tänkas agera. Men om du lyssnade på mitt inledningsanförande så jag något om scenariobaserade diskussioner som pågår i olika sammanhang och inom ramen för samarbetena.

Där handlar det om att just tackla den typen av frågor. Ibland måste man fundera på vad som är rimligt att resonera om var någonstans och om det är rimligt att hålla på och spekulera om sådana saker i en riksdagsdebatt fullt offentligt eller om sådana diskussioner ska föras någon annanstans.

Om man har tron att det bara skulle handla om Sverige i den händelse att det händer någonting i Norden är man nog rätt så fel ute. Då får man nog fundera både en och två gånger innan man gör nästa inlägg.

Det drabbar oss alla. Det är nog så att varje försvarsminister i varje land försöker fundera så mycket han kan på: Hur får vi ihop den största möjliga säkerheten utifrån vår geografiska belägenhet, tradition, historia och resurser?

Anf. 69 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Min poäng var att just nu, medan vi har den här debatten och diskussionen, pågår det ett krig. Det har gjort det sedan 2014 i östra Ukraina. Vi ser just nu – as we speak – ett mycket förhöjt spänningsläge där ungefär 85 000 soldater finns på plats från Rysslands sida.

Jag konstaterade att Nato inte kommer att kunna hjälpa icke-medlemmen Ukraina. Är sannolikheten så mycket större att det skulle hjälpa icke-medlemmen Sverige? Min poäng är i likhet med Krister Bringéus utredning att ett svenskt Natomedlemskap skulle öka förutsägbarheten och tryggheten, och vi skulle kunna ha möjlighet till gemensam försvarsplanering.

Det finns väldigt mycket här av tro och hopp. Man har förhoppning hit och dit. Men det är en helt annan sak att ha de gemensamma säkerhetsgarantierna. Det är den saken som min fråga gällde.

Är det inte bättre att på det viset kunna ha en gemensam försvarsplanering och kunna förbereda sig med sina vänner i lugn och ro än att behöva improvisera om det värsta skulle hända? Det är det ena. Det får försvarsministern gärna utveckla sitt resonemang om.

Sedan har vi den bekymmersamma situationen att bara 116 av 349 ledamöter nu står bakom den säkerhetspolitiska linjen. Det är också rubriken för tillkännagivandet i dag att man måste tydliggöra sin säkerhetspolitiska linje.

Är det inte bättre och rimligt att regeringen nu tar intryck av att det finns två tredjedelar som inte stöder detta? Är det inte rimligt att nu bjuda in till samtal och se till att man får en bred överenskommelse om vår säkerhetspolitiska linje?

Anf. 70 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Bara för att ni på er sida under hastiga förhållanden arrangerar någon sorts situation i utskottshantering av motioner, som ställer riksdagen och regeringen i en viss situation, ska det med omedelbar verkan innebära att regeringen ska gå er till mötes på den här punkten.

Det handlar dessutom inte bara om en Nato-option. Det handlar om ett stegvis arbetande från er sida för att vi ska ändra den grundläggande säkerhetslinjen, det vill säga gå med i Nato. Det är vad det handlar om. Vi är inte så pass naiva att vi inte inser att det är den processen det handlar om.

Vi har utrikes- och försvarsutskottets sammansatta del. Vi har båda utskotten och Utrikesnämnden. Det finns inrättningar för att föra en dialog ibland annat de här frågorna. Vi kommer så småningom att återigen aktivera Försvarsberedningen när det är dags inför nästa försvarsbeslut.

Att under hastiga förhållanden som ni har arrangerat börja ändra svensk säkerhetspolitisk linje kan inte vi se som acceptabelt. Men vi kommer att svara på tillkännagivandet i den formella ordning som ska ske.

Du använde ordet ”improvisera”. Det är inte frågan om att improvisera. Här ska vi nu in i en process med koordinerad planering med Norge, Danmark, Storbritannien, USA och Nato. Det är ingen improvisation.

Vi har HNS-avtal. Vi har omfattande övningsverksamhet. Vi har omfattande informationsutbyte. Vi har operativ planering med Finland. Här handlar det inte om att improvisera. Jag tycker nästan att du gör det väldigt lättsinnigt.

Har du inte byggt allt det som jag talar om är det väldigt svårt att göra någonting i en krissituation oavsett vilken organisation man är med i. Det handlar egentligen om att man har en känsla för hur den praktiska verkligheten ser ut.

Anf. 71 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet, för anförandet, och tack till alla som varit med i debatten!

Jag kan väl börja med att konstatera att stödet för linjen när det gäller Ukraina och solidariteten med Ukraina är extremt brett förankrad i Sveriges riksdag, även hos oss liberaler.

Jag har också en fråga om Nato, precis som många andra här har haft. Statsrådet har ju beskrivit den process som varit i utskottet som både hastig och steg för steg. Jag kan tycka att de två sakerna motsäger varandra.

Sanningen är ju att detta är något som har vuxit fram under många år. Det är inget som har hänt just i utskottsberedningen vid ett enskilt tillfälle.

Man kan ju alltid hävda att vid ett enskilt möte fattades beslut på mycket kort tid, men här är sanningen att det handlar om en position som har vuxit fram hos våra svenska partier under mycket lång tid och med mycket seriösa övervägningar.

Vi liberaler har under lång tid – längst av alla i Sverige – varit för ett Natomedlemskap. Den position som vi nu talar om handlar dock om en Nato-option, alltså att man har dörrar öppna och ett större handlingsutrymme. Socialdemokraterna har ju ideologiskt och av hävd varit emot ett Natomedlemskap under lång tid.

Som jag ser det är Nato-optionen en mittenposition mellan våra två positioner. Det är en position som en större bredd av Sveriges riksdag skulle kunna samlas kring. Jag skulle ha önskat att Socialdemokraterna, som från början varit emot Natomedlemskap, och Liberalerna, som är mycket kraftigt för ett Natomedlemskap, hade kunnat enas om en option som skulle skapa handlingsutrymme. Min fråga handlar just om detta: Varför tar man inte den chans som nu finns att få ett bredare stöd i Sveriges riksdag?

Anf. 72 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Även Joar Forssell känner till att det är regeringen som är ytterst ansvarig för den säkerhetspolitiska linjen. Den har vi redogjort för i utrikesdeklarationen, som jag har relaterat till här tidigare.

Vi är inget parti som har deltagit i era interna processer med de partier som ni har jobbat med på er kant. Du säger att det har vuxit fram någon form av position där. Min bild är dock att detta har skett under hastiga former i en utskottshantering, och sedan har man försökt ställa oss andra inför något slags faktum. Sedan vill man arrangera en diskussion utifrån denna så kallade styrkeposition där man tror sig kunna manövrera oss. Det är ungefär så bilden ser ut.

Min uppfattning att detta bara handlar om en stegvis förflyttning i riktning mot ett Natomedlemskap står jag för. Det är min bild av det ni ägnar er åt. Den strategin har vi inget intresse av att delta i. Däremot kommer vi i formell mening att hantera det med svar till riksdagen om hur man ska hantera tillkännagivanden av olika slag.

Jag har flera gånger redogjort för varför vi inte ser Natomedlemskap som den lösning som är bäst. Att bygga starkare militär förmåga i kombination med dessa fördjupade samarbeten, vilket inte går att koppla till någon förändring av den grundläggande säkerhetspolitiska doktrinen, är så att säga grundstrategin.

Gör man inte det jobb vi gör nu kan man inte heller agera med kraft tillsammans i en reell krissituation. Vi har en nordisk solidaritetsförklaring. Vi har en solidaritetsförklaring inom ramen för EU. Sverige har förändrat sina positioneringar på ett sätt där vi utgår från den militära alliansfriheten men fördjupar våra samarbeten.

Anf. 73 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret! Jag har ett par invändningar. Den första handlar om att just medlemskapet i EU och vad det innebär i

form av förklaringar gör att vi inte är alliansfria. Vi är i allians med andra EU-länder. Vi ställer upp för varandra.

Jag vill tacka försvarsministern för de många fördjupade samarbetena. Det är något som vi tycker är positivt och något som statsrådet har drivit. Det är jag mycket glad för.

Sedan vänder jag mig mot beskrivningen av Nato-optionen. Om man kritiserar den genom att vara mot Natomedlemskap kan jag vända mig mot den argumentationen. En Nato-option handlar ju om att hålla dörrar öppna och att se till att man har ett handlingsutrymme.

Försvarsministern beskriver att det hastigt har kommit till stånd på ett par möten. Ja, alla våra processer i riksdagen består av enskilda möten. Man kan ju plocka ut ett möte och beskriva att det som gjordes där när klubban föll gick hastigt till.

Jag menar att alla partier i Sveriges riksdag har diskuterat denna fråga i sina egna partier under mycket lång tid. Båda våra partier har erfarenhet av att sitta i regering och har i den positionen diskuterat frågan. Det jag menar med att detta är ett beslut som har vuxit fram är just att det i grunden handlar om tuffa avvägningar som har lett fram till beslutet i utskottet. Man kan inte isolera utskottshanteringen och kalla den för hastig när det är en lång process som har tagit många, många år.

Jag kan konstatera att Nato-optionen – inte medlemskap utan just en option – är en mittenposition i svensk politik. Liberalerna var först med att vara för medlemskap. Socialdemokraterna har alltid varit emot medlemskap. Vi borde kunna enas om en stabil mittenposition som blir tydlig också för omvärlden.

Anf. 74 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Vi har full frihet att bestämma oss för att gå med i Nato i morgon om det finns ett stöd i riksdagen. Den frågan kan vi alltså lyfta när som helst. Sedan anser jag inte att vi ska göra det, men det är alltså inte så att en Nato-option öppnar några möjligheter som inte redan finns i dag. Vi kan ta detta beslut när vi vill.

Däremot anser jag inte att det är klokt. Det förutsätter förmodligen en folkomröstning. Det blir ett omfattande arbete i hela det svenska samhället med en rätt splittrad nation och en rätt splittrad riksdag. Oerhört mycket energi och kraft kommer att gå åt till detta.

En helt förändrad säkerhetspolitisk doktrin kommer att påverka hur utvecklingen blir i vårt närområde. Det kommer att ha stark inverkan på de finska förhållandena.

Det låter som om det vore enkelt, men det är ett dramatiskt och omfattande beslut. Jag tycker att det är bättre att koncentrera vår kraft på det praktiska hantverk som vi nu håller på med, med alla våra samarbeten och den höjda militära förmågan. Det är ett omfattande och grannliga arbete, och det är en oerhört viktig sak om vi ska kunna samverka med andra i en eventuell krissituation. Vi har som sagt solidaritetsförklaringar inom både Norden och EU.

När det gäller Nato-optionen har vi inte fört någon sådan diskussion i vårt parti. Joar Forssell säger att alla partier har fört en diskussion, men vi har inte haft den typen av diskussioner. Jag vet inte hur det är i Vänsterpartiet eller Miljöpartiet, men det skulle förvåna mig om det har förts den typen av resonemang där.

Det är nog ändå så att detta kom rätt hastigt på utifrån en riksdagsmotion där man råkade hitta en majoritet just nu. Hur det sedan blir med detta i framtiden får vi väl se, men hur som helst kommer vi att svara på det i ordinarie ordning. Men det är regeringen som slutligen är ansvarig för den säkerhetspolitiska och utrikespolitiska linjen, som är deklarerad i utrikesdeklarationen.

Anf. 75 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Låt mig inledningsvis klargöra två saker.

För det första: Vi moderater stöder och vill vidareutveckla de bilaterala och multilaterala försvarssamarbeten som man redogör för i betänkandet. De höjer den operativa förmågan hos Försvarsmakten. Det stärker vår säkerhet, och det är i grunden bra.

Men inget av dessa försvarssamarbeten innefattar några bindande försvarsgarantier där vi med säkerhet kan veta att vi får hjälp och stöd vid kris och konflikt. De kan därför heller inte ersätta värdet av ett fullvärdigt svenskt Natomedlemskap. Ett svenskt Natomedlemskap skulle öka vår krigsavhållande förmåga och bidra till stabilitet och säkerhet i närområdet.

För det andra kan en debatt om Sveriges internationella försvarssamarbeten inte diskuteras i isolering från Rysslands aggressiva agerande gentemot sina grannländer. Det har varit den enskilt största drivande faktorn när det gäller att Sverige har utvecklat ett starkare internationellt försvarssamarbete.

Den ryska militära mobilisering som vi nu ser utmed gränsen mot Ukraina är både oacceptabel och mycket hotfull, inte bara för Ukraina utan för hela den europeiska säkerhetsordningen, som också är oerhört central för svensk säkerhet. Men det som nu sker i Ukraina är även en påminnelse om hur centralt det transatlantiska samarbetet och Nato är för Europas säkerhet.

Det var alltså ingen tillfällighet att Ukrainas utrikesminister åkte till Bryssel och först träffade Natos generalsekreterare och därefter träffade EU-institutionerna.

Vikten av Nato, inte bara som en militär allians utan även som en politisk allians, ökar efter att briterna lämnat EU och den amerikanske presidenten Joe Biden trätt in i Vita huset. Det är klart att då ökar också förutsättningarna för att få en stark politisk dynamik inom Nato. Och, fru talman, det höjer också priset för att stå utanför den här försvarsalliansen ur ett politiskt perspektiv. Vi blir tyvärr andra rangens aktörer i den europeiska säkerhetspolitiken om vi inte är med vid Natobordet, där många avgörande beslut för Europas och Sveriges säkerhet både diskuteras och fattas.

Fru talman! Efter brexit ligger alltså 80 procent av de samlade försvarsutgifterna inom Nato men utanför EU. Nato blir därför allt viktigare, och EU blir tyvärr svagare och mindre relevant som militär aktör. Vi bör naturligtvis nu utvidga den svenska solidaritetsförklaringen till Storbritannien och stärka den bilaterala relationen. Storbritannien är ju vår viktigaste försvarspartner i närområdet.

Finland, fru talman, intar en särställning i vårt internationella försvarssamarbete. Vi moderater vill vidareutveckla samarbetet med Finland i alla försvarsgrenar, men vi vill också stärka samverkan när det gäller det civila försvaret och arbetet mot hybridhot.

Om Sverige och Finland gemensamt i framtiden även skulle införskaffa Jas Gripen E skulle det skapa nya förutsättningar för att fördjupa samarbetet mellan våra två länder. Vi skulle kunna bygga upp en större redundans och en bättre försörjningstrygghet i vår stridsplansflotta och en bättre gemensam luftlägesbild. 120 Gripen i luften är fler än 60, oavsett om de är svenska eller finska.

I grunden handlar allt detta om att försvarssamarbete underlättas om man har systemlikhet. Har man samma plattformar och system är det väsentligt enklare att hitta gemensamma lösningar för logistik, underhåll och utbildning, framför allt på ett så tekniktungt område som när det gäller stridsflyg. På sikt tycker jag att en vision bör vara att Sverige och Finland i en eller annan form utvecklar ett gemensamt luftförsvar.

Det fördjupade försvarssamarbetet med Finland behöver också åtföljas av en djupare säkerhetspolitisk samordning mellan våra länder. Försvars- och säkerhetspolitiken måste hänga ihop och gå hand i hand. Jag tycker därför verkligen att det är bra att en majoritet i denna kammare fattar beslut om att Sverige bör införa en Nato-option i sin säkerhetspolitiska linje. Det förstärker och samordnar nämligen vårt säkerhetspolitiska samarbete, men det ser också till att vi har jämställda relationer mellan Sverige och Finland i vår relation till Nato.

Jag noterade att flera frågade: Vad innebär en svensk Nato-option i praktiken? Ja, i grunden är det tre saker: att Sverige klart och tydligt deklarerar att man vidmakthåller möjligheten och handlingsfriheten att söka medlemskap i Nato, att Sverige ger akt på förändringar i säkerhetsmiljön som kan påverka ett sådant beslut samt att Sverige ser till att det inte finns några praktiska eller tekniska hinder som skulle kunna hindra en anslutning.

Detta borde, enligt mitt sätt att se det, vara helt odramatiskt. Jag kan inte förstå regeringens starka motstånd mot detta. Det ter sig närmast obegripligt. Det verkar som att man har fastnat i någon form av identitetspolitik när det kommer till den militära alliansfriheten och Natofrågan. Jag tycker att detta skulle kunna gå att lösa väldigt pragmatiskt.

De argument som regeringen anför mot en Nato-option är att man vill undvika tvära kast och att man inte vill göra någonting som underminerar den militära alliansfriheten.

Fru talman! En svensk Nato-option är en marginell förflyttning av den säkerhetspolitiska linjen jämfört med vad regeringen själv i praktiken har gjort under de senaste fyra åren. Låt mig ta några exempel.

Sverige har sedan fyra år tillbaka ett världlandsavtal med Nato för att vi ska kunna ta emot militärt stöd på vårt territorium.

Sverige ska samordna sin försvarsplanering både med Nato och, bilateralt, med Storbritannien, Danmark, Norge och USA.

Hela vår krigs- och grundorganisation bygger på att vi ska få stöd av Natoländer i händelse av ett väpnat angrepp. Försvarsministern har varit väldigt tydlig med var vi lägger regementen för att vi ska kunna få stöd av Natoländer.

I ljuset av dessa genomgripande förändringar av svensk säkerhetspolitik i praktiken uppfattar jag att en svensk Nato-option är ett litet steg att ta.

Fru talman! Dagens nya tillkännagivande visar att vi verkligen behöver en djup, grundlig och förutsättningslös diskussion om Sveriges säkerhetspolitiska linje, inklusive den militära alliansfriheten, Nato-optionen och

vår relation till Nato. En sådan diskussion måste utgå från en seriös analys av vårt militärgeografiska läge i norra Europa, de realiteter det medför och de svenska intressen som vi har att förvalta i detta.

Avslutningsvis, fru talman, ställer jag mig bakom Hans Wallmarks yrkanden. Men jag yrkar också bifall till reservation nummer 13.

Anf. 76 ROGER RICHTHOFF (SD):

Fru talman! Först vill jag säga att det inte har varit årtal av förberedelser för denna option, som Statsrådet Ardalan Shekarabi (S) tidigare. Däremot gör vi från Sverigedemokraterna en koppling. Vi har sedan länge själva försökt hitta överensstämmelser när det gäller de säkerhetspolitiska delarna för att kunna ingå i ett försvarsförbund med Finland. Det var därför som det var ganska lätt för oss att säga ja till optionen. Vi vill så långt som möjligt ha delar av den säkerhetspolitik som Finland har. Det underlättar enligt vår uppfattning med ett försvarsförbund med Finland. I övrigt vill vi vara militärt alliansfria, med det undantaget. Och vi säger tydligt nej till ett medlemskap i Nato.

Så ska man se vårt stöd för den här optionen.

Vi vill ha ett mycket starkt försvar. Vi är det enda parti som lägger 2 procent av bnp 2030, fru talman. Jag hoppas att fler partier också vill göra detta sedan. Vi har sett en stor och tydlig förstärkning av det svenska försvaret på senare år, och det är bra.

Om man här i riksdagen kommer fram till att man ska söka medlemskap i Nato måste man förhålla sig ganska mycket till Finland. Enligt vår uppfattning är det inte bara att trycka på knappen i riksdagen och säga: Nu ska vi gå med i Nato. Finns det en majoritet i riksdagen – det är långt från det i dag – ska det ändå gå till en folkomröstning. Svenska folket måste få säga sitt. Och, om vi ingår i ett försvarsförbund med Finland, hur gör vi om Finland säger nej och vi säger ja? Det är jättesvåra frågor som jag inte tänker gå in på i dag, men man måste förhålla sig till Finland. Och har vi ett operativt samarbete med Finland innebär det också att man ska förhålla sig till Finlands inställning till ett eventuellt Natomedlemskap.

Får vi då vara med i Nato om vi vill? Det är inte säkert. Vi var i London, fru talman, och diskuterade den frågan. Svaret från den Natoansvariga där var: Ja, ekonomiskt uppfyller ni detta och när det gäller demokrati och allt det. Men vi ser också inom Nato på hur det säkerhetspolitiska läget i området förändras. Det är alltså inte säkert att man får vara med i Nato.

Att göra Östersjön till ett Natoinnehav kan knappast räknas som att man stärker säkerheten i området. Vår uppfattning är att man inte ska äventyra detta.

Det ska gärna vara ett starkt svenskt försvar, som vi är på väg att få, och gärna ett försvarsförbund med Finland.

När det gäller den osäkerhet som har skapats runt Nato-optionen tycker jag att man i stället för att gå ut i tidningarna och skriva egna tolkningar skulle prata med oss och fråga varför vi gör det här, relaterat till det vi säger, fru talman.

Nu har vi fått gå tillbaka och veva detta. Jag står fortfarande här i dag och tar upp frågan för att det ska vara tydligt vad vi tycker och varför. Skriver man i tidningarna skapar man osäkerhet eftersom man inte i alla artiklar förhåller sig till vår uppfattning utan gör tolkningar av den, vilket är olyckligt.

Man pratar väldigt mycket om att vi ska satsa på och bevara freden. Men jag har inte hört någon enda tala om att vi ska bevara vår frihet, att vi har ett starkt svenskt försvar för att bevara friheten att göra och tänka som vi vill i det här landet. Det tycker jag är en mycket stor och viktig sak.

När det gäller de försvarssamarbeten som regeringen har vet jag också att man sitter i sekretessbelagda diskussioner om olika scenarier, vilket är bra. Jag förstår att inte försvarsministern och andra kan gå in och berätta om dessa delar. Men det är inte så att det inte pågår ett mycket djupt samarbete för att säkerställa och hantera olika scenarier i det här stycket.

Återigen och som avslutning: Vi säger tydligt och bestämt nej till ett Natomedlemskap, så att det är fullständigt uttalat. Men vi ser gärna att regeringen tar ytterligare kliv mot ett närmande till Finland. Operativ planläggning är mycket bra, liksom övningar. Vi övade på Nordkalotten även när jag var officer. Det var bra övningar. Det skapar väldigt mycket förståelse för varandra, och det skapar också ett närmande så att man litar på varandra.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 11.)

§ 8 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

*Forskning, frihet,
framtid – kunskap och
innovation för Sverige*

Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:UbU16
Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop.
2020/21:60)
föredrogs.

Anf. 77 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Fru talman! Äntligen är det dags för debatt om forskningen! Regeringen har lagt fram ett gediget förslag till forskningsproposition. Moderaterna ser både bra och dåliga förslag i det här, och därför har vi skrivit en nästan lika gedigen följdmotion där vi beskriver hur vi från Moderaterna skulle vilja se forskningspolitiken framöver.

Jag vill börja med att säga att jag förstås står bakom om alla våra reservationer men kommer här att yrka bifall endast till reservation 2, som handlar om forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet.

Regeringens förslag på modell för hur kvalitet på forskningen ska premieras bygger på en sakkunnighetsbedömning i enlighet med Styr- och resursutredningens förslag. Fördelning av medel ska göras genom bland annat så kallade profilområden. Vi ser en risk med detta utökade styr-system. Det skulle kunna minska kvaliteten i stället för att höja den och också vara mycket resurskrävande. Dessutom vill regeringen att detta ska kunna starta och införas på lärosätena mycket skyndsamt.

Fru talman! Moderaterna anser att kvalitet och excellens ska premieras som tidigare, där 20 procent av forskningsanslagen omfördelas utifrån kvalitetsindikatorerna citeringar och externa medel. Vi vill att indikatorerna ska vara transparenta, och för att ytterligare höja kvaliteten vill vi att Vetenskapsrådet ska få i uppgift att utreda hur kvalitetsindikatorerna kan utvecklas och bli ännu bättre och mer träffsäkra. Vi ser dock inte att detaljstyrning av forskningen ger ökad kvalitet och excellens.

Vad ser vi då som är positivt med propositionen? Vi tycker att det är väldigt bra med höjda basanslag. Det är väldigt viktigt för en långsiktig forskning. Det är också välbehövligt med en satsning på förbättrad infrastruktur och även på personalförhållanden inom forskningen.

Dock är det endast 25 procent som går till basanslag. Regeringen ger sedan en mängd uppdrag och detaljstyrande forskningsprogram, medan den fria och kvalitetsdrivande forskningen får tunna och små anslag. Det är också viktigt att mer pengar inte ska leda till mer av samma eller bara ökad volym utan också en ökad kvalitet.

Vi välkomnar också höjningen av anslaget till Vetenskapsrådet. Vi ser dock med viss oro på att det är en ganska liten del som går till fri och forskarinitierad forskning. Jag hörde också att man kunde kalla det för nyfikenhetsbaserad forskning, ett bra ord som faktiskt förklarar vad det handlar om. Vetenskapsrådet har äskat 500 miljoner kronor per år men får 80 miljoner per år, så det är inte riktigt i paritet med det man hade önskat.

Fru talman! Forskning och innovation är mycket viktigt för Sverige och våra invånare. Sverige ska vara världens främsta forsknings- och innovationsland och även vara en framstående kunskapsnation. Det tänker jag att alla kan hålla med om.

Dock har det varit en debatt inom forskarvärlden kring hur den fria forskningen ska se ut. Forskningens frihet står redan inskriven i både grundlagen och högskolelagen. Nu handlar det om begreppet "akademisk frihet" som ska skrivas in i högskolelagen. Det har vi absolut ingenting emot; tvärtom är det väldigt viktigt.

Bekymret är att regeringen har haft lite svepande formuleringar om att man ska främja och värna om den akademiska friheten genom denna lagändring, och det har lett till mer oro än nytta när man har beskrivit hur det ska gå till och vad det ska stå. Debatten gäller formuleringen: "Det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen ska alltid utövas inom de rättsliga ramar som finns och utifrån den värdegrund som gäller."

Ingen har väl missat att det är ordet "värdegrund" som har blivit omdebatterat. Inom forskarvärlden ute i Europa och även globalt är det tyvärr en del begränsningar inom forskningen, och det är därför som man ser med oro på det här med värdegrund. Man menar att det innebär att forskningen ska bli ännu mer styrd.

Moderaterna delar den oron, och därför har vi skrivit ett särskilt yttrande för att förtydliga vår ståndpunkt i frågan. Vi vill då betona att det är värdegrunden för alla statsanställda som avses och endast denna.

När det gäller akademisk frihet vill vi också ta med vad vi kanske tycker är ännu viktigare: att det inte bara handlar om en inre angelägenhet för lärosätena utan även yttre hot. Forskningen och utbildningen måste stå fri från otillbörlig styrning av både regering, riksdag och andra statliga organ. Vi ser redan att det finns risk för politisk styrning, till exempel när man utnämner var lärosäten ska finnas eller till exempel utnämner högskola till universitet på lite osäkra grunder.

Vad vill då Moderaterna prioritera, fru talman? I måndags flög en rymdhelikopter på Mars; det tror jag kanske att ni har sett. Det var första gången i världshistorien som en helikopter flög över en annan planet än jorden. Detta hade inte varit möjligt utan en lång och väldigt uthållig forskning.

Det finns många viktiga forskningsområden som Moderaterna vill satsa på, och ett av dem är just rymdforskning. Man behöver rymddata för att förbättra miljö- och klimatforskning, till exempel inom jord- och skogsbruk men också inom fiske för att undvika strömmar så att båten kan drivas med mindre energi vid transport.

Moderaterna har en satsning som vi kallar grönt bränslestöd. Här av-sätter vi 100 miljoner kronor per år fram till 2023. 30 miljoner av dessa vill vi tillföra Rymdstyrelsen. I vår budgetmotion för 2021 tillför vi 10 miljoner mer per år än vad regeringen satsar fram till 2023.

Fru talman! Ett annat viktigt område är den medicinska forskningen. Här ingår allt ifrån den viktiga hälsofrämjande forskningen och den förebyggande medicinen till den högspecialiserade vården. Vi vill se en nationell strategi med tydliga mål inom den hälsofrämjande forskningen. Det är oerhört viktigt med det förebyggande.

Moderaterna vill också att vi ska ligga i framkant när det gäller genterapier och så kallad precisionsmedicin. Tidigare obotbara sjukdomar, till exempel inom cancervården, vill vi kunna se som botbara. Vi behöver också stärka samarbetet mellan universiteten och sjukvården för att få detta att fungera bättre. Det måste också finnas bättre förutsättningar för att öka den kliniska forskningen.

Fru talman! Ingen har kunnat missa hur den fortfarande pågående pandemin har påverkat och fortfarande påverkar oss både globalt och i Sverige. Regeringen vill inrätta ett nationellt forskningsprogram om virus och pandemier, vilket vi förstås tycker är bra. Moderaterna vill dock gå ytterligare ett steg och vill inrätta ett institut för biologiforskning. Då går det att samarbeta och ha samma mål att utveckla ännu fler antivirala medel och ännu fler vacciner. Trots att det pågår mycket forskning är många virologer oroliga eftersom det finns många virussjukdomar.

Jag kan berätta att jag jobbar extra som läkare och är ute och vaccinerar. Den glädje jag ser i ögonen på de patienter som får vaccin är helt oemotståndlig. Det gör en hel dag att se någon som blir så glad. Jag hade en 95-åring som sa: Nu kan jag börja leva livet igen.

Det är fantastiskt. Vi har verkligen kommit långt med vaccin. Det handlar om mycket grundforskning och givetvis också spetsforskning.

Det finns mycket mer att prata om när det gäller Moderaternas forskningspolitik och regeringens forskningspolitik. Jag avslutar med detta axplock av vad vi tycker är viktigt. Allt som vi forskar om nu kan vi givetvis ha nytta av i framtiden.

Anf. 78 ROBERT STENKVIST (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 36. Vi står självklart bakom vårt särskilda yttrande som vi har tillsammans med Moderaterna.

Precis som Hänel Sandström sa är en del förslag i forskningspropositionen bra, en del är mindre bra och en del är rent av dåliga. Även om man sitter i opposition måste man kunna lyfta fram det som är bra. Om jag ska börja i positiv anda kan jag säga att det som är bra är att regeringen i propositionen aviserar att kraven för antagning till lärarutbildningen ska höjas. Det är mycket bra, och det är något som vi har efterfrågat sedan lång tid tillbaka. En annan bra sak är att andelen lärarledda lektioner på utbild-

ningen också ska öka. Det har vi efterfrågat sedan vi kom in i riksdagen 2010.

Jag radar upp bra saker här, men jag kommer till det dåliga senare. En annan bra sak är att det aviseras i propositionen att det ska startas ett forskningsprogram om brottslighet. Jag stod här i höstas och sa att vi måste forska på det som äger samhällsrelevans och som spelar en stor roll i vårt samhälle. Det efterfrågas forskning. Nu finns det med i forskningspropositionen, och det är jättebra.

Då kommer jag över till de mindre bra sakerna. Mälardalens högskola ska bli universitet. I framtiden kommer det att bara finnas universitet och inga högskolor alls om den här utvecklingen fortsätter. I dag finns fler universitet än högskolor, och det dröjer inte länge förrän det inte kommer att vara några högskolor kvar alls. Då försvinner kvalitetsstämpeln som universitetsbenämningen innebär, och då är alla lärosäten universitet. Man kan tycka att det är bra, och man kan tycka att det är dåligt. Vi sverigedemokrater tycker att kvalitetsstämpeln som universitetsbenämningen innebär ska finnas kvar. Dessutom är Mälardalens högskola kanske den högskola som genom åren har fått mest kritik. De kan ha bättrat sig på sista tiden – jag säger ingenting om det – men de fick bland annat kritik efter att en kvinnlig lärarstudent fick tillbaka sin studieavgift därför att hennes matematikkurs höll för låg kvalitet. Nu var detta några år sedan, och högskolan kan ha bättrat sig. Men Mälardalens högskola ska inte bli universitet, anser vi.

Enligt forskningspropositionen ska samverkan premieras ekonomiskt. Det tycker inte vi. Om samverkan premieras ekonomiskt kommer olika personer inom akademien att samverka för att få pengar och anslag. Man kommer att samverka för samverkans egen skull, och jag gissar att förslaget kommer att tas bort om några år. Samverka ska vi göra mer än i dag, det vill säga olika forskningsprogram, lärosäten, omgivande samhälle, men vi ska inte premiera samverkan i sig ekonomiskt.

Jag måste komma in på frågan om akademisk frihet, precis som Hänel Sandström. För några veckor sedan lyssnade jag på *Studio Ett* – inte gårdagens program utan för några veckor sedan. En regeringsföreträdare slog sig för bröstet och sa att man står för den akademiska friheten medan oppositionen hotar den akademiska friheten, speciellt SD och något annat parti.

Regeringen styr redan i dag forskningen mycket. Den styr genom anslag, var man ger anslag, hur man ger anslag, villkor för anslag, genom regleringsbrev och de strategiska forskningsområdena. Vi ska ha kvar de strategiska forskningsområdena – de är delvis bra. Men det är fråga om styrning. Frågan är hur mycket man ska styra.

Vi vill styra mindre än vad regeringen gör. Vi vill till exempel inte påtvinga lärare på universiteten litteraturlistor. Dem ska de få göra själva. Mer akademisk frihet! Vi ska vara återhållsamma i regeringens regleringsbrev – även när vi sitter i regering eller är regeringsunderlag. Mer akademisk frihet! Lärosätenas styrelser ska bli mer självständiga och mer baserade på högskolorna själva. Mer akademisk frihet! Vi ska inte påtvinga främmande ämnen i olika kurser och utbildningar. Mer akademisk frihet!

Om någon lärare på KTH vill ha ett genusperspektiv på hållfasthet vid brobyggande – knock yourself out, var så god! Men det ska inte vara påtvingat. Jag förstår inte hur det kan bli akademisk frihet.

Jag går över till bra saker igen. Jag blandar kompotten lite. Mindre lärosäten ska få tematiska profilområden, står det i forskningspropositionen. Jag tycker att det är bra, och det är något jag har tagit upp i talarstolen flera gånger. Mindre lärosäten ska inte konkurrera med större lärosäten. De får om de vill, men det är inte bra att de konkurrerar på exakt samma forskningsområden som stora universitet. Det är bättre att de hittar sina egna profilområden och kan ligga i framkant där – kanske globalt. Jag tror att det är vägen framåt. Sedan tycker jag att mindre lärosäten ska samarbeta mer än i dag med större universitet. Det finns administrativa vinster att göra, synergieffekter och allt möjligt. De pengar som sparas in kan läggas på forskning eller undervisning.

Om jag minns rätt står ordet kvotering inte i forskningspropositionen. Jag kan minnas fel, men jag kan inte minnas att det står där. Det står rätt mycket om detaljerade könsmissiga mål. Jag tycker inte att vi ska ha detaljerade könsmissiga mål, och jag tycker absolut inte att vi ska ha kvotering.

Alla grupper i samhället – de behöver inte vara könsmissiga utan kan vara socioekonomiska grupper eller vilka grupper som helst – ska ha samma förutsättningar att studera och samma förutsättningar att nå framgång. Men utfallet ska vi inte styra över. Vi kan inte styra över det i förlängningen. Det blir social ingenjörskonst på för hög nivå, och det blir aldrig bra. Jag önskar att politiker någon gång skulle lära sig det. Vi kan inte fixa till allt.

Om vi ordnar samma förutsättningar för alla grupper har vi kommit bra långt på väg, och jag tror att vi redan i dag har kommit en bra bit på väg.

Jag går över till frågan om kvaliteten på forskningen. Jag var med när vi införde Bolognamodellen, vilket innebär – om jag har förstått rätt, vilket jag tror att jag har gjort – att lärosätena i princip ska utvärdera sig själva. Jag var skeptisk när detta infördes. Om vi utvärderar oss själva här inne i salen tror jag att vi får högsta betyg – kanske utom jag, som är lite mer ödmjuk, men i princip.

Jag tror att det behövs extern utvärdering, och om jag fattat saken rätt har regeringen faktiskt tagit ett första steg i den här propositionen och lagt på UKÄ att externt utvärdera forskningen. Det tycker jag är bra. Jag tycker att vi kan ta fler steg i den riktningen, men det här är ett bra första steg.

Fru talman! Jag läste i SOU 2019:6 att man föreslår en översyn av de statliga externa forskningsfinansiärerna för att uppnå ökad samordning. Jag tycker att det spretar för mycket. Jag tycker att regeringen bör ta till sig vad som står i den här utredningen.

När det gäller forskningsråden har vi fem forskningsråd i dag. Det är för många. Jag tycker att regeringen borde slå ihop ett par av dem. Det är för mycket administration, och det spretar för mycket. Det är inte rationellt. Det är inte bra.

Jag ska ta upp en sista sak, fru talman. Jag ser att jag har dragit över tiden lite.

Regeringen skriver i propositionen att ”forskningspolitiken ska svara mot ... nationella samhällsutmaningar och samhällsbehov”. Det var exakt vad jag sa i höstas här i talarstolen. Jag fick lite kritik för det. Nu står det i forskningspropositionen. Jag tycker att det är alldeles utmärkt – bra där!

Jag ber om ursäkt för att jag drog över tiden lite.

Anf. 79 ILONA SZATMARI WALDAU (V):

Fru talman! Ojämlighet och ökande ekonomiska klyftor är ett stort samhällsproblem. Det finns en stark koppling mellan ojämlikhet och en rad olika sociala och hälsorelaterade indikatorer. I ojämlika samhällen får klass och status ökad betydelse, och det påverkar hur vi människor ser på varandra. På senare tid har också allt fler ekonomer och institutioner visat att ökad ojämlikhet påverkar den ekonomiska tillväxten negativt.

Sverige är det land, tillsammans med Nya Zeeland, där ojämlikheten ökat mest i västvärlden under de senaste decennierna. Från att ha varit det mest jämlika landet i OECD var vi 2019 på nionde plats.

Samtidigt som medellivslängden ökar för höginkomsttagare och högutbildade minskar den för bland andra kvinnor i typiska LO-yrken.

Vänsterpartiet håller med regeringen om att det är viktigt att satsa på forskning om hälsoklyftorna men konstaterar också att det redan finns forskning som visar hur klyftorna i samhället påverkar hälsa. Vi kan också konstatera att trots denna kunskap fortsätter klyftorna att öka och regeringens politik att gynna de rika med rutavdrag, skattesänkningar och annat som driver på utvecklingen mot ökad ojämlikhet. Om samhällsforskning ska göra nytta måste politiken också ta till sig forskningsresultaten och inte fatta beslut efter beslut som går tvärtemot forskningen.

Ojämligheten och klyftorna i samhället påverkar så mycket mer än bara hälsoaspekterna. Sverige har mycket att vinna på att skapa ett jämlikt samhälle. Men för det krävs ett mer jämlikt skattesystem, stärkta socialförsäkringar och inte minst en politik för full sysselsättning – något som ger få eller inga avtryck i regeringens politik och få avtryck i forskningspropositionen. Klasssamhällets utmaningar berörs inte med ett ord utan döljs bakom ord som socioekonomisk segregation och socioekonomiska utmaningar.

Därför föreslår Vänsterpartiet bland annat att det föreslagna forskningsprogrammet om segregation ska få inriktningen segregation, klass och jämlika villkor. Vi måste våga tala om klass!

Fru talman! Sverige är en forskningsnation. Vi ligger i framkant, men det är också uppenbart att vi tappar gentemot andra länder. Är detta en forskningsproposition som kommer att ändra på det? Nej, knappast. Är det några av de skrivna följdmotionerna som kommer att ändra på det? Knappast det heller. Sveriges forskningspolitik är något som vi måste fortsätta att arbeta med varje dag. Bara för att riksdagen beslutar om forskningspropositionen är inte de beslut vi fattar i dag huggna i sten. Vi fortsätter att arbeta.

Jag är stolt över den forskningsnation som Sverige ändå är. Jag är också stolt över att vi har ett studiemedelssystem och finansieringssystem som gör att det inte är föräldrarnas plånbok som avgör vem som kan bli forskare. Alla har den ekonomiska möjligheten, även om vi har mycket kvar att jobba med för att vi ska få ett jämlikt och jämställt deltagande i högre utbildning och forskning.

Tryggheten att våga satsa på forskning har vi lagt några förslag om i vår följdmotion.

Regeringen har fördelat de extra forskningsresurser som beslutades i budgetpropositionen för i år. Vänsterpartiet stöder helt de utökade tillskott som går till lärosätena som basanslag. Vi stöder också inriktningen att det ska finnas mer sökbara medel till fri forskning, men jag konstaterar att den

delen inte är särskilt stor i forskningspropositionen och borde vara större. Det är ett medskick till kommande budgetpropositioner eftersom jag stöder de satsningar som regeringen gör på olika program och i något fall till och med tycker att de är i underkant.

Det gäller bland annat forskningen om covid-19 och pandemier, där väldigt mycket ska rymmas inom de 100 miljonerna i detta betänkande. Summan är lika stor som satsningen på enbart forskning om covid-19 förra året. Det är något som det finns anledning att återkomma till.

Jag konstaterar att rasism inte nämns över huvud taget i forskningspropositionen, trots att den ökande rasismen och antisemitismen hör till samhällets stora utmaningar. Det nationella forskningsprogrammet om rasism, som inrättades i samband med den förra forskningspropositionen, har inga stora summor att fördela. Det finns även anledning att kommande budgetår överväga att utöka anslaget för forskning om rasism och diskriminering.

Ett annat område där vi anser att regeringen gör för lite satsningar är forskning om djurfria metoder. Här skriver regeringen mycket gott, men man ger inga tillskott till forskningen. Detta trots att vi vet att djurfria metoder ofta är billigare, effektivare och säkrare för människan. Satsningar på forskningen är därför inte en kostnad. Det är en investering.

De 15 miljoner som är sökbara räcker inte särskilt långt för de forskare som vill ta fram alternativa metoder. I Vänsterpartiets budgetmotion dubbade vi de sökbara medlen. Det måste bli ett slut på djurs lidande i forskningssammanhang, och då måste forskningsmetoderna utvecklas. Här får regeringen bakläxa.

Fru talman! Vi instämmer i den miljöinriktning som finns i forskningspropositionen. Sverige och världen står inför en klimatkris. Jorden förser oss människor med nödvändiga naturresurser, men de är inte oändliga.

Vänsterpartiet välkomnar att det nationella forskningsprogrammet om klimat förstärks och ser särskilt positivt på att programmet ska stärka kopplingen mellan klimatförändringar och den biologiska mångfalden. Men även om vi instämmer i forskningspropositionens inriktning om miljö anser vi att Sverige måste lyfta och satsa på industriforskning, något som knappt nämns i forskningspropositionen. Vi behöver bli bättre på att rikta forskningsmedel för att utveckla tekniker som är avgörande för klimatomställningen, inte bara rikta resurser till forskning om klimatförändringar. Ska samhället klara av att ställa om måste vi också forska på tekniker som underlättar detta.

Inom ett flertal områden saknas skarpa förslag från regeringen. Det talas om regeringens vilja att arbeta vidare, att utveckling pågår, att utredningar tillsatts och så vidare.

Jag delar verkligen regeringens ambitioner när det gäller att skapa bättre arbetsvillkor, göra forskningen mer tillgänglig och reproducerbar, få en jämställd akademi och mycket mer. Men jag skulle ändå vilja lyfta fram ett flertal förslag från Vänsterpartiet som jag anser att riksdagen borde ställa sig bakom.

Ett är en utredning av lärarundantaget för att tydliggöra nyttiggörandet av innovationer så att ansvaret för det inte faller enbart på enskilda forskare.

Ett handlar om förutsättningarna för forskare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor samt åtgärder för att öka tillgängligheten.

Ett handlar om hur stödet och villkoren för postdoktorer kan stärkas och utvecklas.

Ett handlar om lärosätenas arbete med att stötta doktorander under pandemin.

Ett är en utredning om hur patenträttigheterna kan stärkas och obalansen mellan parterna vid rättegångar minskas.

Ett är att det av regeringen föreslagna forskningsprogrammet om brottslighet bör fokusera även på brottsprevention.

Ett är det förslag vi har tillsammans med Kristdemokraterna om att inrätta ett institut för polisforskning.

Slutligen har vi även förslag om jämställd akademi, som innebär jämställdhetsbonus till lärosätena – max 50 procent av forskningsmedlen ska gå till män som forskar – och om att bibliometrin ska utredas ur ett jämställdhetsperspektiv.

Jag står förstas bakom samtliga våra yrkanden i motionerna, både dem jag har nämnt och dem jag inte har nämnt, men jag väljer att i denna debatt yrka bifall endast till reservation 38, som innehåller våra jämställdhetsförslag.

Anf. 80 PIA STEENSLAND (KD):

Fru talman! För oss kristdemokrater är det grundläggande att såväl högre utbildning som forskning och innovation ska genomsyras av hög kvalitet. Vi ställer oss därför bakom regeringens mål om att Sverige ska vara ett av världens främsta forsknings- och innovationsländer och en framstående kunskapsnation.

Regeringens forskningsproposition ska peka ut riktningen och ge ramarna för hur vi ska nå det övergripande målet. Och jag ska erkänna, fru talman, att jag kände mig ganska positiv när jag hörde den första presentationen av innehållet. Regeringen talar väl om att värna den fria forskningen och tillför betydande resurser.

Men när jag började läsa detaljerna blev jag lite orolig över de brister jag såg. Kristdemokraterna har lagt fram 27 konkreta förslag som vi menar är viktiga för att vi ska kunna leva upp till det övergripande forskningspolitiska målet. Jag vill i dag gärna beskriva några av de viktigaste förslagen men också de risker som vi ser med några av regeringens förslag.

Fru talman! Lösningar på samhällsproblem och utmaningar har i de allra flesta fall växt fram genom kreativitet och kunskap som har genererats genom långsiktig investering i den fria forskningen. Som jag nämnde tidigare tillför regeringen betydande resurser till både lärosätena och forskningsråden. Det är bra. Totalt tillförs sektorn mellan 3,1 och 3,7 miljarder kronor per år fram till 2024.

Men regeringens detaljstyrning av resurserna till de statliga forskningsfinansiärerna oroar. Merparten av de föreslagna resurserna riktas till fem övergripande områden: klimat och miljö, hälsa och välfärd, digitalisering, kompetensförsörjning och arbetsliv samt demokratiskt stärkt samhälle.

Jag tror, fru talman, att vi är många som kan hålla med regeringen om att dessa områden är angelägna. Det rör sig om samhällsutmaningar som vi måste ta tag i. Men det stora problemet är att regeringen inte nöjer sig med att identifiera ramarna. Nej, man går in med specifika satsningar inom varje enskilt övergripande område. Denna detaljstyrning menar vi kristdemokrater riskerar att leda till att sökandet efter svaren på samhällsutma-

ningarna riskerar att ske på fel ställe. I förlängningen kan detta motverka Sveriges etablering som ledande kunskapsnation. Kristdemokraterna anser därför att den stora merparten av forskningsfinansieringen i stället ska utgöras av stöd för att värna den fria forskningen.

Fru talman! Det är också grundläggande att forskningsfinansieringsprocessen är konkurrensutsatt och att tilldelningen baseras på hög vetenskaplig kvalitet. Som garant för detta finns forskningsfinansieringssystemet med forskningsråden och Vinnova. Vetenskapsrådet är den största av dessa myndigheter och har en väl utvecklad och kvalitetssäkrad struktur och process för att bedömningarna av ansökningarna ska hålla hög kvalitet och genomföras på ett sakligt, opartiskt och transparent sätt.

Men det finns också ett antal myndigheter som fördelar ansemliga summor till forskning och innovation trots att de inte har forskningsfinansiering som huvuduppdrag. Det handlar exempelvis om MSB, Naturvårdsverket och Trafikverket. Tanken är att dessa myndigheter ska finansiera forskning och innovation i syfte att bidra till en kunskapsbaserad offentlig verksamhet.

Fru talman! Syftet är gott, men det faktum att myndigheterna inte har forskningsfinansiering som sitt huvuduppdrag gör att statliga medel riskerar att fördelas till forskning som inte är av högsta kvalitet. Och det är otvetydigt så att medioker eller dålig forskning inte kan bidra till att lösa samhällsproblem, oavsett hur gott forskningens syfte är.

Regeringen aviserar visserligen i propositionen att man ser skäl att göra en översyn av den statliga forskningsfinansieringen. Det är välkommet, men regeringen beskriver inte vilka principer översynen ska grundas på. Från Kristdemokraternas sida anser vi att det ska säkerställas att all statlig forskningsfinansiering fördelas genom en kvalitetsprocess som den som Vetenskapsrådet har. Vi menar också att de nuvarande forskningsresurserna på dessa myndigheter utan forskningsfinansiering som huvuduppdrag bör frigöras till förmån för en sådan granskningsprocess.

Fru talman! Att unga forskare ges trygga anställningsformer är viktigt för att de ska kunna utvecklas till framstående forskare. Detta är i sin tur centralt för svensk konkurrenskraft. Men realiteten är att tillfälliga och korta visstidsanställningar ofta staplas på varandra under flera år. Regeringen uppmärksammar problematiken men presenterar dessvärre inga konkreta åtgärder för att förbättra situationen. Myndighetsuppdrag i form av kartläggningar och uppföljningar är inte tillräckligt handlingskraftigt, menar vi. Vi tror inte heller på regeringens strategi med att ge lärosätesspecifika mål för att öka antalet biträdande lektorer.

Nej, vi menar att det krävs konkreta åtgärder. Samtidigt som vi välkomnar att regeringen höjer basanslaget vill vi att en del av det anslaget ska öronmärkas och användas för att säkra trygga anställningsvillkor för unga forskare. Det är också angeläget att undanröja två konkreta hinder i högskoleförordningen för att fler ska kunna anställas som biträdande lektorer.

Jag vill därför yrka bifall till Kristdemokraternas reservation nummer 31. Vi vill att tidsgränsen för att kunna söka en tjänst som biträdande lektor ska utökas från fem till sju år efter disputation – detta för att fler ska hinna meritera sig och kunna utvärderas på ett adekvat sätt. Det är också angeläget att högskoleförordningen tydligt anger att en så kallad kombinationsanställning är tillgänglig även för personer som har en tjänst som

biträdande lektor. Dessa ändringar är också något som bland andra Sveriges unga akademi efterfrågar. Jag vore därför, fru talman, tacksam om statsrådet Ernkrans kunde uttala om hon är villig att verka för att införa sådana ändringar i högskoleförordningen.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag rikta ett tack till utskottets ordförande och övriga ledamöter för ett gott samarbete kring tydliggörandet i betänkandet angående den föreslagna bestämmelsen om akademisk frihet, särskilt angående regeringens hänvisning i författningskommentarerna som berör värdegrunden. Det får inte råda någon osäkerhet kring att det är den gällande värdegrunden för statligt anställda, som i sin tur utgår från regeringsformens grundläggande krav, som åsyftas och ingen annan värdegrund. Detta är viktigt, och vi har nu säkerställt att den osäkerheten är borta genom den markering som vi gemensamt har gjort i utskottets ställningstagande.

Anf. 81 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Äntligen står vi här i talarstolen och debatterar forskningspropositionen! Eftersom det bara sker vart fjärde år är detta lite av en högtidsstund.

Vägen hit har i princip ända sedan den tidigare forskningspropositionen kom för fyra år sedan bestått av en mängd seminarier och debatter – inte minst seminarier anordnade av Rifo, Sällskapet riksdagsledamöter och forskare, som jag vill göra lite reklam för. Det är en fantastiskt bra organisation och en viktig mötesplats där vi får träffa forskare och lära oss om saker som vi inte hade en aning om att vi inte visste om, höll jag på att säga. Det är en väldigt bra mötesplats, som är viktig för oss.

Det här är för min egen del den tredje forskningsproposition som jag som ledamot får vara med och ta del av. Jag roade mig med att titta tillbaka lite grann på vad vi sa 2012, när vi socialdemokrater var i opposition.

Vad tryckte vi på då i vår följdmotion? Vi tryckte framför allt på doktorandernas och de unga forskarnas villkor och jämställdheten. Vi tog upp numerärer men också hur medel fördelas. Vi tryckte på praxisnära skolforskning, att stärka humsam-området och att förbättra forskaranknytningen i grundutbildningen. Allt detta togs sedan med tillbaka till forskningspropositionen 2016, som dåvarande statsrådet Helene Hellmark Knutsson presenterade för fyra år sedan. Dessa förslag fanns med i propositionen tillsammans med stärkta basanslag på då 1,3 miljarder kronor. Vi gick från 8 000 kronor i ersättning per student till 12 000 kronor. Då inrättades också sex tioåriga nationella forskningsprogram där man integrerar utbildning och forskning, och en massa andra saker.

Nu är vi framme vid den för min del tredje forskningspropositionen, som statsrådet Matilda Ernkrans ska presentera. Där kan vi läsa om den röda tråden. Sedan tillkommer det ju alltid jättemycket.

Det finns mycket i propositionen som är bra, men det som jag vill trycka lite extra på är såklart att medlen till basanslagen höjs än en gång, nu från 12 000 kronor till 17 500 kronor per student. Det är väldigt viktigt att vi ger mer medel till forskningsinfrastrukturen. Att vi stärker forskningsanknytningen och att vi har ett bildningslyft är också jätteviktigt.

Jag tänker överlåta åt statsrådet att mer i detalj gå in på vad propositionen innehåller.

Jag tänker nu sväva ut lite grann – det får man ju när man står här i talarstolen. Vi brukar säga att om vi investerar i kunskap och forskning bygger vi ett starkt samhälle, och så är det ju. Det är jätte viktigt. Då är det viktigt att vi verkligen bejakar nyfikenheten, lusten att lära och ta till sig ny kunskap, och det gör man ju inte bara i den högre utbildningen. Därför tycker jag att det är viktigt att alla vi som är aktiva när det gäller hela utbildningskedjan funderar på hur man bejakar nyfikenheten och lusten att lära i förskolan, grundskolan, gymnasiet och vuxenutbildningen, så att vi verkligen kan nå det mål som vi alla vill nå, alltså fler forskarutbildade. Det gäller inte bara de som är vuxna, utan det måste börja väldigt tidigt.

Vi vet att två tredjedelar av Europas tillväxt härleds till forskning och innovation. Då är det viktigt att vi har människor som vill jobba i den här sektorn och som är, precis som någon sa tidigare, excellenta forskare. Därför är mitt medskick till alla oss som jobbar med utbildning att det är viktigt att vi bejakar nyfikenheten.

Jag läste häromdagen en finsk artikel, en några år gammal artikel från 2017. Den har rubriken: Kan man mäta hur vetenskap förändrar vår värld? Artikelnen var väldigt spännande. Eftersom jag inte är forskare får jag tolka den lite försiktigt. Men jag tolkar svaret på frågan som att det är ganska lätt när det handlar om nya produkter och nya tjänster, till exempel läkemedel, gensaxen som fick Nobelpriset, wifi och gps. För mig som bor i Värmland är skogsforskningen omfattande. Vi är nu snart framme vid det som heter nanocellulosa, som kommer att byta ut en massa material till någonting som är mer hållbart. Jag tror att andra länder är framme vid att presentera saker som är byggda på nanocellulosa. Då är det ganska lätt att mäta hur vetenskapen förändrar vår värld. Men när det handlar om de där områdena som är lite svårare, att tillägna sig kritiskt tänkande, att förstå etiska frågeställningar, att ha en historisk kännedom och att ha en förmåga att se problem utifrån olika perspektiv, är det genast lite svårare att mäta hur vetenskapen förändrar. Det är viktigt att ha med sig båda dessa perspektiv och att samhälle, akademi och näringsliv samverkar hela tiden för att det ska bli riktigt bra.

Forskning är ett väldigt roligt område. Att den angår oss alla har vi sett inte minst under pandemin. En gedigen grundforskning i samarbete med just det som jag talade om – akademi, näringsliv och samhälle – har lett fram till att vi på rekordkort tid har vaccinerat oss framme.

Vi som haft förmånen att besöka Esrange, vår rymdstation, kan också se hur viktig den forskningen är och hur det som sker uppe i rymden påverkar oss här nere på jorden.

Vi som dessutom har varit uppe i Tarfala, som bilden på forskningspropositionen visar, har också lärt oss väldigt mycket om bland annat deras miljöövervakningssystem, som kollar vad det egentligen är som händer med vår miljö.

Forskning är alltså roligt och angår oss alla.

Det är viktigt att vi tar lärdom av historien, och då tänker jag backa tillbaka ända till 1477, då vi fick Nordens första universitet, Uppsala. Det tog över 400 år innan vi fick en kvinnlig doktor, Ellen Fries. Det tog ytterligare några år innan vi fick en kvinna som blev professor, Sonja Kovalovsky. Och det dröjde ända till 1992 innan jämställdhet skrevs in i högskolelagen. I dag, 2021, är det varje vecka en man som tar livet av en kvinna. Och sedan har vi partier i riksdagen, i den här kammaren, som inte

tycker att det är viktigt att vi har ett jämställdhetspolitiskt mål i högskolelagen. Jag tycker att det är skandaldåligt – jag måste bara säga det.

Vi kan genom historien se att män och kvinnor inte har behandlats lika. Det är självklart att vi då från politiken måste trycka på att det inte duger, att vi måste göra annorlunda. Kan det finnas någonting som är viktigare att forska på i dag än maskulinitet? Nej, det tror jag faktiskt inte.

Avslutningsvis, fru talman, är fri forskning för mig lika självklart som att folkbildningen ska vara fri och frivillig. Jag hoppas att vi kommer att få se väldigt många fler skickliga forskare ta plats i vår akademi.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

(Applåder)

Anf. 82 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Jämställdhetspolitiskt mål – jag anar att det var mitt parti Gunilla Svantorp menade. Jag har inte sagt någonting om något jämställdhetspolitiskt mål. Vi kan gärna ha det, men det viktiga är hur det ser ut.

Jag vet inte hur många gånger jag har sagt att utfallet kan vi inte styra men att det ska vara jämställdhet. Det ska vara absolut samma förutsättningar för varje grupp i samhället, både könsmissiga och andra. Jag förstår inte hur man kan misstolka det, men det är av väl av politiska orsaker. Vi närmar oss valet, som sagt.

Jag tänkte ta upp en annan sak. Jag har full förståelse, fru talman, för om det inte riktigt är Gunilla Svantorps bord och om hon inte är insatt i frågan. Jag tycker att det är en viktig fråga, men jag hade inte tid att ta upp den i mitt anförande.

Det gäller isbrytarna Oden, Atle och allt vad de heter. De är snart utslitna och fungerar inte så länge till. De behöver ersättas. Det gäller alltså att hålla vattenbägarna uppe.

Det talas jättemycket om höghastighetståg, som vi egentligen inte behöver och som inte riktigt passar för Sverige. Men det är jätteviktigt att vi håller våra vattenvägar öppna, och klimatförändringarna kommer ju inte att göra att det blir öppet hav under vintrarna. Det kan vi nog glömma de närmaste 50 åren.

Om jag är rätt informerad kostar varje sådan här isbrytare 1 ½ miljard, vilket är stora pengar. Vi behöver väl tre sådana nya forskningsfartyg.

Vad har regeringen för plan för detta? Jag har inte sett eller hört någon.

Anf. 83 GUNILLA SVANTORP (S) replik:

Fru talman! Jag läser innantill i den reservation som Robert Stenkvist yrkade bifall till: "Sverigedemokraterna anser att det inte ska finnas några kvantitativa mål för jämställdhet inom högskoleväsendet." Om inte det är ett jämställdhetspolitiskt statement vet jag inte vad det är.

Robert Stenkvist sa i sitt anförande att vi måste forska på det som har samhällsrelevans och som efterfrågas. Om det är något som har samhällsrelevans och som efterfrågas i dag är det maskulinitetsforskning med tanke på att män dag ut och dag in har ihjäl kvinnor i detta land och andra länder. Det är ju något med den manliga normen som behöver beforskas, och det hoppas jag verkligen att Robert Stenkvist håller med om.

Låt mig ställa en motfråga till Robert Stenkvist. Om vi ska forska på det som har samhällsrelevans, vad menar då Robert Stenkvist att det ska

vara, om det inte handlar om mäns våld mot kvinnor som ett exempel som genusforskningen i sin maskulinitetsforskning sysslar med?

Robert Stenkvists fråga om isbrytarna kan kanske statsrådet bättre svara på. Men det är en del av den viktiga forskningsinfrastrukturen som vi ju säger i betänkandet att vi måste satsa på.

Anf. 84 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Det ska absolut forskas om mäns våld mot kvinnor. Det har högsta samhällsrelevans, och jag välkomnar sådan forskning. Man skulle också kunna skärpa regler och straff för att få lite snabbare effekt, men jag har absolut inget emot sådan forskning.

Som jag sa i talarstolen är jag emot detaljerade könsmissiga mål, men vi ska alla ha samma förutsättningar. Det är två olika saker. Det blir ingenjörskonst på för hög nivå. Det blir kvotering.

Det står väl i regeringsformen att tilldelning av tjänster och anslag ska ske på meritokratiska grunder. Då ska vi följa det och inte ha detaljerade könsmissiga mål.

Det är fler kvinnor än män som studerar på universiteten i dag. Det skulle aldrig falla mig in att börja kvotera in män till nackdel för kvinnor. Det är fler kvinnor som söker till högskolan och som klarar antagningsproven. Var så god, plugga och gör något bra av chansen!

Vi kan inte bestämma att det inte får vara mer än 55 procent kvinnor på universitet och högskolor i Sverige. Det vore helt fel. Om det blir 65 procent måste vi fundera på vad det är för fel. Men det är en helt annan sak, och då måste vi kanske forska om vad som har gått fel och diskutera och debattera det. Det jag säger är att vi inte kan sätta upp sådana gränser.

Jag upprepar så jag blir torr i halsen: Alla grupper ska ha samma förutsättningar. Det har alltid varit mitt mål, och jag har aldrig haft någon annan åsikt än den.

Detta är viktigt. Men alla grupper kanske inte har samma förutsättningar, för det kan finnas dolda aspekter som gör att vissa grupper får sämre förutsättningar.

Anf. 85 GUNILLA SVANTORP (S) replik:

Fru talman! Det är just dessa dolda aspekter och dolda normer som gör att kvinnor halkar efter i vårt samhälle.

År 2016 gav regeringen ett uppdrag till bland annat Vetenskapsrådet om jämställdhetsintegrering. Efter det har man sett att beviljandegraden har blivit mer jämställd. Om man ökar sin kunskap om de dolda normerna händer alltså något.

Låt mig ta ett exempel som inte har med forskning men med jämställdhet att göra. På mitt partis kongress 1993 bestämdes att listorna skulle vara varvade, och 1994 fick Sverige den första jämställda regeringen.

Det är klart att det spelar roll vad man gör, vad man tycker är viktigt och vad man yrkar bifall till. Är det inte viktigt att det blir jämställt kommer det inte heller att bli jämställt. För oss är det jätteviktigt, och därför finns det med i forskningspropositionen att jämställdheten måste öka.

(Applåder)

Anf. 86 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Investeringar i forskning och innovationer är nyckeln för att både möta de samhällsutmaningar vi står inför och i det läge vi befinner oss återstarta ekonomin. Forskning och innovationer bidrar till jobb och företagande. De är även nycklar i en grön omställning och för att utveckla nya mediciner eller vacciner för bättre liv och hälsa.

Vi har otroligt mycket att tacka forskningen för, till exempel nya tekniska innovationer som minskar klimatutsläpp och snabb utveckling av vacciner under pandemin. Jag är övertygad om att framtidens utmaningar kommer att mötas med ny kunskap framtagen genom forskning och med ny teknik och nya innovationer som bidrar till att utveckla samhället framåt.

Den största delen av forskningsinvesteringarna i Sverige är privata investeringar. Det är viktigt att ha med sig när vi nu debatterar den statliga forskningspolitiken. Att göra det mer attraktivt för internationella och svenska företag att investera i Sverige är avgörande. Det handlar om såväl attraktiva forskningsmiljöer som bra investeringsklimat.

Centerpartiet har drivit på i budgetförhandlingarna med regeringen för att förlänga och utvidga expertskatten och att utvidga det FoU-avdrag som finns för att företag ska våga och vilja anställa folk som arbetar med just forskning och utveckling.

Det är även viktigt för helheten att forskningspolitiken gör det mer attraktivt för privata företag att lägga sina investeringar i Sverige.

Fru talman! Forskningspolitiska propositionen har förhandlats fram mellan Centerpartiet, Liberalerna och regeringen, och den tar sikte på att skapa just attraktiva forskningsmiljöer. Vi gör stora resurstillskott på drygt 3 miljarder per år.

Basanslagen till lärosätena ökar med cirka 1 miljard årligen. Detta möjliggör profilering, ger bättre förutsättningar att stärka utbildningars forskningsanknytning, ökar möjligheten till trygga anställningar och stärker forskningens kvalitet.

I det högskolelandskap Sverige har finns såväl stora som små lärosäten med starka profilområden som behöver kunna utvecklas.

Det görs många viktiga satsningar på att skapa starka miljöer, till exempel på excellenscentrum. Fria forskningsmedel till forskningsfinansierare kan också bidra till att öka kvaliteten och skapa förutsättningar för banbrytande upptäckter som annars kanske inte hade gjorts.

Det görs också rejäla satsningar på forskningsinfrastruktur. Jag tror att många i utskottet i sina diskussioner med olika intressenter har stött på åsikten att forskningsinfrastrukturen behöver stärkas och att det är en nyckel för att Sverige ska fortsätta att vara en stark kunskapsnation dit företag och människor söker sig för att bedriva forskning och utveckling.

Fru talman! Samhället står inför ett antal stora utmaningar. Till exempel gör klimatkrisen sig ständigt påmind med isar som smälter och ett varmare klimat, en pandemi påverkar just nu hela världen och digitaliseringen håller på att förändra våra liv.

I den forskningspolitiska propositionen görs stora och viktiga satsningar på samhällsutmaningar inom fem områden. Jag kommer inte att gå igenom alla delar, utan jag kommer att lyfta upp några saker som jag tycker är särskilt viktiga att poängtera.

När det gäller hälsa och välfärd görs satsningar inom virus och pandemier, psykisk ohälsa, precisionsmedicin, hälsodata och forskningsinfrastruktur. Jag vill passa på att särskilt lyfta fram en satsning på forskning inom primärvården. Det är den sjukvårdsform som den allra största delen av sjukvården bedrivs i. Vi ser att det är viktigt att möjliggöra mer klinisk och patientnära forskning som kan bedrivas även i primärvården. Vi tycker att denna satsning är en viktig fråga.

En annan fråga på hälsoområdet är möjligheten att använda hälsodata, som är en nyckel för att skapa nya innovationer, läkemedel och behandlingsmetoder och som vi behöver använda och nyttja på ett bättre sätt. Det uppdrag till Vetenskapsrådet som är en följd av forskningspropositionen – dels att ha en rådgivande funktion, dels att löpande kartlägga oklarheter och hinder när det handlar om nyttjande av hälsodata – ser jag som en viktig fråga framöver.

Fru talman! Inom miljö och klimat finns flera viktiga delar som det finns skäl att poängtera, såsom satsningar på hav och vatten och på klimatforskning, men också en sak som är viktig för en centerpartist, nämligen att forskningsanslagen för livsmedel fördubblas i forskningspropositionen. Det är en viktig fråga för att kunna bidra till att få mer hållbar mat.

Fru talman! En avslutande del i forskningspropositionen vill jag koppla till de diskussioner som vi ofta har i utbildningsutskottet när det handlar om grund- och gymnasieskola, och det är att skapa bättre förutsättningar för mer praktisknära skolforskning och för lärarutbildningen, som har fått kritik i ett antal olika utvärderingar, genom satsningar på forskarskola. Det som man pekade på i stor utsträckning i de utvärderingar av lärarutbildningen som skett var att alldeles för få i personalen på utbildningarna var disputerade. Med forskarskolor skapas bättre förutsättningar för fler inom lärarutbildningen att få den kompetensen.

Därutöver finns det viktiga satsningar på såväl digitalisering som demokratiska och starka samhällen.

Fru talman! Det är viktigt att påpeka att det inte bara är en forskningsproposition utan också en innovationsproposition med investeringar i Vinnova och RISE och frågor som strategiska innovationsområden, där det finns en stor efterfrågan, och test- och demoanläggningar, till exempel. Detta är viktigt för att skapa förutsättningar för fler jobb och mer företagande i Sverige, inte minst i det läge vi befinner oss i.

Det finns ett antal delar i forskningspropositionen som inte har varit lika omdiskuterade, och jag vill poängtera några sådana saker som är viktiga. Det ska göras en översyn av rättsliga förutsättningar för etablering av lärosäten i Sverige. Det är en viktig förutsättning för att vi ska få internationellt etablerade lärosäten att söka sig till Sverige.

Det ska tas fram och utvecklas en strategi för svenskt deltagande i EU:s ramprogram för att vi ska bli bättre på att ta hem EU-medel, som är en nyckel till att vi ska stärkas som kunskapsnation. Kriterier ska tas fram för universitetsutnämningar, vilket är välkommet och en fråga som Centerpartiet lyfte upp redan i samband med den förra forskningspropositionen.

Det utvecklas också nationella riktlinjer kopplat till öppen vetenskap, som också är en viktig förutsättning när det handlar om att minska forskningsfusket, sprida kunskap till fler och bidra till innovationer. Det görs en översyn av de statliga forskningsfinansiärerna. Det sker även förändringar när det handlar om såväl livslångt lärande som internationalisering.

Fru talman! Avslutningsvis har den forskningspolitiska propositionen debatterats mycket kopplat till ett tillägg som handlar om att den akademiska friheten ska främjas och värnas. Det är en bra och viktig markering som nu kommer till stånd. Det är alltså en förstärkning som nu sker av den akademiska friheten. Det har varit viss diskussion, och jag är glad över att vi i utskottet kunnat skapa en tydlighet i betänkandet om att det handlar om den statliga värdegrunden, som gäller för alla statsanställda oavsett vad som står i propositionen. Den gäller så länge lärosätena är statliga, vilket många är.

Det är välkommet med en debatt om akademisk frihet. Jag ser fram emot att vi, när vi har avhandlat forskningspropositionen, ska fortsätta att diskutera den akademiska friheten och vilka ytterligare saker som behövs. Där har vi i Centerpartiet flera förslag som vi gärna lyfter upp i kommande diskussioner, för det här är en fråga som vi behöver ta upp löpande.

Avslutningsvis står vi bakom propositionen och därmed också betänkandet, och jag vill yrka bifall till utskottets förslag. Jag kan konstatera att Centerpartiet har fått mycket inflytande i den forskningspolitiska proposition som nu ligger på riksdagens bord.

Anf. 87 MARIA NILSSON (L):

Fru talman! Liberalerna är stolta över att ha medverkat till propositionen. Vi har varit ense om mycket men kanske inte om allt. Den produkt som ligger på riksdagens bord är, som vi har hört, en samarbetsprodukt från regeringen, Centerpartiet och Liberalerna.

Arbetet med propositionen har skett under en period då vi har sett vilken betydelse som forskningsgenombrott har för människans överlevnad. Vaccin mot covid-19 har utvecklats rekordsnabbt tack vare grundforskningen. Samtidigt som forskningen har tagit oss närmare lösningen på vad som kan komma att definieras som vår generations stora trauma saknas det fortfarande bot för de stora folksjukdomarna. För cancer gäller att andelen som botas växer, men samtidigt ökar antalet sjukdomsfall. Vi har fortfarande inte läkemedel eller vaccin för majoriteten av de virus som vi känner till. Klimatkrisen är överhängande och så vidare.

Samtidigt som vi står mitt uppe i en pandemi med vetskapen att vi fortfarande har många olösta forskningsfrågor har vi kunskap om att det är i tider av kriser i samhället som det är särskilt viktigt att satsa på forskning. Detta tycker jag också visas inom ramen för propositionen.

Fru talman! Innan jag lyfter fram några områden i forskningspropositionen vill också jag säga några ord om den akademiska friheten. Under hösten och våren har det blossat upp en debatt om hur den akademiska friheten bäst kan säkerställas. I debatten har det talats om detaljstyrning från staten i förhållande till lärosäten men även i förhållandet mellan lärosäten och anställda. Det är bra att debatten förs, men den behöver föras med viss självinsikt. Det är heller inte en ny debatt. Så länge det har funnits universitet har deras ställning gentemot det omgivande samhället varit omdebatterad.

Inte sällan ska den akademiska friheten vara så vidgående som det bara går fram till dess att den krockar med den egna uppfattningen. Det är då utmaningen kommer in, och det är då det ställs på sin spets. Det är med andra ord inte lika enkelt som vi har kunnat få för oss när vi läst diverse ledarsidor på sistone.

Liberalerna står bakom förtydligandet av det ord – värdegrund – som har orsakat mycket av denna debatt. Vi tycker att det är bra att det förtydligas på det sätt som nu görs. Från vår sida vill vi se en parlamentarisk utredning för att föra in den akademiska friheten i grundlagen. En sådan utredning skulle också göra det möjligt att tydligare definiera vad som är akademisk frihet och hur den bäst värnas. Möjligheten till en sådan utredning öppnas det för i propositionen, och vi vill med detta understryka att vi från Liberalernas sida gärna ser att en sådan utredning kommer till stånd i närtid.

Räddhågsna lärosäten sviker sin uppgift. Detsamma gäller riksdag och regering om dessa statsmakter inte aktivt och tillräckligt slår vakt om den akademiska friheten.

Fru talman! Jag vill lyfta fram några delar i propositionen.

För det första vill jag lyfta fram satsningar med inriktning mot kvalitet och excellens. Vi vet av erfarenhet att högkvalitativ forskning inte kan stampas fram ur jorden. Den förutsätter en mångårig process. Den börjar med en god grundutbildning, fortsätter med goda villkor för doktorander, internationella samarbeten, tillgång till den bästa forskningsinfrastrukturen och så vidare.

Vi ser fram emot det nya system för fördelning av forskningsmedel enligt kvalitetsindikatorer som kommer att utformas till 2023.

Vi ser också fram emot och välkomnar att processen för beslut om benämningar för universitet förtydligas för att förstärka kvalitetsaspekten och för att högskolor ska bli bedömda på likvärdiga grunder.

Vi är också stolta över att det i propositionen avsätts medel till så kallade excellenscentrum. Det är någonting som liberaler ofta har talat varmt om. Det handlar om långsiktiga satsningar inom områden där svensk forskning är eller har förutsättningar att bli stark i ett internationellt perspektiv.

Fru talman! För det andra skulle jag vilja lyfta fram praktknära forskning inom offentlig sektor. Utnyttjar äldreomsorgen tekniska landvinningar som kan innebära ett bättre liv för årsrika? Hur får elever med en neuropsykiatrisk diagnos den bästa möjliga utbildningen? Det är två exempel på ämnen som står i centrum för så kallad praktknära forskning. Forskning med direkt anknytning till olika professionsområden är central för kvaliteten i de verksamheterna. Vi är glada att det nu avsätts medel både till forskarskolor och till forskning kring äldreomsorg.

Fru talman! För det tredje vill jag lyfta fram bildningslyftet. Humanistisk forskning lär oss mer om vår historia, om vår omvärld och om oss själva. Men klassiska bildningsämnen på lärosäten har länge varit styvmoderligt behandlade. Anslagen har urholkats och så vidare. Hur viktigt begreppet anställbarhet än är ligger det i den fria akademins väsen att det också måste undervisas om sådant som inte omedelbart kan omsättas i någon lönsam yrkesverksamhet. Samhället berikas med ett djup och en långsiktig motståndskraft mot såväl förenklingar som fördumning om vi satsar på humanistisk forskning.

Fru talman! För det fjärde vill jag lyfta fram forskningsinfrastruktur och ESS-anläggningen. Neutronvetenskap, eller neutron science, är på många sätt vetenskapen om vardagen. Den är grundläggande för nya och bättre datachips, kosmetika, textilier, livsmedelsteknologi och läkemedel.

Forskning och utveckling av denna neutronvetenskap sker bland annat vid ESS-anläggningen i Lund.

Med detta sagt: Modern forskning blir alltmer beroende av avancerad utrustning. Det handlar om stor datakapacitet, renrum, avancerade teleskop eller acceleratorer. Detta är forskningens infrastruktur. Under allians-åren startade just ESS i Lund. Och vi är glada för att det inom ramen för denna proposition avsätts medel både till forskningsinfrastruktur och till en långsiktig finansiering av just ESS.

Avslutningsvis, fru talman: Det är fantastiskt att vi har möjlighet att lyfta fram både behovet av bildning för ett samhälle och betydelsen av neutronvetenskap. Betydelserna är olika, men ett samhälle behöver likväl båda delarna för att kunna utvecklas.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet.

Anf. 88 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Sverige har en lång tradition av att vara en framstående forskningsnation. Den traditionen tar vi vidare i dag när vi ska besluta om den forsknings- och innovationspolitiska propositionen som MP-S-regeringen har lagt fram.

Det är en stor och viktig dag för svensk forskning, för akademien och lärosätena, men också för näringslivet, civilsamhället och alla dem som berörs när vi vart fjärde år tar ett samlat grepp om forskningens inriktning, villkoren, finansieringen och hur innovation och samverkan ska se ut.

Jag känner mig glad och genuint stolt över regeringens proposition *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige*. Det är en produkt, en proposition, som tar ansvar och som möter behoven från forskningen och forskarsamhället men också från samhället, industrin och näringslivet, som möter de utmaningar som vi står inför och som bidrar till att föra forskningen i Sverige framåt.

Fru talman! Propositionen tar flera av de långsiktiga satsningar som initierades i den förra forskningspropositionen vidare. Det gäller inte minst den ökade ambitionen kring samverkan, men också de långa – tioåriga – nationella forskningsprogrammen. De har varit framgångsrika och tas vidare. Några av dem kommer att förstärkas, och ytterligare några tillkommer i denna proposition.

De utgår från de stora samhällsutmaningar som vi ser. Här är hotet mot klimatet, miljön och den biologiska mångfalden naturligtvis oerhört viktigt att möta. Vi har stora kunskaper på detta område sedan tidigare men också väldigt stora och besvärande kunskapsluckor. Det nationella forskningsprogrammet om klimat har naturligt nog vuxit till att bli det största av dessa tioåriga forskningsprogram. Vi behöver veta mer om hur och när klimatförändringarna drabbar oss och våra samhällen, hur vi kan ställa om för att i någon mån motverka klimatförändringarna med tekniska lösningar, ändrad livsstil och minskad konsumtion.

Men här finns också satsningar på det vi kallar klimatanpassning, det vill säga forskning kring vad vi behöver göra för att möta konsekvenserna av det förändrade klimatet. Vi vet att klimatförändringarna är här. Vi ser effekter i form av torka, bränder, översvämningar, starka vindar, katastrofer i det stora men också försämrade förutsättningar för den enskilde i sitt jordbruk och skogsbruk.

Redan i dag ser vi att människor globalt behöver flytta på sig för att det förändrade klimatet omöjliggör försörjning eller rent av liv på vissa platser i världen. UNHCR och IOM räknar med att 200 miljoner människor kommer att ha tvingats på flykt på grund av klimatförändringarna fram till seklets mitt – alltså 2050, om bara tre decennier. Man skulle nästan kunna se detta som en början på en ny folkvandringstid när det är så många människor som måste flytta på sig. Hur möter vi det och samtidigt bibehåller idén om fred i världen? Det är en stor fråga.

Hotet mot vår försörjning, här i Sverige och globalt, av mat och dricksvatten är andra stora ödesfrågor. Ett nytt tioårigt program om hav och vatten inrättas för att få mer kunskap kring det. Den biologiska mångfalden i våra vatten är hotad, och arter dör ut. Stora vattenreservoarer djupt ned i marken töms i en allt annat än hållbar livsmedelsproduktion världen över. Plast och föroreningar av ämnen som inte bryts ned är ett annat hot mot våra vattendrag.

Fru talman! Hälsoutmaningen är en annan del som bemöts i propositionen. Pandemin har visat att vi har brister i hälso- och sjukvården, men den påminner oss också om att vi behöver leva mer hälsosamt. En återgång till den livsstil som vi kommer från kommer sjukvården inte att klara, och det kommer inte heller till exempel sjukförsäkringssystemet att klara. Vi behöver mer forskning om exempelvis folkhälsa.

Vad gäller hälso- och sjukvården finns stora behov av kunskap om antibiotikaresistens, precisionsmedicin och psykisk hälsa, men också om särskilda diagnoser, ovanliga diagnoser och sjukdomar – liksom om pandemier, naturligtvis. Alla de här delarna finns med i propositionen, med tilldelade medel. Detsamma gäller primärvården.

Vi behöver också veta mer om vårdsador. Det är något jag själv har drivit som politiker. Det skrämmer mig oerhört att 1 000–2 000 dödsfall varje år sker på grund av misstag i vården. En vän till min familj, en äldre kvinna, gick bort i julas efter att ha hamnat på sjukhus i en mindre allvarlig åkomma. I sjuksalen smittades hon med covid-19, och hon avled kort därefter. Sådant ska ju inte få hända. Socialstyrelsen har tagit fram en nationell handlingsplan kring patientsäkerhet som till stora delar handlar om att vi behöver utvidga vår kunskap. Det finns medel avsatta till forskningsrådet Forte för preventiva åtgärder och folkhälsa, där också patientsäkerhet omnämns och bör komma in.

Ett annat område där Miljöpartiet har varit pådrivande är alternativa metoder till djurförsök. Det har lyfts tidigare här i debatten, och det har ägnats ett helt eget avsnitt i propositionen. Djurförsök är dyra, tidskrävande och många gånger oprecisa, men i dag behöver vi djurförsök för att ta fram till exempel säkra mediciner och läkemedel. Samma resultat kan dock fås genom alternativa metoder – i datorgenererade simuleringar, genom material som liknar mänsklig vävnad eller genom organ på chip, till exempel. Det finns ett EU-direktiv som säger att vi ska fasa ut försöksdjur. Det finns absolut en etisk aspekt på det här området, men genom alternativa metoder kan man även minska både kostnader och tider för forskningen.

Mycket finns alltså verkligen att vinna på en sådan här satsning, och vi tillför sedan tidigare medel via Vetenskapsrådet och 3R-center vid Jordbruksverket för detta. I sammanhanget kan jag väl också nämna att Jordbruksverket nu har fått ett uppdrag i regleringsbrevet att kartlägga åtgärder

för att minska användningen av försöksdjur. Det är helt klart att vi behöver en handlingsplan, med tidsgränser.

Fru talman! Finns det då några brister i propositionen? Ja, på några områden tycker jag att vi kanske kunde ha kommit lite längre. Vi gör stora satsningar på medicinsk forskning och på innovationer, teknik och naturvetenskap, men vi behöver även fortsätta göra satsningar på humaniora. Det är ett stort område med väldigt många studenter och många forskare, men tyvärr tappar det finansiering. Det gäller både riktade satsningar och fria forskningsmedel. Vi kan till exempel se detta i att andelen avslag i forskningsansökningar inom humaniora och konst är betydligt större än för andra discipliner.

Här hade jag önskat att vi hade kommit något längre i propositionen, även om vi gör vissa satsningar på till exempel bildningslyft – vilket förtjänstfullt har lyfts tidigare i debatten – och forskningsskolor inom humaniora. För Miljöpartiet är humaniora väldigt viktigt, och vi arbetar vidare för att stärka humanistisk vetenskap och finansieringen av den.

Vi behöver också göra mer för att trygga universitetslärares och forskares anställningar samt skapa karriärvägar och kreativa forskningsmiljöer. I dag ser vi att lärosätena har en orimligt stor andel tillfälliga anställningar, timanställningar, visstidsanställningar och staplade anställningar. Här behöver vi ställa krav på lärosätena, och det gör vi i propositionen i form av lärosätesspecifika mål för karriärtjänster och för rekrytering av kvinnliga professorer. Vi har dock autonoma lärosäten som själva måste bli bättre på de här delarna, och i förlängningen behöver vi nog också avsätta mer medel till det här området.

Här kommer vi nämligen också in på den akademiska friheten, som ju har debatterats ganska mycket den senaste tiden – och även tidigare här i debatten. Ska forskningen vara fri behövs möjlighet att fritt utveckla idéer. Det behövs miljöer med trygga forskare och en nära koppling mellan undervisningen och forskningen; det tycker jag också är viktigt. I propositionen höjer vi basanslagen till lärosätena, och jag hoppas få se att de medlen används till anställningar och kreativa forskningsmiljöer.

Den akademiska friheten stärks också genom en ny formulering i högskolelagen: Det ska stå att ”den akademiska friheten ska främjas och värnas”. Det är viktigt och bra – och påkallat, får jag väl också säga. Hot och hat mot forskare måste verkligen stävjas. Det är en arbetsmiljöfråga men också en fråga för forskningens och undervisningens frihet. Vi ser även att de grundläggande friheterna i länder runt omkring oss minskar. Demokratin är globalt på tillbakagång. Yttrandefriheten, och däri även den akademiska friheten, är en del av det som begränsas i ett tidigt skede i avdemokratistiseringen.

Här i Sverige kommer hotet med all tydlighet från Sverigedemokraterna. Vi ser det i de kommuner där Sverigedemokraterna är med och styr men också i uttalanden och i politiska förslag här i riksdagen. Kulturyttringar begränsas, den fria journalistiken ifrågasätts och stödet till folkbildningen skärs ned. När det gäller den högre utbildningen och forskningen hör vi attacker mot utpekade teoribildningar och metoder på ett sätt som jag tycker tydligt bryter mot principen om armlängds avstånd.

Regeringen öppnar i propositionen för en eventuell framtida grundlagsändring. Den svenska konstitutionen är dock inte riktigt anpassad för att skydda mot regeringar som vill peta i de grundläggande rättigheterna.

Det enda säkra skyddet är, fortsatt, att inte rösta fram en regering som stöder sig på eller är beroende av den här typen av partier.

Fru talman! Avslutningsvis, eftersom jag har pratat lite för länge: Det är en stark forskningspolitisk proposition som riksdagen har att besluta om i dag. Regeringen har verkligen gjort läxan, lyssnat in sektorn, remitterat delar i förväg, gjort justeringar där det har behövts och lagt fram ett förslag till forskningspolitik för de närmaste åren som så här långt har bemötts mycket väl.

Jag yrkar därför bifall till förslaget i betänkandet och till regeringens forskningspolitiska proposition.

Anf. 89 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Jag är stolt över det svenska forskarsamhället och över svensk forskning. Jag är stolt över hur den bidrar till att bygga vårt samhälles styrka. Forskning är en angelägenhet för oss alla. Forskning behövs för att förbättra samhället och våra gemensamma liv. Forskning krävs för de nya stora genombrotten.

Den pågående pandemin prövar oss alla fortfarande hårt, men den visar också med all tydlighet på vikten av ny kunskap genom forskning, innovation och samarbete. Så skapas vaccin och medicinteknik, liksom kunskap om beteendeförändringar – sådant som behövs för att vi ska kunna ta oss ur den här krisen och bygga samhället starkare för framtiden. Behovet av forskning och innovation är inte unikt för den här krisen; även andra stora samhällsutmaningar kommer att kräva ny kunskap, och det kommer att vara centralt med mer forskning och innovation.

Vår tids ödesfråga, klimathotet, är ett exempel på detta. Ny teknik, nya genombrott och nya vetenskapliga samarbeten krävs för att vi ska kunna ställa om samhället utan att någon hamnar efter. Med mer kunskap kan vi genomföra den rättvisa klimatomställningen, öka vår konkurrenskraft och stärka samhället inför kommande utmaningar. Investeringar i forskning och ny kunskap lägger grunden för ett starkt samhälle och möjliggör viktiga genombrott och innovationer. Det skapar jobb från norr till söder, och det skapar välbstånd och utveckling.

Riksdagen debatterar nu och ska besluta om regeringens proposition *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige*. Jag vill passa på att från regeringens sida tacka Centerpartiet och Liberalerna för ett mycket gott samarbete. Det här är en proposition som är viktig för Sverige som ledande kunskapsnation.

Vi ökar resurserna till forskning och innovation med över 3,7 miljarder kronor per år från 2024 och över en fyraårsperiod med 13,6 miljarder. Det här är en 10-procentig nivåhöjning av det statliga forskningsanslaget för att stärka den fria forskningen, för att möta fem breda samhällsutmaningar som ligger i linje med de samhällsutmaningar som också OECD och EU har identifierat och för att skydda den akademiska friheten.

För att möta samhällsutmaningar som rör hälsa och välfärd gör vi satsningar inom två helt avgörande områden. Dels inrättar vi ett nytt långsiktigt nationellt forskningsprogram om virus och pandemier. Vi satsar på förstärkt labbkapacitet, primärvård och life science. Dels gör vi satsningar för en bättre folkhälsa, med bland annat ett nytt nationellt forskningsprogram som ska motverka psykisk ohälsa.

När det gäller samhällsutmaningen klimat och miljö gör vi en avsevärd förstärkning av det nationella forskningsprogrammet om klimat, som nu blir det största nationella forskningsprogrammet. Vi inrättar ett nytt långsiktigt nationellt forskningsprogram om hav och vatten. Sverige ska gå före på miljö- och klimatområdet. Arbetet ska baseras på forskning och vetenskap, och detta är en omfattande förstärkning av svensk klimat- och miljöforskning.

När det gäller kompetensförsörjning och arbetsliv, som är den tredje samhällsutmaningen, stärker vi arbetslivsforskningen. Vi föreslår en lagändring som förtydligar lärosätenas ansvar för det livslånga lärandet, och vi satsar på forskarskolor inom vård och skola och på ett bildningslyft. Vi annonserar en rad åtgärder för bättre kompetensförsörjning och trygga villkor inom universitet och högskolor, som är den största statliga arbetsgivaren.

För samhällsutmaningen ett demokratiskt och starkare samhälle lanserar vi – återigen som med alla nationella långsiktiga forskningsprogram – två nya nationella forskningsprogram som är långsiktiga och tioåriga för att minska brottslighet och segregation och som innebär en särskild satsning på säkra samhällen.

För den sista samhällsutmaningen, digitaliseringen, inrättar vi avslutningsvis ett nytt nationellt forskningsprogram om hur digitaliseringen påverkar samhället. Vi gör också en satsning på cybersäkerhet. Det är särskilt viktigt nu när pandemin gör att digitaliseringen accelererar.

Vi gör också satsningar på digital teknik som artificiell intelligens. Vi ska såklart ta vara på digitaliseringens möjligheter för en bättre välfärd, nya jobb och stärkt konkurrenskraft, men utan att människor hamnar på efterkälken.

Utöver dessa områden vidtas en rad ytterligare åtgärder för stärkt forskning och innovation, bland annat ett förtydligande av samverkansuppgiften i högskolelagen och stora satsningar på forskningens infrastruktur.

Vi meddelar att Mälardalens högskola blir Mälardalens universitet. Ett nytt universitet i Mälardalen med kraftigt ökade forskningsresurser är en strategisk satsning för att stärka regionens utvecklingskraft och Sverige som ledande forskningsnation.

Mälardalens högskola har en framstående position bland landets högskolor. Det ger en stark grund att stå på. Det är den högskola som har störst antal doktorander och flest examenstillstånd på forskarnivå. Man har också en hög andel extern forskningsfinansiering. Allt detta är kvalitetsindikatorer.

Investeringar i forskning och utbildning är självklara för Sveriges framtid. Kunskap bygger Sverige starkare.

Fru talman! Till skillnad från i de tidigare forskningspolitiska propositionerna gör vi nu nästan hela nivåhöjningen redan det första året i fyraårsperioden. Det är viktigt för att stärka upp det som redan görs och för att få fram nya innovationer men också för att möta pandemins effekter.

Redan i år ökar vi resurserna med 3,4 miljarder kronor, en ökning som är nio gånger större det första året jämfört med i den föregående propositionen. Denna snabba ökning är viktig, inte minst när privat investering i forskning och innovation riskerar att minska till följd av pandemin. Staten tar ansvar för att upprätthålla satsningarna på svensk forskning och inno-

vation vid en tidpunkt när såväl samhället som ekonomin och forsknings- och innovationssystemet utsätts för särskilda påfrestningar.

Fru talman! Vi värnar den fria forskningen både med resurser och genom lagändring. Akademisk frihet är en viktig grund för ett demokratiskt och starkt samhälle. Den säkrar rätten att ta fram och sprida kunskap i ett samhälle. Den friheten behöver skyddas och försvaras. Vi ser flera exempel i världen där universitets och högskolors roll som en självständig och kritisk kraft i samhället och forskarens rätt att fritt sprida och söka kunskap hotas.

Vi ser hur högerauktoritära krafter attackerar forskning om vissa ämnen som ett sätt att påverka utvecklingen i landet. Det är extrema krafter som förnekar fakta om vår historia och om hur vi ska hantera stora utmaningar, till exempel klimathotet eller pandemin. Detta hotar samhällsutvecklingen och i längden hela demokratin. Det ska inte vara Sveriges väg.

Den fria forskningen och den fria akademien ska stärkas. Regeringen föreslår därför att vi i högskolelagen slår fast att den akademiska friheten ska främjas och värnas inom samtlig verksamhet som högskolorna bedriver – detta för att markera vikten av det fria kunskapssökandet och den fria kunskapsspridningen. Det är en stark signal om att utbildning och forskning ska fredas. Att det finns möjligheter att fritt söka och sprida kunskap och för forskare att granska det som sker i samhället är av absolut största vikt för samhället och för hela demokratin.

Mot en ökande faktaresistens och desinformation i samhället och omvärlden finns en tydlig motkraft: forskning och vetenskap.

I propositionen beskrivs den redan gällande värdegrunden för statsanställda precis som andra redan gällande lagar beskrivs, till exempel lagen om etikprövning av forskning och lagen om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet, fusk, i forskning. Det här är av stor vikt.

Forskningens och akademins frihet är en frihet med ansvar. Ingen ska kunna gömma sig bakom fri forskning eller en fri akademi för att hota, hata eller bete sig illa. Värdegrunden bottenar i regeringsformens grundläggande krav: demokrati, legalitet, objektivitet, fri åsiktsbildning, respekt, effektivitet och service. Det är den redan gällande värdegrunden, och jag hoppas verkligen att inget parti i riksdagen vill se ett avskaffande av principer som fri åsiktsbildning eller demokrati.

Fru talman! Jag är mycket stolt över den ordning som vi har i Sverige, där all forskning kvalitetsgranskas. Jag är stolt över den vetenskapliga granskning som vi har i Sverige på våra lärosäten och i våra forskningsråd. Det är det här vi ska värna.

Det är inte politiken som ska styra forskning eller bedöma vetenskaplighet. Det är vetenskapssamhället som ska göra det med den vetenskapliga metoden som grund. Det är forskarna som formulerar sina forskningsfrågor. Det är den här friheten som ska värnas och förstärkas med principen om den akademiska friheten i högskolelagen.

Detta är vad vi gör, och det är viktigt i en tid när vi ser runt om i världen att de här friheterna hotas. Det är också rimligt när vi har ett parti i Sveriges riksdag som Sverigedemokraterna, som gång på gång ifrågasätter hela vetenskapliga forskningsfält.

Regeringen stärker även den fria forskningen genom ökade forskningsresurser till universitet och högskolor i hela landet samt en förstärkning av medlen till Vetenskapsrådet. Kraftigt ökade strategiska forskningsanslag

till universitet och högskolor gör det möjligt för dem att planera långsiktigt, anställa forskare med rätt kompetens, finansiera viktig utrustning som laboratorier och bedriva forskarutbildning och andra viktiga faktorer som krävs för en forskning av hög kvalitet.

Vi gör därtill en satsning på den konstnärliga forskningen, som liksom konsten står för en del av det demokratiska samtalet genom att debattera, ifrågasätta och gestalta komplexa frågor. Och som av en händelse är det just den konstnärliga forskningen som Sverigedemokraterna inte vill finansiera.

Fru talman! Vi gör avslutningsvis en mycket stor satsning på svensk forskning och innovation med sammanlagt 13,6 miljarder över fyra år. Det här lägger inriktningen för de kommande åren, det stärker den akademiska friheten och det möter stora samhällsutmaningar.

Det är en politik som läggs fram i mitten av svensk politik. Det gör att Sverige kan byggas starkare. Vi kan möta kommande kriser, vi kan stärka grundforskningen och vi kan genomföra en klimatomställning där ingen lämnas efter. Det skapar nya jobb, och det stärker vår välfärd.

(Applåder)

Anf. 90 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Jag vill tacka ministern för anförandet.

I propositionen står det om ett nytt kvalitetsbaserat system för fördelning av forskningsanslag genom profilmråden. Vi moderater ser med oro på det förslaget. Vi är oroliga för att det blir en fragmentering av forskningen, att man missar detta med klustermedel tillsammans över lärosäten och att man lägger väldigt mycket resurser där som man i stället ska lägga på forskningen. Vi ser att detta nog kommer att leda till minskat resursutnyttjande och risk för lägre kvalitet på forskningen.

Jag undrar hur ministern ser på det. Kommer vi att få spetsforskning med den här fragmenteringen av forskningsanslagen?

Anf. 91 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik:

Fru talman! Det här är ett viktigt sätt att utveckla kvaliteten i svensk forskning utifrån de önskemål som finns från våra högskolor och universitet. Vi kommer naturligtvis fortfarande att fördela forskningsanslagen utifrån antalet helårsstudenter i form av en basresurs, men vi kommer också att använda en del med en kvalitetsindikator som ska bygga på en sakkunniggranskning för den absolut bästa forskningen. Man kan då välja att profilera den forskning som universitet och högskolor bedömer att de kan fortsätta att utveckla kvaliteten på inom sitt lärosäte. Detta är efterfrågat, och jag tror att det kommer att kunna bli mycket bra.

Jag är nog mer orolig över Moderaternas inspel i denna forskningspolitik. Ni lägger ju fram ett helt eget finansieringsförslag. Om man skulle genomföra det skulle det vara ett massivt slag mot våra högskolor och nyare universitet. Det är väl min fråga tillbaka till Moderaterna: Hur har ni tänkt att ni ska klara kompetensförsörjningen i hela vårt land när ni kommer att dra bort möjligheten till högre utbildning och forskning i hela vårt land? Hur ska vi få fram sjuksköterskorna till Sunderby sjukhus, till Falu lasarett eller till Kalmars länssjukhus när ni inte är beredda att finansiera vare sig högre utbildning eller forskning på våra högskolor och nyare universitet?

Det är ert finansieringsförslag. Det tycker jag att man skulle vara mycket mer orolig för när man ser på framtiden och konstaterar att ni nu formerar er för att efter valet, beroende på hur det går, sätta på plats den kanske mest högerkonservativa regering som Sverige någonsin har sett. (Applåder)

Anf. 92 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna ministern om att vi använder talmannen, inte ”ni” eller ”du”.

Anf. 93 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik:

Fru talman! Tack för svaret! Vi har uppenbarligen pratat med olika universitet och olika rektorer när vi har fått höra vad man tycker om det här förslaget. Bland annat hörde rektor Erik Renström från Lunds universitet nyligen av sig. Där ser man med stor oro på detta och på hur man i arbetsgruppen ska få förslaget att fungera. Före den 1 juni ska man berätta hur det ska gå till. Man ser en jättestor oro för att detta kommer att sänka kvaliteten. Det kommer möjligen att öka konkurrensen inom det egna universitetet men minska samarbetet mellan universitet över landet. När det gäller klusterbildning har man som sagt försökt se hur man kan hitta samarbeten så att man kan använda resurserna på ett bättre sätt.

Där ser man alltså en stor oro. Men vi har säkert pratat med olika personer eftersom ministern har hört att man är positiv. Jag hör mest negativa synpunkter.

Ministern behöver inte vara orolig över vårt fördelningssystem. Det kommer att fungera alldeles utmärkt. Jag kan berätta mer om det vid ett annat tillfälle.

Anf. 94 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik:

Fru talman! I sak är det så att Vetenskapsrådet nu har fått i uppdrag att tillsammans med forskningsråden och våra högskolor och universitet återkomma med ett underlag till regeringen för hur vi ska kunna utforma den kvalitetsbaserade profileringen. Jag känner mig väldigt trygg med att forskarsamhället här kommer att kunna göra en klok bedömning av hur vi kan fortsätta att utveckla svensk forskning med absolut högsta kvalitet.

Jag tycker att Moderaterna är svaret skyldiga om vilka som kan vara lugna och trygga när det gäller hur man ser på högre utbildning och forskning i hela landet. Här på riksdagens bord, i dag, i detta betänkande, ligger faktiskt en finansieringsprincip från Moderaterna som skulle betyda ett massivt slag, en stor neddragning jämfört med regeringen, när det gäller forskningsanslagen ut till våra högskolor och nyare universitet.

Min fråga kvarstår: Hur ska man då ta ansvar för kompetensförsörjningen? Har ni inte hört iva-sjuksköterskorna i denna pandemi, som behöver fler kollegor för att vi ska klara vården och omsorgen?

Den här regeringen har sedan Stefan Löfven tillträdde 2014 tagit ansvaret för att bygga ut den högre utbildningen och se till att vi utbildar fler sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor över hela vårt land. Vi vet att de behövs. De behövs i Norrland, de behövs på Sunderby sjukhus, de behövs på Falu lasarett och de behövs på Kalmars länssjukhus.

Var och hur kommer Moderaterna att ta ansvar för att denna kompetens finns över hela vårt land så att vi klarar välfärden och näringslivets utveckling i hela vårt land? Där är Moderaterna svaret skyldiga. Eller det är ni egentligen inte, för svaret finns här, i era förslag: Ni klarar inte av det, för ni tänker inte finansiera våra högskolor och nyare universitet.

Anf. 95 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja både besvara frågor och ställa frågor till statsrådet eftersom vi blev apostroferade, vilket jag visste att vi skulle bli.

Statsrådet Ernkrans sa att vi attackerar hela forskningsfält – forskningsfält i pluralis. Då måste jag bli upplyst. Jag tror, fru talman, att statsrådet menar detta med genusvetenskap och att jag har sagt att den ska lyda under samma krav och regler som all annan forskning. Jag har fått många signaler om att så inte sker.

Jag tycker att det är rimligt. Det står i högskolelagen. Varför ska en disciplin inte följa högskolelagen? Nu säger jag det för tionde gången, fru talman – nej, tjugonde eller trettionde gången: Vi vill inte lägga ned någon genusvetenskap eller genusforskning. Vi vill inte förbjuda någonting. Det är trettioförsta gången jag säger det. Men de ska ha samma krav som all annan forskning.

Med det sagt är grundprincipen att det är andra forskare som ska bedöma forskningen. Det har statsrådet helt rätt i. Men det verkar inte fungera på det här området. Det kanske finns flera områden det inte fungerar bra på. Då måste vi politiker åtminstone kunna diskutera problemet. Men grundprincipen är att forskare ska bedöma annan forskning; det är helt rätt.

Sedan säger statsrådet att vi inte vill ge anslag till den konstnärliga forskningen. Alltså, det här med faktaresistens! Lite självinsikt här, fru talman! Vi har fört över forskningsanslag och lagt ihop dem till ett anslag, helt enligt Strut-utredningens direktiv.

Anf. 96 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik:

Fru talman! Skillnaden här är att jag som forskningsminister, men också som socialdemokrat, litar på och är stolt över Sveriges forskarsamhälle. Jag litar på det svenska vetenskapssamhället och på att all forskning granskas. Jag litar på vetenskapssamhället och tycker att det ska göra de vetenskapliga granskningarna utifrån sin vetenskapliga metod, där det är forskarna som identifierar sina forskningsfrågor.

Jag tycker inte att politiken ska vara inne och styra forskningen. Jag tycker inte att det är Sverigedemokraterna som ska bedöma vilken forskning som har samhällsrelevans eller om ett forskningsfält har tillräckligt hög vetenskaplighet eller inte. Det ska vetenskapssamhället själva göra, och det gör de också.

Det finns ett parti i den här riksdagen som attackerar hela forskningsfält, som vill in och styra vad som är forskning och vad som inte är forskning och vad som är vetenskap och vad som inte är vetenskap. Det är Sverigedemokraterna.

Ja, regeringen, Centerpartiet och Liberalerna lägger här på riksdagens bord fram en förstärkning och ett värnande av den akademiska friheten för att ytterligare trycka på detta. Sverigedemokraterna är tillsammans med Moderaterna det parti som inte riktigt kan sätta ned foten och säga: Vi står också för det här. I stället måste man ha någon egen liten ingång där man

ifrågasätter om all forskning verkligen är riktig forskning och frågar om det är vetenskapligt. Det ska vetenskapssamhället fråga.

Det är vad jag tycker. Det tycker inte Sverigedemokraterna. Jag vill bara att Sverigedemokraterna och ledamoten svarar på vad det är som gör, när det gäller den akademiska friheten, att man ska kunna gömma sig bakom det här och hota, hata och bete sig illa. Är det vad ni tycker? Varför kan ni inte bara stå upp för den akademiska friheten och vetenskapligheten?

Anf. 97 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Hota och hata – var kom det från? Jag förstår inte det här. Det här är en valrörelse som har börjat alldeles för tidigt och på helt fel sätt. Vad har det här med det vi pratar om att göra? Är det några som har blivit hotade och hatade i svensk politik är det vi. Vi vet hur det känns att ha vänsteraktivister efter sig som kastar tomater och stenar. Då var Socialdemokraterna knäpptysta.

Fru talman! Statsrådet svarade aldrig på det här med att vi har dragit undan pengar för konstnärlig forskning. Vi har faktiskt dragit undan 10 miljoner som skulle gå genom Vetenskapsrådet. Vi förstod inte varför de skulle gå genom Vetenskapsrådet. Ge dem direkt till universiteten i stället! Då blir det mer akademisk frihet. Det är den enda summa vi har dragit in. Alla andra pengar ligger kvar krona för krona. Vi har fört över forskningsanslaget till ett gemensamt anslag. Man ser det i budgeten, och det kan inte missförstås. Inte en krona har vi dragit bort.

Självklart gäller grundprincipen: Lita på forskningssamhället. Jag har hört att Socialdemokraterna kör det där ganska systematiskt. Man säger: Vi litar på lärarkåren, och vi litar på forskarsamhället. Men det är ju från akademien vi har fått signaler om att allt inte står rätt till. Det är inte jag som har hittat på det. Det kommer från människor som vi har pratat med inom akademien, också forskare. Vi måste lyssna på det vi hör. Man kan inte bara lita blint på att lärarkåren fixar alla uppgifter och forskarsamhället fixar precis allt och inte gör några fel eller misstag eller att det inte finns några missförhållanden.

Anf. 98 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik:

Fru talman! Först och främst borde Sverigedemokraterna vara långt förbi att hela tiden agera som någon sorts oskyldigt offer. Ni är ett parti i Sveriges riksdag och har varit det i många år. Ni företräder en politik som ni delar med andra högerauktoritära och högernationalistiska ideologier runt om i världen. Det kan inte vara en tillfällighet att Sverigedemokraterna tycker att man måste diskutera vetenskapligheten i just det forskningsfält som handlar om genus. På precis samma sätt har man också attackerat just det forskningsfältet i Orbáns Ungern där era partivänner styr.

(FÖRSTE VICE TALMANNEN: Nu vill jag att vi pratar genom talmannen.)

Ursäkta! Det är ledamotens partivänner som styr i Ungern. Det sker i Polen och i andra delar av världen. Det här är också grunden till att vi lägger fram förtydligandet om akademisk frihet. Det kommer från en utredning där man är orolig för de här strömningarna i världen och tycker att

Sverige ska införa en princip om akademisk frihet. Det är det vi går fram med nu med starkt och brett stöd. De enda som svajar när det gäller detta är Sverigedemokraterna, till viss del tillsammans med Moderaterna, som känner att man behöver ha ett förtydligande om vad det är för värdegrund när det tydligt är den statliga värdegrunden. Då är frågan: Vad är det ni har problem med i grundlagen? Är det demokrati, är det åsiktsfrihet, är det respekten?

Det är vetenskapssamhället som är garanten för vad som är vetenskaplighet. Det är den vetenskapliga metoden. Det är att forskarna formulerar sina forskningsfrågor. Det är inte politiken som ska definiera vad som är vetenskap eller inte, för då är vi på ett sluttande plan där Sverigedemokraterna redan befinner sig.

Anf. 99 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Jag vill tacka minister Matilda Ernkrans för att hon har tagit sig tid att komma hit i dag. Det är värdefullt att ha en representant från regeringen på plats.

Jag har en fråga till statsrådet som är kopplad till regeringens förslag om att utse Mälardalens högskola till universitet.

Jag vill först betona att jag som sörmlänning självklart är både stolt och glad över den strategiska och viktiga forskning som högskolan utför. Jag är också glad över den fina samverkan med industrin och näringslivet som bidrar till regionens tillväxt och utveckling, vilket även är till gagn för Sverige i stort.

Men, fru talman, det hindrar inte att jag är kritisk till regeringens förslag om att utnämnda högskolan till universitet. Vi vill inte ha en utveckling åt det hållet.

Det krävs en kritisk massa av resurser – pengar och infrastruktur men också kompetens – för att skapa de kreativa och stimulerande miljöer som krävs för att producera forskning av hög kvalitet. Det är självklart att det krävs just forskning av hög kvalitet för att lösa de samhällsutmaningar som vi har. Men våra gemensamma resurser är begränsade. Sprider vi ut dem på flera universitet, flera ställen, riskerar vi att tulla på kvaliteten eftersom resurserna då inte räcker till varje enskilt lärosäte.

Fru talman! I ett replikskifte efter en debattartikel där jag beskrev det här ställningstagandet uttryckte statsrådet Ernkrans att Kristdemokraterna har en elitistisk och småaktig syn på högre utbildning. Jag förstod visst inte heller vad högre utbildning är. Jag blev uppriktigt förvånad av detta då jag i min värld bara hade beskrivit de grundläggande goda förutsättningar som vi värnar om. Jag skulle gärna vilja be statsrådet att utveckla bakgrunden till det uttalandet.

Anf. 100 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik:

Fru talman! Det är alldeles uppenbart och syns också i betänkandet att Kristdemokraterna inte ser något behov av Mälardalens universitet. Kristdemokraterna – ledamoten säger det själv – vill inte ha en utveckling åt det hållet. Nej, det är alldeles uppenbart. Här delar Moderaterna och Kristdemokraterna, med stöd av Sverigedemokraterna, ett aktivt motstånd mot högre utbildning och forskning i hela landet. Det uppfattar jag som småaktigt och elitistiskt.

Jag företräder en politik där vi ser att vi kan bygga Sverige starkare som kunskapsnation och forskningsnation genom att satsa på forskning och utbildning i hela landet. Det är så vi bygger utvecklingskraft, och det är så vi tar vara på de starka forskningsmiljöer som vi har. Det är så vi kan skapa de nya jobben, bygga den nya välfärden och också se de nya genom-brotten.

När kristdemokraten nu är här uppe i debatten och vi debatterar det vi tycker i forskningspolitiken vill jag nog ändå ta tillfället i akt att göra Kristdemokraterna och andra uppmärksamma på att det jag kan vara bekymrad över är att akademien står inför en mycket stor backlash när det gäller jämställdheten, förutom det som vi står inför när det gäller att vi inte kommer att klara av kompetensförsörjningen i hela vårt land med högerkonservativ politik. Moderaterna vill göra en översyn av all jämställdhet på universitet och högskolor. Sverigedemokrater vill förbjuda forskningsfält och ta bort målet om att vi ska få fler professorer som är kvinnor. Och ni i Kristdemokraterna vill inte att vi ska ha de lärosätesspecifika, långsiktiga incitamenten för att alla lärosäten ska jobba med jämställdhet.

Vart tar jämställdheten vägen i ett högerkonservativt Sverige? Det är min fråga till Kristdemokraterna.

Anf. 101 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Jämställdheten är otroligt viktig. Den värnar vi. Vi vill däremot inte ha någon form av kvotering. Det är just kompetens som ska vara ledande vid alla tillsättningar av olika tjänster, även inom akademien. Vi vill ha ett aktivt arbete, vilket vi också beskriver i våra följdmotioner och reservationer, där man jobbar med till exempel så kallad unconscious bias. Mycket effektivt arbete har genomförts på Vetenskapsrådet i de delarna. Jag håller alltså inte med om statsrådets beskrivning.

Jag håller inte heller med om statsrådets beskrivning när det gäller att vi skulle vara motståndare till högre utbildning. Vi vill ju värna de förutsättningar som skapar de fina miljöerna. Det krävs en kritisk massa av resurser, infrastruktur och kompetent personal. Sverige är ett litet land. Vi har begränsade resurser. Vi kan inte sprida ut resurserna på flera ställen, fru talman.

Vi menar att högskolor och universitet kompletterar varandra, och utfallet av verksamheten på Mälardalens högskola är gott. Det stärker snarare vikten av att ha högskolor som har en spets och som riktar in sig på vissa specifika ämnesområden där de är riktigt bra. Det är jättebra.

Fru talman! Jag hörde en lördagsintervju med ministern. Intrycket jag fick var: "Nu har vi de 130 miljonerna, och då kan vi satsa på det här."

Jag menar att det krävs en långsiktighet och en hållbar struktur som räcker över tid. Jag undrar om statsrådet har forskarsamhället med sig i fråga om tänket att utnämna allt fler högskolor till universitet, fru talman.

Anf. 102 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att Kristdemokraterna inte står för att vi ska ha högre utbildning och forskning i hela landet – i hela landet. Det är skillnaden. Ledamoten glömde den lilla biten i sin replik.

Regeringen har gjort bedömningen att vi under den här mandatperioden kan utnämna Mälardalens högskola till universitet. Högskolan har de förutsättningar som krävs för att bli universitet. Vi utgår från det regelverk

som finns; vi måste se om vi har utrymme för det statsfinansierat. Och det har vi. Vi lägger 13,6 miljarder på svensk forskning och innovation och ytterligare 130 miljoner på att Mälardalens högskola ska bli universitet.

Ledamoten glömmer också att vi även gör en strategisk forskningspolitisk bedömning av att vi stärker Sverige som forskningsnation genom beslutet att Mälardalens högskola ska bli universitet. Jag känner mig väldigt trygg med detta.

Vi är garanten för högre utbildning och forskning i hela landet. Det är också vi som ser att jämställdhet bygger forskningskvalitet och att jämställdhet är det som lockar andra forskare till vårt land. Vi måste fortsätta att jobba med jämställdhet inom akademien.

Jag undrar om ledamoten och Kristdemokraterna har hört de modiga kvinnor som under metoo och akademiupproppet berättade om vad de har utsatts för. Hör ni de kvinnor i forskarsamhället som just nu sliter för att få sin forskning bedömd på samma villkor som männens? Det är inte vad ni beskriver i den forskningspolitik som ni driver här.

(Applåder)

Anf. 103 PIA NILSSON (S):

Fru talman! Regeringens linje är att dagens samhällsutmaningar ska mötas med kunskap, utbildning och långsiktig forsknings- och innovationspolitik, med blicken riktad framåt. Att göra Mälardalens högskola till universitet är ett led i den utvecklingen. Det här är alltså en glädjens dag.

Högskolan har sedan den grundades tagit sin roll som drivande samhällsaktör på största allvar, tillsammans med både den offentliga sektorn och de stora samhällsbärande företagen. Samverkan med det omgivande samhället är högskolans ledstjärna. Det gör att kunskap från högskolans forskning ger direkt värde i samhället och att utbildningarna är relevanta utifrån arbetsmarknadens behov.

Mälardalsregionen är innovationsledande i Sverige, och kunskaps- och teknikintensiva företag i både Västmanland och Sörmland tar just nu stora kliv framåt. I Västerås har Northvolt Labs forskningsanläggning etablerats, och stadens stora internationella företag, som ABB och Bombardier, har tillsammans med Mälardalens högskola tagit fram en vision om att utveckla en del som heter Finnslätten från traditionellt industriområde till modern stadsdel. Där ska världsledande högteknologiska företag kombineras med utbildning och utveckling.

Fru talman! Mälardalens högskola är Sveriges största, vad gäller både antalet studenter och antalet forskarstuderande. Omfattande forskningsverksamhet har byggts upp tack vare gott samarbete med näringsliv och offentlig sektor.

Forskning på Mälardalens högskola bedrivs i dag inom sex inriktningar, bland annat framtidens energi, hälsa och välfärd och inbyggda system. Inom just inbyggda system och framtidens energi bedrivs i dag internationellt erkänd forskning. Den rankas bland de bästa i världen, stärker utan tvekan svensk industris konkurrenskraft och bidrar till en hållbar framtid. Men det finns kapacitet att växla upp ytterligare för att göra en ännu större insats, inte bara för Mälardalsregionen utan också för Sverige som land.

Fru talman! Ett beslut om att uppgradera Mälardalens högskola till universitet skulle för det första innebära att forskningsverksamheten ökar väsentligt. Det betyder bättre möjligheter att hitta nya lösningar på stora utmaningar, exempelvis framtidens energiförsörjning. Västerås är redan i dag ett världsledande energikompetensnav.

För det andra skulle det innebära att kompetensbristen minskar. Ett Mälmaruniversitet kan i ännu större utsträckning bidra till att minska kompetensbristen inom både näringsliv och offentlig sektor. Merparten av de utbildningar som högskolan erbjuder i dag finns inom områden där behovet av kompetensförsörjning är stora. Man samverkar med ABB, Bombardier och Westinghouse när det gäller ingenjörsutbildning samtidigt som man är Sveriges största utbildare av sjuksköterskor.

För det tredje skulle det innebära att Sveriges konkurrenskraft stärks. Ett Mälmaruniversitet kommer att kunna attrahera experter och forskare från hela världen, och ett universitet kan bli tungan på vågen för att göra det möjligt att skapa ett centrum för teknikutveckling med internationellt genomslag.

Så underlättar vi för nya branscher med stora klimatambitioner att växa fram. Så möjliggör vi för nya arbetstillfällen. Så ökar vi tillväxten och stärker Sveriges konkurrenskraft.

Fru talman! Vi socialdemokrater i Västmanland och Södermanland är övertygade om att satsningar på hälsa, klimatomställning, elektrifiering och automation kan skapa framtidstro, inte minst i den prövningens tid vi nu befinner oss i. Det är nu vi behöver visa politisk handlingskraft och våga investera i forskning och innovation och i näringar där jobb skapas. Det är så vi bygger vårt samhälle starkt. Där har Mälmaruniversitetet en given plats, fru talman.

Jag yrkar bifall till utskottets hela förslag i betänkandet.

Anf. 104 HANS EKSTRÖM (S):

Fru talman! I dag är det en stor dag för Sveriges internationella konkurrenskraft. Stora företag som ABB, Bombardier, Westinghouse, Volvo, Northvolt och Amazon, som är etablerade i regionen runt Eskilstuna och Västerås, får en ännu bättre möjlighet till kompetensförsörjning, forskning och utveckling. Det är det viktigaste med förslaget att göra Mälardalens högskola till Mälardalens universitet.

Naturligtvis gör de 1 000 anställda, 20 000 studenterna, 85 professorerna och 215 doktoranderna redan i dag en stor insats. Man kommer ju inte att inrätta någon ny verksamhet. I stället tar man ytterligare ett steg.

Att göra Mälardalens högskola till universitet är en milstolpe. Beslutet innebär mer forskningsresurser till en institution som i dag har 130 miljoner i direkta forskningsanslag och 250 miljoner som genereras från forskningsstiftelser, företag och det omgivande samhället. Det är en unik fördelning mellan forskningsanslag i budgeten och de resurser som genereras på detta sätt i konkurrens. Det borde ha kunnat tilltala en del partier.

I dag är det naturligtvis också en stor dag för oss i Västerås och Eskilstuna. Jag ska göra något så ovanligt i riksdagens talarstol som att tänka på dem som har gjort detta steg möjligt. Det gäller den tidigare landshövdingen i Sörmland, Bengt Gustavsson, som satt i 70-talets högskoleutredning. Den låg bakom inrättandet av högskolan. Det gäller även rektorn Hasse Odenö, som lade grunden för den forskning som finns, och kommu-

nalrådet Åke Hillman i Västerås, som tillsammans med mig var med och finansierade de första professurerna som lade grunden till forskningen.

Det här är en dag att tacka för gott samarbete i regionen. Jag vill tacka de företag som har varit goda samhällsmedborgare genom att de har bidragit till att bygga upp det som nu kan bli ett universitet.

Jag vill också tacka Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna för att väljarna i Sörmland och Västmanland får reda på deras inställning i frågan. De anställda på Volvo och ABB får nu veta hur mycket dessa partier värnar om möjligheten för deras företag att klara sig i den internationella konkurrensen. Tack för denna upplysning till alla väljare!

Jag yrkar bifall till förslaget.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 11.)

§ 9 Översyn av regleringen om slutna ungdomsvård

Justitieutskottets betänkande 2020/21:JuU39
Översyn av regleringen om slutna ungdomsvård
föredrogs.

Anf. 105 CARINA ÖDEBRINK (S):

Fru talman! Det blev en lång dags väntan på att äntligen få debattera, och vi kommer att fortsätta efter voteringen.

Jag vill börja med att yrka bifall till vår reservation och därmed avslag på förslaget i betänkandet som gäller översyn av regleringen om slutna ungdomsvård.

För att förebygga, förhindra och minska kriminalitet krävs insatser från hela samhället och många politikområden. Några av de viktigaste skyddsfaktorerna handlar om goda och trygga uppväxtvillkor, en bra skola och utbildning som förmår att se till varje barns behov samt att kompensera för de olika förutsättningar som barn och unga har.

Vi har den senaste tiden kunnat ta del av problem, brister och behov som finns i verksamhet med slutna ungdomsvård som Statens institutionsstyrelse ansvarar för. Det gäller dock inte överallt; det är lätt att generalisera och bara se det som inte fungerar. Det handlar om avvikningar från Sis-institutioner, säkerhetsbrister, en ökning av hot och våld och en tuff arbetsmiljö som gör det svårt att rekrytera och behålla kompetent personal. Men det handlar också om personal som agerar i strid med sina befogenheter.

De fackliga organisationerna i verksamheterna har tydligt drivit på för att situationen ska förbättras. Problemen ska tas på allvar, och det är vi alla i den här kammaren överens om. Frågan vi då kommer till, fru talman, är hur vi ska förändra och förbättra det hela.

Regeringen gav i oktober 2020 Statens institutionsstyrelse i uppdrag att förstärka sitt säkerhetsarbete. Myndigheten har beslutat att differentierade säkerhetsnivåer successivt ska införas på alla institutioner. Det ger ökade möjligheter att anpassa verksamheten utifrån individernas behov.

Ungdomshemmen i Södertälje och Kalix ska upprustas till den högsta säkerhetsnivån. Avdelningarna i Södertälje tas i drift den 15 maj i år. Arbetet med de säkerhetshöjande åtgärderna beräknas vara färdigt under det första kvartalet 2022. Vidare ska sex ungdomshem ha särskilda LSU-avdelningar. Myndigheten har under 2020 förstärkt teknisk och fysisk säkerhet samt förbättrat underrättelsekapaciteten för att placeringar av barn och unga ska bli så säkra som möjligt.

För att säkerställa att rätt kompetens finns så att man kan nå verksamhetens mål och tillgodose behoven på kort och lång sikt har regeringen gett myndigheten i uppdrag att ta fram en strategisk och långsiktig kompetensförsörjningsplan.

I januari meddelade regeringen att man avser att tillsätta en utredning som ska se över den straffrättsliga regleringen om slutna ungdomsvård. Det måste kunna komma en tillräckligt kraftfull reaktion från samhället även vid mycket allvarlig brottslighet, och vårdtiderna ska kunna motsvara brottslighetens allvar. Utredningen ska vidare se över kvaliteten för att vården ska vara trygg och säker för unga och personal. Det handlar också om att undersöka möjligheten att införa utslussning efter frigivning liknande Kriminalvårdens verksamhet och vilken myndighet som i så fall ska ansvara för insatserna.

Till detta ska sägas att Statens institutionsstyrelse har fått en budgetförstärkning för innevarande år på 110 miljoner kronor.

Fru talman! Nu vill en majoritet i utskottet i princip återinföra de ungdomsfängelser som vi avvecklade för 30 år sedan. Jag tycker att det är fel och att argumenten inte håller. Det finns flera skäl till det.

Med detta förslag skulle det bli en helt annan utredning än den som regeringen har tillsatt, och det är svårt om inte omöjligt att göra båda delarna.

Problemen och utmaningarna i den slutna ungdomsvården finns här och nu och kräver åtgärder här och nu. Initiativ har tagits, och det är viktigt att arbetet fortsätter med oförminskad styrka. Att överföra verksamhet från en huvudman till en annan handlar inte bara, fru talman, om att byta skylt utan kräver ett genomgripande arbete. Det tar inte sikte på att lösa de aktuella problemen.

Trots de problem som vi ser och som behöver lösas är verksamheten till huvuddelen välfungerande och anpassad efter de ungas behov av stöd och skolgång. Stora organisationsförändringar är sällan lösningen på de problem vi ser. Det är viktigt att ta till vara det som har byggts upp i form av kompetens och erfarenhet.

En förändring enligt förslaget kräver också en genomgripande straffrättslig översyn, vilket innebär fokus på juridik i stället för verksamhet. Förslaget riskerar också att skapa oro i myndighet och verksamhet och kan innebära ett energiläckage och att nödvändigt arbete med att stärka säkerhet och förbättra verksamhet försenas.

Kriminalvården har i dag ett ansträngt läge när det gäller att säkerställa kvalitet och säkerhet för de intagna, med fullbelagda anstalter och mycket byggprojekt på gång. Att tynga dem med ytterligare ett nytt uppdrag är inte särskilt klokt.

Fru talman! Jag tycker att det är beklagligt att vi inte kan ha en större samsyn i denna viktiga fråga. Det behöver vidtas åtgärder här och nu för en trygg och säker sluten ungdomsvård, där vi ser till att inga avvikningar sker och att verksamheten får förbättrade förutsättningar att stärka sitt arbete. Vi behöver också i den här kammaren lägga fram förslag som bygger på vad myndigheten och personalen har för grund att stå på, så att vi tar till vara den till största delen välfungerande verksamheten.
(forts. § 12)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.51 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 14 april

UbU12 Grundläggande om utbildning

Punkt 1 (Skolans värdegrund m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (C)

Votering:

33 för utskottet

5 för res. 2

18 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 3 KD, 3 MP

För res. 2: 5 C

Avstod: 10 SD, 4 V, 3 L, 1 -

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 2 (Trygghet och studiero m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (M)

3. res. 6 (SD)

4. res. 7 (L)

Förberedande votering 1:

10 för res. 6

3 för res. 7

43 avstod

293 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Förberedande votering 2:

11 för res. 5
10 för res. 6
35 avstod
293 frånvarande
Kammaren biträdde res. 5.

Huvudvotering:

31 för utskottet
11 för res. 5
14 avstod
293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 MP

För res. 5: 11 M

Avstod: 10 SD, 3 L, 1 -

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 3 (Läromedel, nationella prov m.m.)

1. utskottet
2. res. 10 (V)

Votering:

27 för utskottet
4 för res. 10
25 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 3 L, 3 MP

För res. 10: 4 V

Avstod: 11 M, 10 SD, 3 KD, 1 -

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 5 (Särskilda undervisningsämnen och kunskapsområden)

1. utskottet
2. res. 14 (KD)

Votering:

37 för utskottet
3 för res. 14
16 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 4 V, 3 L, 3 MP, 1 -

För res. 14: 3 KD

Avstod: 11 M, 5 C

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU14 Kemikaliepolitik

Punkt 3 (Övergripande åtgärder för att minska förekomsten av farliga ämnen i varor och produkter)

1. utskottet

2. res. 10 (SD)

Votering:

35 för utskottet

10 för res. 10

11 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP, 1 -

För res. 10: 10 SD

Avstod: 11 M

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 5 (Utfasning av och gränsvärden för PFAS-ämnen)

1. utskottet

2. res. 12 (M)

Votering:

41 för utskottet

11 för res. 12

4 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 12: 11 M

Avstod: 3 KD, 1 -

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 8 (Utfasning av växtskyddsmedel)

1. utskottet

2. res. 17 (L)

Votering:

53 för utskottet

3 för res. 17

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 MP, 1 -

För res. 17: 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 9 (Det ömsesidiga erkännandet av produktgodkännanden)

1. utskottet
2. res. 18 (M, KD)

Votering:

31 för utskottet

14 för res. 18

11 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP

För res. 18: 11 M, 3 KD

Avstod: 10 SD, 1 -

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 12 (ROHS-direktivet och digitala informationsbärare på textilier)

1. utskottet
2. res. 22 (C)

Votering:

51 för utskottet

5 för res. 22

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP, 1 -

För res. 22: 5 C

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU49 Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

1. utskottet
2. res. (KD)

Votering:

53 för utskottet

3 för res.

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 10 SD, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP, 1 -

För res.: 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

UFöU5 Internationella försvarssamarbeten

Punkt 1 (Prioritering av internationella försvarssamarbeten)

1. utskottet

2. res. 1 (SD)

Votering:

46 för utskottet

10 för res. 1

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP, 1 -

För res. 1: 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 3 (Demokratisk värdegrund i försvarssamarbeten)

1. utskottet

2. res. 3 (M, C, KD, L)

Votering:

34 för utskottet

22 för res. 3

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 4 V, 3 MP, 1 -

För res. 3: 11 M, 5 C, 3 KD, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 4 (Förtydligande av Sveriges säkerhetspolitiska linje)

1. utskottet

2. res. 4 (S, V, MP)

Votering:

32 för utskottet

24 för res. 4

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 11 M, 10 SD, 5 C, 3 KD, 3 L

För res. 4: 16 S, 4 V, 3 MP, 1 -

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 5 (Försvarssamarbete inom EU)

1. utskottet

2. res. 6 (V)

Votering:

37 för utskottet

5 för res. 6

14 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 5 C, 3 L, 3 MP

För res. 6: 4 V, 1 -

Avstod: 11 M, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 6 (Medlemskap i Nato)

1. utskottet

2. res. 7 (M, C, KD, L)

Votering:

34 för utskottet

22 för res. 7

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 4 V, 3 MP, 1 -

För res. 7: 11 M, 5 C, 3 KD, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 11 (Samarbete med Storbritannien efter Brexit)

1. utskottet

2. res. 13 (M, C, KD, L)

Votering:

34 för utskottet

22 för res. 13

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 10 SD, 4 V, 3 MP, 1 -

För res. 13: 11 M, 5 C, 3 KD, 3 L

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU16 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige

Punkt 3 (Forskningspolitik och vetenskaplig kvalitet)

1. utskottet

2. res. 2 (M)

Votering:

35 för utskottet

11 för res. 2

10 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 KD, 3 L, 3 MP, 1 -

För res. 2: 11 M

Avstod: 10 SD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 21 (Anställning som biträdande lektor)

1. utskottet

2. res. 31 (M, SD, KD)

Votering:

32 för utskottet

24 för res. 31

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP, 1 -

För res. 31: 11 M, 10 SD, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 25 (Mål för jämställdhet)

1. utskottet

2. res. 36 (SD)

Votering:

32 för utskottet

10 för res. 36

14 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 5 C, 4 V, 3 L, 3 MP, 1 -

För res. 36: 10 SD

Avstod: 11 M, 3 KD

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Punkt 26 (Särskilda frågor om jämställdhet)

1. utskottet

2. res. 38 (V)

Votering:

38 för utskottet

4 för res. 38

14 avstod

293 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 16 S, 11 M, 5 C, 3 L, 3 MP

För res. 38: 4 V

Avstod: 10 SD, 3 KD, 1 -

Frånvarande: 84 S, 59 M, 52 SD, 26 C, 23 V, 19 KD, 16 L, 13 MP, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 106 LINDA WESTERLUND SNECKER (V):

Fru talman! Riksdagen kommer i dag att besluta om att flytta över den slutna ungdomsvården till Kriminalvården. Det gör mig både ledsen och orolig.

Ungdomar mår i dag allt sämre och sämre. Den psykiska ohälsan är stor. Ungdomskriminaliteten är för stor. Ungdomar som begår allvarliga brott när de är i åldrarna 15–17 år blir ofta dömda till slutna ungdomsvård i stället för till fängelse. Det är ett tidsbestämt straff som ungdomarna avtjänar på speciella avdelningar på Sis särskilda ungdomshem, enligt lagen om verkställighet av slutna ungdomsvård. De allra flesta är pojkar, och medelåldern är drygt 17 år.

Vad politiker i denna talarstol ofta brukar lyfta är vikten av en bra skolgång. Det är genom skolan som vi rustar ungdomar för resten av livet. Ungdomar som blivit dömda till slutna ungdomsvård deltar i ungdomshemmets ordinarie behandlingsverksamhet och går i Sis skola. Det är bra. En fortsatt skolgång är helt avgörande.

Kriminalvården har i dag inte upparbetade kontakter med olika skolor. Vuxna klienter på anstalter får sällan en önskvärd tillgång till utbildning. Det är en fråga jag har lyft många gånger. Sitter man på anstalt borde man gå på behandling, jobba eller plugga för att komma ut på andra sidan med kunskap.

Sis har en upparbetad kontakt med skolor och är van vid att bedriva undervisning under strikta säkerhetsåtgärder. Det finns redan åtgärder för att rusta ungdomar så att de fortsätter gå i skolan. Det är ju skolan som vi politiker anser är så himla viktig. Skolgången på Sis kan säkerligen bli mycket bättre. Men den finns, till skillnad från hur det är inom Kriminalvården, där utbildning alltför sällan erbjuds.

Hur tänker Moderaterna lösa problemet med Kriminalvårdens icke-existerande undervisningsmöjligheter?

I slutet av strafftiden har Sis möjlighet att placera den dömda utanför det särskilda ungdomshemmet – det är en så kallad utslussning. Då ska den unge förberedas för ett liv i frihet genom konkreta åtgärder som utbildning, praktik, bostad och fritidsaktiviteter. Den unge kan under utslussningstiden bo på en öppen avdelning, någon form av utslussningsboende, HVB-hem, familjehem eller liknande. Utslussningen planeras efter samråd med socialtjänsten i den unges hemkommun.

Kriminalvården har inte så upparbetade former av utslussning som myndigheten borde ha. Det behövs förbättringar genom mer samverkan med socialtjänsten och regionens missbruksvård. Det handlar också om utbildning inom kommunen och om möjlighet till bostad. Att utslussa en vuxen klient via frivården är något helt annat än att utslussa en ungdom. Ska även denna ungdom placeras inom frivården? Hur ska frivården rustas för att även kunna slussa ut ungdomar?

Hur tänker Centerpartiet att utslussningen av unga ska fungera inom Kriminalvården?

Fru talman! Det är uppenbart att Sis inte har fungerat på bästa sätt. Myndigheten har ett brett uppdrag, och kompetensen hos personalen har inte alltid funnits där. Jag är djupt kritisk till den stora mängd tvångsåtgär-

*Översyn av regleringen
om slutna ungdoms-
vård*

der som används. Jag går sönder när jag tänker på alla tjejer som har blivit inlåsta och isolerade under många ensamma timmar för att de har mått dåligt.

Därför behövs det en tydlig uppdelning inom Sis mellan dem som är dömda till ungdomsvård, som alltså har begått brott, och de som är där för att socialtjänsten har tagit beslut om att placera dem på ungdomshem på grund av psykosociala problem. Det arbetet pågår inom Sis, och det är jättebra.

Men Vänsterpartiet är fortsatt kritiskt mot behandlingen av samhällets mest utsatta unga. Vi kräver betydligt högre grad av utbildning hos personal som arbetar på Sis, att isolering och olika former av tvångsåtgärder förbjuds och att varje ungdom har en individuellt utformad behandlingsplan.

Det pågår just nu ett säkerhetsarbete inom Sis. Det är mycket bra och behövligt. Underrättelseverksamheten ska stärkas, så att inte ungdomar som är involverade i gängkriminalitet placeras tillsammans med andra gängkriminella. Det handlar också om andra faktorer som kan påverka säkerheten.

Fru talman! Den här kammaren ska vara medveten om att det som riksdagen beslutar om i dag är att inrätta ungdomsfängelser. Det är en reform som togs bort 1938 men som ändå fanns kvar till början av 1980-talet.

Jag ska nu läsa från en riksdagsmotion från 1971, skriven av Elvy Olsson, centerpartist från Hölö. Hon skriver:

”Ungdomsfängelserna såsom de fungerar i dag kan inte anses ha något berättigande. Om man vill åstadkomma ett positivt vårdresultat, och det måste vara syftet med all vård, är det nödvändigt att finna andra former för vården av unga lagöverträdare.”

Jag har väldigt svårt att se att Sveriges enda myndighet som bedriver anstaltsverksamhet, Kriminalvården, i sitt nya uppdrag skulle komma på en helt ny form av anstalter för ungdomar. Ungdomsfängelser kommer att bli som en mindre version av vuxenfängelser. Är det verkligen det ni vill? Vi alla i utskottet har ju besökt fängelser. Är det verkligen en miljö som du tycker att en 17-årig kille ska vistas i? Jag tycker inte det.

Det kan ses som en petitess, vilken myndighet som ska behandla kriminella ungdomar. Både Sis och Kriminalvården fungerar bra, men mycket kan bli bättre. Båda myndigheterna har behandlingar inom KBT. Båda myndigheterna är vana vid att ta hand om personer med kriminella beteenden. Men om vi placerar 17-åriga pojkar som begått ganska grova brott i ett fängelse kommer det att stärka deras kriminella beteende. Det kommer att ge status att sitta häktad, att vara på rättegång och att bli inlåst. Det ger status att dela rastgård med vuxna kriminella.

Den unges kriminella livsstil kommer att låsas fast. Grabbarna kommer att gå in på anstalten som kriminella 17-åringar och komma ut som livstilskriminella 18-åringar. De kommer att fortsätta att begå brott, komma tillbaka till anstalterna som vuxna och komma ut som gängledare.

Ser vi i stället till att hålla ungdomar och vuxna skilda från varandra – och att det inte ens är samma myndigheter som tar hand om dem – är det betydligt svårare att cementera det kriminella beteendet.

Fru talman! Barn är barn, även när de begår de mest brutala kriminella handlingar. Barn har särskilda rättigheter. Vuxna har skyldigheter. Det är riksdagens skyldighet att se till att barn behandlas som barn och att barnens

rättigheter skyddas. I dag sviker riksdagen de barn som allra mest behöver samhällets hjälp.

Jag yrkar bifall till reservationen.
(Applåder)

Anf. 107 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Varje år döms ett sjuttioital ungdomar, nästan uteslutande killar, till slutna ungdomsvård. De döms för allvarlig brottslighet. Det handlar om grova rån, sexualbrott, grova våldsbrott, dråp och till och med mord. Den grova våldsbrottsligheten är ett av Sveriges viktigaste problem att ta itu med. Det handlar om att förebygga den men också om att hantera de unga killar som börjat begå de här brotten.

Att Statens institutionsstyrelse fungerar är helt avgörande när det gäller detta. Det måste fungera bättre än vad det gör i dag.

Regeringen har gjort många saker på det här området sedan tidigare. En del har varit efter 34-punktsprogrammet mot gängbrottslighet från september 2019. Det är åtgärder som har handlat om fler påföljder för unga, till exempel ungdomsövervakning, och snabbare lagföring. Statens institutionsstyrelse har också fått mer medel. De fick också i uppdrag att införa avdelningar med högre säkerhetsklasser, vilket myndigheten också har svarat på.

Fru talman! Miljöpartiet vill se förändringar även fortsatt vad gäller Statens institutionsstyrelse överlag, även kring de delar som handlar om lagen om vård av unga, LVU. De som sitter där är inte dömda för brott, men ofta sitter de kortare tid på de här hemmen och boendena än vad de skulle må bra av. En anledning till det är finansieringsmodellen, där kommunerna betalar den större delen. De betalar två tredjedelar och staten en tredjedel, vilket gör att kommunerna inte alltid bekostar platserna så länge som det skulle behövas. Den frågan är en enskild fråga som vi får återkomma till i andra sammanhang, men den har bäring även på detta.

Fru talman! Den 20 januari aviserade regeringen att en utredning skulle tillsättas om att göra förändringar i lagen om slutna ungdomsvård. Det var välkommet. Från Miljöpartiets sida har vi arbetat för att få till en reformering av den slutna ungdomsvården, och inriktningen som presenterades för utredningen var bra.

Det handlade bland annat om att det skulle bli längre vårdtider. De som döms enligt lagen om slutna ungdomsvård i dag döms i genomsnitt till ett år. Långa påföljder har inget egenvärde, men det behövs en tid för att kunna komma tillbaka ut bättre och särskilt när det är unga som har begått grova brott. Det handlar i nästan alla fall om lång missad skoltid. Man är inne i djup kriminalitet, och därför behövs det tid för att möjligheterna efter avslutad påföljd ska bli bättre och färre ska återfalla i brott.

Fru talman! Uppföljning och utslussning är också helt centralt. Det finns partier i riksdagen som vill ha en mindre del villkorlig frigivning än i dag, även när det gäller vuxna som döms till fängelse.

Villkorlig frigivning är ett viktigt sätt för myndigheter att ha koll på dömda efter att straffet är avtjänat. Med den ordning som råder i dag inom den slutna ungdomsvården fungerar det här inte alls. Efterkollen och uppföljningen är alldeles för dålig. Många lämnas vind för våg, i bästa fall med en koll av socialtjänsten i kommunen men inte ens alltid det. Vi kan inte ha ett system där de här unga killarna som har begått grova brott

Prot. 2020/21:111
21 april

*Översyn av regleringen
om slutna ungdoms-
vård*

lämnas vind för våg, utan uppsikt. Det handlar om deras möjlighet att komma tillbaka till ett vanligt liv, men också om omgivningen.

Fru talman! Vårdmiljön måste bli bättre än den är i dag. Miljöpartiet vill se en ordning där det finns en tydligare koppling till missad utbildning, där den som är intagen kommer i kapp med det. Man borde kunna slussas ut snabbare om man tar igen missad skolgång och bryter med kriminella nätverk och destruktiva miljöer.

Fru talman! Förbättrad säkerhet vid Sis är också en viktig sak. Det har skett rymningar från Sis, och det har funnits problem med regelverket, exempelvis med den elektroniska utrustning som man får ha. Det här måste tydliggöras och bli mindre administrativt betungande än i dag. Syftet med den här verksamheten är att de som är intagna ska komma bort från de kriminella miljöerna, och då ska man inte fortsätta ha dessa kontakter inifrån anstalten. Det måste finnas en större kontroll än i dag.

Fru talman! En utredning kring detta aviserades alltså redan i januari och skulle tillsättas i februari. Varför har vi då den här frågan uppe för debatt i riksdagens kammare i dag?

Anledningen till det är att det kom ett utskottsinitiativ innan utredningen hann tillsättas. En majoritet i utskottet var inte nöjd med det man hade hört. Man ville lägga till att utredningen ska se över en stor omorganisation som handlar om att föra över ansvaret för den slutna ungdomsvården från Sis till Kriminalvården, alltså i praktiken inrätta ungdomsfängelser. Det här är en dålig idé, fru talman, och jag ska berätta lite grann om varför.

Stora omorganisationer är i sig omständliga och tar tid, kraft och resurser i anspråk. Alla partier var överens om att Polismyndigheten skulle göra sin stora omorganisation, men det tog många år innan den började fungera så som vi önskade och så som det var avsett. Jag tror att de flesta av oss i dag tycker att det var värt det. Men när det gäller den fråga som vi diskuterar nu är de potentiella vinsterna inte tillnärmelsevis lika stora som i fallet med Polismyndigheten. Tvärtom är risken stor att det kommer att bli sämre.

Ett annat skäl är att Kriminalvården är en väldigt ansträngd myndighet med ett svårt uppdrag redan i dag, inte minst utifrån de resurser man har. Vi har debatterat Kriminalvårdens förutsättningar mycket i kammaren. Vi vet alla här att de är överbelagda. De har inte tillräckligt med ändamålsenliga lokaler på alla platser där de finns. Lokalerna är slitna och eftersatta. Kriminalvården har svårt att hinna med det kvalitativa arbete som behövs för att de som är inne på fängelserna ska vara bättre rustade efter avtjänat straff. De har en personalsituation som är ansträngd och behöver alltså rusta sig för att klara sitt nuvarande uppdrag.

Fru talman! Kriminalvårdens målgrupp som man arbetar med är vuxna personer som har begått grova brott. Att få ansvaret för barn som har begått grova brott är något helt annat än vad de gör i dag. Det är ingen liten förändring utan en gigantisk förändring. Ett par av många delar i detta är att det skulle behövs nya lokaler men också personal med helt en ny och annan kompetens än man har i dag.

Fru talman! Lagen om sluten ungdomsvård behöver förändras och reformeras. Det är aviserat att en utredning ska se över det här. Det finns väldigt många angelägna frågor. Att flera partier kräver att Kriminalvården ska ta över detta är inte alls bra. Det är dåligt. Utskottsmajoriteten hade

kunnat nöja sig med att se över detta förutsättningslöst, men man stannar inte där utan slår fast att utgångspunkten är att det här ska hända.

Därför, fru talman, yrkar jag bifall till reservationen.

Anf. 108 JOHAN FORSSELL (M):

Fru talman! Det här är ett väldigt viktigt betänkande om en mycket viktig fråga. Det handlar om framtiden för den slutna ungdomsvården, hur den vården ska bedrivas och hur vi kan se till att utveckla både innehållet och framför allt säkerheten.

Vi har tyvärr i Sverige stora problem med kriminalitet som sprider sig allt längre ned i åldrarna. Hade man diskuterat det här för några år sedan hade de personer som man pratat om som väldigt unga och som begår brott kanske varit 16–17 år. I dag när man talar med både polis, socialtjänst och lärare kan man tyvärr konstatera att det väldigt ofta händer att personer som är betydligt yngre än så faktiskt begår brott.

Vi kan också se hur unga personer allt oftare är överrepresenterade i brottsstatistiken. År 2019 anmäldes 36 000 brott i Sverige där den misstänkta var mellan 15 och 20 år.

Fru talman! Det är såklart många saker som behövs för att vända utvecklingen och se till att det kan bli en förändring. En helt central form, tror jag som är moderat, är att säkerställa att samhället, rättsstaten, markerar med kraft redan första gången någon begår ett brott. Det ska bli tidiga och tydliga insatser från samhällets sida. Man ska inte vänta med att genomföra den typ av åtgärder som behövs för att rycka upp unga personer ur en kriminell miljö och se till att de får en bättre start någon annanstans och inte fortsätter den brottslighet som tyvärr så många hamnar i.

Här finns det många saker som behöver göras, och det finns utrymme för stora förbättringar. Det har också polisen konstaterat i en rapport som kom 2018. Det behövs en ny typ av lösningar för just unga lagöverträdare. Den slutna ungdomsvården är den påföljd som framför allt används för unga lagöverträdare som har begått – det ska man komma ihåg – mycket grova brott. Det är vad vi talar om här. Det är inte fråga om vilka brott som helst, utan det är ofta väldigt allvarliga brott som denna grupp personer har begått.

Det antal individer som befann sig inom den slutna ungdomsvården i fjol var 67. Det är ingen jättestor verksamhet, men frågan är vad som sker framöver när vi ser hur kriminaliteten sprider sig längre ned i åldrarna. Verksamheten är i dag behäftad med många problem. Ett sådant problem är att det enbart i fjol var 26 konstaterade avvikelser, rymningar, på bara 67 personer. Här tycker jag att vi ska stanna upp och fundera en sekund. Det här är personer som ofta är dömda för mycket allvarliga brott. Detta är helt oacceptabelt för brottsoffren, och det är oacceptabelt för allmänheten. Här måste det bli en tydlig förändring.

Fru talman! Det är välkommet att regeringen sent omsider har valt att tillsätta en utredning för att titta på frågorna, trots att problemen, milt uttryckt, inte är nya. En förändring hade nog kunnat ske för länge sedan. Det som är märkligt är att regeringen i den utredningen med närmast klinisk precision faktiskt undviker den stora kärnfrågan, nämligen vem som ska ansvara för den viktiga verksamheten. Vem ska vara huvudmannen? Men det ska utredningen inte titta på. Däremot ska man titta på alla andra frågor utom det som verkligen är knäckfrågan.

Detta tycker vi är en märklig princip. Om man ska titta på hur man kan förändra och förbättra verksamheten, varför då strunta i den fråga som verkligen spelar roll? Det är nonchalant eftersom det har stått klart att det faktiskt finns en majoritet i riksdagens kammare för att göra den typen av förändring. Ändå valde regeringen att helt enkelt strunta i det.

Detta är bakgrunden, fru talman, till utskottsinitiativet. Förslaget har lagts på riksdagens bord av Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Liberalerna. När initiativet går igenom blir det klart att den aviserade utredningen ska ha som utgångspunkt att genomföra en flytt från Statens institutionsstyrelse till Kriminalvården och ta fram nödvändig lagstiftning för att det ska ske.

Detta har uppenbarligen varit en känslig fråga eftersom det har varit mycket överord i den politiska debatten. Bland annat har det låtit som att man ska sätta barn i fängelse. Då vill jag bara påpeka att av de 67 personerna som befann sig inom den slutna ungdomsvården i fjol var 45 äldre än 18 år. Den stora merparten av dessa personer är alltså inte barn, knappast heller ungdomar, utan de är faktiskt myndiga personer, äldre än 18 år. De kan både delta i riksdagsval och göra en massa andra saker. De är vuxna. Vi kan fundera över en motfråga, nämligen varför personer som är vuxna ska placeras på ungdomshem tillsammans med barn. Vad är egentligen idén bakom detta?

Det har under debatten också ställts frågor om hur detta ska fungera. Det är viktigt att påpeka att det vi fattar beslut om i kammaren i dag inte är att genomföra en flytt i morgon, utan utredningen ska titta på den typen av frågor och ta fram den informationen. Självklart ska alla förändringar av det förslaget utredas noggrant och genomgående, och det är precis det vi föreslår. I den delen har jag svårt att förstå frågetecknen.

Möjligen är det så att vissa partier inte tror att Kriminalvården klarar av att genomföra detta, men jag vill säga att vi ska ha förtroende för Kriminalvårdens medarbetare. De är oerhört kompetenta, och de kan sina saker. De har koll. Självklart klarar myndigheten med alla de kompetenta medarbetarna av att genomföra detta. Det vore dessutom bra för Statens institutionsstyrelse eftersom de då snarare kan fokusera på alla de unga killar och tjejer som befinner sig inom deras arbetsområde därför att de mår dåligt och som inte är kriminella och inte har begått allvarliga brott. Då blir det en tydlig fokusering för Sis på den gruppen.

Fru talman! Kommer det att finnas pengar för Kriminalvården till att göra arbetet? Självklart kommer det att finnas pengar, i alla fall om vi får som vi vill. Vi moderater har under flera års tid i vår budget skjutit till medel till Kriminalvården just för att inrätta en särskild enhet för ungdomar. Om det blir riksdagens beslut får vi naturligtvis se till att överföra ytterligare medel från Sis – eller nya medel – till Kriminalvården så att det går att genomföra.

Fru talman! Det är dags för en förändring i frågorna. Det är dags att genomföra en kraftfull reform för att säkerställa att det blir en förändring, att vi får bukt med de många rymningarna. Jag vill tacka alla partier som har tagit initiativet och de som har ställt sig bakom det, det vill säga Centerpartiet, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna, och som i dag röstar för att genomföra den här viktiga förändringen.

Anf. 109 ADAM MARTTINEN (SD):

Fru talman! Vi debatterar just nu ett betänkande om att göra en översyn av regleringen av den slutna ungdomsvården. Dessa frågor är på intet sätt nya i kammaren eller för Sverigedemokraterna som parti. Vi har genom våra år i riksdagen och i kammaren debatterat hur vi ser på att unga människor begår brott och hur vi ser på att straffen, eller det som kallas vård, många gånger inte riktigt står i proportion till brottens allvar.

Jag lyssnade tidigare på Miljöpartiets Rasmus Ling, som sa att långa vårdtider inte har något egenvärde i sig. Det kan finnas en poäng med att just långa vårdtider inte har något egenvärde om det enda syftet är att personen ska vårdas och återrehabiliteras. Men jag vill ändå påminna om att det är fråga om mycket allvarliga brott som har begåtts av unga individer. Då måste man ta något annat i beaktande än brottslingens perspektiv och förmåga att återanpassas till samhället, nämligen brottsoffrens perspektiv.

Om man är under 18 år kan man i dag begå ett mord och få som påföljd tre till fyra års slutna ungdomsvård. Därefter är man fri. Det tycker jag är en skrattretande låg påföljd för ett mord. Sverigedemokraterna har poängterat att vi också måste se till brottsoffrens perspektiv och samhällets förmåga att reagera mot allvarliga brott – statuera exempel. Straff har ett egenvärde i sig. Det är något som Sverigedemokraterna har påpekat under väldigt många år – att straffet har betydelse. Det här är ett perspektiv som helt har sänkts från regeringens sida när det gäller personer som är under 18 år – eller för den delen under 21 år, som också får straffrabatter i dag. Det perspektivet har regeringen saknat.

Sverigedemokraterna har tidigare motionerat om att sänka straffmyndighetsåldern till förslagsvis 13 år och att flytta ned hela den trappa som finns för straffrabatt från mellan 15 och 21 år till mellan 13 och 18 år. Om man skulle göra det skulle man också få längre påföljder för dem som är under 18 år.

Vi har även föreslagit att man ska kunna övergå till ett reguljärt fängelsestraff efter det att man har fyllt 18 år om den utdömda så kallade vårdtiden sträcker sig längre än så.

Vi tycker att det är rimligt med upprättelse. Vi tycker att det är rimligt med samhällsliga markeringar, alldeles oavsett om man är över eller under 18 år.

Den politik som nu ligger fast stipulerar som sagt att man får någons mellan tre och fyra års slutna ungdomsvård för ett mord. Sett till hur samhället har utvecklats har vi inte haft förmåga att beivra brotten och hantera den här gängkriminaliteten och dess utbredning i samhället på ett bra sätt.

I dag begås alltså väldigt många mord i gängrelaterade miljöer av personer under 18 år för att det är beställt av en äldre person. Man utnyttjar alltså systemet som det ser ut i dag för att belasta unga personer, yngre personer, med väldigt grova brott.

Som det fungerar i dag stimulerar vi alltså att yngre personer begår grövre brott. Det är något som vi måste beakta, tycker jag, när vi diskuterar hur vi utformar exempelvis den slutna ungdomsvården.

Eftersom det är så att väldigt unga personer under 18 år begår väldigt grova brott, inte sällan mord, måste vi också titta på hur vi ska hantera den situationen när de intagna är involverade i grov organiserad brottslighet. Är det då lämpligt att man har ett vårdperspektiv? Är det lämpligt att man

har Statens institutionsstyrelse som huvudman? Eller måste man kanske ha annan kompetens inblandad för att komma till rätta med den problematik som är så djupt rotad i allt yngre personer?

Sverigedemokraterna tror att det är viktigt att vi utreder möjligheten att ge Kriminalvården större inflytande över de här individerna, som ofta är på 18-årsgränsen och ibland över 18. Då ska det givetvis vara fängelsestraff i Sverigedemokraternas värld så att Kriminalvården får ansvar för de här individerna, som har en djupt rotad kriminell identitet.

Vi får också höra – givetvis, det är inget nytt för allmänheten eller i den politiska debatten – att det har varit 26 rymningar under föregående år. Det är klart att det finns allvarliga problem, och det är inte jättekonstigt att det finns en politisk reaktion – i det här fallet från en riksdagsmajoritet.

Utvecklingen går i alla fall åt Sverigedemokraternas håll, kan vi konstatera. Åtgärder för hårdare tag mot yngre individer när bredare acceptans i riksdagen bland fler partier, och det är vi glada för.

Det är inte ofta jag får tillfälle att yrka bifall till utskottets förslag. Det är inte så jättevanligt för ett oppositionsparti. Men det blir det jag slutligen får göra i den här debatten, och det är jag glad för med tanke på betänkandets innehåll.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 110 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Vi debatterar situationen för unga dömda, personer under 18 år som dömts för grova brott, som i dag avtjänar sina straff på Sis-hem – Statens institutionsstyrelses hem – där de ska få vård och behandling. Senaste gången en reform sjösattes för den här målgruppen var 1999.

Lagen om sluten ungdomsvård liksom lagen om vård av unga innebär att staten med tvång åsidosätter din frihet, antingen för att du begått ett brott eller beroende på att du är en fara för dig själv.

Frågan om hur staten ska bemöta, hantera och stödja omyndiga personer som är kriminella har under årtionden varit föremål för diskussion.

På 70-talet och även innan dess fanns det, som vi hört beskrivas här, ungdomsfängelser där ungdomar placerades efter att de begått brott. De placerades på obestämd tid – för att släppas från ungdomsfängelse fick man genomgå en så kallad utskrivningsprövning.

Men tidens tand gjorde att ungdomsvårdsfängelserna lades ned, och från 1979 gick ansvaret för ungdomar dömda för brott över till kommunen. En del fick placering på ungdomsvårdsskolor, det vill säga det som nu är Sis-hem.

Sis-hemmens relativa öppenhet fungerade dock inte för dessa ungdomar med allvarlig brottslighet i bagaget. En del blev även fortsättningsvis placerade inom kriminalvården, på särskilda ungdomsavdelningar, inte minst efter kritik från rättsväsendet och allmänheten att dessa ungdomar inte fungerade vare sig inom socialtjänst eller på Sis-hem. Men inte heller då och där, inom kriminalvården, var verksamheten anpassad efter unga dömda, och kritiken växte.

Till slut, år 1999, fattade riksdagen beslut om en särskild lagstiftning för unga kriminella: LSU, lagen om sluten ungdomsvård. Ansvaret föll återigen på Sis.

Ungdomarna skulle därmed på ett strukturerat sätt kunna ta del av Sis långa tradition av vård och behandling. Därmed lagfästes att både ungdo-

mar med kriminellt bagage och ungdomar med allvarliga sociala problem skulle vistas under samma tak. Det innebär att lagrum från en kriminalvårdslag och en vårdlag – SoL, socialtjänstlagen – kom under samma tak. Man kan fråga sig om det är rimligt att en vårdorganisation också ska ta på sig rollen som strafftänkande.

Vad vill jag säga med den här historieber beskrivningen? Ja, först kan vi väl konstatera att vi som lagstiftare faktiskt har misslyckats med att styra och stödja dessa ungdomar under lång tid – delvis även i dag, anser jag.

Fru talman! Om staten bestämmer att du som minderårig under ett antal år ska sitta i fängelse är det vår skyldighet att se till att det görs på bästa sätt. Du ska få vård och behandling, avsluta kriminell verksamhet och kunna komma tillbaka till ett liv i samhället och vardagen.

Hur har det gått? Hur fungerar det i dag med LSU-vården? Ja, mycket bra görs inom Sis-hemmen; det ska naturligtvis sägas och slås fast. Jag har stort förtroende för Sis generaldirektör och den utveckling som nu sker inom verksamheten. Den utvecklingen kommer att komma alla cirka 700 placerade ungdomar till del, oavsett om de LSU-placerade ungdomarna finns inom Sis eller inte. Men, fru talman, vi vet ju också vad som inte har fungerat.

Rymningar och fortsatt kriminalitet är en sak. De grovt kriminella ungdomarna har kanske inte fullt ut tagit del av Sis vårdpalett, som tanken var. De har i stället utmanat systemet.

Oerhört mycket pengar, tid och möda har lagts ned på utbyggnad av skalskydd, säkerhet och nybyggnation för att klara det här uppdraget och hanteringen av just LSU-dömda. Kanske är det så att kriminalvårdstänk med skalskydd och säkerhet har satt sin prägel på ungdomsvården mer än tvärtom, det vill säga att LSU-ungdomarna hade fått ta del av Sis långa tradition av vård och behandling så som tanken var.

Fru talman! Att blanda grupper av ungdomar med så skilda behov av vård är komplicerat. Sis tar i sitt uppdrag emot både flickor och pojkar som kan vara så unga som 11–12 år. De ungdomarna, eller de barnen, har förstås helt andra behov än äldre LSU-dömda tonåringar.

Gruppen LSU-dömda utgör trots allt en väldigt liten del av det totala antalet ungdomar inom Sis, cirka 70 platser av 700, och jag tycker att man på goda grunder kan ställa sig frågan om nuvarande organisation med LVU och LSU under samma tak är den bästa. Behovet av avskiljning, som det heter, är viktigt oavsett om dessa ungdomar befinner sig på Sis-hem eller inom kriminalvården.

Vad finns det då för faktorer som talar för en flytt av LSU-ungdomar till Kriminalvården? Förutom ett existerande skalskydd handlar det också om upparbetade rutiner för besök, bestämmelser om kontakter med omvärlden, frivårdsverksamhet med villkorlig frigivning och därmed adekvata kontroll- och stödåtgärder efter frigivning, rutiner för personalrekrytering och personalutbildning.

Fru talman! Om kammaren skulle besluta om en flytt av ansvaret för LSU-ungdomar till Kriminalvården är det naturligtvis inte något som låter sig göras i en handvändning. Vi måste se över antalet platser och egna avdelningar och Kriminalvårdens utbildningsutbud. Men om en utredning kommer fram till att det kanske vore det bästa för ungdomarna men tar tid att implementera – ja, då är det ju så. Vi kan inte säga nej till en bra reform för att den tar lång tid.

Och vi ska minnas, fru talman, att reformeringen av Sis-hemmen, som behövs oavsett, inte heller är något som görs på en kafferast. Sis har under 20 års tid hållit på att anpassa sin verksamhet till det den är i dag.

Jag vill också påminna om att även socialutskottet yttrat sig i detta ärende. De påpekar bland annat att unga som döms till sluten ungdomsvård har en kriminell livsstil. Utskottet bedömer att detta på ett negativt sätt kan påverka de ungdomar som är placerade enligt LVU på samma särskilda hem som dem som dömts enligt LSU.

Fru talman! År 2019 dömdes totalt 86 ungdomar i åldern 15–20 år till sluten ungdomsvård. Hösten 2020 verkställdes sluten ungdomsvård för totalt 67 unga, och av dem var, som vi har hört, 45 stycken över 18 år. Den genomsnittliga åldern vid intagningen var 17,2 år. Under 2020 skedde 26 avvikelser från sluten ungdomsvård.

Det handlar alltså ofta om unga vuxna som gjort sig skyldiga till mycket allvarlig och grov brottslighet. Den slutna ungdomsvården måste utformas med hänsyn till detta.

Det är nog få saker som har berört så mycket och renderat så mycket diskussioner med våra förtroendevalda ute i landet som denna fråga. Det är inte så konstigt, för vi pratar om ungdomar som har hemvist i sin kommun, i socialtjänsten. Bilden är väldigt blandad. Många tycker att det fungerar bra med Sis, men många tycker faktiskt att det fungerar ännu bättre med Kriminalvården när det gäller samverkan och kontakter.

Vi ska också komma ihåg att det har varit en stor debatt i medierna med före detta enhetschefer och institutionschefer som har varit kritiska till denna organisation. Dem måste vi också lyssna på.

Att inte göra det och att inte utreda detta när en översyn av LSU ändå görs är lite slöseri. Riksdagen har uttalat detta vid ett flertal tillfällen. Så ja, riksdagen behöver en större samsyn, men jag tycker att riksdagen har uttalat detta tydligt nog; det här är tredje gången.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 111 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att det var intressant att lyssna till Helena Vilhelmssons anförande om både de historiska förändringar som skett när det gäller lagstiftningen och de myndigheter som haft ansvar för detta och de utmaningar som finns på detta komplexa och svåra område i dag.

Jag har en fråga mot bakgrund av det som Helena Vilhelmsson beskriver när det gäller det man har landat i från Centerpartiets sida – man vill utreda detta och pekar på att riksdagen har sagt det. Min fråga handlar om varför man inte bara vill utreda detta med öppna ögon och förutsättningslöst utan har som utgångspunkt att det här ska genomföras och alltså låser det på förhand, som jag ser det. Det skulle jag, fru talman, vilja fråga Helena Vilhelmsson om.

Anf. 112 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, Rasmus Ling, för frågan! Det blev en väldig diskussion om detta i utskottet. Jag är lite förvånad över det. Jag har tagit del av många utredningar som till punkt och pricka har följt utredningsdirektiven, men jag har faktiskt också tagit del av många som har gjort mycket vidare utredningar än man fått i uppdrag.

Jag hyser kanske inte samma bokstavstro till vad utredningsdirektiven fastställs till. Jag tycker att det är bra att det finns en tydlig inriktning för vad riksdagen har beställt. Jag ser hellre ett utredningsförslag som är mycket detaljerat när det gäller, som vi har hört tidigare, lagförslag, kostnader och tidsperspektiv än ett som är mindre detaljerat.

Jag nöjer mig med detta. Jag ser hellre en utredning som lämnar fler svar än en som lämnar färre svar.

Anf. 113 RASMUS LING (MP) replik:

Fru talman! Om man vill se fler svar snarare än färre skulle jag säga att man inte ska bestämma på förhand vad utredningen ska komma fram till i den här delen. När man slår fast att utgångspunkten är att denna förändring ska göras betyder det, som jag läser det, att man slår fast vad man vill att utredningen ska komma fram till. Jag beklagar detta.

Vi hade diskussioner om detta i utskottet, och vi har haft det även i andra sammanhang. Jag har, fru talman, ofta hört Helena Vilhelmsson resonera kring detta. Hon har då haft fler nyanser och varit mer öppen för att man kan komma fram till olika saker och lyssna in olika argument än vad jag tycker framgår av den här texten. Det är trots allt, fru talman, texten som riksdagen beslutar om, och jag beklagar att man har valt att uttrycka sig på detta sätt.

Anf. 114 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har respekt för ledamotens åsikter. Det är fortfarande så att vi fattar beslut om en utredning, och så kommer resultatet på vårt bord och vi värderar och jämför med andra förslag och med vår egen uppfattning. Vi stöter och blöter och kommer fram till ett förslag efter att vi tagit del av utredningen. Man kan säga nej till en utredning också.

Men jag är absolut angelägen om att vi får en uttömmande utredning som kan titta på alla aspekter och vad som kan hända om man kommer fram till att det är bra att flytta. Jag tycker att en utredning ska vara tydlig och omfångsrik.

Anf. 115 ANDREAS CARLSON (KD):

Fru talman! Att brösta en fyra för att bli en hundragubbe – det är ett uttryck som används i gängkriminella miljöer. Det handlar om att begå ett väldigt grovt brott, kanske till och med ett mord, och ta en fyra – ett fyra år långt, eller kort, straff på ett Sis-hem för att bli en hundragubbe, alltså till hundra procent inne i gänget. Det är ett steg i den brottsliga karriären.

Denna verklighet är smärtsamt påtaglig. Det räcker att slå upp tidningar eller få pushnotiser om hur unga används och tidigt skolas in i gängkriminella miljöer. Men denna verklighet var inte något som förutsågs när ungdomspåföljderna, som vi i dag debatterar, togs fram.

Inte heller säkerheten har hängt med. Rymningar från Sis-hem, där mycket grovt kriminella närmast kan promenera ut, har upprepats gång på gång den senaste tiden. Bara förra året skedde 26 rymningar, vilket var 15 fler än året dessförinnan.

Verkligheten har kommit i kapp, fru talman, och det är dags att ta in det.

En bra bit över hälften av dem som i dag är dömda till slutna ungdomsvård är över 18 år. Vi har tidigare i debatten hört att det är 45 av 67 intagna. Det handlar om unga, vuxna mördare som sitter av fyra år på ett Sis-hem.

Kristdemokraternas uppfattning är att straffen behöver skärpas väsentligt. Det handlar dels om att straffen behöver vara rättvisa och stå i bättre proportion till de mycket grova brott som har begåtts, dels om att ha ett brottsofferperspektiv. Men det handlar också om att i högre grad ha inkapacitering, att skydda laglydiga personer från farliga människor. Då är det också rimligt att Kriminalvården tar över ansvaret från början och att man utreder detta som förslaget handlar om.

Det här är inte något nytt förslag – det kan nästan låta så i debatten. Polisen har pekat på detta i januariskrivelsen 2018, och riksdagen har vid två tidigare tillfällen tillkännagett att en särskild enhet inom Kriminalvården bör ta över det övergripande ansvaret för unga som begått grova brott. Vi kristdemokrater presenterade detta i vårt paket av åtgärder i augusti förra året för att bättre bekämpa ungdomsbrottslighet.

När nu regeringen har aviserat en utredning vad gäller Sis vill vi lägga till att utredningen även ska titta på frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till Kriminalvården och utreda detta i botten. Utgångspunkten ska vara att en sådan flytt ska ske.

Man kan notera i debatten att det där sista väcker viss förvåning. Men det är ju inte någonting nytt att man i ett utredningsdirektiv ger uttryck för den politiska viljan. Ett av problemen med den här regeringens politik på rättspolitikens område är att väldigt mycket präglas av just förutsättningslösa utredningar. Det här är en utredning med en politisk vilja som vi vill se i direktiven, men det innebär givetvis att man ska utreda detta på sedvanligt sätt. Utredningens direktiv ska även utformas så att det klart framgår att den maximala vårdtiden för slutna ungdomsvård ska höjas.

I socialutskottets yttrande, som har jobbat fram under beredningen av det här ärendet, konstaterar man: De unga som döms till slutna ungdomsvård har ofta en kriminell livsstil. Socialutskottet bedömer att detta på ett negativt sätt kan påverka de ungdomar som är placerade enligt LVU på samma särskilda ungdomshem.

Precis som Helena Vilhelmsson sa i sitt anförande finns det uppenbara risker med att blanda grupper. Jag är helt övertygad om att – precis som socialutskottet pekar på – eftersom det handlar om personer som redan har en kriminell livsstil kan det leda till att man snarare förstärker den kriminella identiteten hos väldigt unga som är placerade för vårdinsatser hos Statens institutionsstyrelse. Därför är det uppenbart för oss att det finns väldigt många fördelar med att faktiskt flytta över ansvaret till Kriminalvården och utreda detta.

Men varför är regeringen så rädd för att utreda detta? Och varför vill regeringen trotsa ett redan fattat riksdagsbeslut? Vi har haft det uppe två gånger, vi har gjort två tillkännagivanden och det är nu tredje gången som vi har det här på riksdagens bord.

Det kommer att bli ett beslut, så nu hoppas jag att det ska vara tredje gången gillt för regeringen och att man också lägger till detta mycket tydliga utredningsdirektiv till den utredning som är aviserad. Snacket om att man vill bekämpa gängkriminalitet blir falskt om man inte ens är beredd att överväga en ordning där straffen bättre motsvarar de grova brott som

begås och därför också flytta över ansvaret för dessa grovt kriminella till just Kriminalvården.

Prot. 2020/21:111
21 april

Anf. 116 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Den här frågan är inte direkt ny. Det har ju diskuterats här i kammaren åtminstone i 20 år hur vi ska hantera de unga män som begår mycket allvarliga brott. Under nästan lika många år har vi sett den missriktade välviljan regera, det vill säga att man inte ska ingripa.

Liberalerna tycker att det här förslaget är viktigt och riktigt. Vi, precis som många andra partier, har haft återkommande tillkännagivanden i justitieutskottet och har länge krävt att de unga som begår de grövsta brotten ska bli föremål för rehabilitering och vård inom ramen för Kriminalvården. Vi vet ju från debatten hur många det gäller, huruvida de är vuxna eller inte och hur många som avviker.

I inledningen av debatten fick vi från Socialdemokraterna höra att man var väldigt orolig inom myndigheterna. Jag kan säga att de som är väldigt oroliga är de människor som drabbas när de unga kriminella rymmer och begår nya brott. Det är någonting som oroar mig och flera i kammaren, och det oroar definitivt svenska folket. Därför tycker vi att den utredning som regeringen i och för sig redan har aviserat måste kompletteras med att det här ska ske.

Jag kommer tillbaka till att det kan vara så att man inte har sett det här komma och att det därför tagit så himla lång tid. Visst är det så att de här unga personerna utnyttjas grovt. Ett skäl till det är de omfattande automatiska straffrabatter som finns inbyggda i systemet. Det gör att unga väldigt lätt blir kanonmat i en perverterad vålds- och gängkultur, där deras liv mest är en mental istid fylld av hat och grova brott.

Vi försöker också göra förändringar vad gäller ungdomsrabatterna. Men vi har en historia där man inte har velat göra några som helst tidiga och tydliga insatser. Det ska inte utredas några brott. Ett tag skulle det inte ens utredas om ungdomar under 15 år hade begått rån. Vi skulle inte ha någon bevisalan. Man dömde folk till vård i hemmet och tänkte att det säkert skulle bli bra. Det har funnits sekretessbarriär som vi nu successivt har lyckats plocka ned för en effektivare insatsmöjlighet från polis, socialtjänst och skola tillsammans. Det var en tid en nästan galen syn på brott i skolan, att de inte skulle anmälas. Det har funnits en fortsatt ovilja att an hålla och utredningshäkta unga människor, när vi vet att det är så viktigt att man sätter stopp för akut pågående kriminalitet.

Men nu är vi här i alla fall. De invändningar som har förts fram gäller att Kriminalvården nu tar över ungdomsövervakningen, som kommer att innebära att Kriminalvården kommer att ha hand om de unga som är under 18 år. De har i högsta grad kompetens, annars skulle vi inte genomföra detta. Det borde ju minoriteten som reserverat sig här i utskottet fundera över. Miljöpartiet hade en invändning här och menade att man ska lämna öppet för utredningen att avgöra detta.

Det lades nyligen fram en högaktuell utredning om hedersrelaterat våld och förtryck och även åtgärder mot grov kvinnofridskränkning. Utredningen avrådde, sorgligt nog, från att höja straffminimum för grov kvinnofridskränkning. Men man föreslår ändå, eftersom vi har beställt det, att man ska höja detta till ett år. Sedan finns det helt plötsligt partier som vill gå ännu längre.

*Översyn av regleringen
om slutna ungdoms-
vård*

Men, fru talman, vi råkar ju vara Sveriges riksdag, och det är ändå vi som ska bestämma. Det kan vara provocerande för några ibland, men jag tycker att det är bra.

Från Liberalernas sida tycker vi att de invändningar som finns är svaga. Som tidigare har sagts är det klart att det här ska utredas och sedan genomföras när det hela finns på plats.

Så som jag känner de människor i Kriminalvården som i dag jobbar med rehabilitering, vård och utbildning är de synnerligen väl lämpade att ta hand om de här unga personerna och ge dem en bättre framtid, för det är klart att de ska komma bättre ut. Det kan innebära att de är inlåsta längre för rehabilitering, men tanken är att de ska känna att det är en tid för förändring. Så är det inte, för det har varit ett alldeles för slappt regelverk. Det har varit en missriktad välvilja när det gäller Statens institutionsstyrelse.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

§ 13 Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU15

Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet (prop. 2020/21:94)
föredrogs.

Anf. 117 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 1 i betänkandet, vilket innebär avslag på regeringens proposition. Propositionen heter *Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet* men har innehållsmässigt inte någon som helst reglering som leder till just det.

Det är nu andra gången regeringen lägger fram detta förslag. När man lade fram det första gången i höstas stod det klart att det var enbart partierna som ingick i regeringen som avsåg att stödja det, och detta fick regeringen att dra tillbaka förslaget.

Vi hade hoppats att det skulle få en annan form innan man lade fram det för riksdagen igen. Det är dock inte fallet då det i praktiken är exakt samma förslag. Tyvärr ser det även ut att kunna gå igenom.

Under lång tid har elnätspriserna utgjort en allt större del av elräkningen för konsumenterna. För många kunder utgör faktiskt elnätskostnaden och skatterna merparten av beloppet på elräkningen.

Efter att riksdagen röstat igenom förslaget kommer konsumenterna att få betala ytterligare 28 miljarder kronor i elnätskostnad, med högst oklar nytta.

Förhoppningen är att beslutet ska leda till ökade investeringar i utbyggd nätkapacitet. Här ställer regeringen och övriga partier sitt hopp till elnätsbolagens goda vilja eftersom de i lagstiftningsförslaget väljer att inte styra investeringarna dit.

Fru talman! Det finns ett trängande behov av att bygga ut kapaciteten i elnäten då kapacitetsbristen är ett faktum runt om i landet och ett växande problem. Sverigedemokraterna instämmer i detta. Det är nu så allvarligt att det påverkar samhällsutveckling och planering och förhindrar exempelvis bostadsprojekt, företagsetableringar och en tilltagande elektrifiering för att nå fossilfrihet.

I förlängningen leder detta till att kommuner, regioner och stat går miste om såväl arbetstillfällen som skatteintäkter, vilket går ut över vår välfärd.

Sverigedemokraterna är i grunden positiva till att man ska kunna använda outnyttjade underskott från tidigare intäktsramar till investeringar som ökar kapaciteten i elnätet. För oss är det dock en självklarhet att det ska finnas en reglering som styr investeringarna just dit för att skapa sådana särskilda drivkrafter.

Vi är inte direkt ensamma om denna uppfattning. Flera remissinstanser instämmer i kritiken om brist på styrning alternativt vill att förslaget avslås helt. Energimyndigheten är på motsvarande sätt positiva men vill att ett antal villkor ska uppfyllas. Remissinstanserna Energimarknadsinspektionen, Konkurrensverket, Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Regioner avstyrker helt förslaget i dess nuvarande form.

Svenskt Näringsliv bedömer att förslaget inte inkluderar ett tillräckligt tydligt kundperspektiv utan snarare leder till ökade kostnader utan att tillföra ökad nytta för användarsidan. Sveriges Kommuner och Regioner anser att förslaget är olämpligt och otillräckligt för att avhjälpa just lokal kapacitetsbrist.

Därför anser Sverigedemokraterna att riksdagen bör avslå regeringens proposition. I stället ska regeringen återkomma med ett förslag om särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet som ger ökade drivkrafter för elnätsföretagen att göra investeringar i elnätens kapacitet och där det finns mekanismer som styr investeringarna dit.

Om riksdagen ändå antar regeringens förslag, vilket tyvärr ser ut att bli fallet, anser Sverigedemokraterna att det är rimligt att man efter den första tillsynsperioden utvärderar hur regeringens förslag har fallit ut och om avgifterna verkligen gick till det som var syftet.

I regeringens förslag till lag anges att man *får* meddela sådana föreskrifter om skyldighet för elnätsbolagen att i en särskild ordning redovisa vilka investeringar som genomförs i en redovisningsenhet med särskilt investeringsutrymme. Det tycker vi inte är tillräckligt. Det hade varit rimligare med tydligare riktlinjer om detta och en skrivning från riksdagen om en sådan uppföljning av förslaget.

Det behövs en lagstiftning som tydligt kräver det man vill uppnå – i stället för att man flera år senare ska behöva konstatera att man varit naiv och att så inte blev fallet.

Anf. 118 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 3. Vi står också bakom Sverigedemokraternas reservation om att avslå propositionen.

Vad handlar detta om? I korthet: Regeringen vill ge elnätsbolagen möjlighet att ta ut högre avgifter än i dag. Syftet är att få mer investeringar i kraftnätet, men det är få utöver regeringen som tror att det verkligen blir så. Elkunderna kommer att drabbas av dyrare räkningar, men inget talar

för att pengarna kommer att gå till investeringar i stället för ännu högre vinster för bolagen.

Kritiken från remissinstanserna är svidande. Ett flertal konsumentorganisationer, exempelvis Hyresgästföreningen och Sveriges Allmännyttan, men även Konkurrensverket och regeringens egen tillsynsmyndighet Energimarknadsinspektionen avstyrker förslaget. Det gör även Svenskt Näringsliv och Sveriges Kommuner och Regioner.

Energimarknadsinspektionen, det vill säga regeringens egen tillsynsmyndighet, fastslår att elnätsföretagen redan får kostnadstäckning för sina investeringar i den nuvarande regleringen, vilket gör att förslaget endast leder till utökade vinster. Samma slutsats drar Hyresgästföreningen med flera remissinstanser.

Konkurrensverket är lika kritiskt som flera andra remissinstanser. Konkurrensverket anser att förslaget innebär en omotiverad kostnadsökning för elkonsumenterna eftersom elnätsföretagen ges möjlighet till höjda avgifter utan att det säkerställs att målet med utbyggd kapacitet nås.

Elnätsbolagen har monopol på sina marknader. Man kan med andra ord inte välja vem som levererar ström till ens fastighet.

Och nu till det märkliga. När marknadsivrarna konstruerade systemet 1996 utlovades det att nätkostnaden på elfakturan skulle bli lägre. I stället blev det tvärtom. Den svenska elmarknaden avreglerades, men det är enbart elförsörjningen som är konkurrensutsatt. Eldistributionen är ett monopol med 180 elnätsföretag spridda över hela landet.

Propositionen som nu behandlas är en reviderad version av den som regeringen lade fram i höstas. Då drogs den tillbaka eftersom det saknades stöd i riksdagen. Nu har de fått med sig Moderaterna, Kristdemokraterna, Centern och Liberalerna. Kanske har borgarna lite samvetsqual eftersom deras livsåskådning är att marknaden löser allt, och avreglering av elmarknaden är något som kan stavas borgerlig politik.

Vän av ordning frågar sig givetvis om propositionen är så mycket bättre nu när man fått stöd för den i riksdagen. Visst måste jag medge att den inte har blivit sämre, men kommer den att lösa alla problem som hopat sig när elnätsägarna försummat sina åtaganden? Att investeringar inte har varit prioriterade, med alla nätavgiftshöjningar, är känt. När två tredjedelar av de prishöjningar som gjorts har gått till att dela ut vinst till moderbolaget har man inte prioriterat robusthet, kapacitetshöjningar och så vidare. Mitt svar blir då: Nej, den är inte tillräckligt tillförlitlig.

Om vi tittar på de tio största nätägarna under 2015 ser vi att de gjorde en rörelsevinst på 8,7 miljarder kronor. Under perioden 2014 till 2019 höjdes elnätsavgifterna med 27 procent. Det finns ingenting i samhället som haft sådana ockerhöjningar som nätavgifterna under en tioårsperiod. Varför blir det då så här?

Elnätsbolagen har alltså ett naturligt monopol, och deras sätt att ta ut avgifter av kunderna regleras därför av Energimarknadsinspektionen, EI, som sätter ramarna för vilka avgifter elnätsföretagen kan ta ut av kunderna. När Energimarknadsinspektionen har fått nya regler för att beräkna de så kallade intäktsramarna för en period, så kallad tillsynsperiod, har majoriteten av elnätsbolagen överklagat beslutet om intäktsramar. Med andra ord accepterar elnätsbolagen inte begränsade intäkter. De vägrar att följa Energimarknadsinspektionens beslut och försöker säkra kommande höjningar av elnätspriset med hjälp av tvister i domstol. Det är dessa domstolspro-

cesser som regeringen motiverar sitt förslag med, det vill säga att eftersom elnätsbolagen ändå vinner i domstol behöver man ge dem rätt att ta ut högre avgifter.

Jag måste medge att regeringen nog har gjort så gott de kunnat för att få till lite mer investeringar i det förslag som ligger på bordet i dag, men grundproblemet är att det helt enkelt är ett systemfel. Det närmaste jag skulle kunna jämföra denna galenskap med är om vi skulle sälja ut alla våra statliga vägar och sedan uppfinna en myndighet som ska försöka reglera vägavgifterna. Att en samhällsviktig funktion, som elnät faktiskt är, har blivit en lukrativ monopolmarknad som dessutom inte fungerar är, i alla fall för mig, helt obegripligt.

Fru talman! Eldistributionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur som vi gemensamt bygger upp utifrån samhälleliga mål, som annan infrastruktur, till exempel vägar och järnvägar. Vi kan inte ha ett system där jämförbara villakonsumenter kan ha 7 000 kronor i skillnad på elräkningen på årsbasis, bara för att monopolmarknaden godkänner det. Elnäten hör till grundläggande infrastruktur, och det är sådant som samhället borde ta ansvar för.

Anf. 119 MONICA HAIDER (S):

Fru talman! I dag debatterar vi NU15 *Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet*. Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga motionsyrkanden.

Propositionen föreslår en lag om särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet som syftar till att skapa särskilda drivkrafter för elnätsföretag att göra investeringar som ökar kapaciteten i nätet, men också vissa ändringar i ellagen. Den nya lagen omfattar nätföretag som har ett så kallat outnyttjat underskott i förhållande till intäktsramen för tillsynsperioden 2012–2015 och innebär att Energimarknadsinspektionen får besluta att ett sådant företag har ett särskilt investeringsutrymme.

Det föreslås även att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska kunna meddela föreskrifter om skyldighet för elnätsföretag att i en särskild ordning redovisa vilka investeringar som genomförs i en redovisningsenhet med särskilt investeringsutrymme.

Fru talman! Regeringen anger också att det är av särskild vikt att investeringarna görs i de områden som hittills varit eftersatta och där det finns eller inom en snar framtid kommer att finnas behov av att öka kapaciteten eller att förebygga kapacitetsbrist för att på så sätt öka kundnyttan. Uppföljningen ska ge en bild av vilka investeringar som möjliggörs av det särskilda investeringsutrymmet. Uppföljningen bör göras vart tredje år med start 2022.

Sverige behöver ett robust elsystem som klarar att leverera el till rimliga priser och som ger företag möjlighet att växa. Det vi ser är att samhälls- och teknikutvecklingen går fort och att det är en ständig efterfrågan på el, vilket ställer nya krav på både produktion och elnät. Kapacitetshöjande investeringar är därför nödvändiga för att möta behovet av framtida effekthöjningar.

Fru talman! Vi är alla överens om att elanvändningen kommer att öka i Sverige. Frågan är bara hur mycket. Energiministern tar höjd för en fördubblad elanvändning, och för att klara detta ska vi trefaldiga investeringarna i elnäten och halvera tillståndstiden för utbyggnaden av elledningar.

Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet

I lagrådsremissen *Moderna tillståndsprocesser för elnät* föreslås en stor tidsbesparing för elledningsbyggande, bland annat ändringar i ellagen, för att det ska bli enklare att bygga elledningar och för att tillståndsförandet ska bli mindre resurskrävande för både elnätsföretagen och de berörda myndigheterna. Det är bra, för det tar alldeles för lång tid i dag. Detta är något vi behöver lösa för att klara omställningen i samhället.

Vi ser nu stora investeringar som har påbörjats och som är i planeringsstadiet för att bli klimatneutrala. Hybrit, stål utan kol, är ett sådant exempel, men det finns fler. Viktigt är att industrin ställer om och blir konkurrenskraftig, för det är detta som de kunder de ska sälja sina varor till efterfrågar.

Fru talman! Regeringen anför i propositionen att det är motiverat att under en begränsad tid skapa ytterligare incitament för att öka effekten i näten, och jag skulle vilja säga att det är absolut nödvändigt. Vi behöver förbättra överföringen från norr till söder men också lösa lokala problem. Med detta lagförslag på plats tar vi ett steg i rätt riktning, men det behöver göras mer.

Vi behöver utveckla användarflexibiliteten för att göra användningen smartare, och vi behöver utveckla vätgasproduktion och batterilager så att vi har el när vi behöver det. Därför stöttar Sverige bland annat utvecklingen av battericeller och ett elektrifieringscampus för batteriforskning i Västerås.

Vätgas kommer att spela en allt större roll i framtidens energisystem, och Energimyndigheten har fått i uppdrag att ta fram en vätgasstrategi för att skynda på denna utveckling.

Vi ser också framväxten av lokala marknader för kapacitet i våra städer. Detta löser inte allt men är värdefulla tillskott i hanteringen av städernas utmaning. Vi har historiskt ett stort elöverskott. Sedan 2010 har vi gått från nettoimport på 2 terawattimmar till en nettoexport på 25 terawattimmar el. Det motsvarar konsumtionen i Lettland, Estland och Litauen tillsammans. Vi producerar inte bara mer el än någonsin, utan vi producerar också mindre fossil el än tidigare.

Vi behöver producera mer el i södra Sverige, och där kommer havsvindkraften att bli viktig. Samtidigt kommer kraftvärmen att spela en allt viktigare roll.

Regeringen har påbörjat arbetet med en elektrifieringsstrategi för att ta ett helhetsgrepp och för att bidra till klimatmålen 2030, 2040 och 2045.

Anf. 120 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Först ska jag säga att Sverigedemokraterna delar bilden av att det finns ett väldigt stort behov av att investera i ökad kapacitet i elnäten runt om i Sverige, och framför allt med tanke på den elektrifiering som vi kan se framför oss och ambitionen om fossilfrihet för att kunna se till att detta inte håller tillbaka samhällsutvecklingen utan kan vara med och bidra till den samhällsutveckling som vi vill ha. Ett konstruktivt sätt är givetvis att kunna hantera de outnyttjade intäkter som finns från tidigare intäktsramar.

Men det finns ingen koppling mellan ett sådant utrymme och lokal kapacitetsbrist. Det finns inte heller någonting i det förslag som regeringen har lagt på riksdagens bord som styr investeringarna till just sådana områden som har lokal kapacitetsbrist. Det är lite grann det som kanske är

problemet i det förslag som man har valt att lägga fram, där medborgarna kan känna att de betalar väldigt mycket för sin el och att skatterna tilltar och även elnätskostnaden. Politiker motiverar att elnätsbolagen ska kunna ta ut tiotals miljarder kronor extra, men där det kanske inte finns någon koppling alls till lokal kapacitetsbrist.

Fru talman! Jag undrar varför Socialdemokraterna tycker att det är rimligt att elnätsbolagen ska kunna ta ut tiotals miljarder kronor utan någon reglering som styr just mot ökade investeringar i nätkapacitet?

*Särskilt investerings-
utrymme för elnäts-
verksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet*

Anf. 121 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Vi har inte riktigt samma uppfattning om effekterna av detta lagförslag; det är alldeles uppenbart, ledamot Mattias Bäckström Johansson. Vi tror att detta kommer att styra mot att det kommer att bli mer investeringar där det behövs. Det är det som hela lagförslaget går ut på.

Även när det gäller intäktsramarna har vi sett att det har varit ett antal domstolsprocesser som har gjort att de faktiskt får ta ut dessa avgifter. Då tycker vi att det är bättre att försöka styra dem så att de faktiskt gör investeringarna och att investeringarna hamnar på rätt ställe.

Anf. 122 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Ett faktum som visar att det är möjligt att ändå göra korrigeringar är att man drog tillbaka den första propositionen och har återkommit med ett annat förslag. Men jag kan inte på något sätt se att man har uttömt möjligheterna att ha en reglering som styr investeringarna dit där de ska göras. Det finns ingen som helst sådan koppling i den proposition som man har lagt fram. Det som man gör här är att man mer eller mindre litar på ett handslag. Förhoppningar ställs till den goda viljan, att de ska investera utifrån det som beskrivs som syftet i propositionen. Men så behandlar vi inga andra förslag i denna kammare. I så fall är frågan varför vi har intäktsramar över huvud taget. Elnätsbolagen kanske bara investerar och tar ut så mycket avgifter från elnätskunderna som behövs. Jag förstår inte riktigt varför man hanterar det på detta sätt.

Nu ska man utreda och titta på i efterhand vad investeringarna gick till. Någonstans är det inte skattepengar som vi pratar om här. Utan här kommer elnätsbolag att ta ut avgifter via elräkningar från vanliga medborgare, och sedan ska det utvärderas. Det kan då i efterhand visa sig att investeringarna kanske inte gick till det som man sa att de skulle gå till. Vad ska det få för konsekvenser? Vilket förtroende kommer dessa människor att känna för politiken och för hur man hanterar regleringen och deras surt förvärvade pengar som de har betalat sina elräkningar med?

Fru talman! En fråga till Socialdemokraterna när det gäller hur de ser på detta är: Vad ska hända om det i efterhand visar sig att man inte alls har investerat i ökad nätkapacitet i något bolag eller på olika områden? Vad ska konsekvensen bli av det när detta utvärderas? Det måste finnas ett syfte med utvärderingen av detta förslag.

Anf. 123 MONICA HAIDER (S) replik:

Fru talman! Det är väl också lite oklart vad syftet är med Sverigedemokraternas förslag när det gäller vad utvärderingen enligt propositionen skulle ge. Det är bland annat det som ni efterfrågar i er reservation. Det är ganska otydligt.

Men det är klart att utvärderingen kommer att visa om detta har gett det resultat som vi vill ha. Elnätsbolagen har också ett tryck på sig i denna fråga. Denna fråga har nämligen varit aktuell ganska länge. Försök har också gjorts för att stoppa förslag om hur höga nätavgifterna ska vara.

Anf. 124 LOTTA OLSSON (M):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Sverige behöver investera i elinfrastruktur. Vi har ett till stor del gammalt nät. Sverige var tidigt ute med att elektrifiera, och redan på 1800-talet fick vissa städer elektrisk belysning. Därefter byggdes elnätet ut då vattenkraften byggdes ut i början av 1900-talet och kraften skulle distribueras därifrån. Lägg därtill utbyggnaden av kärnkraft och allmän elektrifiering av samhället, vilket historiskt krävt stora investeringar.

Fru talman! I dag krävs många nya investeringar i nät för att klara ökad efterfrågan, förändrad efterfrågan och att göra näten mer robusta för stormar. Den gamla infrastrukturen var enbart luftburen, och nu gräver man i ökad utsträckning ned elkablarna, vilket är nog så viktigt när man befärdar att klimatförändringarna kan ge fler och kraftigare stormar. När produktionen och konsumtionen av el förflyttas förflyttas också behovet av elnät.

Fru talman! Elnätet består av tre olika nivåer: stamnät, regionala nät och lokala nät. Det svenska elnätet består av hela 15 000 kilometer högspänningsledningar, det vill säga stamnät. Vidare är det de regionala näten med lägre spänning som ofta levererar direkt till elintensiva företag och verksamheter som smältverk och pappersbruk. De lokala nätverken skickar sedan elen till privatpersoner och till de mindre elintensiva företagen och industrierna. Här finns den spänning som vi har i hemmens väggkontakter.

Fru talman! Stamnäten ägs av Svenska kraftnät, och de regionala näten har bara tre nätägare: Eon, Vattenfall och Fortum. Men det är 170 företag som äger de lokala elnäten i Sverige. Företagen har inom sitt område ensamrätt att tillhandahålla el till sina kunder. Det är en mycket reglerad fri marknad. Mycket av regelverk och lagar styr, och många gånger detaljstyr, marknaden.

Fru talman! Allt detta kräver investeringar, och investeringar som nu behöver komma på plats snabbt. Vi har det senaste året sett problem med distribution till Mälardalen, Stockholm och Skåne framför allt. Men hela prisområde 3 och 4 har problem med distribution och otillräckliga nät. Därför ställer vi oss bakom denna proposition, trots att vissa orosmoln kan uppstå. Detta ger möjlighet för elbolagen att genom ny lagstiftning skapa särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamheten, detta genom att outnyttjade underskott från tidigare år nu får användas.

Fru talman! Vi är oroade över att detta kan leda till onödigt höga priser för kunderna och att investeringarna inte kommer dit där de bäst behövs. Därför har regeringen fått återkomma med ett nytt lagförslag och en lagändring, efter det förslag som kom i höstas, genom att vi har krävt att detta nogsamt ska följas upp och att investeringarna ska kunna göras där de behövs och att detta inte ska leda till ökad utdelning från bolagen.

Fru talman! Ska vi klara den enorma omställningen av vårt nya behov av infrastruktur till vår bilpark, vår industri och vår transportsektor kommer det förutom förstärkning av gammal infrastruktur att krävas ny-

investeringar. Vi vill att alla ska kunna ställa om till elbilar och då vara säkra på att bilen också går att ladda. Detta är nya utmaningar för vårt elnät.

Fru talman! Energibranschen uppger också att vi missar en tillväxt på 150 miljarder kronor per år om eltillgången fortsätter att vara en trång sektor. Det innebär att vi missar stora skatteintäkter till staten om inte jobb och tillväxt finns. Sverige har redan i dag en arbetslöshet på 9,7 procent, en arbetslöshet som kan kosta oss alla stora förluster av skatteintäkter, skatteintäkter som måste tas någonstans. Och skatten på el bör inte heller höjas för konsumenten.

Fru talman! Sverige har till stora delar en elintensiv industri och många verksamheter som kräver både bra infrastruktur och säker elleverans. Genom detta har vi attraherat ny industri, samtidigt som vi också har lyckats behålla och vara världsledande inom många tunga industrisegment. Men detta kräver infrastruktur. Och jämför man exempelvis Sverige med Tyskland förbrukar vi dubbelt så mycket elenergi per capita.

Fru talman! Allt hänger ihop. Ska Sverige vara ett innovativt land med en visionär industri och en låg arbetslöshet samt kunna ställa om till att bli det första fossilfria välfärdslandet behövs stora satsningar på elinfrastruktur. Vi klarar inte att nå våra klimatmål nationellt och på EU-nivå utan en förstärkt elinfrastruktur, fru talman. Bara så kan vi klara jobben, välfärden och klimatet.

Anf. 125 HELENA LINDAHL (C):

Fru talman! Sverige växer, och omställningen pågår. Det betyder bland annat att vi ser en ökad efterfrågan på el runt om i landet. Det fordrar förstås en rad insatser, och ökade investeringar i våra elnät är en av dem. När regeringen presenterade sitt förslag om ett särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet var det därför viktigt för Centerpartiet att förslaget skulle leda till ökade investeringar som stärker kapaciteten i elnätet, för att säkra en tryggare energiförsörjning.

Investeringar behövs nu mer än någonsin för att framtidssäkra våra elnät och för att vi ska klara Sveriges klimatmål. Det behövs för att möjliggöra elektrifieringen av fordonsflottan så att vi kan bli först i världen med att framställa fossilfritt stål som faktiskt kan minska utsläppen i Sverige med hela 10–14 procent. Tekniken, som är under utveckling, skulle också kunna minska de globala utsläppen med 7 procent.

Med regeringens ursprungliga förslag, det som man senare reviderade, skulle elnätet bytas ut vart fyrahundra år – en takt som ligger långt från pågående samhällsutveckling. Förslaget skulle också innebära ett hårt slag mot elkunderna i vissa områden, som kunde förvänta sig höjda avgifter utan tillräckliga motkrav på elbolagen att öka investeringarna i elnäten. Därför är vi glada att vi kunde vara med och se till att stärka ambitionerna i förslaget. Centerpartiet var med och höjde kraven så att detta på riktigt styr mot investeringar för att även avhjälpa kapacitetsbristen i särskilt ansträngda områden.

Fru talman! Med det sagt är vi fortfarande inte helt nöjda med regeringens politik på området. Centerpartiet oroar sig för att regeringen verkar sakna en långsiktig plan och ambition för den infrastruktur som är så central för att klara våra uppsatta klimatmål i flera sektorer. Vad vi behöver nu mer än någonsin är långsiktighet och förutsägbarhet. Vi behöver ge

*Särskilt investerings-
utrymme för elnäts-
verksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet*

Svenska kraftnät i uppdrag att planera för en ökad elanvändning. Vi behöver tydliggöra ansvarsrollerna mellan våra relevanta myndigheter, och vi behöver se över relevant lagstiftning så att den är anpassad till ett system i omställning. Det gäller såväl ellagen som elnätsregleringen.

Fru talman! I dag premieras mer traditionella investeringar, vilket inte alltid är det mest samhällsekonomiskt effektiva. Lagstiftningen behöver i högre grad styra mot smarta lösningar, inte minst eftersom vi vet att det tar lång tid att bygga nya ledningar. Vi vill se mer investeringar i smart teknik som kan justera efterfrågan. Det skulle också kunna ge kunden mer makt att styra sin elräkning genom smart användning.

Fru talman! Vi behöver också öka överföringskapaciteten, vilket flera har varit inne på här i dag. När vi pratar om överföringskapacitet talar vi ofta om överföring av kraft – ofta vattenkraft – från norr till söder, men det kommer i framtiden att bli minst lika viktigt med överföringskapacitet från söder till norr. Industrin växer så att det knakar i norra Sverige, och vindkraften i söder – inklusive den havsbaserade – kommer därför att få en viktig roll. De olika kraftkällorna har olika egenskaper. När det inte blåser har vi vattenkraften som förser oss med stora mängder energi, och när vinden ligger på ska den också kunna användas norrut i landet. Det handlar om att skapa ett system som är robust och där egenskaperna hos de olika kraftslagen kan komplettera varandra.

Slutligen, fru talman, är det viktigt att vi också utvärderar våra förslag. Vi anser att det är viktigt att följa upp och se till att förslaget leder till ökade investeringar i våra elnät och inte ensidigt till ökade vinster för bolagen. Vi måste följa upp våra åtgärder så att vi ser att de styr mot en förbättrad kapacitet, en stärkt försörjningsförmåga och ett robust system. Det behövs för omställningen och för att vi ska nå våra uppsatta klimatmål – och naturligtvis för att Sverige ska kunna fortsätta att växa.

Anf. 126 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Vilket betänkande vi diskuterar har framgått av tidigare talare.

När ärendet inlämnades i höstas var vi kristdemokrater ganska kritiska till utformningen av detta som helhet, och det var vi inte ensamma om. Därför drog regeringen tillbaka propositionen, och det finns nu ett omarbetat förslag som vi kristdemokrater har tagit ställning till.

I det förra förslaget fanns det alldeles för många allvarliga brister för att det från vårt perspektiv skulle vara möjligt att hantera det på ett bra sätt. Vi står i dag med ett delvis förändrat förslag. Flera parametrar har förändrats, men det finns fortfarande ett antal frågor som vi kristdemokrater anser måste få en lösning över tid. Vi är därmed fortfarande kritiska, men situationen måste hanteras utifrån dagens situation.

Vårt motiv till att i detta läge gå regeringen till mötes när det gäller förslaget är att vi anser att Sverige befinner sig i en situation där frågan om utbyggnad och underhåll av elnätet som helhet är mycket angelägen för hela elsystemet. Vi måste därför skapa förutsättningar för de olika bolagen att fortsätta sitt viktiga arbete, så att inte värdefull tid går förlorad. Därför är vi beredda att under rådande omständigheter stödja förslaget i propositionen.

Vi ser att det behöver göras investeringar i elnätet som ökar kapaciteten i nätet. Det är angeläget, och det är också nödvändigt att utpekad myndig-

het – som regeringen bestämmer – ska kunna meddela föreskrifter om skyldighet för elnätsföretag att redovisa vilka investeringar som görs gällande det särskilda investeringsutrymmet. Det är även angeläget att följa upp och utvärdera investeringarna. Det framgår i propositionen att detta ska göras redan 2022 och därefter vart tredje år.

För framtiden vill vi dock inflika att Kristdemokraterna anser att elnätsregleringen behöver utvecklas till kommande reglerperiod 2024–2027. Elmarknadsfrågorna som helhet behöver ses över, och det är en angelägen fråga som inte får hamna längre ned på dagordningen än vad den hittills har gjort. För att detta ska kunna ske behövs ett antal förberedelser. Menar man allvar med att elförsörjning ska vara en hygienfaktor även i framtiden behöver även ändringar göras på elmarknaden. Då behöver förslag tas fram, remitteras, förberedas, beredas och senare beslutas. Sådant tar tid, och det kan inte göras alltför sent. Det finns ett uppenbart behov, och trots uppmaningar är vi inte där än. Vi hoppas att regeringen tar och snabbar upp sitt jobb för att få detta i hamn.

Det finns flera frågor som behöver adresseras i ett arbete med nätregleringen. Sverige har haft otaliga rättsprocesser som skapat såväl en regulatorisk osäkerhet som en ryckighet i prissättningen för oss kunder. Det är rimligt att överväga hur man kan komma ifrån denna osäkerhet och därmed minska risken i elnätsinvesteringar. Det är en frågeställning som behöver ta sig in även på regeringens näthinna.

Vi anser att man bör ta fasta på och utgå från den befintliga reglermodellen. Det innebär dock inte att allt ska vara som det alltid har varit. Tvärtom behöver delar och områden i reglermodellen utvecklas. Det är en självklarhet att försöka finna en balans mellan rimliga avgifter för kunderna och rimliga investeringsvillkor för företagen.

I tillägg till detta bör man särskilt analysera hur man kan premiera ny teknik som kan utveckla elnätets funktion. I arbetet sätter EU-rätten ramar för vad Sverige kan göra, och det är därför viktigt att se vilka möjligheter Sverige har till egna avgöranden men också att se hur andra länder har utformat sina elnätsregleringar.

Vårt lands konkurrenskraft och klimatutmaningen förutsätter en trygg produktion. Kristdemokraterna menar att elmarknadens utformning bör ses över, så att den bättre styr mot leveranssäkerhet. I dag betalar marknaden för energi, men det saknas incitament att tillhandahålla kvalitet eller effekt, det vill säga tillräckligt med energi vid ett givet ögonblick. Stöd-tjänster som får systemet att fungera tillhandahålls i huvudsak utan betalning. Ett elsystem som ger betalt för dessa egenskaper skulle bli mer robust, menar vi. Planerbara kraftslag, som exempelvis kärnkraft och kraftvärme, skulle då få ersättning för den viktiga funktion de har i elsystemet.

I sammanhanget bör det sägas att riksdagen har beslutat att det ska tas fram ett förslag till ett mål om leveranssäkerhet. Dessvärre kan jag konstatera att regeringen har lämnat denna för energibranschen så viktiga fråga, och man har inte återkommit med förslag trots att det är två år sedan denna kammare beslutade om ett sådant tillkännagivande. Vi förväntar oss dock att regeringen återkommer i den delen.

Bara för att vi i dag kan samla en bred majoritet i kammaren är inte alla frågor avklarade. Det finns som synes en hel del att fortsätta jobba med.

*Särskilt investerings-
utrymme för elnäts-
verksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet*

Anf. 127 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Tack, alla ni andra som är med i debatten!

Alla vet ju att klimatet är den största utmaningen. Det är vi helt överens om i näringsutskottet. Det är den största utmaning som vi som land och som människor står inför under vår tid på denna jord. Det kan kännas lite övermäktigt, men egentligen behöver det inte vara det.

Om vi skulle lyckas med att elektrifiera precis allt som vi i dag kör på el som kommer från fossila källor som ger utsläpp som driver på klimatförändringarna skulle vi faktiskt klara klimatutmaningen, under förutsättning, förstås, att vår elproduktion är fossilfri.

Fru talman! Om man ska göra detta måste man arbeta på flera fronter samtidigt. Vi jobbar ju med alla de delarna i näringsutskottet. En del saker ligger i andra utskott också, men näringsutskottet är kanske det utskott som kommer närmast att ha en helhetsöverblick när det gäller klimatfrågan just eftersom vi hanterar energifrågorna. I det här fallet handlar det om elnätsfrågorna, men vi hanterar också flera andra delar som är viktiga för klimatomställningen.

Detta innebär att vi får en stabilare och långsiktigare planering och investering just i våra elnät i Sverige. Det är ju helt avgörande för att vi ska kunna elektrifiera, oavsett vilken del av landet vi talar om. Och vi ska ju elektrifiera allt.

Fru talman! I svensk debatt talar vi mycket om överföringskapacitet mellan norr och söder. Jag tycker egentligen att det ligger utanför ärendet, men det har tagits upp av flera andra debattörer. Det konstaterades att vi i dag har ett system där vi har gjort södra Sverige beroende av el från norra Sverige. Oavsett hur mycket pengar vi lägger på elnätsverksamhet och hur mycket vi investerar i elnätet kommer detta inte att vara hållbart i framtiden om vi vill fortsätta elektrifieringen.

Det finns industrier i norra Sverige som kommer att kräva mer el. Då har vi ingen el att föra över. Vi vill också kunna expandera i hela landet och ha mer industrier också i de södra delarna. Vi vill också ha mer klimatsmart energiproduktion som vi kan exportera till andra och därmed pressa undan deras energiproduktion, som inte är fossilfri. För att detta ska komma på plats kommer vi att behöva bygga ny, reglerbar energiproduktion både i norra Sverige och i södra Sverige. Båda delarna behövs, oavsett vad vi gör i elnätsfrågan. Därför tycker jag alltså att detta egentligen inte hör till debatten i det här ärendet, men eftersom andra har tagit upp det är det svårt att inte säga hur det ligger till, får jag erkänna.

Fru talman! Vi i Sverige behöver långsiktiga, stabila investeringar i våra elnät. Därför är detta ett otroligt viktigt ärende. Om vi lyckas elektrifiera och se till att den el som kommer fram är grön kommer vi också att klara klimatutmaningen.

Anf. 128 LORENTZ TOVATT (MP):

Fru talman! Jag ser att jag har skrivit upp mig för ett anförande om åtta minuter. Jag tror inte att jag behöver så mycket, men jag ska ändå säga några ord.

Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag.

Först och främst vill jag slå fast att Sverige är i stort behov av ökade investeringar i elnätet. Det är uppenbart, inte minst när det gäller stomnätet, där Svenska kraftnät har ett ansvar, men det gäller även regionnät

och lokalnät. Det beror dels på urbanisering, dels på att vi går mot 100 procent förnybar elproduktion, och då behöver kapaciteten i elnäten öka kraftfullt.

Låt mig ta ett exempel på detta med urbanisering. När vi sätter spaden i marken för att bygga Bromma parkstad kommer vi att behöva dra elledningar dit, till exempel.

Sedan är detta monopol, och då behöver man en balans. Vi behöver helt enkelt reglera den här verksamheten så att den leder till investeringar. Det har den hittills inte gjort i tillräcklig grad. Under många år har vi haft underinvesteringar i elnätet. Det behöver vi ändra på, och då behöver vi lägga fram det här förslaget.

Jag vill säga att det här förslaget möter kravet. Det finns en balans, och syftet är tydligt. Det ska leda till ökade investeringar och därmed också ökad kapacitet i näten.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

§ 14 Natura 2000-tillstånd vid ansökan om bearbetningskoncession

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU16
Natura 2000-tillstånd vid ansökan om bearbetningskoncession
föredrogs.

Anf. 129 MATTIAS JONSSON (S):

Fru talman! Nu ska vi då gå över till en debatt om Natura 2000-tillstånd, NU16. Jag skulle vilja börja med att säga att Sverige utmärker sig som ett av världens mest anrika gruv- och mineralländer, med stor tillgång på malm och mineral. Detta har varit en stor faktor för att vi har kunnat ha det välbefindande och den välfärd vi har i det här landet. Det känner jag mig väldigt stolt över.

Samtidigt ser vi att våra mineral kommer att betyda väldigt mycket i den gröna omställning som vi faktiskt är mitt i. Detta kommer att efterfrågas mer. Det gäller inte minst innovationskritiska metaller och mineral. De är nödvändiga för att man ska kunna utveckla till exempel nästa generations vindkraftverk, elbilsbatterier och andra produkter. I vår omställning kommer vi i hög utsträckning att vara beroende av att vi har tillgång till dessa mineral.

Således är åtgärderna för att underlätta för gruv- och mineralnäringen viktiga insatser ur ett ekonomiskt perspektiv men också ur ett klimatperspektiv, naturligtvis.

Fru talman! Det är också viktigt att konstatera att gruv- och mineralnäringen har, och har haft, en väldigt tuff tid under pandemin. Det är många företag som har lagts ned. Liv har gått förlorade. Många har gått in i arbetslöshet. Och även gruv- och mineralnäringen är drabbad.

I en tidigare debatt om dessa frågor i denna kammare påpekade jag vikten av att planera för extraordinära åtgärder. Men samtidigt är det väldigt svårt att säga vilka långsiktiga konsekvenser den här krisen får, där man ibland behöver gå in med speciella åtgärder.

Prot. 2020/21:111
21 april

*Särskilt investerings-
utrymme för elnäts-
verksamhet – investeringar i ökad nätkapacitet*

*Natura 2000-tillstånd
vid ansökan om
bearbetnings-
koncession*

Det är väldigt svårbedömt. Vi vet heller inte hur utdragen krisen kommer att bli. Spridningen av covid-19 har slagit, och riskerar framöver att slå, väldigt hårt mot prospekteringsföretagen och gruvbolagen. Det är ett bekymmersamt läge som vi behöver bevaka härifrån riksdagen.

Fru talman! Mot den bakgrunden bör det framhållas att regeringen aktivt har fokuserat på dessa frågor och tillsatt två nya utredningar som rör just tillståndsprövningen vid gruvverksamhet. Bland annat vill jag lyfta de nya bestämmelserna i minerallagen, som den här kammaren tidigare har fattat beslut om, som innebär att undersökningstillstånd som har förlängts när det finns synnerliga skäl kan förlängas ett år från den 1 juli 2020. Det är ett viktigt beslut som har fattats tidigare.

Samtidigt tillsatte regeringen en utredning om en modern och effektiv miljöprövning så sent som i augusti 2020, där en särskild utredare har i uppgift att se över nuvarande system för miljöprövning och lämna konkreta förslag på ändringar och åtgärder som krävs för att uppnå en modernare och mer effektiv miljöprövning.

I direktivet till utredningen anges att syftet är att underlätta för miljö- och klimatförbättrande investeringar och åstadkomma, vilket är viktigt, en snabbare och enklare prövningsprocess samtidigt som ett bibehållet miljöskydd säkerställs.

Det står också tydligt i uppdragsbeskrivningen att utredaren även får föreslå andra förändringar i det nuvarande miljöprövningssystemet som bidrar till en grön omställning genom mer förutsägbara och effektiva prövningsprocesser, som förkortar prövningstiden och minskar administrationen samtidigt som miljöskyddsnivån bibehålls.

Natura 2000-tillstånd ingår i det som ska ses över och analyseras av utredaren när det gäller att få en snabbare och enklare prövningsprocess.

Jag vill också påpeka att regeringen så sent som i mars i år – det är inte jättelänge sedan – gav en särskild utredare i uppdrag att se över prövningsprocesser och regelverk i syfte att säkerställa en hållbar försörjning av innovationskritiska metaller och mineral.

Detta är viktigt också därför att många gruv- och undersökningsverksamheter kan innebära olägenheter. Därför behöver de här utredningarna göras. Det gäller exempelvis markägares och andra rättighetsinnehavares rättigheter. Gruvdrift har många gånger en omfattande påverkan på närmiljön. Då behöver det utformas tillståndsprövningsprocesser och en effektiv handläggning som är vägledande för den prövning som görs med stöd såväl i minerallagen som i miljöbalken.

Fru talman! Som redovisats pågår en översyn av dessa frågor just nu. En utredare arbetar för närvarande och ska lämna förslag på åtgärder för att man ska uppnå en mer modern och effektiv miljöprövning. Som också redovisats ska utredaren lämna sitt slutbetänkande till regeringen senare i år, 2021.

Tillåt mig att upprepa ett par punkter jag har nämnt tidigare i denna debatt.

En utredning har alltså tillsatts för att se över nuvarande system för miljöprövning, och en särskild utredare har fått i uppdrag att se över miljöprövningsprocesser och regelverk.

Bägge dessa utredningar har till uppgift att i år inkomma med konkreta förändrings- och förbättringsförslag för att skapa effektivare, snabbare och väl utformade tillståndsprövningsprocesser.

Nu lägger då oppositionen fram ett utskottsinitiativ som bryter ut delar av denna helhet – läs Natura 2000. Man kan fråga sig om det är bra. Svaret är nej. Ser vi vilka konsekvenser det kan få? Svaret är nej. Är det ansvars- tagande? Svaret är nej. Är det ett privilegium som utnyttjas av oppositi- onen? Ja, så tror jag att det är.

Vi bör definitivt, enligt min mening, invänta utredningarna för att vi ska få en mer effektiv och snabbare tillståndsprocess.

Som socialdemokrat är jag oerhört stolt över vår nations gruv- och mi- neralhistoria och vad den har betytt. Jag är lika stolt när jag blickar framåt och ser vilka möjligheter vi har när det gäller dessa frågor.

Lägg då inte krokben och skapa falska förhoppningar genom att bryta ut en del när vi har två utredningar som ska presenteras i år! Vi kan ta de mått och steg som är rimliga för att detta ska fungera hållbart längre fram. Det handlar om en snabbare tillståndsprövning som är hållbar.

Med det, fru talman, vill jag yrka bifall till vår reservation.

Anf. 130 BIRGER LAHTI (V):

Fru talman! Näringsutskottets betänkande har titeln *Natura 2000-till- stånd vid ansökan om bearbetningskoncession*.

Jag vill börja med att försöka förstå eller klargöra lite för mig själv vad Natura 2000-område är för något. Så här skriver Skogsstyrelsen:

Syftet med EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv är att skydda djur och växter från utrotning och att förhindra att deras livsmiljöer för- störs. Direktiven innebär att Sverige har ett långsiktigt ansvar för att sä- kerställa att utpekade naturtyper och arter finns kvar och har gynnsam be- varandestatus i landet. När det gäller Natura 2000 har Sverige listat cirka 4 000 områden som ingår i ett nätverk, och många av dem omfattas även av andra områdesskydd som nationalparker, naturreservat eller biotop- skyddsområden.

Det är alltså 4 000 områden med en yta av 7 miljoner hektar. Det är väl bra att vi skyddar livsmiljöer för att bevara arter och biologisk mångfald. Men då kan jag inte låta bli att ställa några frågor till mig själv.

Fru talman! Vi har dessa områden, på 7 miljoner hektar, som vi ska hantera varsamt. Det är bra. Man kan lägga till 2,4 miljoner hektar skogs- mark som är formellt skyddad plus frivilliga avsättningar som enligt skogsindustrin uppgår till 25 procent av den produktiva skogsmarken, som är 23,6 miljoner hektar. Det är alltså 5,9 miljoner hektar som är frivilligt avsatta. Som information kan jag säga att 62 procent av de formellt skyd- dade arealerna är i fjällnära regioner.

Givetvis kan några av de här arealerna lappa över varandra och hittas under flera rubriker. Men jag ville ta fram detta, så att vi kan vara överens om att Sverige nog är ganska bra på att försvara den biologiska mångfalden och livsmiljöer för hotade arter.

Tillbaka till betänkandet. Precis som rubriken säger handlar detta om när tillstånd enligt Natura 2000 ska vägas in. I tillkännagivandet från bor- garna och SD står det så här: "Utskottet anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag ... som innebär att det görs tydligt att prövningen i de fall det krävs ett Natura 2000-tillstånd ska göras i sam- band med prövningen av tillstånd enligt miljöbalken." Det vill säga, det som kommer efter att du fått koncession.

Vän av ordning kan konstatera att precis så som det beskrivs ovan har det brukat gå till, det vill säga Natura 2000-tillstånd prövas när koncession redan har beviljats och planer på en gruva, med ekonomiska kalkyler och så vidare, redan är igång.

Regeringen landade i en annan ordning i ett fall nyligen. Varför, kan man fråga sig. Den 22 december 2020 prövade regeringen ett överklagande av bergmästarens beslut att avslå Boliden Minerals ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen för Laverområdet i Älvsbyns kommun. Det vill säga, man vill att Natura 2000-tillstånd ska ha meddelats innan bolagets ansökan om bearbetningskoncession kan prövas.

Turerna lär dock inte sluta här för de här tillståndsprövningarna, ty Boliden har ansökt om rättsprövning av regeringens beslut hos Högsta förvaltningsdomstolen. Den ansökan inkom till domstolen den 11 februari 2021.

Vänsterpartiet instämmer med majoriteten i utskottet i att svensk gruv- och mineralnäring har stor betydelse för Sverige. Det handlar om arbetstillfällen, ofta i glesbygd där arbetstillfällen kan ha avgörande betydelse för utvecklingen av bygden samt givetvis för utvecklingen av välfärd och ny teknik för en grön omställning.

Samtidigt är det ett faktum att gruvdrift har en omfattande påverkan på närmiljön. En genomgående miljöprövning är därför viktig. Väl utformade tillståndsprocesser och en effektiv handläggning bör vara vägledande för den prövning som görs med stöd av såväl minerallagen som miljöbalken.

Det är viktigt att Sverige även i fortsättningen är ett föregångsland inom mineralnäringen när det gäller hållbar utveckling och att våra mineral ute i världen ses som de mest gröna – om man nu kan kalla jungfruliga mineral för gröna och hållbara. Att de har denna status är viktigt för en grön nation som Sverige. Givetvis ska tillståndsprocesser vara effektiva och rättssäkra, dock utan att vi för den skull ska vara det land där det tar längst tid att få något besked över huvud taget.

Vänsterpartiets syn är den att det borde kunna finnas någon sorts besked till ansökande företag i ett tidigt skede om något är extra känsligt när tillståndsprocessen sjösätts, i det här fallet att Natura 2000-tillstånd kanske ska prövas innan bearbetningskoncession. I stället för att man ska sväva i ovisshet i decennier medan stora belopp investeras borde signaler kunna ges om ett projekt över huvud taget kommer att ha någon chans att få tillstånd. Det borde vara möjligt att klassa dessa som högriskprojekt eller som intressanta om inget ovanligt uppkommer. En sådan ordning vinner alla parter på. Det är jag övertygad om.

Jag yrkar bifall till reservationen från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Anf. 131 AMANDA PALMSTIERNA (MP):

Fru talman, ledamöter och eventuella åhörare! Metaller och mineral behövs för den gröna omställningen, och det är viktigt med en hållbar och ansvarsfull försörjning. Det tror jag att vi alla kan vara överens om. Samtidigt kan vi inte blunda för det faktum att mineralverksamhet har en stor påverkan på miljön och närmiljön, biologisk mångfald, grundvatten, dricksvatten och så vidare.

Därför är Miljöpartiets samlade politik på mineralområdet att vi i första hand måste jobba med att minska konsumtionen. Vi kan liksom inte blunda

för de planetära gränser som finns. Vi kan inte fortsätta att konsumera ohämmat.

Vår politik är också att det är väldigt viktigt med den cirkulära ekonomin. Vi har trimmat en linjär ekonomi i hundratals år, och nu behöver vi verkligen se på styrmedel för den cirkulära ekonomin – legala styrmedel men också ekonomiska styrmedel.

Miljöpartiets politik utesluter inte nya gruvverksamheter. De kommer att behövas, för återvunnet material räcker helt enkelt inte som det ser ut i nuläget. Då är det viktigt med ett högt miljöskydd och regelverk så att företagen tar socialt ansvar, att man ställer tillräcklig ekonomisk säkerhet och så vidare.

Det är viktigt för alla, såväl för företag som för dem som bor i området, att det är en rättssäker och förutsägbar process. Det finns processer som har dragit ut på tiden. Det är vi medvetna om. En del faller på regeringen. Men en del faller också på företag som lämnar in material i kompletteringsrundor och som kanske inte hade alla underlag med från början. Det finns två sidor av den saken också.

För att komma till rätta med hela den här utmaningen har regeringen tillsatt flera utredningar. Vi har hört om Miljöprövningsutredningen, som ska bli klar i december i år, och även den nyligen tillsatta översynen över minerallagen för att få en försörjning av innovationskritiska metaller och mineral. Det är alltså ett pågående arbete.

I beredningen av det här ärendet har vi bjudit in flera olika experter till utskottet. Vi har fått lyssna på myndigheter, vi har lyssnat på mineralbranschen och på Miljöpartiets initiativ har vi också lyssnat på Naturskyddsföreningen.

Jag tycker att det är väldigt viktigt att vi politiker utgår från fakta och vetenskap och ser till att balansera intressen för det allmännas bästa och för ett långsiktigt hållbart värdeskapande. Det här initiativet tycker jag visar att initiativtagarna oavkortat går mineralbranschens ärenden. Vi har hört opolitiska tjänstemän som säger att EU-rätten ger att det är viktigt att Natura 2000 kommer in i ett väldigt tidigt skede, att Natura 2000 ska prövas i det tidiga koncessionsskedet och inte senare i miljöprövningen. Vi hör också från flera håll att det blir större ekonomiska skador om man får ett avslag väldigt sent i processen. Dessutom pågår just nu ett ärende hos Högsta förvaltningsdomstolen, en ansökan om rättsprövning som berör bearbetningskoncession och Natura 2000-tillstånd.

Vi från Miljöpartiet anser därför att det pågår utredningar och ett domstolsärende och att fakta har kommit upp på bordet som visar att det här är ett olämpligt initiativ. Vi tycker att det är bättre att vi tar de här utredningarna som finns och ser hur man i sin helhet kan få ett bättre regelverk som tar hänsyn både till miljöpåverkan och hur vi kan ha en hållbar, ansvarsfull försörjning av metaller och mineral. Därför yrkar vi bifall till reservationen från Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Anf. 132 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M):

Fru talman! Näringslivet växer med stormsteg i norra delen av landet. Förutom batterifabriken Northvolt i Skellefteå satsar Facebook i Luleå, och H2 Green Steel satsar i Boden. LKAB och Boliden satsar stora summor på att bygga ut sin gruvverksamhet och teknikutveckla den befintliga.

Just nu har Boliden hamnat i en besvärlig situation, där undersökningstillståndet snart går ut i deras Laverprojekt i Älvsbyn. Regelkrånglet är för stort, och det får förödande konsekvenser. Senfärdiga och osäkra tillståndprocesser blir en alltmer pressande fråga. Länsstyrelserna runt om i landet sitter med Svarte Petter i handen: Vad är viktigast? Miljö, klimat eller riksintressen?

Behovet av metaller för elektrifiering och omställning till fossilfria energialternativ kommer att kräva nya gruvetableringar och högre grad av återvinning av särskilt de kritiska metallerna. Behovet att säkerställa Sveriges och EU:s behov av metaller framgår tydligt i EU:s gröna giv och EU:s åtgärdsplan om kritiska råvaror. Som EU:s viktigaste gruvnation bör Sverige vara det land som påpekar de brister som finns i EU:s direktiv.

Fru talman! Sverige har sedan århundraden tillbaka varit en stor gruvnation eftersom vi har många mineral- och metallförekomster i vår berggrund. Många av gruvorna finns belägna i norra delen av landet och bidrar stort till den stora ökningen av arbetstillfällena i vår norra landsdel. Gruvnäringen är en väldigt speciell näring, eftersom dess lokalisering är fast och inte går att omlokalisera.

Prövning av tillstånd för gruvverksamhet är en process som involverar ett stort antal aktörer i flera olika steg. Från att en verksamhetsutövare har för avsikt att börja leta malm till att en gruva kan starta krävs flera olika tillstånd. Prövningsprocessen skiljer sig från annan miljöfarlig verksamhet genom att den utöver miljöbalken även innehåller prövning enligt minerallagen. Prövningen enligt miljöbalken syftar till att främja en hållbar utveckling, medan prövningen enligt minerallagen syftar till att möjliggöra samhällets försörjning av nödvändiga metaller och mineral.

Tillståndsprövning enligt minerallagen är uppbyggd för att ge förutsättningar för sökande att nå fram till gruvdrift genom att successivt tillföra projektet ökade ekonomiska insatser och ökade kunskaper. Från det att en verksamhetsutövare vill börja leta mineral till en eventuell start av gruvverksamhet krävs olika prövningar. Utöver dessa prövningar kan verksamhetsutövaren även behöva söka tillstånd för verksamheter som kan påverka ett Natura 2000-område. Övriga tillstånd som kan krävas är exempelvis dispens från terrängkörningsförbud, kulturminnesskydd, strandskydd, artskydd och biotopskydd. Om verksamhetsutövaren planerar provbrytning inom ramen för undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession krävs tillstånd enligt miljöbalken.

Fru talman! Det jag försöker beskriva är en komplex näring som tar tid, är kostsam och är krånglig. Sverige har under många år legat i topp när det gäller gruvnäring, men de senaste åren har vi sjunkit på rankingslistan på grund av allt regelkrångel och att det tar för lång tid att få alla nödvändiga tillstånd. Sverige är beroende av en stark och drivkraftig gruvnäring, och det finns en rad mineral i vår berggrund som inte bryts eftersom regelverket är för krångligt och det tar för lång tid innan man kan få en lönsam gruvverksamhet.

Vårt utskottsinitiativ tillsammans med tidigare tillkännagivanden lyfter på många sätt fram att vi måste se över alla regelverk och göra det mycket smidigare och snabbare att söka tillstånd utan att tumma på vare sig miljöbalken eller minerallagen.

Tillväxtanalys konstaterar att nationell och europeisk praxis inte tar hänsyn till gruvnäringens största utmaning, nämligen att verksamheten till

skillnad från de flesta andra industrietableringar inte är omlokalisierbar. Bland annat konstaterar myndigheten att den svenska uppdelningen av tillståndsprocessen med koncessionsprövning och efterföljande miljötillstånd inte uppfyller de EU-krav som finns om en samlad och fullständig miljöprövning som förutsätts i EU:s direktiv för Natura 2000-områden. Myndigheten konstaterar även att den EU-praxis som har utvecklats bland annat gällande Natura 2000 skapar stora institutionella och ekonomiska risker, vilket leder till att prospekterings- och gruvbolag inte vågar investera i Sverige eller EU.

Tillväxtanalys belyste redan 2018 att staten behöver klargöra när Natura 2000-prövningen ska ske. Myndigheten konstaterar att staten bör överväga att flytta det som regleras i miljöbalken gällande Natura 2000-prövningar till den senare miljöprövningen. Görs en Natura 2000-prövning i ett tidigt skede kan den inte bli fullständig, exakt och slutgiltig. En förändring i minerallagen bör göras i takt med EU-rätten så att detta kan bli möjligt. Myndigheten påpekar samtidigt att det ur ett attraktivitetsperspektiv för investeringar är viktigt att så mycket som möjligt av tillståndsprövningen, det vill säga övrig markanvändningsprövning, finns kvar i tidigt i tillståndsprocessen, alltså i koncessionsprövningen. Det är precis detta som vårt utskottsinitiativ handlar om: att göra nödvändiga förändringar som beaktar EU-rätten men där risken för bolagen i övrigt beaktas.

Fru talman! Det finns pågående utredningar som rör minerallagen och miljöbalken. Inget av dessa initiativ rör dock specifikt frågan om Natura 2000-tillstånd. Utskottet anser därför att pågående arbete ska kompletteras med frågan om Natura 2000-tillstånd. Regeringen bör skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag som innebär att det görs tydligt att det i de fall det krävs ett Natura 2000-tillstånd ska prövning ske i samband med prövningen av tillstånd enligt miljöbalken. Utskottet anser således *inte* att ett Natura 2000-tillstånd ska vara en förutsättning för att en bearbetningskoncession ska kunna beviljas. Därför föreslår utskottet att regeringen ska återkomma med förslag så snart som möjligt, dock senast den 30 juni 2022, vilket sammanfaller med tidpunkten för då regeringen enligt riksdagens tidigare beslut ska återkomma med förslag om förenklade tillståndsprocesser och kortare handläggningstider.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 133 AMANDA PALMSTIERNAN (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar för anförandet.

Vi hörde i anförandet, och vi har hört i utskottet, att det redan pågår två utredningar. Vi har också hört att EU-rätten säger att utredningen ska ske i ett tidigt skede. Hur tänker ledamoten om detta? Är det inte lite märkligt att kortsluta de utredningar som redan pågår?

Anf. 134 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M) replik:

Fru talman! Jag tackar Amanda Palmstierna för frågan.

Regeringen har suttit i sju år och inte gjort någonting. Regeringen har i denna fråga agerat otroligt saktfärdigt. De utskottsinitiativ och de utredningar som pågår just nu innehåller inget rörande Natura 2000-prövningar, oavsett var i processen de ska utföras.

Det är viktigt att Sverige kan återta sin topplacering som gruvnation, och då krävs enkla regler och förhållningssätt gentemot de företag som vill

påbörja en bearbetningskoncession. Då kan Sverige återigen klättra på rankingslistan. Sverige behöver alla dessa kritiska mineral för att kunna övergå till en fossilfri värld och göra den gröna omställning som landet så väl behöver.

Av den anledningen vill vi skynda på utredningen, och vi vill lägga till att det även krävs en utredning där det framgår att en Natura 2000-prövning, som är kostsam, inte ska behöva göras i två omgångar.

Anf. 135 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik:

Fru talman! Tack, Elisabeth Björnsdotter Rahm, för svaret på frågan!

Vad gäller utredningen har den här miljöprövningsutredningen redan pågått ganska länge, och den kommer att levereras redan i december i år. Regeringen har alltså tagit initiativ och har arbete som pågår.

Vad gäller Natura 2000-prövningen gör man den i nuläget tidigt i koncessionsskedet men däremot inte senare i miljöprövningen. Jag tänker att om man gör den tidigt blir det mindre risk för stora ekonomiska konsekvenser i ett sent skede. Också EU-rätten säger att man ska göra en prövning väldigt tidigt.

Mot bakgrund av det tycker jag ändå att det blir märkligt att lägga fram det här initiativet och även att bryta ut en liten bit ur en helhet. Jag tror att det gagnar såväl mineralnäringen som miljöfrågorna bättre om man utreder frågan i sin helhet i stället för att plocka ut en liten bit.

Det pågår också ett domstolsärende, och då tycker jag att det är ännu mer olämpligt att utreda just den biten. Då får man i stället vänta ut den juridiska processen i det hela.

Anf. 136 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M) replik:

Fru talman! Tack, Amanda Palmstierna, för frågan!

Det jag kan säga är att jag tycker att det är märkligt att regeringen och dess minister inte har gjort mer på sju år. Ministern är till och med KU-anmäld i frågan gällande gruvnäring och att det inte händer någonting.

Jag nämnde Laverprojektet i Älvsbyn, som Boliden nu har dragit upp till Högsta förvaltningsdomstolen. Men det finns ett till ärende – Kallak i Jokkmokk, som också tillhör Boliden – som fortfarande efter fyra år ligger på regeringens bord och där ingenting händer.

Det här skrämmer både investerare och prospektörer eftersom vi har ett så otroligt krångligt regelverk och långa ledtider när det gäller att ta fram beslut, och det behöver inte Sverige. Sverige behöver ett snabbt och effektivt regelverk och snabba och effektiva lagprocesser och tillståndsprocesser för att kunna återta statusen som EU:s ledande gruvnation.

Jag vill inte vara beroende av Kongo-Kinshasa eller Kina, ledande gruvnationer som använder barnarbete och inte alls har de krav på arbetsmiljö som vi har i Sverige. Jag vill vara stolt över att vi har en gruvnäring där jag vet att det går rätt till och att det är en bra arbetsmiljö för dem som arbetar i de gruvorna.

Just nu är vi i limbo när det gäller tillstånd och regelverk för att det är så krångligt, och det vill jag inte se mer av.

Anf. 137 ERIC PALMQVIST (SD):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till utskottets förslag och be om ursäkt för att jag sannolikt drar över min anmälda talartid något.

Under den här våren har Sveriges gruv- och mineralpolitik debatterats flera gånger här i kammaren. Det är bra, för det är en av Sveriges viktigaste näringar som genererar arbete, välbild och välfärd och därmed förtjänar såväl allmänhetens som politikens uppmärksamhet.

Många har säkert hört talas om LKAB:s enorma framtidssatsningar i Malmberget, där hundratals miljarder ska investeras i vad som beskrivs som en av de största industrisatsningarna i modern tid. Det är fantastiskt, inte bara sett ur ett nationellt perspektiv utan också i väldigt hög grad för mig som norrbotten och Gällivarebo.

Faktum är, fru talman, att om jag går ut på min altan där hemma och blickar norrut, som jag gjorde häromnatten för att betrakta ett helt magiskt norrsken, ser jag LKAB:s gruvlavar i Malmberget avteckna sig mot himlen några kilometer bort. Det är där, på min hemort, det händer – och det skapar framtidstro.

Men en gruva börjar inte så. Jättegruvor som LKAB:s underjordsgruvor i Kiruna och Malmberget eller Bolidens enorma koppardagbrott i Aitik strax söder om Gällivare uppstår inte ur tomma intet. De måste börja någonstans. Det måste börja med att någon tillåts leta efter metaller och mineral och med att någon tillåts utvinna dem.

Nu är det inte alltid fyndigheter leder till att gruvor blir så stora som de i Kiruna, Malmberget och Aitik. Faktum är att sedan halvtannat decennium är det inte alltid fyndigheter leder till någonting alls, eftersom våra tillståndsprocesser har gått fullständigt i baklås.

Så här snart tre fjärdedelar in i mandatperioden konstaterar jag att jag här, från just denna talarstol och från ena talarstolen nedanför podiet, har adresserat denna omständighet i ett antal betänkandedebatter och interpellationsdebatter – många gånger med en känsla av att tala för döva öron, för det händer ju ingenting.

Nu senast, för bara någon månad sedan, debatterade vi näringsutskottets betänkande 18 *Mineralpolitik*. Jag beskylldes då för att sakna konkreta förslag som var lätta för regeringen att genomföra utan föregående utredning, trots att så inte var fallet.

I går kunde man läsa i Svenska Dagbladet att Sveriges näringsminister Ibrahim Baylan menar att det behövs nya gruvor om vi ska lyckas med elektrifieringen.

Fru talman! Jag ställer mig frågan ”hur då”. Hur då, när vi i fråga efter fråga om att förenkla och förtydliga tillståndsprocesserna för att förbättra förutsättningarna för svensk gruvnäring ser hur frågorna förhalas och avfärdas av regeringen?

Så är det också i den här frågan. Jag tror inte att jag under min korta tid här i Sveriges riksdag och i näringsutskottet har varit med om ett så noga utrett utskottsinitiativ som har föranlett utskottet att bjuda in och lyssna på en så lång rad av experter som i just det här ärendet. Inget fel i det; det borgar för högre kvalitet på slutprodukten och ett mer välgrundat beslut.

Likväl, trots att jag inte kan se några tunga argument mot förslaget, reserverar sig S, V och MP. Att V och MP gör det må så vara. Men att S – vars egen minister så sent som i går framhöll att ”vi kan inte bara oja oss när vi läser att kobolt utvinns av barnarbetare i Kongo” – kommer att trycka på den röda knappen när det är dags för votering i morgon, det gör mig faktiskt en smula förundrad.

För vad är det vi debatterar här i dag? Vad är det regeringspartierna motsätter sig? Är det något slags *carte blanche* för gruvnäringen att gräva när, var och hur de vill som föreslås? Eller är det någon som på allvar förespråkar ett slopande av de hårda miljöregler som, med all rätt, reglerar verksamheten?

Hade så varit fallet hade jag förstått regeringens oro och avvisande hållning. Men hade det varit så, då hade Sverigedemokraterna aldrig anslutit sig till det här utskottsinitiativet.

Nu är det inte så. Vad detta betänkande handlar om är *var* i tillståndsprocessen en Natura 2000-prövning ska göras, inte *om*. Neringen är tydlig med att framhålla att Natura 2000-prövning i ett tidigt skede, innan bearbetningskoncession meddelats, är problematiskt och medför ökade kostnader. Detta eftersom många avgörande parametrar i det läget ännu inte är kända. Det är en högst relevant synpunkt.

När statens egen expertmyndighet sedan tillstår nästan samma sak – att underlagen i de ärenden som prövas före meddelad bearbetningskoncession ofta är av undermålig kvalitet därför att många viktiga faktorer ännu är okända – kan jag inte för mitt liv förstå regeringens bevekelsegrunder för att avvisa förslaget att Natura 2000-prövning ska ske i samma skede av tillståndsprocessen som övrig miljöprövning, i synnerhet mot bakgrund av att detta genererar bättre underlag. Det borde faktiskt alla här inne vara överens om är positivt, oavsett om man är för eller emot gruvor som företeelse.

Om det nu är så som näringsministern och hans partiföreträdare påstår, att man faktiskt inser vikten av en livskraftig svensk gruvindustri, borde man tacksamt ta emot och utreda eller implementera alla förslag som stärker branschens förutsättningar utan att göra avkall på de strikta miljöregler som vi har på området och faktiskt på det stora hela är överens om. Eller så fortsätter man att sitta på händerna och inväntar lite lojt Fraser Institutes nästa rankning av gruvnationers attraktionskraft när det gäller investeringar och frågar sig sedan lite yrvaket varför Sverige fortsätter att tappa i konkurrensen.

Man ska nämligen ha klart för sig att förutsättningarna finns. Företagen står redo, mineraltillgångarna finns och vårt kunnande är i världsklass. Det som saknas är lite politisk jävlar anamma.

Avslutningsvis – Fraser Institutes rankning är talande. År 2016 låg Sverige på åttonde plats, nära länder som USA och Australien. År 2020 landade vi på trettiosjätte plats jämte nationer som Mali och Ghana. Var vi placerar oss 2022 med nuvarande politik står, fru talman, skrivet i stjärnorna, men jag är inte ensam om att vara orolig.

Anf. 138 HELENA LINDAHL (C):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

I dag sker flera stora och spännande investeringar i ny och grön teknik. Vi norrlänningar skryter ju väldigt mycket nu, men jag såg att det också var på förstasidan i Dagens industri. Det händer inte varje dag, ska jag säga er! Därför tycker jag gott att ni kan unna oss norrlänningar lite guldkant på tillvaron. Det kommer att leda till tusentals jobb. Men det kommer också att leda till en mer klimatsmart satsning.

En av dessa spännande satsningar är Northvolt. Vi har nog tjatat om den ganska många gånger här i talarstolen, och de flesta vet vad det är. Det är en batterifabrik som nu byggs utanför Skellefteå. Första linan kommer att vara klar i slutet av det här året. Området är ungefär så stort som 40 fotbollsplaner, om jag inte minns fel. Ungefär 3 000 personer kommer att anställas där.

Det finns också andra spännande industriinvesteringar i norr, inte minst Hybrit, som vi har pratat väldigt mycket om i utskottet. Det är SSAB, LKAB och Vattenfall som satsar på fossilfri framställning av stål. En liknande tanke om att producera stål genom en fossilfri process är på gång i Boden, med företaget H2 Green Steel i spetsen.

Fru talman! Tillgång till metaller och mineral är en förutsättning för det moderna samhället. Visste ni att ni under er livstid kommer att behöva 800 ton mineral och metaller? Nästan allt ni ser runt omkring er, till att börja med i ert hem – lägenheten eller huset där ni bor – har en koppling till vår berggrund: tandkrämen som ni borstar tänderna med, smyckena som ni bär på kroppen, vitvarorna i köket, batterierna, fönsterrutorna, mobilen, datorn och högtalaren. Och när ni sedan kliver utanför dörren finns det också väldigt mycket produkter från vår berggrund överallt: bussar, bilar, tåg, broar, lyktstolpar, skulpturer, skyltar och långt mycket mer. Utan metaller och mineral skulle vårt moderna liv helt enkelt vara omöjligt.

Fru talman! Metaller och mineral är också helt nödvändiga för att ta steget in i framtiden. Vindkraftverk, batterier och andra klimateffektiva lösningar kräver detta, och för den gröna omställningen behövs metaller och mineral som vi inte har brutit i Sverige tidigare. Flera av dem finns i vår berggrund.

I Sverige har vi en mer än tusenårig tradition av att både förstå och ta till vara bergets råmaterial. De är starten på långa, växande värdekedjor och utgör en ryggrad i den svenska ekonomin. Metaller är grundämnen och därför återvinnbara hur många gånger som helst. De passar alltså väldigt bra in i den cirkulära ekonomin och spelar en avgörande roll för det hållbara samhället.

Metaller som bryts i gruvorna kompletteras med återvunnen råvara. Ni vet att man för att återvinna också måste tillföra jungfruligt material. Detta är bra för både miljö och ekonomi – att kombinera primär och återvunnen råvara i förädlingsprocessen. Bara återvinning täcker inte dagens och framtidens behov. En växande befolkning och nya tekniska lösningar för klimatet kräver mer och fler metaller och mineral i det cirkulära flödet.

Fru talman! Världen behöver som sagt mer mineral och metaller, och med omställningen till ett klimatsmart samhälle kommer en ökad efterfrågan. När det gäller sällsynta jordartsmetaller, som behövs för framställning av till exempel batterier till elbilar, batterier för vätgaslagring, vindkraft, smartphones och drönare, sker, som jag nämnde tidigare, ingen produktion i Sverige eller Europa. Globalt är Kina den största producenten, med 86 procent av världsproduktionen.

Endast ett fåtal procent produceras genom återvinning. Gruvbolaget LKAB försöker dock utveckla metoder för utvinning ur gruvavfall från järn, vilket är väldigt bra och nödvändigt.

Det är i sammanhanget viktigt att nämna att det även finns en geopolitisk aspekt. EU:s blickar riktas mot Sverige för att minska beroendet av Kina.

Fru talman! Gruvnäringsen är viktig för Sverige och bidrar, som jag sa tidigare, med tusentals nya jobb, inte minst på landsbygden. Men tyvärr har långa och oförutsägbara handläggningstider för till exempel miljötillstånd gjort att fler och fler gruvföretag drar sig för att investera här. Vi har också sett i Fraser Institutes undersökning att vi halkar nedåt på listan och har blivit allt mindre attraktiva som gruvland.

Det är inte rimligt att ett företag ska behöva vänta uppemot tio år på att få ett besked. I Centerpartiet vänder vi oss emot det faktum att olika myndigheter kan överklaga varandras beslut i stället för att tala med en röst. Det skapar en enorm osäkerhet och oförutsägbarhet för företagen.

Vi är också bekymrade över att tillståndprocesserna är så olika runt om i landet och att företag ska behöva ta beslut om sin lokalisering utifrån vilken länsstyrelse som bäst kan balansera frågor om bevarande av naturområden och hållbar industriutveckling. Så ska det inte vara; det ska vara samma i hela landet.

Vi upplever inte heller att det finns en balans mellan olika värden. Det har blivit lite väl kraftig slagsida åt att bevara till exempel kulturlandskap och nyckelbiotoper kontra att bygga vindkraftsparker, även när påverkan på kulturlandskapet eller artrikedomen är näst intill minimal.

Slutligen menar vi också att det är alldeles för många olika lagstiftningar och prövningsinstanser inblandade, vilket lägger en orimligt tung administrativ bevisbörda på företagen och därmed öppnar för godtycklighet och utdragna processer.

Fru talman! Jag måste tyvärr säga att regeringen inte har lyft särskilt många fingrar de senaste åren för att få bukt med den här situationen. Min kollega Elisabeth Björnsdotter Rahm nämnde Boliden. När Boliden för någon månad sedan meddelade att de överväger att lämna Sverige på grund av de utdragna och svåröverblickbara tillståndprocesserna reagerade Näringsdepartementet och statsrådet Ibrahim Baylan: Man tillsatte en gruvutredning för att underlätta problematiken. Det intressanta är att den lägligt nog kommer att vara klar strax efter valet 2022.

Konsekvensen av att företag som Boliden överväger att lämna Sverige är dels att tusentals arbetstillfällen går helt förlorade, dels att Sverige går miste om att ta på sig ledartröjan i den fossilfria gröna omställning som regeringen ofta talar om att vi ska ha.

Svensk miljölagstiftning är bland de striktaste i världen, och det vill vi fortsätta att se även med förenklade tillståndprocesser. Våra svenska gruvbolag har faktiskt kommit längre i hållbarhetsarbetet än något annat land. Väljer de då att flytta utomlands finns också risken att utvinning och bearbetning kommer att ske på ett mindre hållbart sätt någon annanstans långt bort, så länge vi inte behöver ha detta bakom vår egen husknut. Det är också länder där man inte alltid har så väldigt bra arbetsvillkor eller särskilt bra, om ens existerande, miljölagstiftning.

Fru talman! I slutet på december 2020 meddelade regeringen att man hade beslutat att införa ett krav på Natura 2000-prövning, vilket betyder i områden med höga naturvärden, och att det ska ske tidigare i processen, för den kommer man inte undan om man är intresserad av en brytning i ett Natura 2000-område. Men då beslutade regeringen att det skulle tidigare läggas.

Initialt kan man tycka att det verkar bra. Då kan man ju på en gång få veta om det är bra eller dåligt. Det kostar mindre pengar, och man behöver inte lägga så mycket energi och resurser på det. Men det är faktiskt inte så enkelt, därför att i ett tidigare skede vet man inte särskilt mycket om fyndigheten. Man vet inte exakt var man ska avgränsa området. Man vet inte heller exakt vilken påverkan det kan ha på närliggande vatten eller närliggande områden.

Vad det betyder är att det här blir en kosmetisk produkt, det vill säga någonting som man förmodligen kommer att få göra om en gång till i ett senare skede i samband med miljöprövningen. Då kommer det ju att kosta ännu mer pengar, ännu mer energi och ta ännu längre tid. Det kommer knappast att attrahera gruvbolag att investera i Sverige.

Jag säger så här: Ni som röstar för en tidigareläggning av det här ska vara medvetna om vilka konsekvenser det får. Det är både processekonomiskt dåligt och rättsosäkert. Dessutom skulle jag vilja säga att det är ett enormt slöseri med skattepengar.

Anf. 139 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Som medborgare i vårt avlånga land kan man konstatera att gruv- och mineralnäringen är en mycket viktig basnäring för Sverige. Detta är ett faktum sedan flera hundra år tillbaka. Och vi ser att näringen kommer att fortsätta vara en nödvändig pusselbit när vi som nation vill göra nästa tekniksprång för att digitalisera och elektrifiera vårt samhälle.

För att detta ska bli möjligt kommer vi till exempel att behöva söka efter råvaror som gör det möjligt att tillverka till exempel batterier, som vi diskuterade i debatten tidigare här, i tillräcklig mängd. Vi kristdemokrater vill därför inte bara värna utan också vidareutveckla svensk gruv- och mineralnäring.

Tyvärr ser vi gång på gång att regeringen är vinglig i sin hantering av denna basnäring. Ett exempel är det besked som gavs då regeringen nyligen avlog Bolidens överklagan angående gruvetableringen i Laver – detta efter att ha lagt en våt filt över processen i över fyra år. Förutom att man faktiskt fick ett avslag har man också väntat i över fyra år på ett beslut, vilket är ett fullständigt vansinnigt sätt att behandla ett företag. Det är inte bara detta företag som har larmat om detta, utan det är fler företag som har larmat om saktfärdigheten.

Bolidens kommunikationsdirektör har uttryckt att de har tröttnat på massan av krav, krångel och oförutsägbara processer som stoppar nyckelinvesteringar i Sverige. Då måste vi titta på andra länder, säger han. Det gör mig som medborgare i Sverige väldigt orolig.

Gruvan i Laver skulle ha kunnat skapa tusentals jobb i Älvsbyns kommun och vara en betydande del i klimatomställningen, som de allra flesta av oss faktiskt är anhängare av. Men när regeringen agerar på ett senfärdigt sätt och inte prioriterar en av pusselbitarna i den värdekedja som gruvnäringen är blir situationen med oförsägbara tillståndsprocesser och krångel ohållbar. Företag måste se sig om efter andra lösningar i andra länder. Är det verkligen den situationen vi vill ha i Sverige, att företag flyttar sina investeringar till ett annat land?

Vi kristdemokrater är djupt bekymrade över det svenska regelkrånglet. Det är ett genuint hot mot Sveriges möjlighet att fortsätta utvecklas som industrination. Vi kristdemokrater tror att det finns goda sociala och

miljömässiga skäl att gruvor etableras och utvecklas i Sverige i stället för att vi importerar från länder som har undermåliga villkor, exempelvis att mänskliga rättigheter och miljökrav inte är tillräckliga.

När det gäller att etablera gruvor väljer alltså vår regering att skjuta företagen till andra nationer, där man inte tar hänsyn till mänskliga rättigheter och där miljökraven inte är tillräckliga, i stället för att ta vara på de möjligheter som finns i Sverige. Det tycker jag är ganska fascinerande.

Vårt gemensamma ansvar för en hållbar värdekedja genom hela processen för exempelvis batteritillverkningen är prioriterat. Detsamma gäller vår planet, som vi ska bruka efter förnuft men inte förbruka. Här måste vi ta ett gemensamt ansvar.

Regeringens hantering av gruvföretagen riskerar nu att vi får en företagsflykt från landet, hävdar jag, vilket för Laver i detta fall gällande Bolidens besked från regeringen skulle innebära en otrolig förlust för närsamhället.

Anledningen till att vi står här i dag är ett utskottsinitiativ som pekar på de långa ledtiderna för att få ett tillstånd för en ny gruva och den osäkerhet som tillståndsprocessen innebär för den sökande men även för dem som påverkas av en tänkt gruva.

Dessutom har hanteringen av Natura 2000-tillstånden ökat osäkerheten ytterligare. Därför är det angeläget för oss kristdemokrater att frågorna kring dessa tillstånd tydliggörs och att det i de fall där det krävs ett Natura 2000-tillstånd sker i samband med prövningen av tillstånd enligt miljöbalken. Samtidigt ska ett Natura 2000-tillstånd inte vara en förutsättning för att en bearbetningskoncession ska kunna beviljas.

Den senare har frågan har även lyfts i tidigare kammardebatter detta år, vilket visar på vikten av frågan, inte minst ur ett hållbarhetsperspektiv för att klara av en omställning till ett mer hållbart samhälle framöver. Därför är det angeläget att regeringen återkommer till riksdagen den 30 juni 2022. Jag tycker att det är sent, men det är det datum som är angivet.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 140 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Tack för en god debatt om detta angelägna ämne. Det är ju också ett ämne med mycket svåra avvägningar – mycket svåra politiska, principiella avvägningar.

Fru talman! Det är ju så att vi som människor – och som riksdagsledamöter – står inför en mycket stor utmaning i att få till stånd den klimatomställning som behöver ske. Den behöver ske för att vi ska kunna ha ett drägligt liv, på hela jorden och också här i Sverige, även i framtiden.

Fru talman! Det här har sagts tidigare i debatten, men jag upprepar det: I klimatomställningen behöver vi god tillgång på en rad olika mineral, metaller och sällsynta jordartsmetaller för att en effektiv grön omställning ska kunna komma till stånd.

Fru talman! Vi slår oss ofta för bröstet här i kammaren och i internationella sammanhang när vi träffar kollegor från andra parlament över hur långt Sverige har kommit i klimatomställningen. Vi är såklart inte nöjda, men vi har ofta kommit längre än många andra.

Vi ställer ofta väldigt tuffa krav på andra länder att komma i kapp oss – och gärna komma förbi oss också om vi inte snabbar oss på här hemma.

Om man ställer så tuffa krav som vi ställer på klimatomställningen både här och i andra länder måste man också ta ansvar för att den går att genomföra. Man kan inte bara ställa krav på att till exempel minska utsläpp. Man måste också ställa krav på att det finns möjligheter att göra detta. Vi måste exempelvis se till att det finns god tillgång på olika mineral, metaller och sällsynta jordartsmetaller.

Fru talman! Av detta skäl är det viktigt att vi har en fungerande och rättssäker process för det här. På enkelt språk behöver man lätt kunna fatta hur det funkar att starta en gruvverksamhet för att få dessa viktiga saker ur jorden.

Fru talman! Vi ställer också stora krav på oss själva och på andra länder när det gäller mänskliga rättigheter och miljöaspekter i övrigt. Som liberal är man också väldigt mån om äganderätten. I Sverige är det en lagstadgad rättighet, men det är också en av de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Det här är en gammal lagstiftning som i sin grund kom till stånd långt innan man gjorde denna typ av avvägningar mellan klimat, miljö och mänskliga rättigheter. Den behöver därför uppdateras, och vi har nog många och långa debatter om det framför oss i kammaren.

Fru talman! Det är i denna avvägning som den här debatten rör sig. Jag menar att man hycklar lite om man som politiker säger att man är för klimatomställningen och samtidigt försvarar för att bryta de sällsynta jordartsmetallerna eller andra metaller och mineral som vi behöver.

Men man är också en hycklare om man är ute i världen och förespråkar stor respekt för mänskliga rättigheter, ägande och miljö och samtidigt driver fram processer i Sverige som är alldeles för hastiga och som inte tar hänsyn till dessa värden.

Det är precis på denna balanspunkt vi befinner oss. Jag menar att vi behöver lagstiftning och processer som tar mycket stor hänsyn till kulturlandskap, till olika miljövärden och till de levnadsförhållanden som gäller för de människor som bor och verkar i de områden vi pratar om. Vi behöver också ta stor hänsyn till äganderätten. Det är ganska många människor både i norr och söder som är oroad över vad som ska hända på de bakgårdar och marker där de har haft verksamhet under många år om dessa fritt får exploateras.

Fru talman! Det är för kunna göra en god bedömning och få en bra avvägning där vi kan fortsätta att driva klimatomställningen framåt med respekt för dessa värden som vi behöver en process som är förutsägbar och rättssäker. Det gör att företagen har goda möjligheter att tillgodose behoven av till exempel de viktiga jordartsmetallerna. Det gör också att de personer som till exempel är emot detta får bättre möjlighet att driva sin sak.

Det är också av detta skäl som det är viktigt att saker och ting sker i rätt ordning. Liberalerna vill att bedömningen när man ska bevilja det tillstånd vi nu debatterar ska göras med mer kunskap och mer kött på benen så att det blir en högre kvalitet på bedömningen.

Vi står inte bakom detta eftersom vi vill ha en långsiktig balans mellan dessa olika värden. Det ska vara samma respekt för mänskliga rättigheter i Sverige som vi kräver utomlands. Vi ska samma respekt för miljön i

Sverige som vi kräver utomlands för att vi ska kunna ha en klimatomställning i Sverige på samma sätt som vi kräver utomlands.

Det behövs enkla, rättssäkra och transparenta processer, och därför är detta ärende viktigt.

Anf. 141 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik:

Fru talman! Jag hade inte tänkt att ta replik men kunde inte låta bli när Joar Forssell uttryckte att vi skulle vara hycklare vad gäller försörjningen av innovationskritiska metaller och mineral.

Jag måste fråga hur Joar Forssell tänker. Vi har precis tillsatt en utredning som just syftar till att se hur man kan få en bra försörjning av innovationskritiska metaller och mineral.

Det har också pågått arbete på SGU under flera år där man med ett flertal uppdrag har kartlagt var det finns innovationskritiska metaller och mineral och tittat på både primära och sekundära källor. Det har sedan fortsatt att läggas uppdrag och resurser till detta. Just nu jobbar SGU också med en databas där man ska ha en spårbarhet över sådana metaller och mineral.

Apropå mänskliga rättigheter är Sverige en stark röst för due diligence-lagstiftningen om metaller och mineral ibland annat leverantörskedjor.

Hur får Johan Forssell ihop detta med att vi inte skulle ta ansvar för dessa frågor?

Anf. 142 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag är lite förvånad över frågan. Om man lyssnade på debatten där hemma och inte togs med storm hörde man nog att jag sa att vi rör oss på en balanspunkt.

Det är hyckleri om man säger sig bry sig om klimatvärden, mänskliga rättigheter med mera och samtidigt motsätter sig rimliga processer i Sverige för att få fram sådant vi behöver ur marken för att kunna göra exempelvis klimatomställningen.

Jag sa inte att Miljöpartiet gör detta. Jag menar att alla partier i Sveriges riksdag befinner sig på denna balanspunkt och vickar lite åt ena eller andra hållet.

Jag tycker personligen att i det i detta fall inte vore orimligt att se över byråkratin och i vilken ordning saker görs. I mitt perspektiv handlar det om att stärka processen och göra bedömningen mer rättssäker och kunskapsbaserad. Vi är inte emot att det görs en bedömning, tvärtom. Den är en viktig del.

Mycket av det ledamoten Palmstierna lyfter upp är positivt. Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Liberalerna är ju de partier i riksdagen som är mest för due diligence-lagstiftningen, och jag uppfattar det som att Liberalerna och Miljöpartiet ofta är fränder i dessa frågor.

Sedan hade jag önskat att vi hade kunnat komma närmare i just detta ärende. Jag uppfattar inte att det finns en konflikt i att vi båda tycker att det behövs en balans mellan dessa värden. Jag upplever det som att ärendet i riksdagen i dag dessutom handlar om att göra processen enklare, mer rättssäker och mer kunskapsbaserad.

Anf. 143 AMANDA PALMSTIERNAN (MP) replik:

Fru talman! Tack för förtydligandet, Joar Forssell! Det tycker jag låter som en mycket rimligare linje. Jag kan hålla med om att denna balanspunkt absolut är något som alla partier behöver tänka på – att vi tar ansvar här hemma och att vi tar ansvar för andra länder. Det är en helt rimlig linje.

Jag vill ändå vända mig mot något. Jag hörde att Joar Forssell uttryckte att man behöver ta saker i rätt ordning. Det instämmer jag helt och hållet i. Här kan jag tycka att det är rimligt att man inte föregriper de två utredningar som är på gång och att man heller inte föregriper det ärende som ligger hos domstolen.

Jag tycker att det vore bättre att ta saker i deras helhet och utreda dem ordentligt i stället för att plocka ut en liten del av det hela. Det som jag är orolig för är att det initiativet kommer att leda till att man utreder en liten bit och sedan saknar den stora helhetsprocessen. Jag tror att vi behöver se på synergieffekter och hur saker och ting hänger ihop ordentligt.

Anledningen till att utredningen har fått så pass lång tid är att man verkligen ska kunna titta på det här på ett ordentligt och bra sätt, eftersom vi vet att det finns problem på olika håll och kanter, från tillståndsprcesser till att exempelvis länsstyrelserna behöver mer resurser för att kunna arbeta på ett ordentligt vis.

Min fråga är: Hur menar Joar Forssell att tårtbiten innebär att ta saker i rätt ordning?

Anf. 144 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Tack tillbaka för frågan!

Nu är det inte vi som tagit initiativet, men jag uppfattar det som att skälet till att det togs är det som i vår diskussion nu har beskrivits som en praxisförändring. En sådan förändring skulle man kunna hävda är ett avsteg från en process där man har precis den typ av stora, breda grepp som ledamoten Palmstierna förespråkar. Jag är helt för stora, breda grepp, särskilt i dessa frågor.

Sverige har en situation där vi som nation har kommit långt i teknikutvecklingen, där vi är duktiga på att bryta saker och där vi kan vara ett föredöme i världen när det gäller att göra det på ett klimatsmart sätt och med respekt för mänskliga rättigheter och så vidare.

Vi är också ett land där det inte är helt okomplicerat, dels på grund av respekt för mänskliga rättigheter för dem som lever, bor och verkar där man vill bedriva olika former av brytning i jorden, dels av respekt för äganderätten. Vilken av sakerna man lägger störst fokus på beror lite på vilken landsända man bor i. Såklart finns också hänsyn till miljön, särskilt med tanke på vår höga svansföring internationellt.

Jag hade egentligen önskat att vi inte hade haft detta ärende i vårt utskott utan att vi i stället hade haft en sammanhållen process där vi ändrade lagstiftningen tillsammans, i bred politisk enighet och med respekt för alla olika värden. Nu har situationen skapat att ärendet hamnade på vårt bord, och då får man ta hänsyn till det. Med detta i beaktande har vi helt enkelt landat där vi har landat.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

§ 15 Kommissionens meddelande om en översyn av handelspolitiken

Näringsutskottets utlåtande 2020/21:NU28

Kommissionens meddelande om en översyn av handelspolitiken
(COM(2021) 66)
föredrogs.

Anf. 145 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSON (M):

Fru talman! Kommissionen gör en översyn av handelspolitiken. Enligt riksdagsordningen ska utskott lämna utlåtande till kammaren över de EU-dokument som har hänvisats till dem. Så har skett, och i dag debatterar näringsutskottet kommissionens meddelande om hur de tänker sig en översyn av handelspolitiken. Utskottet har nu granskat meddelandet.

Kommissionen vill nå en samsyn om en ny inriktning som ska möta de utmaningar som finns globalt med de erfarenheter som gjorts under coronakrisen. Kommissionen tar upp att den nya tidens utmaningar ska svara mot en handelspolitik för 2030 års värld. För att nå dit har man identifierat fem händelser som man vill ha med. Det handlar om globaliseringen och den tekniska utvecklingen, Kinas snabba uppgång, accelererande klimatförändringar, digitalisering och de ekonomiska utsikterna för världen som helhet.

Till detta har man lagt tre mål som man vill se på medellång sikt. Målen är: EU:s beredskap att bidra till den ekonomiska återhämtningen genom stöd för den gröna digitala omställningen, ett förnyat fokus på förstärkt multilateralism och reformerade globala handelsregler för att garantera att rättvisa och hållbarhet finns med, en mer bestämd hållning när det gäller att försvara EU:s intressen mot världen, att skydda EU:s ekonomi mot osunda handelsmetoder och garantera lika förutsättningar för alla.

Kommissionen skriver att det krävs ett starkare engagemang från EU:s globala partner för att nå målsättningarna, och USA finns med i skrivningen som viktig spelare.

Fru talman! Moderaterna ställer sig i huvudsak bakom det som anförs i EU-kommissionens meddelande. Sverige bör fortsatt vara den främsta rösten för frihandel och öppenhet inom Europa och världen. Detta vill vi säga varje gång tillfälle ges. Vi tycker därför att EU-kommissionens ambition att inleda fler förhandlingar om handelsavtal är positiv och viktig.

Sverige är ett litet, handelsberoende land i norra Europas utkant. Vi är en kunskapsnation, och vi har mycket att erbjuda den globala världen när det gäller affärer. Därför delar vi kommissionens uppfattning att det är bra och viktigt att EU ingår fler frihandelsavtal. EU behöver stärka sin strategiska position så att handelspolitiken bidrar till både tillväxt och hållbar utveckling.

Kommissionens ambitioner att fördjupa handelsrelationerna med grannskaps- och utvidgningsländerna och öka samverkan mellan EU och Afrika är välkomna.

I vårt närområde finns Storbritannien. Vi moderater anser att det bör vara en prioritet att värna och upprätthålla handeln mellan EU och Storbritannien. Storbritannien är en viktig handelspartner för EU men speciellt för Sverige. Nu är det viktigt att säkerställa att det handels- och samarbetsavtal som antogs förra året fungerar väl för alla inblandade parter.

Vi ser positivt på och vi anser att det är angeläget att kommissionens avsikt är att driva på för ambitiösa förhandlingar om avtal och underlätta handel, marknadstillgång och lika konkurrensvillkor.

Protektionismen i världen ökar. Detta vet vi med säkerhet, och det är en dålig väg för vår värld. Pandemin har med tydlighet visat vad som sker när värdekedjor brister. Därför måste arbetet för fortsatt och ökad frihandel prioriteras. EU-kommissionens ambition att reformera WTO är därför välkommen. Det är viktigt att EU står upp för den öppna och regelbaserade handeln. Vi delar därför uppfattningen att det är av vikt att EU engagerar Kina i reformeringen av WTO, även om vi menar att det i efterhand går att konstatera att det var ett misstag att släppa in dem.

Den regelstyrda internationella handelsorganisationen är viktig att värna. Vi anser att WTO är rätt organisation för att hantera de globala handelsstrukturerna, men detta bygger på att alla medlemsländer respekterar och följer överenskomna riktlinjer och inte agerar i strid med det regelverk som finns inom WTO. Total följsamhet krävs av alla. Därför är det mycket angeläget med en efterlevnadskod inom WTO.

Barriärer och nationell särlagstiftning som hindrar utveckling för den digitala gränsöverskridande handeln bör motarbetas. EU bör därför arbeta för att nå gemensamma regler på WTO-nivå för e-handel.

Tullmurar inom jordbruks- och industriområdena liksom handelshinder inom tjänsteområdet måste bekämpas. Jag vill lyfta fram USA och säga att vi delar kommissionens uppfattning att USA:s nya regering innebär ett tillfälle att förbättra handelsrelationerna. Den innebär också ett tillfälle att samarbeta för att reformera WTO. Vi ser positivt på att EU kommer att prioritera arbetet med att säkerställa sitt partnerskap med USA.

Jag vill också nämna handelsavtalet mellan EU och de länder som går under benämningen Mercosur: Argentina, Brasilien, Paraguay, Uruguay och Venezuela. Vi anser att detta handelsavtal kommer att gynna båda regioners ekonomiska utveckling, tillväxt och sysselsättning och att det har strategisk politisk betydelse. Det knyter länder närmare varandra.

Vi delar kommissionens uppfattning att handelspolitik kommer att spela en viktig understödande roll i den digitala gröna omställningen. Vi delar också kommissionens uppfattning att EU:s handels- och investeringsavtal ska bidra till främjande av respekten för mänskliga rättigheter och andra rättigheter på arbetsmarknaden.

Vi välkomnar också kommissionens uppfattning när det gäller vikten av att ytterligare öka utvecklingsländernas handelsmöjligheter för att minska fattigdom. Handel lyfter länder.

Fru talman! Sist men inte minst vill vi påminna om att vi inte anser att den europeiska pelaren för sociala rättigheter hör hemma i översynen av handelspolitiken.

Med hänvisning till det anförda vill jag yrka bifall till vår motivreservation 1.

Anf. 146 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Världshandeln har stresstests ordentligt det gångna året i spåren av pandemin.

Vi har sett hur tillfälligt stoppad produktion i huvudsakligen Asien fick långtgående konsekvenser även här i Sverige när insatsvaror till vår in-

*Kommissionens
meddelande om en
översyn av handels-
politiken*

hemska industri lyste med sin frånvaro, varför permitteringar blev ett faktum.

Vi har sett hur det skriande behovet av medicinsk skyddsutrustning runt om i Europa föranledde protektionistiska drag inom unionen, där stater beslagtogs skyddsutrustning som tillhörde någon annan, samt hur exportförbud begränsat de handelsmönster vi är beroende av för möjliggörandet av distribution av viktiga produkter.

Vi har sett hur Sveriges dåliga rykte rörande vår hantering av pandemin har orsakat kännbara gränshindersproblem mellan oss och våra nordiska grannländer, något som inte minst har känts av för näringslivet i anslutning till norska gränsen samt för alla de svenskar som vanligtvis arbetspendlar till Norge.

Vi har sett hur EU:s inre marknad har brutit och hur stater utanför unionen både säkrat bättre tillgång till vaccin och snabbare lyckats vaccinera den egna befolkningen.

Vi har sett hur den svenska turism- och besöksnäringen gått på knäna som en konsekvens såväl av inhemska rekommendationer och restriktioner som av ytterst begränsad turism från utlandet.

Kommissionens meddelande om en översyn av handelspolitiken bör ses i ljuset av de utmaningar och problem på området som jag precis har redogjort för.

När det kommer till detta meddelande kan jag konstatera att det i stor utsträckning består av sedvanligt snömos. Kommissionen pratar vitt och brett om en öppen, hållbar och bestämd handelspolitik. Och som en konsekvens av de rakt igenom fluffiga formuleringarna finns det inte alltför mycket att ta fasta på, vare sig för kritik eller lovord.

Trots det menar jag att Sverigedemokraterna på det stora hela står bakom meddelandets andemening. Inte minst är det positivt att kommissionen betonar behovet av en reformation av WTO och en fungerande tvistlösningsmekanism. Detta är någonting som vi länge har påtalat i vår politik och legat på regeringen för att den ska verka för.

Även meddelandets skrivelser rörande förstärkningen av EU:s inriktning att genomföra och verkställa handelsavtal är någonting som vi är starkt positiva till.

Sverigedemokraterna ser som bekant generellt positivt på en fri och öppen handel. Goda handelsrelationer är av stor vikt, och vi ställer oss därför bakom att EU sluter fler frihandelsavtal som främjar tillväxt både inom och utanför unionen.

I vår första reservation återfinns vårt ställningstagande rörande att vi anser det vara viktigt att svenska intressen värnas i frihandelsavtal och att regeringen under förhandlingar aktivt tar ställning för sektorer där Sverige är ledande. Det är något som vi menar kan göras genom att man till exempel försöker införa sådant som stärker svenska komparativa fördelar i avtalen.

Vidare finner vi det problematiskt att kommissionens meddelande helt utelämnar EU:s handelsrelationer med USA. Vi anser att en god handelsrelation med USA är av stor vikt, och vi ser därför positivt på USA:s uttalade indikationer om transparens, deltagande och ansvarstagande i framtida förhandlingar. Kommissionen borde ha inkluderat skrivningar i meddelandet om värdet av våra handelsförbindelser med USA samt åtminstone nämnt någonting om hur vi kan fördjupa dessa framöver.

En stat som däremot nämns i meddelandet är Kina. Och även om kommissionen har pekat på utmaningarna i EU:s handels- och investeringsförbindelser med Kina utelämnas helt mer nyanserad kritik mot Kina och dess agerande.

Det är vår uppfattning att Kina i dag utgör det enskilt största utländska ekonomisk-politiska hotet mot Sverige och Europa. Tydligare krav måste därför ställas på den kinesiska regimen och restriktioner införs mot Kinas användning av strategiska verktyg, såsom uppköp, statligt uppbackade investeringar, ägande av känsliga tillgångar och ekonomisk kontroll över svenska företag. För att upprätthålla en sund konkurrens och skydda icke-kinesiska aktörer behöver åtgärder inom handelspolitiken vidtas för att möta denna snedvridna konkurrens.

Tyvär har varken EU eller Sveriges regering agerat tillräckligt på detta område.

I vår andra reservation anför vi ytterligare saker som vi anser att EU-kommissionen utelämnat i sitt meddelande. När det gäller handel och hållbarhet anför vi bland annat att EU i samband med att man ingår fler frihandelsavtal också så långt som det är möjligt ska vara noggranna med att det ställs krav på ländernas arbete med miljö, demokrati och jämställdhet. På det sättet kan unionen stärka både handeln och demokratiseringen samtidigt som biståndsarbetet kan begränsas i motsvarande grad.

Vi menar också att EU bör ställa krav på att stater ska ta emot sina egna medborgare i förekommande fall genom att det införs återtagandeklausuler i handelsavtalen.

Även andra intressen än rent ekonomiska bör kunna beaktas inom handelspolitiken. Det bör till exempel kunna ställas samma krav på djuretik på de importerade animaliska produkterna som på de inhemskt producerade produkterna.

I vår andra reservation framhåller vi även betydelsen av att handelsavtal innefattar områden som företagens sociala ansvar och miljöaspekter där prioriteringen ligger i ett minskat koldioxidläckage, detta utan att EU implementerar den sociala pelaren och detaljreglerar vare sig svensk eller utländsk arbetsmarknad.

Avslutningsvis ser vi på ett övergripande plan positivt på kommissionens ansats att miljö- och klimatfrågorna ska prioriteras i den nya handelspolitiken. Samtidigt anser vi att omfattningen av den gröna given måste ses över. Den gröna givens uppgift är att verka för långsiktig omställning till uthållig och cirkulär produktion. Vi framhåller i vår reservation på området att EU:s arbete för att lösa miljö- och energiproblem måste bidra till bättre förutsättningar för tillväxt och ökat välstånd. Genomförandet av den gröna given får inte skapa onödiga administrativa kostnader för företag. Den gröna omställningen får inte ske på bekostnad av arbetstillfällen och får inte hämma företagets konkurrenskraft och därmed minska möjligheterna för företag att vara en viktig del i densamma.

Vi framhåller även att vi motsätter oss den europeiska pelaren för sociala rättigheter och anser inte att den hör hemma i översynen av handelspolitiken.

Fru talman! Med hänvisning till det nu anförda förordar vi att riksdagen lägger utlåtandet till handlingarna i denna del.

Anf. 147 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till motivreservation 7.

Resiliens – vår förmåga att återhämta oss och stå emot katastrofer, både ekologiska och sociala – uppnås inte, förbättras inte och upprätthålls inte genom att vi enbart adresserar konventionella affärsekonomiska element. Resiliens kan endast uppnås genom att vi strategiskt arbetar för att uppnå FN:s globala hållbarhetsmål. Detta kräver en förändring av de globala ekonomiska strukturerna, där företagens värde och försörjningskedjor – och ansvarstagandet längs kedjorna – måste förändras. Det kräver också statliga ansträngningar för att leda utvecklingen åt rätt håll. Det kräver ett paradigmskifte, och det skiftet får företagen inte sätta krokben för.

Det är bra att EU tar de första stegen mot att förändra handelspolitiken, men jag är besviken över att förändringarna inte görs från grunden. I vanlig EU-anda lappas i stället ett system ihop trots att det bevisligen inte gett de globala resultat som utlovats. Vi bör inte mäta framgången för handelspolitiken enbart i bnp-siffror och i vinster för företag baserade i EU, utan handelspolitiken måste bidra till att främja samhällen globalt. Indikatorerna för detta tillhandahålls av de globala hållbarhetsmålen, som pekar på om länderna har utvecklats positivt vad gäller jämställdhet, mänskliga rättigheter, utbildning, avskaffande av barnarbete, demokrati och biologisk mångfald, för att ta några exempel.

Framgångarna uppnås i samarbete med, inte på bekostnad av, våra globala handelspartner. Vore inte det en modern handelspolitik – en politik som syftar till att följa och uppnå de internationella avtal vi förbundit oss till inom i första hand miljö, klimat och mänskliga rättigheter? Därför vill Vänsterpartiet ha en rättvis handelspolitik som sätter människor, social rättvisa, djur, klimat och miljö främst och som fokuserar på samhällsvinster för alla, inte enbart för storföretagen.

När vi bygger om vår ekonomi efter pandemin bör vi utnyttja möjligheterna till en konsekvent, miljömässig och social omvandling av våra ekonomier, tillsammans med våra partner i världen, för att uppnå FN:s globala hållbarhetsmål. Det handlar om att kunna mildra klimatförändringarna. Handelspolitiken bör bli ett instrument för denna övergång och inte ett verktyg för att upprätthålla de historiska förhållandena mellan Europa och resten av världen.

Fru talman! För att nå de globala hållbarhetsmålen och kunna hantera globala kriser måste näringslivet vara med fullt ut. Det är därför viktigt att ta ansvar längs hela kedjan – att få företagen att vara drivande i mänskliga rättigheter från råvara till färdiglevererad produkt. Problemet i dag är att länderna inte är konsekventa eller skyldiga att ålägga företagen ansvar att agera i enlighet med mänskliga rättigheter. Ett bindande avtal krävs för att reglera företagens ansvar längs hela den globala kedjan, och det krävs också för att underlätta gränsöverskridande uppförande. Det är bra att EU har tagit till sig detta med due diligence, och jag hoppas verkligen att det inte enbart blir en pappersprodukt utan att kraven är tydliga.

Något jag saknar är möjligheten att få en rättvis rättslig prövning när individer och lokalsamhällen möter transnationella företag. EU säkerställer företagets vinst oavsett om länder väljer att ändra inriktning i sin samhällsutveckling eller inte, men däremot skyddas inte individer och lokalsamhällen när företag till exempel förstör deras närmiljö. Enligt min mening visar detta att EU inte är villigt att göra det.

Något som inte heller omfattas av den här översynen är de avtalade volymernas påverkan genom sänkta tullavgifter. Det är ett effektivt verktyg för att öka importen av råvaror som EU anser behövs inom unionen. Trots att jag vet att detta inte ingår i ärendet vill jag gärna ta upp det. Jag menar att man ska vara kritisk till att dessa volymer bestäms utan vidare analys av vilken påverkan de har på miljön, klimatet och småbrukarnas överlevnad samt lokalsamhällets utveckling. Det talas om att stötta småföretag i det här meddelandet, men frågan är vilka småföretag som avses. Jag är vidare kritisk till att skapa verktyg som gynnar monokultur och stora jordbruksföretag, vilket enligt min mening är fallet med Mercosuravtalet, som nämns.

Om environmental and human rights due diligence är verktyget för att företagen ska kunna förhindra att deras verksamhet har en negativ påverkan på de mänskliga rättigheterna och miljön är FN:s binding treaty ett bindande regelverk för hur företag måste förhålla sig till de mänskliga rättigheterna. Fördraget är ett sätt att hålla nationer ansvariga för vad deras företag gör, även när de verkar inom andra länder. Detta instrument har förutsättningarna att fylla de rättsliga luckor som finns framför allt när transnationella företag inte respekterar de mänskliga rättigheterna. Detta har varit ett stort problem då många av de transnationella företagen delar upp verksamheter och företag för att kunna undvika att ta ansvar i frågan.

Fru talman! När jag i motivreservationen uttrycker vikten av att ta hänsyn till människor innefattar det också folkhälsan. Tyvärr innefattar inte kommissionens meddelande folkhälsan, vilket är ytterligare en aspekt som bör vara en viktig del av den framtida handelspolitiken.

Vi behöver handelsavtal som stärker småbrukarna och den biologiska mångfalden samt skapar tydliga kontrollsystem för miljö och lagkrav för miljö och demokrati. Vi behöver handelsavtal som stärker arbetares rättigheter, inte exploateringen, och där man stärker länders förvaltning av naturresurser och delar med sig av teknologi. Vi behöver avtal som sätter folkhälsan före företagets vinster och som ger oss makten över våra politiska beslut utan att företag ska kunna påverka de val vi gör för vår framtid.

Anf. 148 LARRY SÖDER (KD):

Fru talman! Vi kristdemokrater är tillskyndare av ökad frihandel och internationella relationer, och vi vill att Sverige ska bygga vidare på detta. En ökad fri och rättvis handel binder samman länder och marknaden världen över, och därför delar vi kommissionens uppfattning att det är bra för EU om EU ingår fler frihandelsavtal. Ja, vi tycker kanske inte bara att det är bra utan tror också att det är nödvändigt med fler frihandelsavtal.

Frihandelsavtal bidrar till både tillväxt och hållbar utveckling, och det är genom handel med andra länder som välståndet ökar.

Därför är det angeläget att Sverige välkomnar kommissionens ambitioner att fördjupa handelsrelationerna med våra grannskaps- och utvidgningsländer och jobbar för en utökad samverkan mellan EU och Afrika. I och med brexit är det även angeläget att vi fortsätter att upprätthålla goda handelsrelationer med Storbritannien, med allt vad det innebär för oss.

Kommissionens uppfattning är att uppbyggandet av en rättvis och regelbaserad relation med Kina också har en prioritet. Vi ser positivt på att kommissionen avser att driva på för ambitiösa förhandlingar om avtal som underlättar handeln och marknadstillgången samt lika konkurrensvillkor.

Men det är av stor vikt att EU även engagerar Kina i reformeringen av WTO, även om vi menar att det i efterhand kan konstateras att det var ett misstag att släppa in Kina i WTO.

Jag vill även passa på att lyfta behovet av att vi anstränger oss för att reformera WTO, som är en viktig aktör på global nivå.

Kina och marknadsekonomi brukar vi inte se som synonymt med varandra, och Kinas politik mot omvärlden ställer avgörande frågor om Sveriges, EU:s och hela den fria världens förhållningssätt till Peking inom en rad områden, varav ett är det regelbaserade handelssystemet. Den regelstyrda internationella handelsordningen är viktigt att värna om.

Det är otroligt viktigt för WTO som organisation att medlemsländerna respekterar och följer de överenskomna riktlinjerna. Tyvärr brister denna följsamhet, eftersom vissa länder, inte minst Kina, på olika sätt agerar i strid med WTO:s regelverk. Vi kristdemokrater anser att det är angeläget med en efterlevnadskodex inom WTO. Vi delar också kommissionens uppfattning att USA:s nya regering innebär ett tillfälle till förbättrade handelsrelationer.

Vi kristdemokrater delar även kommissionens uppfattning att handelspolitiken kommer att spela en allt viktigare och understödjande roll i den digitala och gröna omställningen. Handeln kommer att vara en viktig del för genomförandet av Agenda 2030 och Parisavtalet. Därför bör det finnas en koppling mellan EU:s handelspolitik, de globala målen i Agenda 2030, klimatmålen i Parisavtalet och den gröna återhämtningen.

Kommissionens uppfattning är att EU:s handels- och investeringsavtal ska bidra till främjandet av respekten för mänskliga rättigheter och andra rättigheter på arbetsmarknaden. Den uppfattningen delar vi kristdemokrater. Vi välkomnar också vikten av att ytterligare öka utvecklingsländernas handelsmöjligheter för att minska fattigdomen.

Samtidigt vill vi påminna om att vi motsätter oss den europeiska pelaren för sociala rättigheter. Vi kristdemokrater anser inte att den hör hemma i översynen av handelspolitiken. Därmed yrkar jag bifall till motivreservation 5 i utlåtandet.

Anf. 149 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Man kan fråga sig vad alternativet till djupare handelsrelationer och mer frihandel är. Motsatsen måste vara ofri handel eller möjligen avsaknaden av handel. Och det är ju verkligen en kränkning av mina och andras rättigheter som människor när man hindrar oss från att handla med varandra.

Jag tycker att man ska börja den här debatten där. I grund och botten handlar inte frihandel om att vi politiker skapar någonting för medborgare, företag och så vidare. Fri handel och arbetet för fri handel handlar om att vi river hinder som politiker har satt upp.

Det naturliga, fru talman, är ju att du och jag kan byta grejer med varandra oavsett var vi råkar bo någonstans. Nu vet jag inte var fru talmannen bor, men om talmannen till exempel bor i Haninge och jag bor i Solna kan vi byta grejer med varandra. Eller om jag bor i Solna och talmannen bor i Bangladesh kan vi byta grejer med varandra utan att någon hindrar oss. Det är ju det naturliga.

Sedan har det kommit en massa regler. Stater har ägnat sig åt irrationell protektionism, och genom åren har man byggt upp murar. Men i grunden

ska människor ändå kunna handla med varandra. Det är en kränkning av min rätt att bestämma över mina egna saker om någon hindrar mig från att handla med någon annan. Det är en kränkning.

Arbetet för fri handel är på så sätt alltid ett arbete för mänskliga rättigheter. Med detta sagt är det klart – givet att utgångspunkten i dag är att vi har satt upp en massa murar – att det i utrikespolitiken går att använda frihandelspolitiken för att sätta press på andra länder när det handlar om mänskliga rättigheter. Det ska vi göra. Det måste vi göra. Det är av det skälet som vi från Liberalernas sida har lämnat in en motivreservation.

Vi är i mångt och mycket överens med många av våra kollegor i utskottet om att handel är det som bygger välstånd och välfärd i världen. Det är det som gör att vi är ett rikt land och att andra länder kan bli rika. Det skapar enormt mycket frihet.

Protektionism är alltid extremt skadligt i alla dess former. Det har här tidigare i dag talats om resiliens och om de problem vi har sett i coronans spår när det har gällt handeln. Vissa länder har dragit in på exporten i alla möjliga riktningar, men i grunden är ändå protektionism något oerhört skadligt för människors frihet och för ekonomin.

Vi i näringsutskottet ägnar oss ju inte sällan åt klimatpolitik. Ur ett klimatperspektiv kommer resiliens, som handeln bygger, att vara extremt mycket viktigare i morgon än den är i dag, trots att den redan är så viktig. Varför då? Jo, det är ju uppenbart att naturkatastrofer sällan sker på precis alla ställen samtidigt.

Den här pandemin har ju slagit hårt över hela världen samtidigt, och det är ett exceptionellt läge. Men när det kommer till klimatet, klimatförändringarna och de extrema väder som vi riskerar att se är det uppenbart att om skörden slås ut i Sverige är det bra om vi har handel med andra. Klimatkatastrofer sker sällan på precis alla platser samtidigt. Det skapar resiliens att vi har mer handel med andra länder.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 4. Vår motivreservation handlar framför allt om Kina och Taiwan. Här måste man förhålla sig till den produkt vi har fått ta del av, alltså kommissionens meddelande, och den politik som beskrivs där i. Man måste också förhålla sig till den politiska avvägning som det innebär att välja vad som inte ska stå däri.

Det är Liberalernas uppfattning att den här regeringen har en naiv inställning till Kina. Det är vår uppfattning att EU har en alldeles för slapp inställning till Kina.

Låt mig ge ett exempel. För en tid sedan ställde jag faktiskt frågan till handelsministern: Kan man säga att det finns privata kinesiska företag? Jag vill hävda att man inte kan göra det.

Man måste såklart diskutera vad som är ett privat företag. Men i ett land som Kina, där diktaturen har folk som sitter på alla företag och bevakar dem och när som helst kan skicka vidare information om vad som pågår till partiet, där företagsledare försvinner, där pengarna när som helst kan konfiskeras och där alla företag när som helst kan bli tvingade att överlämna information till partiet och staten kan man knappast tala om en äganderätt. Då kan man inte heller tala om privata företag. I det avseendet är alla kinesiska företag i någon mening en förlängning av det kinesiska kommunistpartiet och diktaturen i Beijing.

Fru talman! Om man inte inser detta har man en naiv inställning till Kina. Det återkommer också i den här produkten.

I EU:s handelspolitiska strategi från 2015, som heter *Trade for All* och som drevs fram av liberalen Cecilia Malmström när hon var handelskommissionär, lyftes just Taiwan fram särskilt.

Det är klart att vi ser att Kina använder sin ekonomiska makt i världen på ett extremt destruktivt sätt, också gentemot EU-länder och potentiellt även mot Sverige. En viktig strategi för att förhindra det är att se till att minska Kinas ekonomiska makt i världen och öka andra länders ekonomiska makt i relativa termer gentemot Kina.

Det är naturligt att Taiwan, som redan i dag är en strategiskt viktig handelspartner för Sverige och som är en mycket väl utvecklad demokrati och som har mycket gemensamt med oss, är den handelspartner som vi bör fokusera på och bygga starkare relationer med.

Det som fanns med 2015 saknas i detta meddelande. Det är klart att det är politik både vad man skriver och hur man skriver det. Men det är också politik, fru talman, vad man väljer att inte ha med. Det går inte att blunda för Kinas alltmer aggressiva agerande mot andra länder både inom handelsområdet och inom andra områden. Det går inte att blunda för Kinas extremt våldokumenterade brott mot mänskliga rättigheter och för Kinas protektionism, som i sig är ett allvarligt avsteg från friheten i världen.

Av det skälet har vi en motivreservation som handlar om att vara tuffare mot Kina och om att bygga mycket bättre relationer med Taiwan, som är ett av de alternativ som EU-kommissionen bör fokusera på att lyfta fram.

Anf. 150 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i utlåtandet, NU28, samt avslag på samtliga motivreservationer.

Det är inte länge sedan vi stod här och debatterade handelspolitik i kammaren. Det är trevligt att få göra det igen. Nu som då vill jag påminna om att samarbete mellan världens länder blir allt viktigare i takt med att världshandelns andel av den globala bnp:n växer. Ibland är handeln till och med den enda plattform som fungerar för dialog, och den plattformen behöver vi använda.

Att handla med andra är bra, och gör vi det på ett smart sätt kan det bidra till att lyfta människor ur fattigdom och sprida klimatvänliga lösningar. Det har vi hört flera gånger under kvällen. Och det är precis vad vi socialdemokrater vill göra. Handelns fördelar ska komma alla till del, och den ska gynna både kvinnor och män. Vi nöjer oss inte med mindre.

Fru talman! Världshandeln gör stor skillnad även i Sverige. Vår öppenhet stärker vår konkurrenskraft, och den skapar jobb. Jag hoppas att alla vid det här laget vet att så mycket som en tredjedel av den svenska arbetskraften finns inom exportindustrin. Vi är alltså helt beroende av världshandeln för vårt välstånd.

Exporten går bra trots pandemin. Den minskade förra året men inte så mycket som man befarade. Tack vare det snabba införandet av systemet med korttidspermitteringar, som regeringen införde tillsammans med samarbetspartierna, har företag kunnat behålla sin personal när efterfrågan har varit låg och när handeln tyvärr har varit hindrad. Samtidigt kan man snabbt växla upp när hjulen börjar snurra igen. Det är klok socialdemokratisk politik.

Fru talman! Svenska företag har med sin framgångsrika närvaro runt om i världen stora möjligheter att bidra till social och miljömässig hållbarhet. Jag vill se krav på human rights due diligence genom hela leverantörskedjan. Det handlar alltså om att alla företag, oavsett var i kedjan de befinner sig, ska respektera alla mänskliga rättigheter. Det är oerhört viktigt. Vi ska underlätta detta genom en gemensam spelplan i hela EU. Det är något som efterfrågas av många svenska företag, och det är något som den svenska regeringen bidrar till att genomföra.

EU-kommissionen har i meddelandet, som vi nu debatterar, identifierat utmaningar för utformandet av EU:s handelspolitik och lämnat förslag till åtgärder. Vi socialdemokrater instämmer med kommissionen om att en öppen och hållbar handel är nyckeln till tillväxt, sysselsättning och välbefinnande.

Precis som regeringen skriver i sitt preliminära ställningstagande ska handeln vara en motor för hållbar tillväxt, sysselsättning och välbefinnande. Vi ska fortsätta förhandla och ingå fler handelsavtal. Och EU ska verka för internationella regler i syfte att fasa ut fossilbränslesubventioner.

Men, fru talman, det som kanske är viktigast av allt är att EU:s framtida handelspolitik försvarar en öppen och regelbaserad världshandelsordning där det som är överenskommet verkligen följs och att den bidrar till att bekämpa den växande protektionismen globalt.

Regeringen har som bekant bjudit in likasinnade medlemsländer för att tillsammans ta fram förslag till och driva på för en handelspolitik som går i just den riktning som jag har beskrivit. Den här like minded-gruppen, som handelsministern leder, gör skillnad i Bryssel.

Tillsammans med den nya administrationen i USA är EU en stark och viktig kraft i den helt nödvändiga reformeringen av WTO – det tror jag att alla partier i Sveriges riksdag är överens om. Där har den nya generaldirektören, Ngozi Okonjo-Iweala, påbörjat arbetet – ack så viktigt.

Det är också viktigt att få med Kina på WTO:s förändringsresa. Den som till äventyrs har missat att USA är viktigt i detta kan läsa på sidan 5 i betänkandet. Det säger jag till den ledamot som hade missat det.

Men, fru talman, det man från regeringens sida än så länge inte är helt nöjd med i handelsöversynen är den viktiga kopplingen mellan handel och Agenda 2030, klimatmålen i Parisavtalet, den gröna återhämtningen och arbetstagares grundläggande rättigheter. Detta bör stärkas. Regeringen och vi socialdemokrater menar också att jämställdhetsperspektivet behöver framgå tydligare i EU:s handelspolitik.

Fru talman! Dessutom är det otroligt viktigt att vi jobbar vidare på nära och utvecklade handelsrelationer med till exempel Norge, Storbritannien och andra viktiga handelsnationer.

Det är också viktigt att vi anstränger oss för att fler små och medelstora företag i Sverige ska vilja och våga gå internationellt. Och det är jätteviktigt att vi utjämnar de konkurrensskillnader som finns på olika sätt. Vi måste helt enkelt ha en jämn spelplan, så att det blir konkurrens på lika villkor.

Där ser jag fram emot förslaget som väntas i juni om en carbon border adjustment mechanism. Det är alltså något slags tullförfarande. När det gäller det som importerats till unionen ska man då betala en avgift för den klimatpåverkan som produkten har orsakat under produktionskedjan. Jag är så här långt positiv till detta – vi har inte sett förslaget i detalj än – om

det utformas i enlighet med WTO-regelverket. Och enligt Kommerskollegium är det fullt möjligt. Det känns tryggt.

Sammanfattningsvis: EU ska ha en fri, rättvis och hållbar handel – eller hur?

Anf. 151 HELENA LINDAHL (C):

Fru talman! Nu börjar man nästan bli vindögd. Jag är inne på min tredje debatt. Det känns också i bakdelen, vill jag säga.

Vi debatterar i dag utskottets utlåtande kring kommissionens meddelande om en översyn av handelspolitiken. Denna kammarbehandling är faktiskt mer viktig och aktuell än någonsin. Nu ser vi vilket tryck och vilken osäkerhet det är för länder och ekonomier världen över när de försöker manövrera under helt nya förutsättningar i och med pandemin.

Nya villkor för handel, som den tekniska utvecklingen, Kinas snabba uppgång, accelererande klimatförändringar, digital revolution och slutligen de ekonomiska utsikterna för världen som helhet gör att den här kommissionens meddelande är av väldigt stor betydelse.

Centerpartiet står bakom utskottets utlåtande i dess helhet, och jag bedömer att det i stort finns en tydlig och gemensam målbild kring handelsfrågorna här i kammaren.

Fru talman! Jag har tjatat om Northvolt tidigare, och jag kommer att fortsätta med det. Företaget bygger nu flera fabrikslinor utanför Skellefteå för tillverkning av batterier till elbilar. De är precis som många andra företag helt beroende av internationella flöden, där import av delar till deras produkt är nödvändig och där den internationella marknaden redan från början är viktig för företagets expansion.

Företagets framväxt och utveckling är ett exempel på hur den fria handeln skapar välbefinnande. Den pandemi som vi just nu globalt genomlider vittnar också om hur känsliga vi är för störningar och kriser i de internationella relationerna och flödena, även i en stad i Västerbotten. Världen hänger ihop mer än vad vi ibland kan se.

Av detta kan man dra två slutsatser: antingen att vi i Sverige måste bli mer oberoende av vår omvärld och ha mer kontroll och regleringar eller att vägen framåt i stället är att stärka de internationella relationerna och utveckla multilaterala och bilaterala samarbeten och tydliga och ömsesidiga avtal, till exempel genom att arbeta så att WTO stärks i sin roll att utveckla frihandel.

Fru talman! Centerpartiet anser att det inte finns någon väg tillbaka till något slags merkantilism. Det är nu, mitt i krisen, som vägvalet görs och förberedelser kan göras för en handelsordning som bejakar innovationer, möten mellan företag och utbyte av kunskap, kapital och människor, sannolikt i delvis andra former än tidigare men icke desto mindre präglad av de grundvärden som sedan 1945 skapat välbefinnande i Sverige och i världen. Sverige är en liten, extremt handelsberoende nation, och därför måste vi tillsammans med likasinnade länder hålla frihandelsfanan högt.

Fru talman! EU är världens största integrerade marknad. 73 procent av svensk export går faktiskt till EU. Vårt medlemskap ger oss möjligheter och även ansvar att driva en frihandelslinje som gagnar både Sverige och övriga Europa.

Centerpartiet vill gärna se ett globalt EU som tar ansvar och arbetar tillsammans för gränsöverskridande frågor som frihandel, mänskliga rättigheter – precis som Lorena Delgado var inne på – demokrati, migration och säkerhet. Svenska företag och konsumenter är tillsammans med resten av EU en av världens mest attraktiva marknader. Det är lätt att glömma det. Det ger möjligheter för EU att förhandla fram avancerade handelsavtal med en mängd länder och regioner i världen. Vi behöver fler avtal än vad vi har i dag, och förutom att ta bort tullar och tariffer behöver vi också harmonisera standarder och skydda investeringar.

En stor del av det som produceras i Sverige går som sagt på export och bidrar på så sätt mycket till vår lands ekonomi. Detta är både en utmaning och en möjlighet för inte minst svensk livsmedelsproduktion. Jag kommer ihåg när Eskil Erlandsson introducerade Matlandet Sverige och hur Sven-Erik Bucht tog vid med livsmedelsstrategin. Jag tror på svensk livsmedelsproduktion, och den svenska kvaliteten och det goda svenska djurskyddet har faktiskt också spridit sig över världen. Sverige och EU ska inte göra avkall inom områden som miljö, livsmedel, antibiotika, djurhållning, hälsa och konsumentskydd när nya handelsavtal tecknas.

Fru talman! Kommissionens målsättningar har jag kunnat tyda till ett stöd för den gröna och digitala omställningen. Målsättningarna är ett stöd för rättvisa och hållbara handelsregler och en mer bestämd hållning när det gäller att försvara EU:s intressen, skydda EU:s ekonomi mot osunda handelsmetoder och garantera lika förutsättningar för alla. Det är väldigt bra.

För att nå de mål som kommissionen har satt upp är det viktigt med en reformering av Världshandelsorganisationen, WTO, i synnerhet tvistlösningsmekanismen. Det behövs också stöd till den gröna omställningen och främjande av ansvarsfulla och hållbara värdekedjor. Klimat- och hållbarhetshänsyn och Parisavtalet är också viktiga delar i kommande avtal.

Jag nämnde den digitala omställningen och handel med tjänster. Den digitala handeln exploderar formligen nu, och vi ser alla behovet av vettiga spelregler som går långt utanför våra gränser. Centralt är ett konsumentskydd som fungerar just över gränserna.

När det gäller EU:s lagstiftningsinflytande sker det bäst genom förstärkt samarbete med likasinnade. Jag har sett att kommissionen vill förstärka EU:s partnerskap med grannländer, utvidgningsländer och Afrika. Det sistnämnda tycker jag är väldigt bra, för om inte vi gör det kommer andra stora ekonomier att göra det – om de inte redan är på gång.

Slutligen: Förstärkning av EU:s inriktning på att genomföra och verkställa handelsavtal och säkerställa lika förutsättningar för alla är bra, inte minst så att små och medelstora företag kan nå internationella marknader.

Centerpartiet anser att Sverige oförtrutet ska arbeta vidare för att stärka våra företags möjligheter att konkurrera internationellt och samtidigt stå upp för öppenhet, tilltro till internationella regelverks förmåga och tillit till att frihandel ger ömsesidig vinning.

Anf. 152 AMANDA PALMSTIERNAN (MP):

Fru talman, ledamöter och eventuella åhörare! Jag vill börja med den väldigt vardagsnära situationen när man går in i sin butik i sitt lokala centrum och lägger varor i varukorgen eller sitter i soffan och klickar i varor i sin digitala varukorg, som det oftast är nu i coronatider. Då tror jag kanske inte att man tänker på att varje vara som man lägger i sin korg påverkar

andra länder, människor i Sverige och människor i länder runt om på hela planeten.

Jag tror nog att alla vi människor vill bidra till något gott, någonting meningsfullt, någonting som är större än vi själva. Då är det väldigt viktigt med mänskliga rättigheter och miljö, och det är någonting som jag tror att de flesta av oss ändå vill bidra till. Jag tror liksom att man förväntar sig när man handlar att de här produkterna är tillverkade på ett sjyst och bra vis, och jag tycker att man som konsument också ska kunna lita på att det är så.

Men så är det tyvärr inte i dag, och detta har EU-kommissionen fångat upp i sitt meddelande om översyn av handelspolitiken. I slutordet står det att handelspolitiken ska ”återspegla vår tids utmaningar och våra folks förväntningar”. Så har man de här tydliga skrivningarna kring miljö och mänskliga rättigheter. Det tycker jag är någonting väldigt bra, till exempel att det rättvisemärkta kaffet som man lägger i sin varukorg bidrar till småskalig odling och till att bygga upp skogar igen.

Vad Miljöpartiet nog tycker är det allra viktigaste i den här handelsöversynen är att det står att man vill stärka efterlevnaden av hållbarhetskapitlet. Det där är väldigt centralt. Vi tycker att det är otroligt viktigt med ambitiösa hållbarhetskapitel som har alla de här olika aspekterna som mänskliga rättigheter, arbetstagares rättigheter och alla olika former av miljöaspekter och att de sedan blir bindande med olika typer av sanktioner, till exempel ekonomiska motmedel.

Vår tid har oerhört många utmaningar. Så här i coronatider vill jag verkligen börja med att nämna fattigdom, som är ett stort och utbrett problem. Oxfam har, som jag tog upp i den tidigare handelsdebatten, döpt om det här viruset till the inequality virus, ojämlikhetsviruset. De uppskattar att det kanske tar ett decennium innan vi är tillbaka på nivåerna innan coronapandemin vad gäller fattigdom. Det råder en stor arbetslöshet till följd av coronapandemin, och den drabbar särskilt kvinnor och olika sårbara grupper. Därför är det otroligt viktigt att stödja utvecklingsländernas deltagande i handeln och att stödja Aid for Trade. Här driver Sverige på för skarpare skrivningar så att det framgår tydligare i kommissionens meddelande.

Det är också viktigt att skrivningarna om jämställdhet blir tydliga. Det gäller här och framför allt i utvecklingsländer, det vill säga att det är otroligt viktigt att kvinnor har egen kraft och ekonomi att stå på egna ben.

Sedan finns hela aspekten med mänskliga rättigheter. Tyvärr förekommer i dag både tvångsarbete, barnarbete och lönenivåer som det inte går att leva på. Därför är det otroligt viktigt med den kommande due diligence-lagstiftningen. Det måste bli en stark lagstiftning. Precis som vi har hört tidigare i kväll måste den finnas med i alla leverantörsled.

Vad gäller Kina och frågan om mänskliga rättigheter ser regeringen oerhört allvarligt på det som händer. Regeringen verkar för ett EU-gemensamt agerande i frågan. Där får vi se på bredden i verktygen i relationerna med Kina.

En annan otroligt stor utmaning är förstås hela klimat- och miljöfrågan. Här har FN:s generalsekreterare Guterres sagt att vi måste sluta kriga mot naturen. Människa och natur hör ihop. Vi är inte två olika delar, utan vi hänger ihop.

Här är det bra att handelsmeddelandet lyfter upp frågan om cirkulär ekonomi och att jobba med olika standardiseringar. Det handlar om att hitta ett gemensamt språk så att man kan sluta dessa loopar i närområdet, i Europa eller globalt. Handelsavtalen måste vara i linje med Parisavtalet. Det är viktigt att fasa ut fossila subventioner och att jobba med fossilfria exportkrediter. Detta är något som Sverige har tagit fram, och vi har drivit på för att det ska bli liknande regelverk i Europa och internationellt.

Vidare har vi frågan om klimattullar. Det är också en oerhört viktig åtgärd som behöver komma på plats. Kommissionen ska lägga fram ett förslag.

I pandemitider är det viktigt att ta med frågan om djurvälstånd – att inte överanvända antibiotika. Det här är också en jätteviktig fråga som Sverige jobbar hårt för.

I pandemitider är det också viktigt att motverka protektionism. Det är ett mycket farligt hörn att hamna i. Man måste verkligen skilja på olika typer av produkter. Centerpartiet lyfte tidigare i kväll upp att det är viktigt med en hög självförsörjningsgrad av livsmedel, men det betyder inte att man ska vara protektionistisk.

När det gäller hela vaccintillverkningen är vi helt beroende av globala leverantörskedjor för att tillverkningen ska fungera.

I pandemitider har vi märkt att urfolken och regnskogarna har blivit extra drabbade. I skuggan av pandemin har tyvärr olika politiska ledare passat på att ändra lagstiftningen och driva på olaglig verksamhet. Vi har sett att man vid ekonomiska återstarter verkligen kränker mänskliga rättigheter och vräker människor från deras hem. Miljöpartiets linje har varit att så länge som Bolsonaro håller på som han gör, så länge kränkningarna sker, kan vi inte skriva på Mercosurhandelsavtalet.

Jag vill avrunda med att konstatera att det egentligen inte är handeln i sig som är det viktiga utan vad den leder till. Handeln leder till välstånd, utbildning och arbetstillfällen. Det är vad vi vill uppnå. Handeln leder också till att vi kan restaurera skogar och utveckla miljöteknik och till att andra länder får tillgång till miljöteknik.

Jag tycker att Kate Raworth sammanfattar detta bra i sin ekonomiska modell. Den innebär att där finns de planetära gränserna som vi inte får överskrida. De gäller klimat, biologisk mångfald, luftföroreningar och så vidare. Sedan finns också det sociala golvet som vi inte får underskrida. Det måste finnas arbetstillfällen, utbildning och sjukvård och så vidare. Sedan finns det säkra utrymmet däremellan som vi kan röra oss i.

Låt mig sammanfatta med att det är otroligt viktigt med en rättvis och hållbar handel med respekt för planeten och för mänskliga rättigheter.

Anf. 153 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Fru talman! Jag skulle egentligen ha begärt replik i samband med Socialdemokraternas huvudanförande, men nu får ledamoten Amanda Palmstierna representera regeringen.

Det är bra att EU tar tag i frågan om due diligence. Det är en fråga som vi har drivit länge, och det är en komponent som kan leda till att företagen tar sitt ansvar längs hela kedjan.

Samtidigt ser jag att man ändå tycker att det är okej med de mekanismer som finns runt investeraravtalen. Där ser jag en konflikt redan i dag när länder försöker förändra sin lagstiftning för att öppna för en bättre

miljöpolitik, arbetsrätt eller för den delen folkhälsa. De riskerar att betala stora summor när företagen anser att de inte kommer att få tillbaka de investeringar de ändå har planerat att göra.

Hur ser regeringen på frågan? Hur löser vi konflikten som kommer att uppstå när vi har att hantera human rights due diligence och environmental due diligence i företagen och vi samtidigt inte låter länderna ändra sina lagstiftningar för att möta frågorna?

Anf. 154 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik:

Fru talman! Nu får vi hoppas att jag lyckas svara för regeringen.

Det är oerhört viktigt att hela systemet är i enlighet med WTO och att det finns tvistlösningsmekanismer, vilket är centralt. Det ska finnas expertpaneler som ser på hur man kan efterleva handelsavtal, och det är viktigt att länder inte stoppas i att gå före i sina egna lagar om de vill det. Det är en central del. Det var det korta svaret.

Jag vet inte om ledamoten Lorena Delgado tänker på något särskilt investeringsavtal eller om frågan var mer generellt ställd. Med hjälp av tvistlösningsmekanismer och ett agerande i enlighet med WTO kan vi lösa dessa frågor.

Anf. 155 LORENA DELGADO VARAS (V) replik:

Fru talman! Jag tänker generellt. Vi ser att handelsavtalen innehåller den typen av investeringsavtal. De mekanismerna sköts oftast vid sidan om utan så mycket insyn. De belopp som länder får betala är enormt stora.

Låt mig ge ett exempel. Pakistan fick betala till två företag som ville exploatera områden i Pakistan, men när Pakistan bestämde sig för att skydda områdena fick landet betala lika mycket som landet tog upp i IMF-lån för det året. Det får enorma konsekvenser för ländernas förmåga att ställa om, utveckla sin industri, att utveckla sociala rättigheter och så vidare.

Därför är jag förvånad att man å ena sidan är för due diligence, men å andra sidan finns mekanismer som kommer att försvåra för dessa länder att ställa om ur alla aspekter – miljömässigt och socialt.

Anf. 156 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik:

Fru talman! Tack, Lorena Delgado Varas, för följdfrågan! Jag skulle säga att man får se på det här i sin helhet. Transparens är ju otroligt viktigt och måste absolut finnas.

När jag läser kommissionens meddelande i sin helhet tycker jag mig också se att man vill röra sig till mänskliga rättigheter och till en hållbar utveckling. Det är liksom något konsekvent i regelverket.

Jag tänker att Sverige tillsammans med likasinnade kan jobba för att vi ska komma dit på ett bra sätt, och jag tänker att Sverige och den likasinnade gruppen kan vara en viktig part i att utveckla det här så att det går hand i hand.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

Försvarsutskottets betänkande 2020/21:FöU10
Hanteringen av använt kärnbränsle
föredrogs.

*Hanteringen av använt
kärnbränsle*

Anf. 157 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Innan debatten påbörjas vill jag informera om att många talare har anmält sig till den här debatten och också till flertalet andra debatter i dag. Debatterna kommer alltså att pågå längre än tidigare aviserats. Det är därför inte säkert att alla ärenden hinner debatteras före klockan 23, och de debatter som kvarstår klockan 23 läggs sist på morgondagens arbetsplenum.

Jag vill också konstatera att utrikesutskottets betänkande 15 inte kommer att påbörjas i dag utan kommer upp för debatt i morgon.

Anf. 158 NIKLAS KARLSSON (S):

Fru talman! Vår vardag präglas av ett gigantiskt teknikberoende. Tekniken har blivit en så integrerad del av livet att den näst intill tas för given. Vi är ständigt uppkopplade och sköter arbete, betalar räkningar, handlar och hanterar sociala kontakter via telefoner, pekplattor och datorer.

I energiöverenskommelsen konstateras att Sveriges användning av energi har tiofaldigats under de senaste 200 åren. Det moderna samhället är direkt beroende av en väl fungerande energiförsörjning. Störningar och avbrott i försörjningen av bränsle, el och värme kan få allvarliga konsekvenser, såväl för människors liv och hälsa som för samhällets funktionalitet.

Samtidigt genomgår Sverige en omfattande elektrifiering, där drivkraften är omställningen av dagens fossila processer med sikte på att nå nationella och internationella klimatmål.

För varje seriös och ansvarstagande politiker måste det därför vara en självklarhet att se till att Sverige har tillförlitlig energi till konkurrenskraftiga priser. Det är en förutsättning för svensk industri, för att vårt välfärdsamhälle ska fungera och för att nå uppsatta klimatmål.

Hanteringen av kärnavfall är en del i detta och måste få en lösning. Mellanlagringen i Oskarshamn är ingen permanent lösning och börjar nu nå full kapacitet. Det är oerhört viktigt att det snarast fattas beslut så att frågan om slutförvar av använt kärnbränsle får en långsiktigt hållbar lösning. Kärnkraftsproducenterna har signalerat att besked måste ges före sommaren för att säkra produktionen.

Eftersom frågan om använt kärnbränsle är ett förvaltningsärende är detta dock ytterst en fråga för regeringen. Miljöminister Per Bolund bekräftade också på försvarsutskottets sammanträde den 23 mars att frågan är prioriterad och att regeringen ska hantera den skyndsamt.

Vi förutsätter att så sker. Vi ser därför inte att det i dagsläget finns anledning för riksdagen att agera. Jag vill dock understryka att det är oerhört angeläget att beslut fattas så snart som möjligt. Vi följer därför frågan och dess utveckling mycket noga.

Anf. 159 HANNA GUNNARSSON (V):

Fru talman! Hej till alla er som lyssnar denna sena kväll!

I dag debatterar vi i försvarsutskottet ett så kallat utskottsinitiativ som blir ett tillkännagivande, alltså ett krav på regeringen att agera i en viss fråga. Det rör den väldigt viktiga frågan om slutförvaret av använt kärnbränsle.

Under all den tid som Sverige haft kärnkraftverk har det varit uppenbart att det använda kärnbränslet kommer att behöva förvaras under mycket lång tid eftersom det är radioaktivt och därmed farligt för både människor och miljö. Slutförvaret har därför planerats under lång tid, och finansieringen är garanterad genom ekonomiska avsättningar från de företag som bedriver kärnkraftsverksamhet i Sverige.

Den här debatten handlar inte om huruvida vi är för eller emot kärnkraft, om vi ska bygga ny kärnkraft – det är Vänsterpartiet såklart emot – eller om vi ska ha ett slutförvar eller inte. Ett slutförvar kommer att behövas, och det ska byggas på den mest lämpliga platsen.

Fru talman! Det här utskottsinitiativet från de borgerliga partierna syftar till att uppmana regeringen att fatta beslut om slutförvaret väldigt snart – att helt enkelt stressa regeringen lite.

Det tycker vi i Vänsterpartiet är onödigt. Vi är övertygade om att regeringen fattar beslut i den här frågan när alla olika perspektiv har blivit belysta och alla olika svårigheter och problem har blivit lösta. Beslutet om slutförvaret är ett enormt stort beslut som kommer att påverka vårt samhälle under mycket lång tid framöver. Vi anser att beslutet ska fattas när det finns tillräckligt mycket information och tillräckligt bra beslutsunderlag.

Fru talman! Att bygga ett slutförvar för använt kärnbränsle är ett otroligt stort beslut, både när det gäller själva bygget och infrastrukturen och när det gäller säkerheten och kommunikationen till kommande generationer under minst hundra tusen år. Man får lätt svindel av tidsfaktorn och storleken på projektet. Samtidigt blir man imponerad av den ingenjörskonst och den kommunikationskonst som krävs. Projektet kräver samarbete över vetenskapsgränserna. Civilingenjörer och humanister kommer att behöva arbeta sida vid sida.

Det här är ett beslut som vi menar inte får stressas fram. Vi måste känna oss trygga med att allt är rätt och riktigt när beslutet väl fattas. Med det sagt är det såklart viktigt att beslutet fattas så snart det finns tillräckligt mycket information för att göra det så att planeringen kan fortsätta framåt.

Jag yrkar därmed bifall till reservation 1.

Anf. 160 MARIA GARDFJELL (MP):

Fru talman! Jag vill som miljöpartist vara väldigt tydlig: Oavsett om man, som jag, är emot kärnkraft eller om man är för kärnkraft är jag övertygad om att vi alla kan vara överens om att det kärnavfall som producerats ska kunna lagras säkert i hundra tusen år.

Fru talman! Hundra tusen år – så länge måste slutförvaret kunna garantera säkerheten för använt radioaktivt kärnbränsle. Det är omöjligt för oss nu levande människor att över huvud taget förutse de geopolitiska, ekologiska eller sociala händelser som skulle kunna utgöra påfrestningar och risker för slutförvaringen. Därför behöver regeringen fatta väl underbyggda beslut om kärnavfallet.

Fru talman! Jag vill vara ännu tydligare: Politisera inte kärnavfallsfrågan! Det är oerhört viktigt att skilja på energifrågan om kärnkraft och miljöfrågan om kärnavfallslagring.

Regeringen har på sitt bord att fatta ett förvaltningsbeslut om den fortsatta kärnavfallslagringen.

Som vi allihop vet har SKB sedan länge forskat och undersökt en lång rad platser där det kan lämpa sig att ha ett slutförvar. I lite drygt tio år har SKB arbetat med att ta fram underlag för slutförvaret i Östhammar, sedan det kommit ett beslut om att Östhammar valts till den plats man ville gå vidare med.

Att man från SKB gjorde en ansökan med mellanlagret och processen för inkapsling i Oskarshamn och slutförvaret i Östhammar var fullständigt logiskt vid den tid när ansökan gjordes; Östhammar och Oskarshamn ville samarbeta och samverka.

Tio år kan tyckas vara en mycket lång tid, men i relation till hundra tusen år är det en mycket kort tid. Regeringen har haft frågan på sitt bord sedan 2018. Dessförinnan hade mark- och miljödomstolen och även Strålsäkerhetsmyndigheten haft frågan på sitt bord.

I dag debatterar vi hanteringen av utbränt kärnbränsle med anledning av att oppositionspartierna vill att riksdagen ska rikta ett tillkännagivande till regeringen för att skynda på beredningen av det största miljöärende en svensk regering någonsin har hanterat. Jag skulle önska att oppositionen inte politiserade den här frågan utan drog tillbaka sitt förslag. Jag tycker också att det är oerhört viktigt att regeringen säkerställer att kärnkrafts-avfall tas om hand i ett utökat mellanlager, samtidigt som frågan om hur högaktivt kärnavfall ska slutförvaras bereds vidare.

Med en delad ansökan – en för slutförvaret och en för mellanlagret – hade processen varit enklare. Att hantera en ansökan om att tillåta mer utbränt kärnbränsle i ett mellanlager är en enklare process; det är redan en befintlig verksamhet. Att hantera en ansökan om ett slutförvar som ska hålla i hundra tusen år är trots allt en mer omfattande fråga. Det går inte att komma ifrån.

Vissa driver på och menar att ansökningarna *måste* hanteras tillsammans, men det går att dela på ansökningarna. Det är nödvändigt att dela på ansökningarna eftersom det inte får finnas några som helst tvivel.

Från Miljöpartiets sida anser vi att möjligheten att ta hand om kärnavfall som produceras i Sverige ska finnas. Den får inte stoppas för att vi inte har en process för att utöka mellanlagret. Detta är en oerhört viktig miljöfråga och strålsäkerhetsfråga.

Många kanske tycker att det vore bra att ta alla beslut i en klump, men jag vill ändå varna för riskerna med det. Även om beslut skulle fattas av regeringen i morgon, torsdag, utifrån ansökan som den ser ut i dag, kommer det beslutet med all sannolikhet att kunna överklagas. Och med överklaganden i flera olika instanser kan det dra ut på tiden. Då kan ärendet om ett mellanlager bli kraftigt försenat av det mer komplicerade ärende som det är att få ett slutavfallslager på plats.

Fru talman! Regeringen fattar många olika slags beslut. När regeringen ska fatta beslut just i frågan om kärnavfallet ska den agera förvaltningsdomstol och följa de lagar och regler som riksdagen satt upp för denna typ av ärenden. Det är inte och ska inte vara en politisk process, utan det är en

prövning som regeringen har att göra enligt det regelverk som riksdagen beslutat om.

Fru talman! Då riksdagsmajoriteten ändå kommer med ett tillkännagivande som innebär att man tycker att regeringen ska frånga den förvaltningsmässiga hanteringen tycker jag att det är fullständigt obegripligt. Någon ordning får det väl ändå vara i riksdagen!

Det är tydligt att kommunerna, Östhammar och Oskarshamn, SKB och Strålsäkerhetsmyndigheten anser att det inte finns några hinder för regeringen att fatta beslut. Men om regeringen behöver säkerställa att det inte saknas några underlag för att fatta beslutet är det faktiskt inte min sak som riksdagsledamot att ha någon åsikt om det – lika lite som jag lägger mig i andra domstolsärenden. Jag kan ha förståelse för att det är viktigt att säkerställa att beslut verkligen fattas på korrekt grund, inte minst just för att det kan ske överklaganden och för att de inte ska dra ut på tiden i onödan.

Ett sådant här ärende får inte avgöras av vilket parti som sitter i regeringen vid just det tillfälle då beslut ska fattas. Hur hade prövningen i så fall sett ut om det hade varit en annan regering? Hur hade slutförvaret då hanterats? Hade det varit mer laissez-faire? Vi måste kunna lita på att de som sitter vid makten gör det som måste göras för att hantera slutförvaret av kärnavfallet på ett säkert sätt, även om det tar tid.

Lagringsmöjligheten i mellanlagret måste självklart fungera och utvecklas även om det sker i väntan på att alla frågetecken kring slutförvaret är uträtade. Ett beslut som får bäring på miljön och människors hälsa i hundra tusen år framåt i tiden behöver kanske inte hastas fram. Ändå har regeringen meddelat att de hanterar frågan så skyndsamt som det bara går.

Frågan om slutförvar är föremål för beredning hos regeringen, fru talman. Riksdagen bör inte besluta om hur regeringen ska fatta beslut i förvaltningsärenden. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att uttala sig. Och därför yrkar jag bifall till reservation nummer 1.

Anf. 161 JAN R ANDERSSON (M):

Fru talman! Den här debatten hade egentligen inte behövt hållas. Vi borde inte behöva stå här denna vackra vårkväll och prata om en fråga som regeringen egentligen redan borde ha löst. Jag vet att det finns många som hellre skulle diskutera viktiga frågor som världens utveckling eller hur vi löser coronakrisen, men just nu är det detta som är på bordet.

Och det är inte en oviktig fråga, för vad är det som står på spel? Jo, för tio år sedan lämnade SKB in en ansökan om att få bygga en slutförvarsanläggning, delar av den i Oskarshamn och delar av den i Östhammar. Under tiden som gått har man kompletterat denna ansökan, men nu börjar man komma till vägs ände. Tio år har gått, och det har fortfarande inte kommit något besked om när ett beslut ska fattas eller om ett beslut ska fattas. Det gör givetvis att tiden rinner ut.

Om inget beslut fattas i frågan före sommaren kommer det senare att få konsekvenser som gör att Sverige möjligen står inför en elbrist. Alla som har betalat sina elräkningar denna vinter vet vad elbrist innebär för Sverige, inte bara för privatekonomin utan även för vårt näringsliv.

Fru talman! Vi ska givetvis ha full respekt för att ärendet ska beredas och ha sin gång. Vi ska också ha respekt för att vi här i riksdagen inte ska lägga oss i myndighetsutövning. Men det vi säger är att vi inte är nöjda

med hur man har kommunicerat i den här frågan och med att man inte kan berätta när man ska komma till beslut.

Ni som har lyssnat på tidigare debatter här under dagen kan konstatera att detta med att fatta beslut i tillståndsärenden inte är regeringens paradgren.

Det finns tidigare exempel på ärenden som legat i Regeringskansliet i väntan på beslut i fyra fem år. Vi får verkligen hoppas att den här frågan inte blir liggande lika länge.

Samtidigt som regeringen till synes sitter och fikar tickar ju taxametern på utanför Rosenbad. Det är dyrt att inte fatta beslut. Varje dag är det kostnader på drygt 2 miljoner som landar på SKB, och givetvis landar kostnaderna på oss elkonsumenter i slutändan. 800 miljoner per år är kostnaden för att inte fatta beslut. Det är klart att det väl inte är alla som känner att det drabbar dem. Men det är inte bara SKB och vi elkonsumenter som blir berörda utan även de berörda kommunerna, som känner en stor förtvivlan.

Oskarshamn och Östhammar har länge varit i startgroparna för att bygga och starta processerna med att skapa de här anläggningarna, och det är klart att det inte är någonting som görs i ett huj. Det är också så att när man ska genomföra de här större projekten behöver man ha en speciell kompetens, en kompetens som kanske inte alltid är så lätt att finna och som framför allt är svår att finna när man inte kan sätta några tider.

Man ska också veta att de två kommunerna, Oskarshamn och Östhammar, har investerat väldigt mycket politiskt, ekonomiskt och förtroendemässigt för att driva fram de här besluten och skapa en sådan folkbildning att man har kunnat få en bred majoritet av kommuninvånarna med sig. Men det politiska förtroendet är ju en färskvara. Eftersom en generation politiker och, för den delen, en generation kommuninvånare byts ut allteftersom är det möjligt att det förtroendet ändå släpper.

I Oskarshamn har man villkorat sitt vetobeslut och säger: Om vi inte får ett samlat beslut i den här frågan måste vi göra en ny bedömning av hur vi ska ställa oss.

Frågan är alltså inte riktigt så enkel.

Regeringen har också ställt krav på SKB att det ska vara ett samlat system i ansökan. Det är också det som kommunen har svarat på. Men nu verkar det som att regeringen kanske har en annan syn på detta, att man byter fot under resans gång.

Även om vi behöver en utökad kapacitet på Clab behöver den här processen sätta igång, för saker bygger ju inte sig själva.

Frågan är då vilka hinder som återstår för att regeringen ska fatta ett beslut. Det är det man sitter och funderar på. Frågan har ju behandlats i både mark- och miljödomstolen och av regeringens egen expertmyndighet Strålskyddsmyndigheten, som båda har tillstyrkt SKB:s ansökan.

De så kallade LOT-försöken är utvärderade av experter och visar att KBS-3-metoden är robust och att den med betydande säkerhetsmarginaler uppfyller riskkriteriet. Det som möjligen kan återstå är det så kallade Esbosamrådet, där våra grannländer ska ha möjlighet att få svar och komma med synpunkter. Detta är i huvudsak ett informationsförfarande och har ingenting med myndighetsbeslutet att göra. Jag kan ändå förstå att regeringen avvaktar detta samråd. Men vad jag inte förstår är varför regeringen inte kommunicerar att man kommer att fatta beslut snart eller om en lång tid.

Jag tror att det skulle räcka om man sa: De här sakerna har vi kvar på vägen. Det här måste vi fundera på och titta på. Efter att vi har gjort det återkommer vi. Då kan vi nog vara mogna att fatta ett beslut. Men inte ens det klarar man av.

Det finns väl inte heller något juridiskt som hindrar regeringen från att kommunicera hur man kommer att fatta beslut, men man väljer att inte göra det. Det tycker jag är svagt. Det är därför jag står bakom detta förslag om tillkännagivande.

Hade det varit så som Miljöpartiets ledamot hävdade här, att detta har kommunicerats på ett sätt som gjort klart både för kommunen och för SKB i vilken ordning detta ska ske – även om det skulle ta ett halvår eller kanske ett år – hade jag inte sett problemet. Men regeringen väljer att göra något helt annat, och det är problematiskt.

Det enda som då återstår är att undra om regeringen med sina två ingående partier båda har inskrivet i sina partiprogram att de ska avskaffa kärnkraften. Det jag funderar på är om man försöker göra just detta, men inte öppet utan i stället genom att fördyra, försvåra och förhala för Sveriges kärnkraftsproducenter. Det är nästan det som återstår. När regeringen inte vill säga när och varför de vill fatta ett beslut är det upp till oss i riksdagen att se till att de gör det, för priset är för högt för att inte fatta ett beslut.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag att tillkänna för regeringen att denna fråga bör hanteras skyndsamt.

Anf. 162 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD):

Fru talman! Vi debatterar här hanteringen av använt kärnbränsle med grund i den ansökan om att få uppföra ett slutförvar som Svensk Kärnbränslehantering lämnade in för drygt tio år sedan. Det är en fråga som nu har fastnat hos regeringen, detta trots en gedigen beredningsprocess, och där det verkar oklart om, när eller hur den kommer att kunna gå vidare.

Från regeringens sida pratar man gärna om det här som ett ärende som man nyligen har fått i knät, men frågan är ju avsevärt äldre än så. Arbetet med ett slutförvar för det använda kärnbränslet i Sverige har pågått sedan 70-talet, då de första geologiska studierna påbörjades för att kartlägga lämpliga platser i Sverige. Lokaliseringsprocessen ledde fram till att Östhammars och Oskarshamns kommuner var lämpliga kandidater att titta närmare på. Förstudier och platsundersökningar har genomförts från mitten av 90-talet. Man har i de respektive kommunerna jobbat med att bygga upp kompetens i frågan och bedrivit granskning kontinuerligt, något som under processens gång har inkluderat såväl civilsamhället som politiker och experter. Det har även varit möjligt för allmänheten att besöka de anläggningar där forskning för slutförvarsmetoden har bedrivits.

SKB har även vart tredje år sedan 1986, det vill säga i över 30 år, lämnat in rapporter om forskning, utveckling och demonstration av metoder för hantering och slutförvaring av kärnavfall. Dessa rapporter lämnas in till Strålsäkerhetsmyndigheten, som granskar dem och yttrar sig till regeringen. Regeringen beslutar därefter om industrin har genomfört sitt FUD-program, vilket de är skyldiga att göra. Detta program skickas också på remiss till ett femtiotal organisationer. Målsättningen och syftet med detta är att just en ansökan om slutförvar ska kunna uppfylla de krav som den prövas mot. Och ansökan om att få bygga ett slutförvar lämnades som sagt in redan 2011.

Förutom myndigheternas egna experter granskades underlaget av ett stort antal remissinstanser. Berörda kommuner, länsstyrelser, universitet, miljöorganisationer med flera har alla fått säga vad de tycker.

Staten begärde också att en oberoende internationell granskning skulle ske av den långsiktiga säkerheten efter förslutning för kärnbränsleförvaret. Den utfördes av en expertgrupp utsedd av OECD:s kärnenergi byrå, som under 2012 lämnade sin slutrapport med ett gott betyg.

I januari 2018 lämnade Strålsäkerhetsmyndigheten och mark- och miljödomstolen över ansökan till regeringen med sina respektive yttranden, där man från Strålsäkerhetsmyndighetens sida tillstyrkte ansökan om tillstånd att få bygga en inkapslingsanläggning och ett slutförvar för använt kärnbränsle.

I juni 2018 fattade fullmäktige i Oskarshamn beslut om att tillstyrka att regeringen ger tillåtelse till en inkapslingsanläggning för använt kärnbränsle i Oskarshamn. Samma månad gav även Miljödepartementet SKB möjlighet att komplettera ansökan utifrån yttrandet från mark- och miljödomstolen, vilket överlämnades den 4 april 2019.

Under förra hösten fattade fullmäktige i Östhammars kommun beslut om att tillstyrka ansökan om slutförvar för använt kärnbränsle i kommunen. Under den senaste tiden har även Strålsäkerhetsmyndigheten presenterat en granskningsrapport om de LOT-försök som har genomförts. Den sammanfattande bedömningen är att SKB har utfört försöken med hög kvalitet och att resultaten är tillförlitliga och i linje med vad som kan förväntas baserat på etablerad kunskap kring korrosionsprocesser för koppar i slutförvarsmiljö, vilket även överensstämmer väl med de försök som har genomförts tidigare.

Ytterligare ett gott betyg till det arbete och den forskning som bedrivits i Sverige är att den svenska slutförvarsmodellen även har godkänts av en annan regering.

I Finland ska det nämligen byggas ett slutförvar som baserar sig på den svenska KBS-3-metoden. Ansökan om att bygga slutförvaret i Finland lämnades in 2012, och i februari 2015 lämnade Stuk, det vill säga motsvarigheten till SSM i Sverige, sitt yttrande om att de bedömde att anläggningen kunde byggas säkert. Regeringsbeslutet fattades sedan i november 2015.

Något som också ska nämnas är att Miljödepartementet har haft en granskningsgrupp som redan har arbetat med ärendet under flera år.

I Finland tog det alltså mindre än tre år från ansökan till beslut av regeringen. I Sverige är motsvarande tid tio år. Det tog nio månader för den finska regeringen att fatta beslut efter att man fått underlagen från sin expertmyndighet. I Sverige har det passerat tre gånger så mycket tid.

Det som återstår är att regeringen måste fatta beslut om tillstånd enligt kärntekniklagen och tillåtelse enligt miljöbalken. Men beskedet från regeringen uteblir, och man kan inte ens svara på om eller när besked kommer att lämnas. Det är under all kritik. Man borde rimligtvis kunna presentera en tidsplan eller vilka delar avser att titta närmare på – detta för att en så transparent process som möjligt.

Vi kan inte heller utesluta möjligheten att man försöker dela upp ansökan i två delar, då det även handlar om en utbyggnad av mellanlagret för använt kärnbränsle i Oskarshamn, vilket ligger med i ansökan. Detta har dock Oskarshamns kommun motsatt sig.

Än värre är vilken påverkan som avsaknaden av ett beslut leder till. Det riskerar att äventyra en fortsatt drift av Sveriges kärnkraftsreaktorer då bränslebyten omöjliggörs och kapaciteten i mellanlagret slår i taket.

Branschen har varit tydlig med att ett besked behövs senast denna sommar, men regeringen väljer att hålla övriga som gisslan i denna väntan utan att lämna några som helst prognoser.

Oskarshamns kommun varit tydliga med att man heller inte villkorlöst stöder en utökad kapacitet i Clab utan att man enbart ställer upp på det om slutförvaret och inkapslingsanläggningen får ett tillåtighetsbeslut från regeringen. Det är att betrakta som fullt rimligt givet att man i över 35 års tid tagit ett stort nationellt ansvar för att temporärt omhänderta kärnkraftens använda kärnbränsle och återkommande påtalat detta under processen gång och i andra ansökningsärenden.

Fru talman! Regeringen väljer ofta att luta sig mot förvaltningsmyndigheterna när det kommer till olika beslut och framhåller vikten av detta. I detta fall lutar man sig inte direkt mot sin egen expertmyndighet, Strålsäkerhetsmyndigheten, som har tillstyrkt ansökan eller mot mark- och miljödomstolen som har sagt ja till de frågor som rör platsen vid Forsmark, berget och bufferten, eller miljökonsekvensbeskrivningen.

Snarare undergräver man dessa genom att säga att man analyserar om det återstår något. Vad kan dessa instanser ha missat som man inte kan berätta för övriga?

Det är viktigt att en sådan här process bedrivs på ett oberoende, transparent och öppet sätt. Jag och Sverigedemokraterna menar att så har gjorts i Sverige under väldigt lång tid och på ett sätt som är tämligen unikt och som imponerar globalt. Min uppfattning är att man har tillräckligt underlag för att redan nu kunna besluta om tillstånd respektive tillåtlighet.

Det är ju inte så att detta släpps vind för våg när beslutet väl är fattat, vilket vissa i debatten försöker göra gällande. Villkor för verksamheten kommer att utfärdas, och verksamheten för slutförvaret kommer att prövas stegvis – detta jämte att fortsatt forskning kommer att bedrivas.

Fru talman! Det viktiga här och nu är att föra processen framåt, och regeringen behöver fatta beslut i frågan om tillstånd respektive tillåtlighet för att detta ska komma vidare. Vår uppfattning är att man åtminstone förtjänar ett svar om en tidsplan och vilka delar regeringen avser att titta närmare på.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 163 LARS THOMSSON (C):

Fru talman! Centerpartiet har alltid varit emot kärnkraft. Det vet alla, och den ståndpunkten har vi kvar. Det som inte är lika känt är att under Thorbjörn Fälldins tid när man fick kompromissa och släppa fram kärnkraften satte man också ett regelverk där man hanterar slutförvar och får en finansiering av det via olika lagstiftningar.

I dag är jag en stolt centerpartist som konstaterar att tack vare det framsynta jobbet av bland andra Thorbjörn Fälldin är Sverige och Finland de enda i världen som i praktiken har en ordning och ett system för att lösa slutförvarsfrågan.

Varför debatterar vi detta i dag? Jo, hur man än vänder och vrider på det har kärnkraften väldigt stora säkerhets- och miljörisker. Det är därför vi säger att det inte är någon bra energikälla, men nu har vi den. Vi vet att

avfallet måste avskiljas från mänskligheten i hundra tusen år framåt, och det är kanske inget arv som denna generation ska vara stolt över att lämna efter sig till kommande generationer. Jag kan bara tänka mig en enda sak som är värre ändå, och det är den klimateffekt som fossilbränsleanvändningen har skapat.

Låt oss gå igenom lite av den process som har varit. Detta har pågått under väldigt lång tid. År 1998 togs ett beslut om mellanlagring av 8 000 ton i Oskarshamn. År 2011, alltså för tio år sedan, ansökte SKB om att slutförvara i Forsmark, och 2015 var man färdig med kompletteringarna. Från 2018 och fram till i dag har det legat på regeringens bord. Det kom också positiva vetobeslut från både Östhammar och Oskarshamn. Oskarshamn har dock lagt in en viktig passus om att de inte är beredda att dela på ansökan och öppna för mer mellanlagring, vilket verkligen begränsar.

En annan aspekt som är viktig är att Centerpartiet var väldigt drivande genom Olof Johansson att driva fram PPP, polluter pays principle, redan 1972. Sedan ramlade den tungt in i Riokonferensen 1992. Vi är stolta och nöjda över det.

Utifrån detta formulerades tidigt FUD-processen, forskning, utveckling, demonstration, som jag tycker är väldigt sinnrik. Den innebär att SKB vart tredje år lämnar en rapport där alla är inblandade – kommun, länsstyrelse, strålsäkerhetsmyndighet och miljörörelse – och sedan säger regeringen okej till denna. Det är en bra och transparent process där alla under lång tid har kunnat vara med på tåget.

Varför har vi dagens diskussion? Jo, för att det är extremt viktigt att vi löser frågan. Givetvis har jag stor respekt för att man inte kan hasta fram en prövning. Jag har själv jobbat i Regeringskansliet och vet att det är en svår och omfattande prövning. Samtidigt har det legat där i tre år, och det går alltid att prioritera frågan och gå framåt snabbare.

Varför är det så viktigt? Jo, helt krasst är det så att om SKB inte får besked till sommaren, alltså om några månader, hinner man inte bygga slutförvaret. Då blir det en radikal förändring av kärnkraftsproduktionen redan från 2024, för då är det slut på mellanlagringskapacitet.

Centerpartiet är ingen vän av kärnkraft, och vi är övertygade om att om 20–25 år kommer vi att klara oss fantastiskt bra utan kärnkraft. Men om man tvingas till snabbstopp 2024 går det riktigt dåligt för svensk energiförsörjning. Det är vi också medvetna om.

Därför är vi här i dag och uppmanar regeringen att komma till beslut. Något annat finns inte.

Vårt instrument är dagens debatt och det betänkande från utskottet som vi ställer oss bakom. Jag hoppas verkligen att vi får ett snabbt besked från till exempel Per Bolund härnäst.

Anf. 164 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Fru talman! I kväll debatterar vi försvarsutskottets betänkande som gäller hantering av använt kärnbränsle. Upprinnelsen till betänkandet är ganska ovanlig, då det helt och hållet kommer från försvarsutskottet.

Det var vi i Kristdemokraterna som lyfte upp frågan efter de varningar som kom i början av året från SKB och Vattenfall, som väldigt tydligt sa att om vi inte får ett beslut i denna fråga innan sommaren är slut får det avgörande konsekvenser. Detta gör att vi kan behöva stänga delar av svensk kärnkraft inom två och ett halvt år.

Det är också så att regeringen inte har kunnat presentera en tidsplan. Det har gjorts att utskottet nu går vidare med ett utskottsinitiativ där vi kräver att regeringen agerar och tar beslut så att en svår situation inte inträffar.

Kärnkraften står för en tredjedel av all producerad el. Var tredje gång man tänder ljuset är det kärnkraftens förtjänst. Den har varit viktig under lång tid för Sverige och kommer att vara det fortsättningsvis.

Redan när vi tog beslutet om kärnkraften var vi klara över att vi också måste ta ansvar för avfallet. Därför har det varit viktigt att processen sköts noggrant. SKB har en slutförvarsmetod som skyddar människor och miljö nu och i framtiden. Ansökan lämnades in 2011 och bygger på 40 års erfarenhet från forskning och teknikutveckling.

Det som är viktigt att konstatera är att regeringen behöver fyra yttranden för att kunna fatta beslut i ärendet.

För det första måste man ha besked från Strålskyddsmyndigheten. De har tillstyrkt SKB:s ansökan.

För det andra har vi mark- och miljödomstolen, som har tillstyrkt alla delar utom kopparkapseln. Där uppmanades SKB att lämna kompletterande dokumentation till regeringen. Det har man nu gjort, och den har granskats och godkänts av Strålskyddsmyndigheten. Där har regeringen alltså fått grönt ljus.

För det tredje har Oskarshamn sagt ja till inkapslingsanläggningen. Det är grönt ljus.

För det fjärde har Östhammars kommun sagt ja till slutförvar av använt kärnbränsle. Också där är det grönt ljus.

Sedan finns det en formell sak. Det gäller Esbosområdet med Polen och Tyskland. Det har skett i huvudsak 2016, och det sista kommer att ske nästa månad, i maj. Då finns alla underlag som krävs, men inget besked kommer från regeringen, trots att det kommer tydliga signaler från expertmyndigheterna. Då kan man fråga sig vem regeringen lyssnar på, om de inte lyssnar på expertmyndigheterna. Vem är det då som ska ge råden?

Vi har haft en noggrann hantering av detta ärende i utskottet. När SKB var i utskottet framhöll de att beslut behövs sommaren 2021 för att inte riskera kärnkraftverkens elproduktion från årsskiftet 2023/2024. Det är därför utskottet gör ett ställningstagande. Vi konstaterar att det inte finns någon tidsplan och att vi ser med oro på det faktum att den mångåriga regeringsprocessen inte har lett till någon lösning. Vi menar att det inte bidrar till trygghet och långsiktig säkerhet när det gäller hantering av använt kärnbränsle.

Det som riksdagen då gör, med stöd av 9 kap. 16 § riksdagsordningen, är att ge regeringen till känna att den skyndsamt bör vidta nödvändiga åtgärder för att på kort och lång sikt trygga förutsättningarna för en säker hantering av kärnbränsle.

Det är viktigt att konstatera att den metod som Finland använder, vilket jag har påpekat förr här i talarstolen, är KBS-3-metoden. Den får man med Sveriges goda minne använda i Finland, där man har tagit beslut om den och är igång. Men i Sverige har vi inte kommit dit än, och nu är vi framme vid ett så allvarligt läge att kärnkraftsindustrin och SKB är tydliga med att det kommer att få väldigt negativa konsekvenser om regeringen inte fattar beslut.

Till sist en spekulering, för man kan undra vad det beror på att regeringen inte kommer med ett beslut och inte kan presentera en tidsplan. Är

det måste så att Miljöpartiets ovilja mot kärnkraften spiller över på regeringen så till den milda grad att man inte kan fatta nödvändiga beslut? Om det är skälet är det tragiskt. För att undvika detta är en majoritet i riksdagen klar över att regeringen nu måste se till att fatta ett beslut så att vi inte hamnar i denna för Sverige, för svenska folket, för industrin och för framtiden väldigt svåra situation.

Anf. 165 JOAR FORSSELL (L):

Fru talman! Tack för en extremt viktig debatt! Det sas här tidigare att detta är det största miljöbeslut som Sverige kommer att fatta. Och det är ett mycket stort miljöbeslut. Den största fråga som vi har att hantera på detta område är dock klimatutmaningen och klimatförändringarna. Det är därför vi tar upp denna fråga, för vi behöver kärnkraften för att klara av den gröna omställningen.

Fru talman! Jag vill börja med lite historik. Det finns, får man ändå säga, en anklagande ton från Socialdemokraterna och Miljöpartiet – att vi skulle vara oseriösa i hur vi hanterar riksdagens roll. Jag tycker att det som snarare är alarmerande är hur regeringen hanterat frågan.

Lite beroende på hur man räknar kan man säga att frågan har hanterats till och från sedan 1973, 1984 eller 2011, men låt oss säga att den har hanterats i cirka 50 år, på något sätt. I sammanhanget, fru talman, ska sägas att mitt parti inte heller är oskyldigt när det gäller att inte ha löst frågan. Men nu är läget så allvarligt och vi har dessutom kommit så pass långt i processerna att det är dags att fatta beslut.

Fru talman! Som framgår av utskottets betänkande har Liberalerna och Kristdemokraterna tagit initiativ till det som vi i dag fattar beslut om. Kristdemokraterna tog initiativ i försvarsutskottet, och Liberalerna gjorde det i näringsutskottet. Vi har sedan hanterat frågan tillsammans i våra två utskott. Det handlar om förvar av använt kärnbränsle från de svenska kärnkraftverken.

Det som vi debatterar i dag handlar om att det är tio år sedan som SKB ansökte om tillstånd att få en utökning av mellanlagret och samtidigt det nya slutförvaret av kärnbränsle. Man har gjort detta tillsammans. Det är en gemensam ansökan. Det är, precis som vi har varit inne på i diskussionerna här tidigare, fullt rimligt.

Det är klart att om man är en kommun, som det i detta fall handlar om, som har tagit ett så stort ansvar under mycket lång tid är det inte så konstigt att man vill se dessa frågor lösas samtidigt. Man vill helt enkelt inte drabbas av det som ändå är risken, alltså att frågan dras i långbänk år efter år och aldrig lämnar kommunen som vi pratar om.

Fru talman! Det är märkligt att man inte har förmått att fatta beslut i frågan. Det är ännu märkligare att man faktiskt ännu inte har en tidsplan och kan berätta när beslut ska fattas. Det är ett mycket allvarligt läge, och det finns ett mycket trängande behov får man säga av att fatta beslut nu. Men det är inte så som det beskrivs av Socialdemokraterna och framför allt av Miljöpartiet att det skulle vara ett förhastat beslut. Tvärtom är detta som sagt utrett under decennier.

Det är klart att det är en process där man hela tiden har prövningar, och processen tar aldrig slut så att säga. Men det är ändå så att expertmyndigheterna har sagt att man kan gå vidare och fatta beslut. Då tycker jag att det är lite märkligt att regeringen sitter och håller på frågan och inte fattar

beslut. Genom att göra det gör man sig skyldig till att överpröva kompetensen hos våra myndigheter och de expertutlåtanden som har gjorts. En sådan överprövning är väldigt märklig.

Skälet till att regeringen finns med som beslutsfattare i denna typ av ärenden är att det är ett stort ärende och att man måste väga samman olika saker. Det är inte så att någon tror att regeringen har bättre koll på strålskydd än vad till exempel Strålsäkerhetsmyndigheten har. Om man tycker att det finns fel får man skicka tillbaka ärendet och be om nya granskningar. Men det har man inte gjort. Man har inte heller velat svara oss när vi har ställt frågor och interpellationer vid flera tillfällen om vad det är som man saknar.

Skälet till att detta initiativ från försvarsutskottet behöver ligga på bordet just nu är att om ett beslut inte fattas i sommar kommer vi att behöva ta en eller flera av våra kärnkraftsreaktorer ur drift.

SKB och de företag som driver våra kärnkraftverk har varit jättetydliga på den punkten när man har varit i utskottet. Varken regeringen, tillsynsmyndigheten eller ens de partier som har reserverat sig mot detta, som vi har hört här i dag, har ifrågasatt detta faktum. Detta ligger på bordet, och detta är ett faktum. Och vi vet redan nu att Sverige står inför extremt stora utmaningar när det gäller vårt kraftsystem, våra elnät och vår elförsörjning. Men trots det har dessa partier och dessa parter inte kunnat komma med något annat besked därför att detta helt enkelt är sant. Fattar vi inte detta beslut tvingas flera reaktorer att tas ur drift, och då ligger vi riktigt illa till.

Av den sammanlagda elförsörjningen i vårt land svarar kärnkraftverken ett normalår för cirka 40 procent av produktionen. Tillsammans med vattenkraften är det kärnkraften som gör att den svenska elproduktionen är en av de mest fossilfria i världen. Sveriges beroende av kärnkraft är stort och kommer av allt att döma att bli ännu större de kommande åren. Vi kommer att behöva ny reglerbar kraft både i norra och i södra Sverige. Regeringens oförmåga att sätta ned foten i frågan om mellanlager och slutförvar är därför ett allvarligt hot mot både den svenska ekonomin, hushållens utgifter och den gröna omställningen för minskade klimatförändringar.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet motsätter sig detta initiativ på konstitutionella grunder. De hänvisar till att regeringen styr riket och har att fatta beslut om tillstånd i frågan. Det är helt korrekt. Men om regeringen inte tar sitt ansvar att fatta beslut enligt regeringsformen kan inte vi i denna kammare sitta med armarna i kors och låtsas som att det regnar. Det är därför som det är ansvarstagande att denna majoritet tar ett sådant initiativ.

Det skulle kanske passa här att säga j'accuse eller något liknande. Det är väl ändå så att vi från Liberalernas håll, och jag har lyssnat här och hört att det gäller fler partier, hyser en misstanke om att regeringens senfärdighet kanske inte är förknippad med de skäl som man uppger utan snarare handlar om en generell skepsis mot kärnkraften som energislag. Det är kanske framför allt så med Miljöpartiet.

Det är viktigt att framhålla att regeringens tillståndsbeslut inte ska vara ett politiskt beslut. Genom att regeringen håller på denna fråga väljer man att politisera den. Det ska vara ett förvaltningsrättsligt beslut. Det ska fattas i enlighet med lagar som redan har antagits av denna kammare och helt utan politiska hänsyn. När regeringen har fått detta ansvar är det för att

denna kammare har gjort bedömningen att denna kammare fattar politiska beslut men att regeringen ska fatta detta förvaltningsrättsliga beslut. När regeringen inte följer det som kammaren har beslutat blir vi tvungna att agera.

Fru talman! Jag vill understryka allvaret i denna situation. Detta handlar om välfärden, om klimatet, om miljön och om landets elförsörjningstrygghet. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Anf. 166 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Fru talman! Jag vill ställa två väldigt korta frågor till Joar Forssell. Förstär jag Liberalerna och Joar Forssell rätt i att Liberalerna gärna vill ha ett utökat mellanlager i Oskarshamn för att undvika att kärnkraften ska behöva snabbstoppas?

Anf. 167 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan. Vi är oerhört upprörda över detta och oerhört angelägna om att hela frågan om slutförvaret ska lösas. Där tycker jag faktiskt att Miljöpartiet är skyldiga ett svar på varför man väljer att politisera denna fråga. Varför väljer man att politisera denna fråga?

Om vi tittar på detta ärende handlar det både om slutförvar och om mellanlager. Men det som ju gör att detta är så trängande och som gör att vi behöver behandla dessa saker tillsammans är att man inte kan fylla på mellanlagret hur mycket som helst och hur länge som helst. Det är ett faktum. Och när man inte kan fylla på det längre blir man tvungen att sluta använda kärnkraft eftersom det inte finns någonstans att förvara kärnbränslet om man inte har ett slutförvar att slussa vidare till.

Jag skulle vara helt öppen för att ha mer mellanlager om berörda kommuner är med på det, om våra myndigheter tycker att detta okej och om det innebär att vi får fortsätta att köra kärnkraften. Men, fru talman, de berörda kommunerna menar att detta beslut måste fattas tillsammans. Det beror på att man behöver veta att det finns ett slutförvar, så att man inte sitter med detta i all oändlighet. Detta har tagit decennier. Denna regering har inte suttit i flera decennier som tur är. Men det har tagit decennier. Och jag förstår att dessa kommuner tycker att det är lite jobbigt. Jag tycker att vi ska fatta beslut om slutförvar. Om det är så att dessa kommuner vill ta ansvar och ha ännu mer mellanlager så à la bonne heure – låt dem ansöka om det också så kan vi lösa detta.

Anf. 168 MARIA GARDFJELL (MP) replik:

Fru talman! Nu ställde jag en väldigt kort fråga till Joar Forssell som han nästan svarade på. Jag kan också säga att jag i mitt anförande lyfte fram att vi måste vara väldigt tydliga med att inte politisera denna avfallsfråga.

Det är oerhört viktigt att skilja på energipolitiken och miljöpolitiken. Det är viktigt att skilja på kärnkraften och slutförvaret av kärnavfallet. Jag är emot kärnkraft, men jag är för att vi ska ta hand om kärnavfallet på det absolut säkraste sättet.

Fru talman! Min fråga till Joar Forssell var dock om Liberalerna vill ha ett utökat mellanlager av kärnavfallet i Oskarshamn, och jag förstod på Liberalerna att svaret var ja. Därför har jag en andra fråga till Joar Forssell. Det är ju väldigt tydligt att kommunerna vill att ansökan ska hållas ihop

som ett paket, men om en lösning för att klara av att bygga ut mellanlagret säkert och i god tid – innan det verkligen är nödvändigt – vore att dela upp ansökan med mellanlagret för sig och slutförvaret för sig, skulle Liberalerna då stödja det?

Anf. 169 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag tycker att jag var tydlig, men jag kan vara övertydlig en gång till: Jag menar inte att något parti i riksdagen bör stå här och säga att vi ska bestämma en sådan sak över huvudet på de här kommunerna.

Detta är ett mycket stort ansvar som man har tagit över mycket lång tid, och regering efter regering har misslyckats med att fatta beslut. Nu finns det en ansökan på bordet, och det finns fakta på bordet. Det finns även myndighetsutlåtanden på bordet, och det finns en möjlighet att fatta beslut om slutförvar.

Miljöpartiet står här och säger att man är för slutförvar. Ja, det hoppas jag, för vad ska vi annars göra? Alla människor på den här jorden är för ett slutförvar. Men när Miljöpartiet sitter i regering är det lite för smärtsamt att fatta beslut om detta, för om man skulle fatta beslut om ett slutförvar – ja, då skulle kärnkraftsfrågan faktiskt också kunna vara löst. Då skulle vi kunna ha mer kärnkraft och kunna lösa klimatfrågan med mer kärnkraft. Det vill inte Miljöpartiet, för man har ideologiska skygglappar.

Fru talman! Jag är helt övertygad om att det finns de kommuner, säkert både de nu aktuella och andra, som också skulle vara villiga att ta ett ansvar i klimatfrågan och ta på sig ett så viktigt arbete som att vara mellanlager för den utbyggda kärnkraft som det här landet behöver om det var så att de visste att det finns ett slutförvar. Det är därför de här sakerna hänger ihop. Om vi inte kan ge klartecken till slutförvaret, vem ska då våga ha mellanlagret? Vem ska ta på sig ett så stort ansvar om man inte vet att det finns någonting där framme – en borte gräns för vad det här handlar om? Det blir ett oändligt ansvar att ta, och det kravet kan vi inte ställa på någon enskild kommun. Ett sådant ansvar måste i stället vi ta i den här kammaren. (Applåder)

Anf. 170 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP):

Fru talman! I dag debatterar vi en oerhört viktig fråga. Detta är ett helt avgörande ärende. Ibland tror jag att man i stridens hetta kanske bortser från vikten av det ärende som ligger till grund för den här debatten.

Frågan hur det svenska kärnavfallet ska hanteras är en av de största miljöfrågorna som vår generation har att hantera. Det är ett beslut som rör ett av de absolut farligaste ämnen som människan över huvud taget känner till, det vill säga högradioaktivt kärnavfall. Det är också ett beslut som spänner över hundra tusen år. Så länge måste avfallet hållas avskilt från människor och från vår miljö. Detta är helt enkelt inte vilket ärende som helst, och det får inte heller behandlas som vilket ärende som helst.

Därför måste jag säga att det är oroande med de spekulationer vi hör härifrån talarstolen – de ganska vilda gissningarna om varför regeringen hanterar det här ärendet på ett seriöst sätt. Det har till exempel varit en hel del missförstånd kring historiken bakom det här ärendet. En del låtsas som att regeringen skulle ha fattat beslut om ärendet 1973, innan det fanns något som helst förslag att ta ställning till. Andra har låtsats som att reger-

ingen skulle ha kunnat fatta beslut 2011, när inte ens domstolarna eller våra myndigheter över huvud taget hade tagit ställning till ansökan.

Sanningen, fru talman, är att regeringen fick det här ärendet den 23 januari 2018. Det var då mark- och miljödomstolen och Strålsäkerhetsmyndigheten, med varsitt yttrande, lämnade över Svensk Kärnbränslehantering AB:s ansökan om tillstånd att uppföra, inneha och driva anläggningar i ett system för slutförvaring av använt kärnbränsle och kärnavfall. Då kom ärendet till regeringen, och det innebär att regeringen har haft ansökan på sitt bord i lite drygt tre år – inte längre än så. Låt oss alltså inte låtsas som något annat! Det blir bara ett spel för gallerierna.

Den här ansökan hanteras med samma seriositet som regeringen hanterar andra förvaltningsärenden, och vi gör det i enlighet med förvaltningslagens principer. Där ingår att regeringen inte på förhand har en tidsplan för prövningen. Det finns inte för någon prövning som regeringen gör av alla de hundratalens ärenden som landar på regeringens bord. Att påstå att det skulle vara något unikt i det här fallet är också ett spel för gallerierna.

Någonting som däremot gör den här ansökan väldigt annorlunda är att det är ett av de största miljöärendena i Sveriges historia, och det är också ett stort infrastrukturprojekt. Det omfattar hyllmeter av material som nu har getts till regeringen för att vi ska kunna fatta ett väl genomarbetat beslut.

Det som handlingsmässigt utmärker det här ärendet är att ärendet inte var färdigberett när miljödomstolen överlämnade det till regeringen. Det är viktigt att poängtera, för det var inte så att domstolen sa ja till ansökan. När domstolen överlämnar ett ärende som gäller frågor om att tillåta en verksamhet enligt miljöbalken är ärendet normalt sett färdigt för beslut. Så var inte fallet denna gång. Det hjälper inte hur mycket oppositionen än låtsas; det är ändå ett faktum att det var så.

Domstolen angav i sitt yttrande till regeringen att det inte fanns tillräckliga underlag för avgörande. Det fanns frågor som måste benas ut för att verksamheten skulle kunna tillåtas, och det är det regeringen har ägnat sig åt under tiden vi har haft ärendet hos oss. Det hade inte varit seriöst att – och vi hade inte kunnat – fatta beslut eftersom domstolen sa att det fanns frågor som behövde redas ut. Det fanns inte svar.

Det är av stor vikt att handläggningen av ärenden får ta den tid som behövs för att vi ska vara säkra på att det är rätt beslut, och det är också därför lagstiftaren – riksdagen – har lagt på regeringens bord att fatta den här typen av beslut. Nu låtsas man från oppositionens sida som att regeringen *inte* ska fatta de besluten utan att det räcker med att myndigheten har sagt sitt, men då kan man med förlov sagt inte gå vägen att kritisera regeringen för att vi hanterat ett förvaltningsärende. Är man inte nöjd med hur lagen är utformad måste man faktiskt ändra lagen.

Det här är ett beslut som gäller för en tidsperiod som är i det närmaste svindlande, och om vi inte fattar rätt beslut kan verksamheten få enormt negativa återverkningar för ett närmast oöverblickbart antal generationer framöver. Vi har ett stort ansvar att säkerställa att det inte blir den typen av negativa effekter.

Mark- och miljödomstolen angav i sitt yttrande, fru talman, att man anser att regeringen inte kan tillåta verksamheten om inte ett antal utestående frågor besvaras. Det är bland annat frågor som att SKB måste kunna redovisa att slutförvarsanläggningen på lång sikt uppfyller miljöbalkens

krav trots att det kvarstår osäkerheter kring kapselns skyddsförmåga och hur den påverkas av korrosion. Det är också tydligt i domstolens ställningstagande att det måste klargöras vem som har ansvaret enligt miljöbalken för slutförvarsanläggningen på lång sikt, efter förslutning.

Med anledning av att domstolen kom med det här yttrandet har regeringen satt igång ett stort arbete, och det har pågått hela tiden sedan ärendet landade på regeringens bord. Regeringen begärde att ansökan skulle kompletteras av SKB, och SKB inkom också med begärd komplettering i april 2019. Kompletteringen handlar bland annat om kapselns skyddsförmåga och syftar till att ge större klarhet kring osäkerheterna om korrosion på kopparkapseln och hur det påverkar slutförvarets skyddsförmåga.

Den här kompletteringen remitterades av regeringen 2019, och därefter kungjordes – enligt de regelverk vi har att arbeta efter – kompletteringen. Det var under april, maj och juni 2020. Då pratar vi alltså om förra året, så det är inte årtionden sedan, som påstods tidigare i debatten.

Domstolen lämnade dock inte bara frågan om korrosionens påverkan på kopparkapseln till regeringen att utreda vidare, utan den tittade också på frågan vem som efter förslutning har ansvar för förvaret på lång sikt – när man är klar med att fylla förvaret. Därför satte regeringen igång ett stort arbete med att ta fram ny lagstiftning som inte fanns på plats, och i propositionen *Ett förtydligt statligt ansvar för vissa kärntekniska verksamheter* klargörs nu ansvaret för förvaret efter förslutning.

Regeringen föreslog då ett antal lagändringar som trädde i kraft den 1 november 2020. Då talar vi alltså om ett par månader sedan. I och med att beslut nu är fattat är det tydliggjort att ansvaret för slutförvarsanläggningen enligt miljöbalken på lång sikt ligger på staten. Det klargörandet fanns alltså inte innan dess.

Regeringens uppgift i prövningen är att pröva ansökan i dess helhet. SKB:s ansökan om att uppföra, inneha och driva ett system för omhändertagande av använt kärnbränsle och kärnavfall är en stor och komplex fråga, vilket också representanten från Centerpartiet medgav här i talarstolen. Där borde vi kunna vara överens om att det är ett stort och komplext ärende.

En fråga som också har uppkommit hos regeringen i granskningen av ansökan är huruvida den komplettering som SKB gav in med anledning av domstolens yttrande till regeringen avseende bland annat kopparkapselns skyddsförmåga kräver ett kompletterande samråd med andra länder, ett så kallat Esbosamråd, vilket vi är bundna till genom de konventioner som Sverige, bland annat genom riksdagens beslut, har gått in i.

Naturvårdsverket, som är den myndighet som ansvarar för att samråd med andra länder genomförs i enlighet med miljöbalken och Esbokonventionen, ombads därför att informera Regeringskansliet om huruvida kompletteringen skulle föranleda ett samråd. Naturvårdsverket kom med svaret att myndigheten avser att hålla ett sådant samråd när det gäller kompletteringen, och det gör man med Polen och Tyskland, som också har uttryckt en tydlig önskan om att få ta del av utvecklingen i ärendet.

Detta samråd pågår för närvarande. Att fatta beslut innan samrådet är avslutat skulle bryta mot en av de konventioner som Sverige har skrivit under. Då måste frågan gå tillbaka till riksdagsledamöterna. När man nu, med låtsad eller verklig indignation, tycker att regeringen drar benen efter sig, menar alltså riksdagens majoritet att man skulle fatta detta beslut innan

samrådet är klart? Då skulle vi alltså bryta mot Esbokonventionen. Eller menar riksdagen att vi ska lämna Esbokonventionen och att Sverige inte ska vara med i den längre? Det är ganska svårt att förstå vad riksdagen egentligen menar.

En annan fråga som har uppkommit under den tid som regeringens granskning har pågått har att göra med att Strålsäkerhetsmyndigheten för bara några veckor sedan publicerade sin analys av SKB:s rapport om den forskning som går under namnet Long Term test of Buffer Material, de så kallade LOT-försöken. Regeringen håller nu på att gå igenom Strålsäkerhetsmyndighetens granskning, vilket vi också förväntas göra enligt den lagstiftning som riksdagen har beslutat om.

Fru talman! Jag vill säga några ord om regeringens roll i granskningen i förhållande till mark- och miljödomstolen och Strålsäkerhetsmyndigheten, eftersom den frågan också har varit uppe.

Regeringsprövningen omfattar en tillståndsprövning enligt lagen om kärnteknisk verksamhet, kärntekniklagen, och avser de planerade anläggningarnas förutsättningar att uppfylla de strålsäkerhetskrav som behövs för att skydda människors hälsa och miljön mot skadlig verkan av joniserande strålning. Regeringen prövar plats- och metodval med avseende på den långsiktiga säkerheten och också säkerheten vid uppförande, drift och förslutning.

Regeringsprövningen omfattar också en tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken, vilket ledamöterna tycks glömma bort. Den innebär att regeringen ska ta ställning till om verksamheten över huvud taget kan komma till stånd. De verksamheter som kan komma i fråga för regeringsprövning är sådana verksamheter som är av så betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet att de typiskt sett påverkar viktiga samhällsintressen. Det är alltså riksdagen som har beslutat att det är regeringen som ska göra denna prövning.

Anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt lagen om kärnteknisk verksamhet omfattas av så kallad obligatorisk tillåtlighetsprövning. Det vill säga regeringen ska alltid avgöra om denna typ av verksamhet kan tillåtas enligt miljöbalken. Om regeringen tillåter verksamhet ska mark- och miljödomstolen därefter meddela tillstånd för verksamheten och föreskriva de detaljevillkor som ska gälla för verksamheten.

Det är alltså inte så att det är en domstol eller myndighet som fattar det beslutet, utan riksdagen har beslutat att regeringen ska göra prövningen. Regeringen har vid sådana här prövningar i handläggningen av förvaltningsärenden åtagit sig att följa de principer som förvaltningslagen ger uttryck för. Om ledamöterna hade läst den lagen hade de kunnat se att detta innebär att ärendena ska handläggas så enkelt, snabbt och effektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts.

Utskottsinitiativet är alltså precis det som förvaltningslagen redan säger. Därmed får man ändå påstå att det är att slå in en fullständig vidöppen dörr.

Frågan är också varför riksdagen först fattar beslut om att regeringen ska pröva ett ärende och sedan, med verklig eller spelad indignation, är upprörd över att regeringen gör precis det som riksdagen genom lagstiftningen har beslutat att vi ska göra, det vill säga prövar ett ärende.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag åter understryka att regeringen självklart arbetar prioriterat och skyndsamt med den här frågan, att förbereda ett beslut. Men som jag sa, och som i alla förvaltningsärenden, kan jag som statsråd inte föregripa beslutet eller på förhand utesluta eller inte utesluta vissa handläggningsåtgärder. Det är precis på detta sätt som regeringen handlägger alla prövningar som kommer in. Därför anser jag inte heller att det finns något skäl för majoritetens tillkännagivande, men jag hör gärna hur riksdagsledamöterna motiverar det tillkännagivandet.

Anf. 171 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Arbetet med ett slutförvar har bedrivits i Sverige i över 50 år med forskning på plats och med utveckling av den teknik som man har valt att ansöka om. Ansökan lämnades in för över tio år sedan.

Regeringen väljer här att hålla övriga som gisslan när man inte kan säga om, när eller hur man kan komma att fatta ett beslut, detta trots att arbetet har bedrivits på ett mycket transparent sätt genom åren. Tillsammans med det övriga samhället, politiken, annan expertis och andra länder har man haft stor insyn i forskningen och de anläggningar där verksamheten har bedrivits.

Man kan tycka att det vore rimligt att även regeringen hanterar frågan på motsvarande sätt. Det finns absolut en förståelse för att det är regeringen och inte riksdagen som ska fatta beslutet, men man borde ändå kunna specificera vad det är man avser att se närmare på och vilken tid man bedömer att man skulle kunna behöva för att utreda de sakerna. Det innebär ju inte att man är bunden av transparensen, men övriga samhället och andra aktörer kan ha förståelse för hur det bedrivs och hur man granskar ansökan innan man fattar beslut.

Men detta har regeringen konsekvent vänt sig mot och inte velat berätta något om. Det är frågan om inte statsrådet anser att det vore rimligt att regeringen hanterade frågan lika transparent som SKB har gjort under den här tidsperioden och även övriga aktörer.

En annan fråga är om statsrådet inte tycker att det vore rimligt att de facto utesluta möjligheten att dela upp ansökan med tanke på att Oskarshamns kommun har motsatt sig det. Det är ju något som statsrådet tidigare har sagt att man inte vill utesluta. Där hade det varit klädsamt med ett tydligt uttalande.

Anf. 172 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Jag kan upplysa Mattias Bäckström Johansson om att regeringen hanterar denna prövning på precis samma sätt som alla tidigare regeringar har hanterat prövningar. Samma principer gäller i det här fallet. Nu har ju Mattias Bäckström Johanssons sverigedemokrater aldrig suttit i regeringen, så de kanske inte har någon erfarenhet av det. Men i prövningsärenden ger vi inga förhandsbesked om när prövningen ska vara avslutad just av den erfarenhet som man får i regeringsställning, det vill säga att det särskilt vid stora och komplexa prövningar som i det här fallet ofta dyker upp svåra frågeställningar som man behöver ta hänsyn till. Så har det också varit under den prövning som regeringen nu har gjort, och det är också detta som vi har hanterat under hela resans gång.

Eftersom vi inte kan förutse detta innan vi börjar handläggningen och prövningen kan vi inte heller ge en tidsplan. Det är på precis samma sätt som tidigare regeringar har hanterat de här ärendena.

När det gäller frågan om prövningen finns det såvitt jag förstår en önskan från den samlade oppositionen om att vi inte ska hamna i en situation där mellanlagret, Clab, blir fullt och vi riskerar att kärnkraften i Sverige inte kan leverera kärnavfall och i värsta fall får stänga ned sin verksamhet. Det är en önskan som jag i högsta grad delar. Jag vill göra allt jag kan för att undvika en sådan situation.

Där är det nu tydligt att om vi skulle gå fram med det som majoriteten här i riksdagen nu vill tvinga på regeringen, det vill säga att göra en samlad prövning av slutförvaret och mellanlagret, kommer vi inte att kunna fatta ett beslut som träder i kraft innan mellanlagret är fullt. Den väg som majoriteten nu försöker tvinga in regeringen på är alltså en väg som med 100 procents säkerhet kommer att leda till att vi inte kommer att kunna fatta beslut innan mellanlagret är fullt. Det vore en ansvarslös politik som jag inte tycker att regeringen ska genomföra.

Anf. 173 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Nej, jag kan konstatera att beskedet någonsins är likadant. Jag hade en interpellationsdebatt med dåvarande miljöminister Isabella Lövin i höstas. Det har nu gått ett halvår. Svaren är ungefär desamma i dag som då. Man kan inte gå in närmare på det.

Det är tämligen intressant hur regeringen verkar slitas mellan huruvida detta är ett ärende, vilket som helst, eller om det är det svåraste och tyngsta ärendet som man någonsin har prövat. Det växlar ju när det gäller huruvida man vill ge svar på vad man ska se närmare på eller hur lång tid det får ta. Och man anpassar och beskriver ärendet som sådant efter vilket intresse man har av det.

Jag tycker ändå att det är på det sätt som statsrådet har beskrivit det som. Det är ett stort och tungt ärende, kanske ett av de största ärenden som prövats ur ett miljöperspektiv. Det är med anledning av det som vi har haft den goda transparensen i ärendet, en insyn från samhället i övrigt.

Man borde kunna förvänta sig att regeringen hanterar det på det sätt som anstår frågan, framför allt med tanke på konsekvenserna om man inte tar ett beslut. Vi riskerar att få nedläggning av kärnkraftsreaktorer då det inte finns möjlighet att ta till vara det använda bränslet i anläggningarna och då det blir fullt i mellanlagret.

Jag har en fråga med tanke på att man inte vill gå in närmare på detta. Vad är det som man är rädd inte ska hanteras i det här? Det är ju inte så att man med det här beslutet får göra vad man vill efteråt. Det är inte bara att sparka igång och köra igång, utan det ska ställas villkor för verksamheten. Man har en stegvis prövning av anläggningarna. Man kommer att fortsatt forska kring detta.

Då är frågan: Vad är det som regeringen och statsrådet anser att man behöver titta närmare på och som man inte känner sig tillfreds med för stunden?

Anf. 174 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Mattias Bäckström Johansson verkar inte förstå skillnaden mellan att hantera ett ärende enligt samma principer som man hanterar

andra prövningsärenden – vi har en lagstiftning som vi följer i alla prövningar – och att konstatera att detta ärende är unikt. Det är unikt stort, och det är en unikt lång tidsperiod som beslutet omfattar.

Detta borde inte vara helt omöjligt att förstå. Nu har jag sagt det ytterligare en gång. Då kanske man kan hoppas att förståelsen kommer den här gången.

Mattias Bäckström Johansson verkar inte heller av det jag sa ha förstått detta: Skulle vi göra som Sverigedemokraterna vill och nu fatta ett beslut om slutförvar och mellanlager i en helhet finns det en överhängande risk. Det brukar komma överklaganden när det handlar om denna typ av generationsbeslut, och vi vet att det är väldigt många som är engagerade i den här typen av frågor. Sannolikheten är därför väldigt stor att beslutet inte skulle kunna träda i kraft innan mellanlagret är fullt.

Det som Bäckström Johansson nu försöker påstå är att det ansvarsfulla sättet att hantera frågan alltså i verkligheten är ansvarslost. En sådan hantering av ärendet skulle leda till precis det som jag hörde Mattias Bäckström Johansson säga i talarstolen att han ville undvika.

Jag får helt enkelt be Mattias Bäckström Johansson att gå tillbaka till sin kammare och läsa på lite mer så att han får lite bättre insikt om vilken väg vi behöver gå för att kunna fatta ett beslut som gör att vi undviker att hamna i den återvändsgränd som jag uppfattar att vi alla vill låta bli att hamna i. Det handlar alltså om att mellanlagret för kärnavfall inte ska bli fullt på ett sådant sätt att kärnkraften inte kan producera i Sverige.

Anf. 175 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Fru talman! Jag har noterat att statsrådet lägger en del ord i våra munar som jag inte kan påminna mig att jag har hört i debatten. Jag har lyssnat hela tiden, och jag har inte hört någon som vill ha en slarvig och forcerad process där man inte tar ställning till alla de synpunkter som har framkommit. Det finns andra anledningar till att vi vill ha en process där man faktiskt tar del av all kunskap men också kommer till ett beslut.

Statsrådet var inte här tidigare när andra ärenden debatterades. Det handlade om gruvnäringen. Vid flera tillfällen har ärenden blivit liggande på regeringens bord. Man har inte velat eller kunnat ta beslut i koncessionsärenden och andra tillståndsärenden. Regeringen har till och med blivit KU-anmäld för detta.

Nu har vi ett ärende på vårt bord där det verkligen brinner i knutarna. Vi riskerar att få elbrist kommande vintrar samtidigt som vi vet att vi behöver öka vår tillgång till el.

Jag måste fråga statsrådet Bolund: Förstår inte Bolund den oro som vi känner? Här är en regering som har gjort det till något av en nationalsport att inte ge tillstånd. Samtidigt säger vi: Nu måste ni se till att forcera det här ärendet.

Samma dag som Bolund är här har han tillkännagett att han vill lägga utredningsresurser på att snabbnedlägga en flygplats. Då borde han väl också kunna ge resurser så att man får fart i detta ärende.

Jag har ytterligare en fråga till statsrådet. Finland har haft en process som har varit betydligt kortare. Det är samma system i grunden, KBS-3-systemet. Men det har inte tagit så många år som i Sverige. Har Finland slarvat? Har Finland inte gjort sitt jobb när man har gjort det på en mycket kortare tid än vad Sverige har klarat av?

Anf. 176 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Den som är intresserad av vad jag syftade på kan gå tillbaka i protokollen och titta på vad Jan Andersson sa i sitt anförande, till exempel: Regeringen borde ha löst den här frågan redan. Det var ordagrant vad Jan Andersson sa. Det innebär att vi borde ha fattat beslut innan vi hade haft samråd med kringliggande länder enligt de konventioner som Sverige har skrivit under. Tycker Jan Andersson på allvar att det vore en seriös hantering av denna fråga? Jag förväntar mig ändå ett svar på det av en riksdagsledamot.

Skulle vi ha fattat beslut innan vi hade haft samråd, det vill säga skulle vi ha brutit mot den konvention som Sverige har gått in i? Eller menar Jan Andersson att vi skulle lämna Esbokonventionen? Det är väldigt svårt att förstå vad Jan Andersson egentligen menar när han säger en sådan sak i talarstolen.

Jag förstår den oro som finns, och det är en oro som jag delar. Som jag sa i mitt tidigare inlägg: Om vi hanterar frågan på ett felaktigt sätt är risken stor att vi får ett beslut som kommer för sent. Det handlar om att vi ska kunna bygga ut mellanlagret i Oskarshamn och därmed också kunna skapa utrymme för det kärnavfall som behöver tas om hand. Annars hamnar vi i en situation där kärnkraften inte kan leverera sitt använda avfall, och det vore en väldigt oroande situation.

Jag tycker att vi borde kunna ta ett gemensamt ansvar för att se till att vi inte hamnar i den situationen.

Däremot förstår jag inte Jan Anderssons påståenden om att regeringen har väntat och att vi inte har agerat. Jag var väldigt tydlig i mitt anförande med att regeringen under den här tiden har föreslagit lagar, som har klubrats av riksdagen. Vi har gett ett stort antal uppdrag som sedan har levererats tillbaka till regeringen och som vi självklart måste analysera. Vi har haft samråd med kringliggande länder. Regeringen har alltså hela tiden agerat konsekvent, och regeringen fortsätter att agera och fortsätter att arbeta intensivt med denna fråga.

Det kommer väldigt många påståenden i den här debatten som när man verkligen granskar dem inte visar sig hålla, fru talman.

Anf. 177 JAN R ANDERSSON (M) replik:

Fru talman! Återigen väljer statsrådet Bolund att lyssna på vissa delar men inte andra. Jag var väldigt tydlig i mitt anförande med att jag har stor respekt för att ni måste ta del av de formella delarna. Senaste rapporten om LOT-försöken kom för bara några månader sedan, och man har i alla fall den här veckan möjlighet att delta i samrådet. Det är väl två länder som gör det.

Inte förty finns det en stor oro, och då finns det kanske anledning att titta på frågan och hantera den på ett särskilt sätt. Det finns ingenting i regeringsformen eller något annat som säger att ni inte får kommunicera och berätta detta: De här frågorna har vi kvar att lösa. Den här tidsplanen ser vi framför oss. Och någonstans här förväntar vi oss ett beslut.

Det kan givetvis uppstå saker på vägen som gör att saker och ting förändras. Det har människor respekt för. Men man har inte respekt för en regering som vägrar säga hur, var och i vilken takt man ska komma fram samtidigt som taxametern tickar. Jag vet inte om Bolund tycker att det är okej att SKB får betala 800 miljoner per år. Du vill ju ändå lägga ned kärn-

kraften, och då spelar det väl inte så stor roll om den näringen får ta den kostnaden.

Det är sådana frågor som kommer upp när regeringen inte kan kommunicera med de aktörer som finns på marknaden. Jag tycker att det är dåligt.

Din partikollega sa tidigare att vi borde dra tillbaka detta förslag. Ja, jag skulle gärna ha kunnat göra det om regeringen hade hanterat frågan på ett sådant sätt att parterna hade kunnat känna en säkerhet och ett förtroende för hur frågan skulle lösas.

Nu har vi inte den situationen, och det är det som gör att vi står här i denna sena timma och diskuterar den här frågan. Ministern har fått repliker från alla fem oppositionsföreträdarna, och Oskarshamns riksdagsledamot för Socialdemokraterna ska också hålla ett anförande.

Ministern måste förstå att det finns en stor oro när det gäller den här frågan. Han väljer dock att bagatellisera problemen, och det tycker jag är det stora problemet. Därför kommer vi att godkänna och rösta ja till det här tillkännagivandet i morgon.

Anf. 178 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Jag måste säga att jag blir ganska upprörd när jag hör att det är vi som bagatelliserar problemen. Det Jan Andersson säger är ju att den här frågan, som handlar om hundra tusen år och det farligaste ämne som mänskligheten känner till, ska regeringen egentligen inte göra någon analys av. Vi ska helst bara blunda och peka och ta första bästa förslag som kommer.

Det är inte så vi arbetar i regeringen. Vi tar de här frågorna seriöst. Den återkommande spekuleringen att det skulle ha att göra med vår inställning till kärnkraften måste jag säga att jag också vänder mig skarpt emot. Den slår någonstans tillbaka på oppositionen själv. Ska man tolka det som att Moderaterna *inte* skulle ta sitt ansvar i regeringsställning? Skulle man inte göra en ansvarsfull prövning av den här frågan, eftersom man är för kärnkraften? Skulle man bara säga ja per automatik?

Jag hoppas verkligen att så inte är fallet. Det vore ett fullständigt oseriöst sätt att hantera den här frågan. Jag kan garantera att det i alla fall inte är så Miljöpartiet hanterar frågan. Vi tar frågan på det allvar som den förtjänar, det vill säga vi bagatelliserar den inte.

Däremot tycker jag att Jan Andersson verkligen bagatelliserar frågan när han bortser från det stora problem som vi står inför. Skulle vi göra som Jan Andersson föreslår, alltså hantera frågan i en helhet och ta frågan om slutförvar samtidigt som frågan om mellanlager, ja, då skulle vi inte kunna fatta ett beslut i tid, innan mellanlagret är fullt. Det är den analys som regeringen kommer fram till. Då skulle vi hamna i den krissituation som vi tillsammans som ansvariga politiker verkligen borde kunna ta ett gemensamt ansvar för att undvika.

Det tycker jag är att bagatellisera stora problem som Sverige skulle kunna stå inför, och det tycker jag inte att vare sig jag som minister eller en riksdagsledamot ska göra.

Anf. 179 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! En fråga som jag tycker är viktig att få svar på är om det stämmer att regeringen behöver fyra yttranden för att kunna fatta ett beslut i ärendet. Det är viktigt att få reda på.

Stämmer det också att ni har fått in underlagen och nu är det Esbosamrådet och att det görs färdigt under nästa månad? Jag tycker att det är viktigt att få klarhet i det.

Jag tror att de flesta känner till att mellanlagring, inkapsling och slutförvar är ett sammanhängande system som krävs för att ta slutgiltigt ansvar för det använda bränslet. Dessa ingår då i samma regeringsärende.

Oskarshamns kommun har vetorätt både mot utökning av mellanlagret och mot inkapslingsanläggningen. Kommunen har deklarerat i ett brev till regeringen att man avser att använda vetorätten om det föreslås att beslutet om utökad mellanlagring ska separeras från övriga ärenden. Man har ända sedan 70-talet varit tydlig med att man vill säkerställa att det finns en slutgiltig destination för bränslet innan mellanlagret får utökas.

Då undrar jag: Är det regeringens uppfattning att man nu ska upphäva de spelreglerna och förankringsarbetet som har gjorts i Oskarshamn och i Östhammar? Är det någonting som regeringen nu avser att inte acceptera och på det viset ändra det som har varit transparent från första stund?

Anf. 180 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Regeringen behöver självklart underlag för att kunna fatta beslut. Det tror jag att Mikael Oscarsson också vet. Självklart använder vi oss av de underlagen när vi ska fatta beslut. Det är ju inte så att det räcker med att en myndighet har sagt en sak eller att en domstol har fällt ett avgörande, utan frågan går sedan upp till regeringen för att regeringen ska göra en samlad bedömning. Det gör vi också enligt förvaltningslagen, som jag tydligt beskrev i mitt anförande och som uppfyller precis det som riksdagsmajoriteten nu också ger ett tillkännagivande om. Det kan därför kännas lite som att man slår in en öppen dörr, det vill säga någonting som sker helt i onödan.

Det är viktigt att poängtera att det inte finns någon som har någon annan avsikt än att vi ska fatta beslut om ett slutförvar. Jag har inte hört någon som har sagt någonting annat i den här debatten över huvud taget. Däremot måste vi låta ett sådant här stort och avgörande ärende få ta den tid som krävs för att kunna göra det som är regeringens jobb, till exempel att ha samråd som nu pågår.

Om regeringen skulle gå vidare med att se om vi kan dela upp en ansökan i två olika delar för att ha större chans att kunna hinna fatta beslut innan mellanlagret är fullt skulle vi självklart skicka ut ett sådant förslag på remiss. Då skulle självklart också de berörda kommunerna, precis som andra remissinstanser, få komma med sin syn på det förslaget.

Självklart har vi en dialog både med kommunerna och med andra berörda aktörer. Det är någonting som också ingår i regeringens prövning av frågan. Så prövar åtminstone den här regeringen de ansökningar som kommer in. Jag utgår ifrån och hoppas att även den tidigare regeringen, som Kristdemokraterna var en del av, gjorde ett seriöst jobb i sina prövningar av de ansökningar som kom in till den regeringen då.

Anf. 181 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Om jag har förstått saken rätt kan vi bocka av att vi i alla fall är överens om att regeringen behöver de här fyra yttrandena, och det har man fått. Det är bra, så vet vi det.

Det har sagts förut om den här kopparkapseln att det är någonting som SKB har kompletterat och fått grönt ljus för. Det är också just den metoden som används i Finland, och där är man igång.

Jag har också en fråga om något som kom i ett föregående replikskifte: Är det ett besked från regeringen och ministern att om det här inte delas upp kommer det inte att levereras i tid, utan då kommer den här katastrofsituationen att inträffa? Är det ett besked till svenska folket och till industrin att det är den hållning som man har?

I så fall tycker jag att det är tragiskt. Om det här kommer fram som något slags besked, då kan jag inte tolka det på något annat sätt än att den här oviljan mot kärnkraften spiller över så att man inte kan fatta ett beslut, trots att man har underlagen.

Som jag sa i mitt anförande: Vilka ska man lyssna till om inte expertmyndigheterna? I så fall får man vackert komma med nya uppdrag och säga att man inte förstår och så ge en tidsplan. När vi pratar om något så allvarligt som att svensk kärnkraft kan behöva stänga ned om två och ett halvt år – då, fru talman, behöver man en tidsplan.

Anf. 182 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Återigen kommer Mikael Oscarsson med spelad indignation som inte passar sig. Det finns ingen anledning över huvud taget att komma med den typen av anmärkningar.

Tvärtom försöker regeringen göra allt vi kan för att verkligen pröva den här frågan på det sätt som frågan förtjänar. Jag blir lite orolig över de antydningar som kommer om att det skulle handla om vilken inställning partierna har till kärnkraft hur vi prövar ett ansökningsärende. Ska jag tolka Mikael Oscarsson som att vid en kristdemokratisk medverkan i regeringen skulle man inte göra en seriös prövning? Man är ju för kärnkraften, så då behöver man kanske inte ens fundera på frågan?

Jag hoppas verkligen att Mikael Oscarsson inte menar det, för det vore väldigt, väldigt allvarligt. Jag utgår från att det inte är det Mikael Oscarsson menar, men då, fru talman, är det ganska svårt att förstå vad Mikael Oscarsson egentligen menar.

Däremot var jag tydlig med att om man skulle göra en samlad prövning på det sätt som Mikael Oscarsson hårt kämpar för ser vi stora risker med de överklaganden som kan förväntas av ett stort och komplext ärende som väcker mycket engagemang i samhället. Prövningen skulle dra ut så mycket på tiden att beslutet och ikraftträdandet skulle komma för sent efter det att mellanlagret redan är fullt. Det är en situation som regeringen vill undvika att hamna i.

Därför håller vi just nu på med en analys i Regeringskansliet om att i stället gå fram med en delad ansökan. Det är det ansvarsfulla sättet att agera på för att undvika att hamna i den situation som Mikael Oscarsson själv säger att han vill undvika att hamna i.

Det är fullständigt felaktigt, och uppåt väggarna, att påstå, som Mikael Oscarsson gör, att detta beror på beslut som regeringen har, eller inte har, fattat. Jag trodde att vi var överens om att det inte går att fatta beslut under ett Esbosamråd som fortfarande pågår. Vi kan inte fatta beslut innan Strålsäkerhetsmyndigheten har inkommit med sin bedömning, och det gjorde de för bara några veckor sedan. Vi prövar frågan seriöst.

Anf. 183 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag tackar för statsrådets anförande.

Jag har såklart ett antal frågor, och jag hinner inte ställa alla här i dag. Vi har också haft ett antal debatter i frågan tidigare.

Till att börja med tycker jag att det är anmärkningsvärt att man från statsrådets och Miljöpartiets sida säger att man vill köra över de berörda kommunerna. Det är ändå så att det är de som vill ha en gemensam ansökan, och det finns en gemensam ansökan på regeringens bord att ta ställning till. Det handlar inte om att någon blir tvingad av oppositionen eller något liknande, som det lät från Per Bolund tidigare. Det finns en ansökan att ta ställning till.

Jag kan också notera att det borde vara enkelt för regeringen att göra en så kallad samlad bedömning, inte för att ärendet är enkelt – det är ett mycket komplicerat ärende – utan med hänsyn till att de relevanta inspelen är hyfsat mycket i samma linje.

Fru talman! En stor del av statsrådets anförande handlade om hur viktigt det är att följa de regler och lagar som riksdagen har beslutat om och den ordning som riksdagen har beslutat om. Jag uppskattar att statsrådet tycker att det är viktigt, och jag tycker också att det är viktigt. Det är i den här kammaren som vi beslutar om hur vi ska styra landet. Jag och mina kollegor här är statsrådets chefs chef. Det är vi som utser statsministern, och statsministern utser statsråden. Vi är alltså i förlängningen Per Bolunds chefs chef.

Nu säger vi genom tillkännagivandet att vi behöver se ett skyndsamt hanterande. Min fråga handlar om hur statsrådet kommer att agera för att tillgodose riksdagens tillkännagivande.

Anf. 184 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Jag sa tydligt i mitt anförande att det inte är så att regeringen inte har agerat sedan ansökan kom till vårt bord. Tvärtom har vi agerat varje dag och varje minut sedan dess. Vi fick ett antal frågor av miljödomstolen, som vi självklart måste hitta ett svar på. Annars hade vi helt enkelt inte uppfyllt de kriterier som miljödomstolen tydligt ställt upp. Jag hoppas att Joar Forssell håller med om detta. Det hade varit ansvarslost, för att inte säga stridit mot det beslut som domstolen fattat. Vi behövde svara på alla frågorna. Detta har vi också gjort, några frågor så sent som för bara några månader sedan. Den sista rapporten från Strålsäkerhetsmyndigheten kom in först för några veckor sedan.

Det är därför det är så svårt att förstå oppositionspartiernas verkliga eller spelade irritation eftersom vi borde vara överens om att en regering inte kan fatta beslut innan beredningen är klar. Vi kan inte fatta beslut medan processen fortfarande pågår. Det gör den fortfarande. Därför är det svårt att förstå varför man från riksdagens sida vill göra ett tillkännagivande om att frågan ska hanteras skyndsamt.

Jag läste precis upp det som lagstiftningen säger att vi ska göra, det vill säga den förvaltningslag som har klubbats av riksdagen. Den säger att vi ska pröva ärenden skyndsamt och effektivt. Och det är det vi självklart gör.

Jag vill återge vad Olof Wilske, universitetslektor i konstitutionell rätt, har sagt. Han säger tydligt att riksdagen inte kan lägga sig i hur regeringen sköter sina förvaltningsuppgifter. Det gäller just att hantera ärenden, till exempel ansökningar. Ändå försöker Joar Forssell och riksdagen att göra detta. Det är svårt att förstå varför man tycker sig kunna ta sig den rätten när vi från regeringens sida ändå följer den lagstiftning som riksdagen har beslutat om.

Anf. 185 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag börjar med att notera för den som tittar på debatten att den av oss i den här kammaren som låter mest irriterad och indignerad är nog statsrådet själv. I ett tidigare replikskifte anklagade han moderaten för att blunda och peka lite. Det är inte så statsmannamässigt men kanske indignerat och provocerat.

Låt oss återgå till frågan. På vilket sätt blir avfallshanteringens säkrare av att regeringen inte fattar beslut? En annan sak som jag undrar över är varför regeringen inte låter expertmyndigheterna få tillbaka frågan om det är något man behöver titta närmare på. Det vore ett rimligt sätt att hantera frågan. Den samlade bedömningen ska ju göras utifrån de olika expertutlåtandena. Är det någon oklarhet bör myndigheterna få tillbaka ärendet så att de kan förtydliga de oklarheter som regeringen har sett. Det här har regeringen inte svarat på tidigare, och jag räknar inte med att få något svar i dag – men det kan ändå vara värt att lyfta fram frågan.

Jag har kollat upp frågan om Esbosamrådet. Polen och Tyskland ska lämna in sina svar i övermorgon. Det är då de ska lämna in sina svar. Om det hade varit så att statsrådet hade kommit till kammaren i dag och sagt att man väntar på Esbosamrådet, det kommer i övermorgon, det tar några dagar att översätta och kolla med relevanta parter, det är helt naturligt, men sedan ska man skyndsamt fatta beslut, tror jag inte att debatten hade varit så lång och indignerad.

I stället har statsrådet valt att inte nämna att Esbosamrådets svar ska in om två dagar, fokuserat på att på olika sätt skälla på majoriteten i riksdagen och inte svarat på hur man ska tillgodose vårt tillkännagivande.

Anf. 186 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag framstår som indignerad är att jag återkommande i debatten har hört påståenden och anklagelser mot Miljöpartiet om att det är på grund av vår inställning till kärnkraften som regeringen inte skulle fatta beslut. Det är de facto ett påstående om att vi inte följer lagstiftningen. Det är klart att jag blir indignerad över detta. Det håller jag med Joar Forssell om. Jag tycker att det är skrämmande.

Det var därför jag var tvungen att ställa frågan tillbaka: Innebär det att Liberalerna inte skulle fatta beslut enligt lagstiftningen därför att man är för kärnkraft? Jag var noga med att understryka att jag verkligen inte hoppas det, och jag utgår från att det inte är så man tänker. Men då ska man kanske inte anklaga andra partier för att agera på det sättet. Det vore respektfullt.

Jag har varit tydlig med att regeringen inte kan fatta beslut innan de processer som nu löper är klara. Det är därför, fru talman, som det är svår-förståeligt att en majoritet i riksdagen vill göra ett tillkännagivande om att vi ska agera skyndsamt i ett ärende som vi inte har kunnat fatta beslut i. Vi hade inte kunnat göra det utan att bryta mot lagstiftning och internationella konventioner.

Jag har svårt att komma till några andra slutsatser än att det helt enkelt är av politiska skäl som riksdagen fattar beslutet. Man vill utnyttja möjlig-heten att ge regeringen en knäpp på näsan, trots att man egentligen inte har något som helst fog för att göra det eller något skäl att agera. Tvärtom har regeringen gjort precis det som vi förväntas göra, det vill säga att vi har prövat ärendet, tagit fram lagstiftning som riksdagen har beslutat om och gett uppdrag till myndigheter – precis som Joar Forssell efterlyser. Det kan mycket väl dyka upp frågor under prövningens gång – det gör det ofta i sådana här stora ärenden – som till exempel kan leda till att man behöver ge ett myndighetsuppdrag. Det är därför vi inte ger en tidsplan för hur prövningen ska ske, vilket vi inte gör i någon annan prövning heller – för att vi vet att det kan dyka upp frågor som vi i dag inte ens ser komma. Det är också därför vi måste hantera den här frågan på ett seriöst sätt.

Anf. 187 LARS THOMSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, statsrådet, för denna sena debatt! Jag hade gärna gjort något annat just nu, men jag har två frågor.

Jag inser att det är väldigt lätt att gå till överdrift i den här diskussionen och att det är en komplex fråga. Jag inser verkligen det. Samtidigt är jag centerpartist, och Centerpartiet är ett väldigt praktiskt parti som vill lösa frågor och problem.

Det är väl inte utan att även jag tolkar de signaler som kommer från Miljöpartiet som att partiet har en del vända över det här beslutet. Den signalen skickar faktiskt statsrådet just nu.

Jag är också väldigt väl medveten om att utredningar tar tid och är komplexa. Det här är säkert det svåraste beslut som den här regeringen eller någon regering har behövt fatta i ett miljöärende. Det är helt korrekt. Men det innebär ju inte att det inte är tillåtet att ge en tidsprognos. Det är kanske inte normalt, men det är tillåtet.

Jag tycker att det hade varit ypperligt lämpligt att ge en signal om att ungefär då hamnar vi i ett beslut, för det är ju det som alla efterfrågar. SKB har varit övertydliga med att får vi inte ett beslut i sommar går det här på tok.

Min första fråga är: Ser inte statsrådet faran med att vi måste snabbstänga kärnkraft 2024? Det gör nämligen jag.

Jag har nu hört statsrådet säga att vi tvingas till en samlad prövning och att det är en återvändsgränd. Min andra fråga är: Kommer regeringen inte att respektera Oskarshamns kommuns vetosignal? Det är nämligen vad det indirekt innebär.

Anf. 188 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Tack, Lars Thomsson, för frågorna!

Jo, som jag har sagt väldigt tydligt och flera gånger här är det precis den faran som regeringen ser. Vi ser också faran med att inte analysera hur

vi skulle kunna hamna i den återvändsgränden och vad vi kan göra för att inte hamna där.

Det är där jag skulle önska att även oppositionen agerade ansvarsfullt och inte bara sa: Kör på! Kör på samma väg som vi redan slagit in på!

Om det under prövningens gång dyker upp farhågor – vilket det nu ser ut att göra – om att göra en sådan samlad prövning och fortsätta på den inslagna vägen riskerar det att leda till precis det som Lars Thomsson säger sig vilja undvika, det vill säga att vi inte får ett beslut i tid för att kunna bygga ut mellanlagret i Oskarshamn och därmed hamnar i en situation där vi inte kan köra kärnkraften. Det är en situation som jag tycker att vi har ett ansvar att undvika, och det är precis därför som regeringen verkligen gör den här analysen på ett seriöst sätt.

Vi jobbar från regeringens sida med dialog och samarbete. Det är det vi har gjort under hela den här resans gång, och det är det vi fortsätter att göra.

Skulle vi komma fram med ett förslag om att dela upp ärendet skulle vi självklart ta in synpunkter från de berörda kommunerna, till exempel Oskarshamn, och höra hur de ser på frågan. Det skulle väga tungt, som remissynpunkter alltid gör i regeringens prövning.

Vad gäller påståendena om att vi skulle köra över eller liknande: Det är inte så regeringen arbetar, helt enkelt, och jag hoppas att det inte var så under Lars Thomssons tid i Regeringskansliet heller.

Anf. 189 LARS THOMSSON (C) replik:

Fru talman! Tack för svaret, statsrådet!

Jag hör att vi delar en hel del av analysen kring kärnkraft. Men det här är ingen kärnkraftsfråga, vill jag verkligen påpeka, vilket en del andra kanske vill få det till. Det är något helt annat. Det är att vi behöver lösa avfallsfrågan, punkt.

Men jag ser verkligen faran, och jag hör att statsrådet ser faran, att vi kommer till en återvändsgränd och inte hinner få ett beslut i tid. Det måste vi undvika allt vi kan.

Jag skulle också vilja påpeka att vi har ett beslutsfönster vad gäller de här två kommunerna. De har tagit väldigt stort ansvar under lång tid, fört en aktiv debatt under lång tid och fått folklig acceptans under lång tid. Men den folkliga acceptansen kan på väldigt kort tid svänga, och om vi får nej från både Oskarshamn och Östhammar för att vi inte hanterar frågan rätt har vi ett ännu större problem. Det är det som gör att det är så extremt viktigt att respektera vetobesluten och vetosignalerna.

Att hänvisa till att man för dialog och att man kommer att få pröva frågan igen tror jag inte kommer att räcka. Oskarshamns kommun har ju varit jättetydliga – övertydliga, faktiskt – med att de vill se en samlad prövning. Får de inte det blir det ett nej i vetofrågan, och då återstår det bara att köra över det för en framtida regering. Det är inget som beslutsläget gynnas av, varken för Sverige som land eller i de här två kommunerna.

Frågan kvarstår: Kommer regeringen att köra över ett vetobeslut från Oskarshamn?

Anf. 190 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik:

Fru talman! Det är viktigt att påpeka i det här sammanhanget – jag vet inte om det är så att det inte finns förståelse för den frågan heller – att oavsett om man går vidare med slutförvar och mellanlager samlat eller om man fattar beslut om mellanlagret separat ingår det i båda vägarna att mellanlagret måste byggas ut. Själva utbyggnadsbeslutet är en självklarhet och något som vi alla står bakom.

Som jag också varit tydlig med är det ingen av oss som har någon annan avsikt än att fatta beslut om ett slutförvar. Miljöpartiets syn – som jag hoppas delas av de andra partierna här, inklusive Centerpartiet – är att vår generation, som har njutit av elen från kärnkraften, också ska ta ansvar för det avfall som kärnkraften har producerat. Inte heller där finns det, hoppas jag, någon olika syn från de olika partiernas sida.

Däremot är jag bestämd med att en sådan här väldigt stor fråga och väldigt stor prövning – det är ett beslut som omfattar hundra tusen år och ett av de farligaste ämnen som människan känner till – måste hanteras seriöst av regeringen och måste få ta den tid den tar.

Vi har under de här åren hanterat ett stort antal frågeställningar som har dykt upp under prövningen, bland annat från miljödomstolen. Vi har svarat på de frågorna, och vi kommer att fortsätta göra den här prövningen på ett seriöst sätt. Det är nämligen vad svenska folket förtjänar – att känna trygghet med att det beslut som regeringen fattar är väl underbyggt, att vi på ett seriöst sätt har prövat den här ansökan och att vi också har gjort en allsidig belysning av ett så här stort och viktigt ärende.

Anf. 191 LAILA NARAGHI (S):

Fru talman! Jag är uppvuxen och boende i Oskarshamn. Jag känner mig lyckligt lottad och älskar denna bygd. Jag är också ledamot i Oskarshamns kommunfullmäktige, liksom jag är ledamot här i Sveriges riksdag.

Som oskarshamnare har jag följt och varit engagerad i kärnavfallsfrågan sedan tonåren. Vi är många som har lagt mycket tid på detta genom skolor, arbetsplatser, boendemiljöer, föreningar och andra forum. Vi har haft ett omfattande kommunalt arbete kring kärnavfallet genom vårt lokala, oberoende kompetensuppbyggnadsprojekt.

I decennier har vi ställt upp för Sverige. Hos oss finns hela landets högaktiva använda kärnbränsle, som gett elförsörjning och välstånd till alla i hela landet.

Fru talman! Svensk Kärnbränslehantering, SKB, ansökte redan 2011 hos Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, och mark- och miljödomstolen om att få anlägga ett slutförvar för använt kärnbränsle i Östhammars kommun, en inkapslingsanläggning för använt kärnbränsle i Oskarshamns kommun och en utökad lagring av kärnbränsle i Centrallagret för använt bränsle, Clab, i Oskarshamns kommun. Det är nu tio år sedan. Regeringen har haft frågan på sitt bord sedan förra mandatperioden, när SSM och mark- och miljödomstolen avgav sina yttranden.

Efter decennier av arbete i och av kommunerna har prövningen av anläggningarna kommit så långt att båda kommunerna, Östhammar och Oskarshamn, har lämnat sin tillstyrkan för att bygga anläggningarna till regeringen. Där ligger frågan nu färdigberedd i väntan på beslut av regeringen.

Fru talman! Oskarshamns kommun har genom vår lokala granskningsgrupp följt arbetet. Kärnavfallsfrågan har tagit mycket tid från kommunstyrelsen och kommunfullmäktige, för att inte tala om vår kommunala förvaltning. Självklart har detta haft undanträngningseffekter. Men vi har satt en ära i att sedan 1970-talet ta denna fråga på allra största allvar. Vi har investerat mycket tid och pengar i att ta vår del av ansvaret.

Det är detta långsiktiga, seriösa och djupa arbete som har lett fram till vår tillstyrkan av ansökan. Den baseras i mycket hög grad på att Strålsäkerhetsmyndigheten, SSM, har godkänt SKB:s metoder och bedömt att ett slutförvar och en inkapslingsanläggning kan byggas på ett långsiktigt säkert sätt. SSM kommer fortsatt att stegvis pröva SKB:s forskning och byggande av anläggningarna innan SKB under 2030-talet kommer att ta dessa i drift. Vi är trygga med denna ordning.

Vi är också trygga med att ansökan innebär ett system för att hantera hela kärnavfallscykeln. Systemet bygger på att bränslet inkapslas i anslutning till Clab och därifrån transporteras till slutförvaret i Östhammar när den anläggningen är färdigbyggd. Men i ansökan finns också frågan om att utöka lagringen i Clab då det behövs för att lagra mer bränsle. År 2023 kommer Clab att vara fullt om inget görs.

Eftersom Clab inte är ett slutförvar ställer Oskarshamn inte villkorlöst upp på att enbart öka kapaciteten i Clab. Detta har vi varit tydliga med. Ända sedan mellanlagret togs i bruk 1985 har vi sagt att detta inte är någon långsiktigt hållbar lösning för Sveriges kärnavfall. Oskarshamns kommun var också då socialdemokratiskt styrd, och vår hållning är väl känd, såväl i Sverige som i vårt parti.

Vi har ställt upp för Sverige och för regeringen i denna fråga, oavsett partifärg, och vi har tagit ett stort nationellt ansvar. Vi har hela tiden aktivt deltagit i processen för att ett slutförvar ska förverkligas. Vi har alltid understrukit att Clab är ett mellanlager och inte får förvandlas till ett slutförvar i praktiken.

Fru talman! Låt oss gå tillbaka till förra millenniet, då regeringen 1998 beslutade om utökad lagringskapacitet i Clab. Miljöministern hette då Anna Lindh. I regeringsbeslutet syns tydligt att regeringen redan då noterade vår hållning. Jag citerar ur regeringsbeslutet från den 20 augusti 1998: Oskarshamns kommun har därvid anfört att man vill se en säker slutförvaring utvecklas och kommer inte att acceptera en förlängd förvaring i Clab utöver den tidsperiod som avsetts.

Detta är bara ett exempel av många där vi vet att vårt besked till regeringen har gått fram. Det kan inte ha gått någon förbi. Vi har upprepat det över tid, och jag kan garantera, fru talman, att vi har upprepat det intensivt det senaste året.

Vi accepterar inte att Clab utökas till att de facto bli ett slutförvar. Utökningen måste gå hand i hand med beslut om slutförvaring. Vi sätter säkerheten främst. Vi är trygga med att våra partikamrater i både försvarsutskott och regeringskansli känner till denna position och delar vår bedömning att frågan måste hanteras skyndsamt och samlat.

Fru talman! Låt mig upprepa dessa nyckelord: skyndsamt och samlat. Frågan ska hanteras skyndsamt för att den aktuella ansökan har granskats av svenska och internationella experter i tio år och regeringen haft den på sitt bord sedan förra mandatperioden, för att Oskarshamns kommuns position har varit känd i decennier och för att om regeringen inte agerar står

stora värden på spel för vårt land. Den ska hanteras samlat för att Clab är ett mellanlager, för att det inte kan utökas utan att vi ser ett slutförvar i sikte och för att en uppbruten, delad process i detta skede inte är en seriös hantering av frågan efter decennier av arbete.

Om regeringen avser att köra över Oskarshamns kommun i denna fråga, bryta upp processen och därmed göra mellanlagret i Oskarshamns kommun till ett långsiktigt förvar, i praktiken ett slags slutförvar, är det första gången i svensk historia som staten och regeringen kör över ett lokalsamhälle i fråga om en kärnteknisk anläggning. Historiskt har regeringen hörsammat lokalsamhällen i frågor om kärntekniska anläggningar. Har samsyn inte kunnat nås har regeringen backat, lyssnat och försökt hitta andra vägar. Nyckelorden har varit "tillsammans" och "respekt för närheten".

Detta har gällt fram till nyligen, när Oskarshamns kommun med nöd och näppe får svar från Regeringskansliet och ansvarigt departement. Det har gått så långt att det krävs formell brevväxling för att kommunen ska få svar, och inte ens då ges alla svar. Tvärtom påstås i stället att det finns nya frågor, men ingen berättar vad för frågor som kräver svar. Det är ett avbrott i hur den respektfulla kommunikationen tidigare har fungerat mellan stat och kommun. Och det är, fru talman, något jag som ledamot av konstitutionsutskottet noterar med oro.

Fru talman! Jag måste också säga att det vore anmärkningsvärt om det är en regering med några som kallar sig ett miljöparti som därmed blir den första som kör över ett lokalsamhälle på detta sätt. Jag vill påminna talmannen och alla andra i denna kammare om att det geografiska områdesansvaret är en lagreglerad kommunal uppgift. Vi står upp för vår kommun och våra medborgare.

En av MP:s representanter i den här debatten uttalade förra veckan på ett möte där samtliga partier var inbjudna att det blir Oskarshamns kommuns fel om kärnkraften stänger.

Fru talman! Som fru talmannen förstår vill jag å det kraftigaste tillbakavisa en sådan verklighetsbeskrivning. Det är inte seriöst av MP att behandla oss i lokalsamhället på detta sätt.

Vi har sedan start varit tydliga. Clab är inget slutförvar – det är ett mellanlager. Vi har upprepat att regeringen måste agera i god tid innan Clab blir fullt för att starta byggandet av ett slutförvar. Vi fortsätter med detta. Vi hoppas att vi som lokalsamhälle ska bli hörda av staten Sverige och att centralmakten, i detta fall MP, ska visa oss respekt.

Jag vill i sammanhanget säga att vår kommun har ett nära och mycket gott samarbete med Östhammars kommun. Vi uppskattar deras öppna stöd för vår hållning.

Fru talman! Vi kommer inte att acceptera att regeringen förvandlar Clab till ett långsiktigt slutförvar. Det är inte avsett för detta, och det är således inte heller ett säkert tillvägagångssätt. Vi ställer upp på en ökad lagring om slutförvaret och inkapslingsanläggningen får ett tillåtighetsbeslut från regeringen.

Sverige har en lång och god förvaltningstradition av att regering och riksdag litar på sina självständiga expertmyndigheter inför beslutsfattande. Nu har två kommuner, en myndighet och en domstol tillstyrkt att slutförvaret och inkapslingsanläggningen kan byggas. Återstår gör enbart regeringens beslut så att arbetet kan fortsätta.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag ta tillfället i akt att reda ut några saker som ibland förekommer i debatten; det blir en blandad kompott.

För det första handlar frågan om slutförvar inte om för eller mot kärnkraft. Efter flera decennier med kärnkraft finns nu ett avfall som behöver hanteras. Nu är frågan på regeringens bord.

För det andra återkommer ibland i debatten, som svar på kärnkraftsindustrins signaler om att de kan behöva stänga ned produktionen om regeringen inte fattar beslut om slutförvarsfrågan, att det åvilar producenterna själva att försäkra sig om att ha erforderliga tillstånd. Detta är en trist cirkelargumentation, för det är ju just på grund av att företagen vill försäkra sig om att ha erforderliga tillstånd som de pekar på regeringens ansvar. Tack och lov lever vi i en politisk demokrati där företag inte själva kan besluta om vad de ska göra med miljöfarligt avfall, utan det krävs tillstånd – i detta fall nu från regeringen efter att två kommuner, en myndighet och en domstol tillstyrkt förslaget, som sagt.

För det tredje är något som återkommer att det inte skadar med mer forskning och att undersöka frågan mer och att detta skulle vara ett argument för att vänta med beslut. Vi instämmer i att det är nödvändigt med forskning. Därför har vi sedan 1970-talet tryckt på för detta och varit högst delaktiga. Men faktum är att eftersom Clab är ett mellanlager, inte ett slutförvar, innebär ett icke-beslut faktiskt att det kan leda till skada.

Mer forskning är välkommen, men det hindrar inte regeringens beslut. Även efter ett beslut fortsätter den stegvisa prövningen. Skulle något framkomma som innebär att planen måste revideras finns tid att göra det. Den första kapseln kommer i marken först om cirka ett decennium, som tidigast.

Allra sist, fru talman: Vi riksdagsledamöter kandiderar på våra partilistor. Vi företräder hela Sverige och alla som bor här. Men vi är också valda i våra valkretsar. Det är inte för inte som vi här i kammaren sitter uppdelade valkretsvis, inte partivis. Det är en fin ordning som stämmer till eftertanke.

Jag känner mig mycket trygg när jag med utgångspunkt i såväl mitt ledamotskap som mitt socialdemokratiska partimedlemskap och min geografiska hemvist i Oskarshamn och Kalmar län säger att det är hög tid att fatta ett beslut.

(Applåder)

Anf. 192 LARS THOMSSON (C) replik:

Fru talman! Stort tack till Laila Naraghi för det brinnande inlägget! Det var mycket inspirerande att höra.

Jag konstaterar, precis som ledamoten, att Oskarshamns politiska position har varit känd sedan väldigt länge. Jag konstaterar också att ledamoten påpekar att det ska vara en skyndsam och samlad bedömning och att mellanlagring aldrig får bli en slutförvaring. Jag instämmer helt i den bedömningen.

Min fråga är rätt så enkel. Bedömer ledamoten, som verkar ha väldigt god insyn i Oskarshamns kommuns hantering av den här processen sedan lång tid, att en uppdelad och uppbruten process skulle få ett annat svar i vetofrågan eller inte? När jag lyssnade på statsrådet förstod jag att regeringen avser att ha en dialog en gång till. Men vad är förutsättningen, enligt

ledamoten, för att man ska komma fram till annat svar i vetofrågan med en delad process?

Prot. 2020/21:111
21 april

Anf. 193 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack, Lars Thomsson, för frågorna! Jag vill också passa på att tacka Lars Thomsson för hans inlägg och hans engagemang i den här frågan tidigare under debatten. Jag har lyssnat med stort intresse och stor tacksamhet för att han lyfte fram kommunen.

Jag har svårt att se att vår kommun kommer att ompröva den hållning vi har. Det står naturligtvis kommunfullmäktiges partier och ledamöter fritt, men min bild är att vi kommunalt delar vårt partis hållning i den här frågan med samtliga partier i kommunfullmäktige. Vi är ju helt överens över partigränserna i den här frågan.

Vi har tillstyrkt ansökan som den ser ut i dess samlade form, just för att Clab är ett mellanlager och inte ett slutförvar. Om frågan kommer åter ska vi naturligtvis behandla den seriöst, som vi alltid har hanterat den genom åren. Men min bild är att vi tycker att det är väldigt viktigt att det är samlat, precis som jag gav uttryck för i mitt anförande. Vår kommunstyrelseordförande har också, vad jag förstår, varit i ett utskott och gett uttryck för detta och återkommande gett uttryck för det i olika sammanhang, i medieintervjuer och så vidare.

Vad gäller den dialog som miljöministern nämner välkomnar vi verkligen om det startas en sådan dialog. Det har inte riktigt varit fallet hittills.

Anf. 194 LARS THOMSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för förtydligandet i svaret! Jag drar precis samma slutsats som ledamoten, nämligen att det blir svårt att hitta ett annat ställningstagande i Oskarshamn med tanke på att beskedet har varit jättetydliga under lång tid. Alla partier är överens, och man vill inte se mellanlagring som ett slutförvar.

Min bedömning är att den process som regeringen verkar ha tvingats till i slutändan kommer att hamna i att man kör över Oskarshamns kommuns vetobeslut.

Jag har också omfattande diskussioner med Östhammars kommun, som råkar ha en kommunstyrelseordförande som är centerpartist och som påpekar vad det skulle få för konsekvenser för den lokala demokratin och trovärdigheten om två ansvarstagande kommuner som under lång tid har tagit ett stort ansvar för våra kärnkraftsfrågor skulle bli överkörda av regeringen. Då landar jag i min fråga: Hur ser ledamoten att det skulle påverka Oskarshamns demokratiska process om man blev överkörd av regeringen med ett vetobeslut i en så central fråga som vi talar om just nu?

Anf. 195 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack återigen, Lars Thomsson!

Vi har i decennier tagit det här stora ansvaret för staten Sverige. Allt högaktivt avfall finns hos oss. Vi har burit det här för alla som bor i Sverige, för alla har dragit nytta av det. Vi har verkligen gjort det med stolthet. Det är med stor stolthet vi har kunnat göra den här insatsen. Vi har också haft, tycker vi, fram till för några år sedan en respektfull dialog mellan stat och kommun, oavsett partifärg i regeringen. Skulle avbrottet i den här kommunikationen leda till att man kör över oss på det sättet är det klart att

*Hanteringen av använt
kärnbränsle*

det skulle få enorma effekter för hur man uppfattar centralmakten. Vi är också smålänningar, ska du minnas, så det är klart att det har effekter.

Jag hoppas att jag uppfattade din fråga korrekt och svarade på den.

Eftersom jag ser att jag har tid kvar vill jag passa på att säga att det inte bara är partierna i Oskarshamn kommun som har engagerat sig i den här frågan utan också föreningar, skolor och arbetsplatser.

Vi har haft ett brett samhälleligt engagemang i de här frågorna i vårt lokala kompetensuppbyggnadsprojekt. Och jag säger det eftersom Miljöpartiet inte finns i vårt kommunfullmäktige sedan förra valet, inte heller i vårt regionfullmäktige, på grund av bristande förtroende från allmänheten. Men människor och föreningar utanför vårt fullmäktige har naturligtvis också haft möjlighet att delta och engagera sig i detta oberoende projekt.

Anf. 196 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag ska inte bli långrandig. Jag vill bara uttrycka ett tack för ett lysande tal där ledamoten verkligen klargjorde vad det här handlar om och det farliga i att en regering skulle ge sig på att åsidosätta hela den politiska processen.

Jag är från Uppland och känner igen situationen i Östhammar, som är densamma som i Oskarshamn.

Det här har varit klart länge. Men nu får vi ett besked från statsrådet som överprövar beslutet, trots att det hänger ihop och trots att man har vetat det hela tiden.

Jag vill tacka och sedan fråga vad ledamoten Laila gör för bedömning. Blir det här någonting som regeringen kommer att kunna fatta beslut om? Eller finns risken, som statsrådet gav uttryck för, att man inte kommer att kunna fatta beslut? Har ledamoten någon bedömning av hur vi ska kunna tolka läget?

Anf. 197 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack, Mikael Oscarsson, för dina frågor, för dina ord och för vänligheten! Jag vill också passa på att här inför kammaren tacka dig liksom tidigare talare för ert engagemang i frågan och för det intresse ni visar vår position i kommunerna.

Jag vill inledningsvis också bara upprepa det som jag sa i mitt anförande, att jag är väldigt trygg med att våra partikamrater, alltså socialdemokraterna i både försvarsutskott och regeringskansli, känner till vår position och delar vår bedömning att frågan måste hanteras skyndsamt och samlat.

Att sedan bedöma det inre livet i Regeringskansliet vet jag inte om det här är rätt forum för. Jag har själv jobbat i Regeringskansliet, på Utrikesdepartementet, och vet mycket väl hur livet där kan te sig.

Jag är osäker på om jag helt förstod Mikael Oscarssons fråga. Men jag känner stor trygghet i att vår partiordförande och statsminister Stefan Löfven förstår betydelsen av den här frågan och vet vad den handlar om.

Anf. 198 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret.

Förhoppningen är då att beställningen som en majoritet i Sveriges riksdag så tydligt kommer med kommer att höras så att vi i vårt land inte hamnar i den prekära situation som annars kan drabba oss.

Än en gång tack för anförandet! Måtte vi nu få detta beslut i tid så att vi inte hamnar i en svår situation.

Prot. 2020/21:111
21 april

Anf. 199 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Jag ska passa på att uttrycka min uppskattning till Region Uppsala och Östhammars kommun för det fina samarbetet, för vi växeldrar verkligen detta.

*Hanteringen av använt
kärnbränsle*

Anf. 200 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Vi verkar ha blivit milda under kvällen, för jag vill också börja med att tacka för det modiga anförandet som ledamoten höll. Det är aldrig lätt att gå emot sin egen regering, men det genuina engagemanget och det pålästa inlägget uppskattas verkligen.

Fru talman! Jag har en fråga som kanske liknar den som ställdes av ledamoten från Kristdemokraterna. Precis som vi har fått höra har vi historiskt haft flera regeringar som har respekterat kommunernas vilja. Historiskt har vi haft flera regeringar som har förstått att slutförvarsfrågan måste lösas. De har varit socialdemokratiskt ledda. Nu har vi också en socialdemokratiskt ledd regering, men denna regering är saktfärdig nu när beslut måste fattas.

Vad gör ledamoten från Socialdemokraterna för bedömning av varför denna regering agerar annorlunda än tidigare socialdemokratiskt ledda regeringar?

Anf. 201 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Jag tackar Joar Forssell för frågan.

Låt mig inledningsvis tacka dig för ditt engagemang, för att du stod upp för kommunerna i dina tidigare inlägg och för det intresse du visar i denna fråga. Det betyder oerhört mycket.

Låt mig upprepa att jag verkligen är trygg med att våra partikamrater i både försvarsutskottet och Regeringskansliet känner till vår position och delar vår bedömning att frågan måste hanteras skyndsamt och samlat.

Där tar jag min utgångspunkt för att besvara din fråga, som är aningen teoretisk eftersom ingen tidigare regering har ställts inför den färdiga ansökan som nu ligger på regeringens bord. Jag tänker inte spekulera i vad det kan bero på utan tycker att denna debatt delvis har åskådliggjort det.

Jag är säker på att ni som sitter i försvarsutskottet och näringsutskottet också har upplevt det jag har upplevt i konstitutionsutskottet. På våra sammanträden kan man se ungefär var partierna står och varför, och sedan landar det i något. Kammaren är kanske inte bästa platsen för att fundera på detta. Men jag är statsvetare i grunden, och det är klart att man kan ha många olika tankar om detta.

Anf. 202 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag har såklart all respekt för det.

Jag kan dock konstatera att denna socialdemokratiskt ledda regering skiljer sig från tidigare socialdemokratiskt ledda regeringar som har visat större respekt för kommunernas medbestämmande och vilja i dessa frågor och även uttryckt mycket stor förståelse för att slutförvarsfrågan måste lösas även om man inte har haft den konkret på sitt bord.

Miljöpartiet ingår ju i denna regering. Jag noterar ett brinnande engagemang hos Miljöpartiet mot kärnkraften, och om vi inte löser slutförvarsfrågan kommer ju kärnkraften att tvingas stänga ned.

Jag har all förståelse för att det kan vara svårt. Vi förhandlar ju också med Miljöpartiet och Socialdemokraterna, och det är inte alltid som jag är överens med Socialdemokraterna heller. Men i dessa frågor ter det sig för mig ganska uppenbart att skälet till att man inte kommer till beslut kanske inte ligger hos ledamoten från Socialdemokraterna eller i de delar av Regeringskansliet som hon beskriver här i kammaren.

Anf. 203 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Det är en riktig observation att Miljöpartiet sitter i regeringen, och det gjorde de inte före förra mandatperioden.

Jag förstår att det finns ett engagemang för kärnkraften, men det är viktigt att vi alla försöker se kärnavfallsfrågan för sig. Oavsett om man tycker om kärnkraft eller inte bör vi försöka hålla den vid sidan om. Som oskarshamnare tror jag att det är viktigt att vi pratar om kärnavfallet och inte blandar in andra aspekter alltför mycket. Jag vill verkligen vädja om det även om jag själv ser stora fördelar med kärnkraften och inser kärnkraftens betydelse för vår industri, vår välfärd och vårt land.

Som oskarshamnare vill jag också påminna om betydelsen av energiöverenskommelsen, som faktiskt gav långsiktighet och möjlighet att undvika det ständiga krypskytte om kärnkraften som Sverige haft under decennierna. Det var under Stefan Löfvens ledning som energiöverenskommelsen kom på plats. Som med alla kompromisser var det ett givande och tagande, och man var inte nöjd med allt. Men den gav långsiktiga planeringsförutsättningar för kärnkraften och inget slutdatum, så det var stora vinster där.

Jag vill bara lyfta in dessa aspekter apropå tidigare ord här i kammaren.

Anf. 204 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack, Laila, för ditt anförande i debatten! Det var ett rättvisande inlägg på hur man ser på det lokalt men också sett ur min och Sverigedemokraternas hållning i sak. Det här är en av de frågor där jag och Laila är överens om de flesta detaljer.

Något som inte framkom i anförandet var någon form av ställningstagande till det som betänkandet ändå rör. Med tanke på statsrådets deltagande och det tonläge som har förekommit när det gäller hur man ser på kommunens roll och möjligheten att dela upp ansökan i två delar är det en rätt respektlös ingång. Man avser givetvis att ha en dialog med kommunen men är ändå öppen för att ta det vidare och att det skulle vara en framkomlig väg.

Utöver yrkandet finns det en allvarlig fråga att ställa Laila. Känner ledamoten förtroende för hur statsrådet hanterar denna fråga om ansökan om ett slutförvar?

Anf. 205 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Tack, Mattias, för frågan och för dina kunniga inlägg tidigare i debatten, då du lyfte upp viktiga aspekter.

Jag ska svara på dina frågor. Först och främst hade jag inget yrkande i mitt anförande, utan jag ville lyfta upp perspektivet från Oskarshamns

kommuns sida så att det blir helt tydliggjort för hela kammaren. Jag vet att vår kommunstyrelseordförande har varit i försvarsutskottet, men det känns angeläget att vi ger denna bild för hela kammaren och alla ledamöter som vi hoppas sitter hemma nu och lyssnar på debatten i denna sena timme.

Vad gäller den andra frågan ska jag också svara, för jag tycker att det är viktigt att vi försöker att inte tala förbi varandra och ducka för frågor när vi har denna diskussion. Du hörde ju mitt inlägg. Du har ju också följt denna fråga och vet hur frustrerade både vår kommunstyrelseordförande Andreas och jag är. Nej, jag har inte förtroende för miljöministerns sätt att hantera dessa frågor. Men jag har stort förtroende för vår statsminister Stefan Löfvens sätt att leda regeringen, hantera dessa frågor och visa att han vet vad som är viktigt för vårt land. Han har mitt fulla förtroende.

Jag vill upprepa för dig att jag är väldigt trygg med att mina socialdemokratiska partikamrater i både försvarsutskottet och Regeringskansliet känner till vår position och delar vår bedömning att frågan måste hanteras skyndsamt och samlat. Där befinner jag mig nu i dag.

Anf. 206 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna ledamöterna om att vi inte duar varandra i kammaren utan använder för- och efternamn och talar via talmannen.

Anf. 207 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack igen, Laila, för ett väldigt uppriktigt svar. Det tycker jag att debatten förtjänar i sak för att vi ska kunna ta oss vidare.

Min förhoppning är att regeringen tar till sig det tillkännagivande som riktas i betänkandet om att se till att frågan tas vidare för att komma framåt. Det är angeläget att hitta en lösning på hur man ska slutförvara det använda kärnbränslet. Det borde inte råda någon politisk konflikt kring det. Det är en fråga som måste lösas oavsett vad man tycker om kärnkraften i sak. Man har jobbat med frågan under lång tid, och man kommer till en punkt där man måste föra processen vidare för att inte stanna upp helt och tappa fart.

Jag har inga ytterligare frågor. Stort tack till Laila och hennes sak! Min förhoppning är att regeringen tar till sig tillkännagivandet och ser till att det kan leda framåt i processen.

Anf. 208 LAILA NARAGHI (S) replik:

Fru talman! Jag beklagar misstaget tidigare. Tack, Mattias, för frågor!

Jag vill upprepa att jag delar bedömningen att detta måste hanteras skyndsamt och samlat. Jag känner mig trygg med att partikamraterna i försvarsutskottet och Regeringskansliet känner till och delar vår bedömning.

Jag vill passa på att säga att jag naturligtvis står bakom Niklas anförande tidigare här i kammaren, där han underströk betydelsen av skyndsamheten i det hela.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

§ 17 Beslut om uppskjuten ärendehantering

Kammaren beslutade på förslag av andre vice talmannen att behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 20 april

2020/21:2577 Civilsamhället i Belarus

av *Hans Wallmark* (M)

till statsrådet Per Olsson Fridh (MP)

2020/21:2578 Humanitära stödåtgärder till Ukraina

av *Hans Wallmark* (M)

till statsrådet Per Olsson Fridh (MP)

2020/21:2579 Möjligheten för fler att delta i gudstjänster

av *Staffan Eklöf* (SD)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2580 Sexmaterial till mellanstadieelever

av *Björn Söder* (SD)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2581 Tillgång till mobilnätverk

av *Björn Söder* (SD)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:2582 Taiwans deltagande i WHA:s kommande möte

av *Boriana Åberg* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2583 Bevarande av Sveriges definition av våtmark

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2584 Föräldrars synpunkter på sina barns undervisning

av *Björn Söder* (SD)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2585 Nationella riktlinjer för ett förstärkt brandskydd hos personer med stödinsatser

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2586 Nationella riktlinjer för ett förstärkt individuellt brandskydd på lång sikt

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2587 Sveriges viljeinriktning gällande EU:s framtida förbud mot bly i ammunition

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

§ 19 Anmälan om skriftligt svar på fråga

Prot. 2020/21:111
21 april

Skriftligt svar på följande fråga hade kommit in:

den 20 april

2020/21:2481 Basanslag till Linköpings universitet
av *Betty Malmberg* (M)
till statsrådet *Matilda Ernkrans* (S)

§ 20 Kammaren åtskildes kl. 23.02.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 7 anf. 21 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 7 anf. 66 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 8 anf. 89 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 12 anf. 110 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med § 14 anf. 138 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 16 anf. 162 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

EMMA PAAKKINEN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om subsidiaritetsprövning	1
§ 2 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
§ 3 Anmälan om granskningsrapport	1
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 5 Ärenden för bordläggning	2
§ 6 Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset	2
Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU49	2
Anf. 1 JAKOB FORSSMED (KD)	2
Anf. 2 ÅSA WESTLUND (S).....	4
Anf. 3 EDWARD RIEDL (M)	7
Anf. 4 CHARLOTTE QUENSEL (SD).....	10
Anf. 5 EMIL KÄLLSTRÖM (C).....	11
Anf. 6 ILONA SZATMARI WALDAU (V).....	13
Anf. 7 MATS PERSSON (L).....	15
Anf. 8 KAROLINA SKOG (MP).....	17
(Beslut fattades under § 11.)	19
§ 7 Internationella försvarssamarbeten	19
Sammansatta utrikes- och försvarsutskottets betänkande 2020/21:UFöU5.....	19
Anf. 9 TALMANNEN	19
Anf. 10 KENNETH G FORSLUND (S).....	19
Anf. 11 HANS WALLMARK (M).....	21
Anf. 12 KENNETH G FORSLUND (S) replik.....	23
Anf. 13 HANS WALLMARK (M) replik.....	24
Anf. 14 KENNETH G FORSLUND (S) replik.....	24
Anf. 15 HANS WALLMARK (M) replik.....	25
Anf. 16 BJÖRN SÖDER (SD)	25
Anf. 17 KENNETH G FORSLUND (S) replik.....	27
Anf. 18 BJÖRN SÖDER (SD) replik.....	27
Anf. 19 KENNETH G FORSLUND (S) replik.....	28
Anf. 20 BJÖRN SÖDER (SD) replik.....	28
Anf. 21 KERSTIN LUNDGREN (C).....	29
Anf. 22 KENNETH G FORSLUND (S) replik.....	31
Anf. 23 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	31
Anf. 24 KENNETH G FORSLUND (S) replik.....	32
Anf. 25 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	32
Anf. 26 HÅKAN SVENNELING (V)	32
Anf. 27 MIKAEL OSCARSSON (KD)	34
Anf. 28 JOAR FORSSELL (L).....	36
Anf. 29 HÅKAN SVENNELING (V) replik	38
Anf. 30 JOAR FORSSELL (L) replik.....	39
Anf. 31 HÅKAN SVENNELING (V) replik	39
Anf. 32 JOAR FORSSELL (L) replik.....	40
Anf. 33 CAMILLA HANSÉN (MP).....	40

Anf. 34	HANS WALLMARK (M) replik	42
Anf. 35	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	42
Anf. 36	HANS WALLMARK (M) replik	42
Anf. 37	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	43
Anf. 38	HÅKAN SVENNELING (V) replik	43
Anf. 39	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	44
Anf. 40	HÅKAN SVENNELING (V) replik	44
Anf. 41	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	44
Anf. 42	KERSTIN LUNDGREN (C) replik	45
Anf. 43	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	45
Anf. 44	KERSTIN LUNDGREN (C) replik	45
Anf. 45	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	45
Anf. 46	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	46
Anf. 47	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	46
Anf. 48	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	46
Anf. 49	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	47
Anf. 50	JOAR FORSSELL (L) replik	47
Anf. 51	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	47
Anf. 52	JOAR FORSSELL (L) replik	48
Anf. 53	CAMILLA HANSÉN (MP) replik	48
Anf. 54	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S)	48
Anf. 55	HANS WALLMARK (M) replik	52
Anf. 56	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	53
Anf. 57	HANS WALLMARK (M) replik	53
Anf. 58	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	54
Anf. 59	HÅKAN SVENNELING (V) replik	54
Anf. 60	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	55
Anf. 61	HÅKAN SVENNELING (V) replik	55
Anf. 62	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	55
Anf. 63	KERSTIN LUNDGREN (C) replik	56
Anf. 64	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	56
Anf. 65	KERSTIN LUNDGREN (C) replik	56
Anf. 66	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	57
Anf. 67	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	57
Anf. 68	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	58
Anf. 69	MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	58
Anf. 70	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	59
Anf. 71	JOAR FORSSELL (L) replik	59
Anf. 72	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	60
Anf. 73	JOAR FORSSELL (L) replik	60
Anf. 74	Försvarsminister PETER HULTQVIST (S) replik	61
Anf. 75	PÅL JONSON (M)	62
Anf. 76	ROGER RICHTHOFF (SD)	64
	(Beslut fattades under § 11.)	65

§ 8 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för

Sverige		65
	Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:UbU16	65
Anf. 77	MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	65
Anf. 78	ROBERT STENKVIST (SD)	67
Anf. 79	ILONA SZATMARI WALDAU (V)	70
Anf. 80	PIA STEENSLAND (KD)	72

Anf. 81 GUNILLA SVANTORP (S).....	74
Anf. 82 ROBERT STENKVIST (SD) replik	76
Anf. 83 GUNILLA SVANTORP (S) replik.....	76
Anf. 84 ROBERT STENKVIST (SD) replik	77
Anf. 85 GUNILLA SVANTORP (S) replik.....	77
Anf. 86 FREDRIK CHRISTENSSON (C).....	78
Anf. 87 MARIA NILSSON (L)	80
Anf. 88 MATS BERGLUND (MP)	82
Anf. 89 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S).....	85
Anf. 90 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik	88
Anf. 91 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik	88
Anf. 92 FÖRSTE VICE TALMANNEN	89
Anf. 93 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M) replik	89
Anf. 94 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik	89
Anf. 95 ROBERT STENKVIST (SD) replik	90
Anf. 96 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik	90
Anf. 97 ROBERT STENKVIST (SD) replik	91
Anf. 98 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik	91
Anf. 99 PIA STEENSLAND (KD) replik.....	92
Anf. 100 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik	92
Anf. 101 PIA STEENSLAND (KD) replik.....	93
Anf. 102 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S) replik	93
Anf. 103 PIA NILSSON (S)	94
Anf. 104 HANS EKSTRÖM (S).....	95
(Beslut fattades under § 11.)	96
§ 9 Översyn av regleringen om slutna ungdomsvård	96
Justitiekommitténs betänkande 2020/21:JuU39.....	96
Anf. 105 CARINA ÖDEBRINK (S).....	96
(forts. § 12).....	98
Ajournering.....	98
Återupptaget sammanträde.....	98
§ 10 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 14 april.....	98
UbU12 Grundläggande om utbildning	98
MJU14 Kemikaliepolitik.....	100
§ 11 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	101
FiU49 Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset.....	101
UFöU5 Internationella försvarssamarbeten.....	102
UbU16 Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige.....	103
§ 12 (forts. från § 9) Översyn av regleringen om slutna ungdomsvård (forts. JuU39)	105
Anf. 106 LINDA WESTERLUND SNECKER (V).....	105
Anf. 107 RASMUS LING (MP)	107
Anf. 108 JOHAN FORSSELL (M).....	109

Anf. 109 ADAM MARTTINEN (SD).....	111
Anf. 110 HELENA VILHELMSSON (C).....	112
Anf. 111 RASMUS LING (MP) replik	114
Anf. 112 HELENA VILHELMSSON (C) replik	114
Anf. 113 RASMUS LING (MP) replik	115
Anf. 114 HELENA VILHELMSSON (C) replik	115
Anf. 115 ANDREAS CARLSON (KD)	115
Anf. 116 JOHAN PEHRSON (L).....	117
(Beslut skulle fattas den 22 april.)	118
§ 13 Särskilt investeringsutrymme för elnätsverksamhet –	
investeringar i ökad nätkapacitet	118
Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU15	118
Anf. 117 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD).....	118
Anf. 118 BIRGER LAHTI (V).....	119
Anf. 119 MONICA HAIDER (S).....	121
Anf. 120 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	
replik.....	122
Anf. 121 MONICA HAIDER (S) replik.....	123
Anf. 122 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	
replik.....	123
Anf. 123 MONICA HAIDER (S) replik.....	123
Anf. 124 LOTTA OLSSON (M)	124
Anf. 125 HELENA LINDAHL (C).....	125
Anf. 126 LARRY SÖDER (KD).....	126
Anf. 127 JOAR FORSSELL (L)	128
Anf. 128 LORENTZ TOVATT (MP)	128
(Beslut skulle fattas den 22 april.)	129
§ 14 Natura 2000-tillstånd vid ansökan om	
bearbetningskoncession	129
Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU16	129
Anf. 129 MATTIAS JONSSON (S).....	129
Anf. 130 BIRGER LAHTI (V).....	131
Anf. 131 AMANDA PALMSTIERNA (MP).....	132
Anf. 132 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M).....	133
Anf. 133 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	135
Anf. 134 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M)	
replik.....	135
Anf. 135 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	136
Anf. 136 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M)	
replik.....	136
Anf. 137 ERIC PALMQVIST (SD)	136
Anf. 138 HELENA LINDAHL (C).....	138
Anf. 139 LARRY SÖDER (KD).....	141
Anf. 140 JOAR FORSSELL (L)	142
Anf. 141 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	144
Anf. 142 JOAR FORSSELL (L) replik	144
Anf. 143 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	145
Anf. 144 JOAR FORSSELL (L) replik	145
(Beslut skulle fattas den 22 april.)	145

§ 15 Kommissionens meddelande om en översyn av handelspolitiken	146
Näringsutskottets utlåtande 2020/21:NU28	146
Anf. 145 ANN-CHARLOTTE HAMMAR JOHNSSON (M)	146
Anf. 146 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	147
Anf. 147 LORENA DELGADO VARAS (V)	150
Anf. 148 LARRY SÖDER (KD).....	151
Anf. 149 JOAR FORSSELL (L)	152
Anf. 150 ÅSA ERIKSSON (S)	154
Anf. 151 HELENA LINDAHL (C).....	156
Anf. 152 AMANDA PALMSTIERNA (MP)	157
Anf. 153 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	159
Anf. 154 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	160
Anf. 155 LORENA DELGADO VARAS (V) replik	160
Anf. 156 AMANDA PALMSTIERNA (MP) replik	160
(Beslut skulle fattas den 22 april.).....	160
§ 16 Hanteringen av använt kärnbränsle	161
Försvarsutskottets betänkande 2020/21:FöU10	161
Anf. 157 FÖRSTE VICE TALMANNEN	161
Anf. 158 NIKLAS KARLSSON (S)	161
Anf. 159 HANNA GUNNARSSON (V).....	162
Anf. 160 MARIA GARDFJELL (MP).....	162
Anf. 161 JAN R ANDERSSON (M).....	164
Anf. 162 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD)	166
Anf. 163 LARS THOMSSON (C)	168
Anf. 164 MIKAEL OSCARSSON (KD)	169
Anf. 165 JOAR FORSSELL (L)	171
Anf. 166 MARIA GARDFJELL (MP) replik	173
Anf. 167 JOAR FORSSELL (L) replik.....	173
Anf. 168 MARIA GARDFJELL (MP) replik	173
Anf. 169 JOAR FORSSELL (L) replik.....	174
Anf. 170 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP)	174
Anf. 171 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik	178
Anf. 172 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik	178
Anf. 173 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik	179
Anf. 174 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik	179
Anf. 175 JAN R ANDERSSON (M) replik	180
Anf. 176 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik	181
Anf. 177 JAN R ANDERSSON (M) replik	181
Anf. 178 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik	182
Anf. 179 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	183
Anf. 180 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik	183

Anf. 181 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	184
Anf. 182 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik.....	184
Anf. 183 JOAR FORSSELL (L) replik	185
Anf. 184 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik.....	185
Anf. 185 JOAR FORSSELL (L) replik	186
Anf. 186 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik.....	186
Anf. 187 LARS THOMSSON (C) replik	187
Anf. 188 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik.....	187
Anf. 189 LARS THOMSSON (C) replik	188
Anf. 190 Miljö- och klimatminister PER BOLUND (MP) replik.....	189
Anf. 191 LAILA NARAGHI (S).....	189
Anf. 192 LARS THOMSSON (C) replik	192
Anf. 193 LAILA NARAGHI (S) replik	193
Anf. 194 LARS THOMSSON (C) replik	193
Anf. 195 LAILA NARAGHI (S) replik	193
Anf. 196 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	194
Anf. 197 LAILA NARAGHI (S) replik	194
Anf. 198 MIKAEL OSCARSSON (KD) replik	194
Anf. 199 LAILA NARAGHI (S) replik	195
Anf. 200 JOAR FORSSELL (L) replik	195
Anf. 201 LAILA NARAGHI (S) replik	195
Anf. 202 JOAR FORSSELL (L) replik	195
Anf. 203 LAILA NARAGHI (S) replik	196
Anf. 204 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik.....	196
Anf. 205 LAILA NARAGHI (S) replik	196
Anf. 206 ANDRE VICE TALMANNEN.....	197
Anf. 207 MATTIAS BÄCKSTRÖM JOHANSSON (SD) replik.....	197
Anf. 208 LAILA NARAGHI (S) replik	197
(Beslut skulle fattas den 22 april.)	197
§ 17 Beslut om uppskjuten ärendehantering	198
§ 18 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	198
§ 19 Anmälan om skriftligt svar på fråga	199
§ 20 Kammaren åtskildes kl. 23.02.....	199